HAALUNE HAALU

A HAAURILAKA

A JESUS CHRIST A LORD IKIE.

BRITISH AND FOREIGN BIBLE SOCIETY
146 QUEEN VICTORIA STREET, LONDON, E.C.
1905

TATAROHA DIANA

MALA

A MATTHEW E TAROHAINIE

1

1 Usuusu ana mui weuwana Jesus Christ, kalena
David, kalena Abraham.
2 Abraham e haahutaa Isaak; na Isaak ko haahutaa
Jakob: na Jakob ko haahutaa Juda na maeni esine;
3 na Juda ko haahutaa Phares na Sera ana Tamar: na
Phares ko haahutaa Esrom; na Esrom ko haahutaa
4 Aram; na Aram ko haahutaa Aminadab; na Amina-
dab ko haahutaa Naason: na Naason ko haahutaa
5 Salmon; na Salmon ko haahutaa Boas ana Rahab;
na Boas ko haahutaa Obed ana Ruth; na Obed ko
6 haahutaa Jese; *n*e a Jese ko haahutaa David
inemauri.
7 Oto a David inemauri ko haahutaa Solomon ana
hua Uria; na Solomon ko haahutaa Rehoboam; na
Rehoboam ko haahutaa Abia; na Abia ko haahutaa
8 Asa; na Asa ko haahutaa Jehoshâphat; na Jehosha-
phat ko haahutaa Joram; na Joram ko haahutaa
9 Usia; na Usia ko haahutaa Jotham; na Jotham ko
10 haahutaa Ahas; na Ahas ko haahutaa Hesekia; na
Hesekia ko haahutaa Manase; na Manase ko haahutaa
11 Amon; na Amon ko haahutaa Josia; na Josia ko
haahutaa Jekonia na maeni esine ana maholo laulada
i Babulon.
12 Na laulada oto i Babylon, *n*ea Jekonia kosi haahutaa
13 Salathiel; na Salathiel ko haahutaa Sorobabel; na
Sorobabel ko haahutaa Abiud; na Abiud ko haahutaa
14 Eliakim; na Eliakim ko haahutaa Asor; na Asor
ko haahutaa Sadok; na Sadok ko haahutaa Akim; na

15 Akim ko haahutaa Eliud; na Eliud ko haahutaa
Eleasar; na Eleasar ko haahutaa Mathan; na Mathan
16 ko haahutaa Jakob; na Jakob ko haahutaa Joseph poro
a Mary, a Jesus ko hute ana, kire ko saie ana a Christ.
17 Aitana ena ahutana mui qeu*n*e ni inoni uraana
Abraham hule mai ana David awalai qeu*n*e *m*ana
hai; na uraana David hule mai ana laulada i
Babulon awalai qeu*n*e *m*ana hai; uraana laulada
i Babulon hule mai ana a Christ awalai qeu*n*e *m*ana
hai.
18 Oto hutelana Jesus Christ e urini: Maholo a Joseph
e ere hahie oto a Mary a nikana, tae kererue kaa
io ruru ue, *n*e ko leesie ko hiehie oto itehulaana a
19 Lioa Maai. Na Joseph poro i*n*eie, i*n*eii inoni
odotai, kaa sare tola taha*n*ainie, ko deudeu uri
20 ke sikaa mola *mam*anoto. Oto ana maholo ko
lolodosae urine, lio kau, Angel a Lord ko haatai
ana ani maahu pole*n*a, ko teuri, Joseph, kalena
David, *m*ane o maumeutei tolalana Mary hue ioe:
21 ana e hiehie oto *n*eena itehulaana Lioa Maai. Na
kei meuri ana kalena *m*ane, na oke saie satana
a Jesus, ana i*n*eie *n*eena kei haaurie mu apoloa i*n*eie
22 *m*aanie mu orahaa ikire. Mu olana e mani urine
huni haaoaie leu a Lord e unue kau ana prophet, e
te uri,
23 Lio kau, raorii *n*eena kei hiehie, na kei meuri
ana kalena *m*ane,
Na kire kei saie satana a Emanuel, ere olisilana
uri, God peikie.
24 Oto a Joseph e tae *m*aanie maahu*n*e, esi deu mala
25 Angel a Lord e hato*n*ainie, *n*e esi tooana hue
i*n*eie; oto kaa *n*au ue i nimana na kaa saro mauri
ana kalena *m*ane: oto e saie satana a Jesus.

2

1 Oto a Jesus e hute oto i Bethlehem poo ni henue i
Judea ana qo*n*ina Herod inemauri, lio kau, mui
Magoi kire lae mai urei taau i qaalana sato, kire

2 hule oto i Jerusalem, kire teuri, *N*eii oto itei e hute
oto mai Inemauri hahie mui Judea? ana melu leesie
oto hoi heu i*n*eie wai qaalana sato, *n*e melu lae oto
3 mai huni pouruuru hahie. Oto a Herod inemauri
e ro*n*o urine saena e huitei, na saena ahutana *m*ala i
4 Jerusalem peie. Oto e lokoa mui naohai priest na
mui haausuli ana *m*ala esi dolosi ada uri a Christ
5 kei hute mai ni tei. Oto ikire uri, I Bethlehem poo
ni henue i Judea: ana usulana e lae oto urini ana
prophet, uri,
6 Tae ioe, Bethlehem, hanua Juda,
O kaa *m*ai*m*ei ike ana mu alaha i Judea;
Ana *n*aeta governor kei isitaa *m*aanio,
Na *n*eii kei kakalia Israel mu apoloa ineu.
7 Oto a Herod e soi *m*a*m*anoto mai ana mui Magoi
do kolosi raerae uri hoi heu esi talaai sisineli mei ni
8 *n*anite. Oto ko usu*n*einire taau i Bethlehem, na ko
teuri, Molu lai heitale diana ana *m*aune, molu ko lio
tooana molu ke haaro*n*oau mei ana, hunie ineu noone
9 lou neke lai pouruuru hahie. Kire ro*n*o ma*n*oa ana
inemauri kire si teulei; na lio kau hoi heu *n*e kire
leesie wai qaalana sato e naoda esi lai haadau i hahona
10 leu kele *m*au ana. Na kire leesie hoi heu kire si
11 meni saediana oto hitoo. Oto kire sili i nume kire
ko leesie kele *m*au kererue a Mary a nikana, oto kire
ladamai ani pouruuru hahie; oto kire ko tetea mu ola
ikire huni niie nii*n*e hunie, mu gold na mu da*n*o
12 wauwesu na mu mur. Oto aha tahanilada e lae oto
ana God ani maahu pole*n*a *m*ane kire liu lou saana
Herod, oto kire si oli sulie *n*a eta tala aopa takoie mu
henue ikire.
13 Kire oli oto *n*e, lio kau, angel a Lord esi haatai ana
Joseph ani maahu pole*n*a, ko teuri, Taelai, oke
heleana kele *m*au na nikana, molu ke tahi i Misraim,
molu ke io kau ileune lae hulaana neke saro unue
hunio: ana a Herod kei heitalea kele *m*au huni
14 seunilana. Oto e taelai e hele ana kele *m*au kererue
15 a nikana i rodo, kiraelu ko luu tai Misraim; oto
kiraelu oo ileune a Herod ko saro mae: hunie kei
haaoaie leu a Lord e unue kau ana prophet, e te uri,

16 Nou soie mai a kaleku urei Misraim. E ma*n*o urine a
Herod esi manatainie uri mui Magoi e haaero ana,
oto esi saewasu ko usu*n*einie taau mae, kire horo
ma*n*oa oto *m*ela *m*ane i Bethlehem, hulaana taiteli-
hana hanuena, muini e ro halisi ada na muini e ro
halisi kaa ahu ue ada, sulie maholoi helisi e dolosi
17 raerae ana mui Magoi. Oto haaoailana mei wala
*n*eena unulana e lae ana Jeremia *n*a prophet, uri,
18 Ro*n*olana aaole*n*a i Rama, *N*ara*n*a na takola pa ne,
A Rakel ko *n*ara*n*arasie mui kalena;
Na saena kaa sare dodo lou, ana kire aia.
19 Oto a Herod e mae, lio kau, angel a Lord esi haatai
ana Joseph ani maahu pole*n*a i Misraim, ko teuri,
20 Taelai, oke heleana kele *m*au kererue a nikana, na
molu ke lae ana hanue i Israel: ana *m*alana e mae
21 oto e haitalea saunilana *m*aune kau. Na esi tae e
heleana kele *m*au kererue a nikana, ko lai arapuu ana
22 hanue i Israel. Na ko ro*n*oa uri a Arkelaus ko alaha
i Judea olitana Herod amana, oto e mautei oli lou
ileune; oto ahatahanilana ko lae ani maahu pole*n*a
23 kosi taraurei i Galilea, na e hule ana hulume kire
harainie ana i Nasaret: hunie haaoailana leune
unulana e lae ana mui prophet uri sailana kei lae uri
ini ni Nasaret.

3

1 Oto ana mu di*n*e *n*eena a John Lotomaai e auta
mai, ko laelaeli wala ilaona hanue sala i Judea, ko
2 teuri, Omu ke onisae ana alaha*n*a ni le*n*i e karaini
3 oto. Ana i*n*eii oto ie a Isaia prophet e unu rara*n*ana
e teuri,
Walana *n*aini ko uloulo ilaona hanue sala uri,
Omu ke dau diana ana tala a Lord,
Omu ke haaodoa mu leu ni laelae i*n*eie.
4 *N*e a John ie tooni i*n*eie warauhui kamel, na loko-
qaio i*n*eie ani teeteei keu i denumana; na *n*aula ana
5 mu oru na mui *n*i*n*idue ni meesu. Oto mui Jerusalem
e isitaa taau honosie, na ahutana mui Judea, na ahu-
6 tana mui henue i reune i Jordan; kire ko helesie

lotomaai*n*e ana i wei peine i Jordan, kire ko haahoue
7 mu orahaa ikire. Oto ko leesie mui Pharise na mui
Saduke hu*n*e ko lae mai hunie lotomaai*n*e i*n*eie, ko
teuri hunire uri, Mu kale ni *m*aa, atei ni e haapasuli-
omu hunie omu ke tahi *m*aanie saewasu*n*e kei tola?
8 Aena *n*eena omu ke hu*n*u eni huehuei da*n*o ke adona
9 onisae*n*a. Tae *m*ane omu talei neineisae i saemiu
huni unulana uri, Abraham peikie a amakaelu: ana
noko unue huniomu, uri God e saka huni qaoa *m*aanie
10 mu heu ie mui kalena hunia Abraham. Oto ie hau
toutohu kire konie oto i ehuine da*n*o, *n*e taena *n*a
da*n*o kaa hu*n*u eni huehuei da*n*o diana *n*e tohulana
11 kei lae na asilana oto i laona du*n*e. Ineu ie noko
lotomaai emiu ani wei ana onisae*n*a; tae i*n*eie ini kei
poo puriku e saka liutaaku, na nou kaa malisine neke
luhesie hoo hahi ae i*n*eie; *n*eii kei lotomaai emiu ana
12 Lioa Maai na ani du*n*e: tetere i*n*eie i nimana, na kei
deu diana ana leu ni *m*a*m*ada korn i*n*eie: na kei
durue mu korn laloi haa, na kei unu asie hulehuleni
laona du*n*e kire saa *m*aasie oto oo.
13 Ma*n*o urine a Jesus e auta mai urei Galilea i Jordan
14 saana John hunie ke helesie lotomaai*n*e ana. Oto
a John ko deu huni ke ereana, ko teuri, Ineu uri oke
15 lotomaai eku, oko si hei lae lou mei takoieu? Oto a
Jesus ko alamie ko teuri, Toliasie kau urine; ana e
ado oto hunie kure ke haaoaie odotai*n*e urini. *N*e
16 esi toliasie urine. Oto lotomaailana Jesus e haro lae,
*n*e ko ulutaa oto *m*aanie wai: na lokau, salo ko
euhora hunie, na ko leesie Lioa a God ko siho mai
17 mala hiroiku, ko aro i hahona. Na lokau, mei wala
urei le*n*i, ko teuri, Kaleku ni ie *m*ane maai ineu ie, nou
lai lio saetooana.

4

1 Oto ana maholona Lioa ko tolea Jesus taau laona
hanue sala uri hunia qelu eroero ke malaaho*n*ana.
2 Oto e maahu mala iola mu atowa na mui rodo e hai
3 awala, ma*n*o *n*eena esi hihiolo. *N*e a malaaho*n*a ko
si lae mai saana, ko teuri, Oko nei Kalena God

4 oke unue mu heu ie kire ke neie bread ani. Oto esi
alamie ko teuri, Usulana e lae oto uri, Inoni saa
mauri eni bread hahaiteli, tae peenie ana mui wala
5 ko isiisitaa mai *m*aanie *n*iduna God. Oto a qelu
eroero ko hei tolea lou taau ana hulume maai; na
6 ko lai haauresie i pipisine nume maai, ko teuri hunie,
Oko nei Kalena God, oke dio hou, ana usulana e lae
oto uri,
Kei haatolaie mu angel i*n*eii nemue,
Na kire ke tala ahuao ana ninimada,
*M*ane aemu e toolupu ohe ana *n*a hau.
7 Oto *n*ea Jesus ko teuri hunie, Usulana e lae oto
8 uri, Oke suuri malaaho*n*ana Lord God ioe. *N*e oto a
qelu eroero ko hei tolea lou ile*n*ine toloi henue e lai
le*n*i hitoo, kosi haatainie hunie taena *n*a alaha*n*a ana
9 walumalau na manikuluhaani; na ko teuri hunie,
Nekei nii ma*n*oi oto hunio, uri ana oko ladamai ni
10 pouruuru hahieu. Tae a Jesus ko teuri, Tahi weu,
Satan, ana usulana e lae oto uri, oke pouruuru oto
hahia Lord God ioe, oke palopaloa oto tai *n*eii haliite.
11 *N*e a Satan kosi hoalai *m*aanie: *n*e lokau, mu angel
kosi lae mai hele isulie.
12 Oto maholo e ro*n*oa kire neia John ilaona nume
13 hoohoo, oto e luu i Galilea; na ko lae lou *m*aanie i
Nasaret, esi lai oo i Kapernaum i reune iqe ana
14 taitelihana hanue i Sabulon na i Naphthali: hunie
haaoailana leune a Isaia *n*a prophet e unue e teuri,
15 Hanue i Sabulon na hanue i Naphthali,
Hatarea asi, i reune Jordan poo hao,
Galilea mu apoloa aopa,
16 *M*ala e ooo kau ilaona rodohono
E leesie oto da*n*i peine,
Na hunie *n*a muini e ooo ana hanue ni mae*n*a na
oto i mamalutana,
Da*n*i esi euhora hunire.
17 *N*e oto ana haidi*n*ena a Jesus esi talaae ani laeli-
wala, kosi unue uri, Omu ke onisae, ana alaha*n*a ni
le*n*i ko karaini oto.
18 Oto ko aweawe i reune iqe i Galilea, ko leesie ro
*m*aasine, a Simon ruana *n*a sata a Peter, na asine a

Andrew, kererue ko elu ana ape ilaona iqe; ana
19 kererue ro *m*ane ni weisi*n*e. Oto ko teuri huni rerue
uri, Moro ke luluisulieu, na nekei qaoomoro huni
20 weweisi inoni. Oto kererue tolipuri leuae ana ape
21 ikererue, kererue ko luluisulie oto. Oto e lae taau
*m*aanie leune, na ko leesie *n*aeta ro *m*aasine aopa lou,
a James kalena Sebede na asine a John, ilaona iola
peia Sebede amadarue, kire ko seumaa ape ikiraelu,
22 oto ko soi rerue. Oto kererue tolipuri leuae ana iola
peia amadarue, kererue ko ahe isulie.
23 Na a Jesus e laelae kalie ahutana Galilea, ko haa-
haausuli ana mui nume ni ruru, na ko laelaeli wala
ana tataroha diana ana alaha*n*a, pei ko haahaaurie
*m*ala hu*n*e *m*aanie taena *n*a maemaeha, na *m*aanie
24 taena *n*a maelaa. Oto tarohana e taro tautaa ana
ahutana hanue i Suria. Oto kire tola mai i saana
taena *n*a maemaea, mui maemaeha na mui maela
haiaopai e taqaosire, na *n*a muini mui lioa ni orahaa
i saeda, na *n*a muini e herohero kau, na mui rarasi,
25 oto *n*e e haaurire ma*n*o. Oto *m*ala hu*n*e e lulu isulie
ure i Galilea na i Dekapolis na i Jerusalem na i Judea
na i reune Jordan poo hao.

5

1 Oto e leesie *m*ala hu*n*e, esi hanetaa ile*n*ine toloi
henue, ko io iano, na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie ko lae
2 mai i saana: oto e awa*n*ana ko haausulire ko teuri,
3 Deidehira maitale ni sae; ana toolada oto ana
alaha*n*a ni le*n*i.
4 Deidehira saehu: ana kei haadodoa saeda lou.
5 Deidehira mei inoni: ana kire kei hele hu nada ana
walumalau.
6 Deidehira hiolo na kira marou ana odoodo*n*a: ana
kire kei pote.
7 Deidehira heiamasi: ana amasilada kei lae lou.
8 Deidehira sae manola: ana kire kei leesia God.
9 Deidehira haaureruru elihoi: ana sailada kei lae
uri mui kalena God.
10 Deidehire muini teu*n*einilada e lae itehulaana

11 odoodo*n*a : ana toolada ana alaha*n*a ni le*n*i. Deide-
hilemiu ana kire kei ere mamamaela amiu, na
kotahilemiu, na ni qelu wala eroero ile*n*imiu ana
12 taena *n*a ola tataala, itehulaaku. Omu ke rikerike
pei aroaro: ana waaitemiu ko lai peine ile*n*i : aitana
oto ena kire tau*n*einie mui prophet e naomiu keu.
13 Iomu mei ahaa hunie walumalau ie : *n*e oto mei ahaa
*n*eena ko maraohue, kire kesi hui lou hahie anitaa?
Saa diana oto lou nine, tae hunie asilana kei lae oto,
14 ni uriurii. Iomu da*n*i hunie walumalau. Na hulume
15 ko io ile*n*ine *n*a toloi henue saa mumuni ike. Wa
lou kire saa erihainie *n*a light, hunie esi qaohainie *n*a
maraohu hahie, tae peie i talahuliana oto; na esi
16 sinelie ahutana *m*ala i nume. Alitana iomu ena, da*n*i
iomu ke waaraa i naoda taena *n*a inoni hunie kire ke
leesie palolamiu e la otoi diana, na hunie kire ke
haamanikulua Amamiu ile*n*i itehulaana.
17 *M*ane omu neineisae ana uri nou lae mai huni
taasie mu haatola*n*a na mui prophet. Nou kaa lae
18 ike mai ni taasileni, tae uri neke haaoaii oto. Ana
toohu noko unue huniomu uri, Lae hulaana ile*n*i na
ano kei su, *n*a i wa *n*a *n*a*n*aai ini saa eia oto ana mu
haatola*n*a lae hulaana waluola kei oaoa ma*n*oma*n*o
19 oto. Aena *n*eena *n*aini ko hele huisie *n*a taataa
haatola*n*a ana mu haatola*n*a ie e lai *m*ei*m*ei oto hitoo,
na ko haausuli urine oto ani, sailana kei lae uri e la
otoi *m*ei*m*ei hitoo ilaona alaha*n*a ni le*n*i : tae *n*aini ko
sului sulie mu haatola*n*a na ko haausuli urine oto ani,
sailana kei lae uri e paine ilaona alaha*n*a ni le*n*i.
20 Ana noko unue huniomolu, uri odoodo*n*a iomolu oto
kaa liutaana odoodo*n*a mu haausuli na mui Pharise,
rao e saa *m*adausiomu ani sili*n*e ilaona alaha*n*a ni le*n*i.
21 Omu ro*n*oa oto unulana e lae hunire inao uri, *M*ane
omu talei horohoro; na *n*aini ko talei horo kei adona
22 leilana. Tae ineu noko unue huniomu, uri taena *n*a
ini ko saewasulie mola *n*a asine *n*e kei adona oto
leilana : na taena *n*a ini ko ere hunia asine uri, Raka,
*n*e kei adona lei*n*e ana pulitaa ni leilei ; na taena *n*a
ini ko unue uri Qeu, *n*e kei adona oto du*n*e i Gehena.
23 Aena *n*eena ana oko tolea mai nii*n*e ioe takoie leu ni

unuunu na oko amasitoo ileune ana *n*a meola o haa-
24 roroaio hunia asimu ana, oke tolani toliasie nii*n*e ioe i
epine leu ni unuunu, oke lae, oke ure ruru elihoi peia
asimu holai nao, ko ma*n*o urine osi lae mai oke unu
25 ana nii*n*e ioe. Oke ure ruru leuae peia maeloo*n*a ioe
na iomoro ue sulie tala; *m*áne da maeloo*n*a ioe ke
toliasio hunia leilei, oto a leilei kei toliasio hunira
asuesu meiola, oto asilemu kei lae ilaona nume
26 hoohoo. Toohu, toohu, noko unue hunio, o saa isitaa
oto na o kaa saro suu ma*n*oa oto kawe oorue.
27 Omu ro*n*oa oto unulana e lae uri, *M*ane o maimesi:
28 *n*e ineu noko unue huniomu, uri *n*aini ko toomaie *n*a
keni peie *n*a mei sae hunie, e masi hunie oto wai saena.
29 *N*e oto maa i qaloqalomu ko haatataroo, kae asie,
oke asie oto *m*aanio, ana e diana hunio uri *n*a taataa
sasara amu ke aia *m*ane o lae ahutemu i Gehena.
30 *N*e oto nime i qaloqalomu ko haatataroo, lama mousie,
oke asie oto *m*aanio, ane e diana hunio uri *n*a taataa
31 sasara amu ke aia *m*ane o lae ahutemu i Gehena. *N*e
unulana e lae lou uri, *N*aini ko sikaa hue i*n*eie ke
32 niie hunie usuusu ni sike hua*n*a: tae ineu noko unue
huniomu, uri *n*aini ko sikaa hue i*n*eie, na kaa too aena
uri ana e masi, i*n*eii kosi qaoa huni ke masi: tae
*n*aini ko tooana lou huena kire sikaa oto kau ko mesi.
33 Na lou, omu ro*n*oa oto unulana e lae hunire inao
uri, *M*ane o ereere ni haapu eroero, tae oke haaoaie
34 oto hunia Lord mei wala ni haapu*n*e ioe: tae ineu
noko unue huniomu uri, *M*ane o ereere ni haapu*n*e
oto oo, takoie ile*n*i suuri, ana leu ni alaha*n*a a God
35 otona; wa takoie walumalau suuri lou, ana uriurite
*n*eena talana aena, wa takoie Jerusalem suuri lou,
36 ana hanua Inemauri peine otona. *M*ane o ereere ni
haapu takoie qaumu, ana o saa qaoa ike *n*a taataa wa-
37 raihu huni ke pulupulue wa ke rerea. Tae walamiu
ke uri, Toohu, toohu: Haike, haike: *n*a meola ko
liutaana lou *n*eena e uraana a orahaala.
38 Omu ro*n*oa uri unulana e lae uri, Maa ani maa, na
39 niho ani niho: tae ineu noko unue huniomu uri,
*M*ane o haukama honosia ini tataala: tae *n*aini ko
hidelie papali i qaloqalomu, oke huisie lou hunie *n*aeta

40 poo ni papali. Na ana *n*aini ko sare haitalea *n*a mei
wala ni lei*n*e hunio, ko da *n*a tooni ninime ioe *m*aanio,
41 oke toliasie lou hunie tooni eluhi ioe. *N*aini ko deu
ramoramoa hunio huni heku peie *n*a taataa mile, oke
42 haku peie *n*a ro mile. Niie hunie ini ko suka amu,
na *m*ane o lio aopa *m*aanie ini ko hele toto ana *n*a
moola ioe.
43 Omu ro*n*oa unulana e lae uri, Manatamu ke diana
hunie auhenue ioe, na oke *n*idu upu hunie *n*a mae-
44 loo*n*a hunio. Tae ineu noko unue huniomu uri,
Manatamiu ke diana hunie muini e maeloo*n*a huni-
omu, omu ke are*n*ai talana muini ko teu*n*einiomu;
45 hunie omu kei kalena Amamiu ile*n*i urine: ana ko dada
sato i*n*eie ko qaqaa hahira tataala na kira diana lou, na
ko dada nemo hunira odotai na hunire lou kaa odotai.
46 Ana manatamiu ke diana hunie muini manatada e
diana huniomu, waaite uritaa *n*e omu kei heleana?
47 kau uri kira totola tooha kaa tete urinena? Wa ana
omu ko teutekuhie mola mu esimiu hahaiteli, *n*a mei
taa *n*e omu ko qaoa liutaana *m*ala aopa? kau uri mu
48 apoloa aopa kaa tete urinena? Aena *n*eena tolahamiu
ke ahu oto mala tolahana Amamiu ile*n*i e ahu oto.

6

1 Omu ke lio talamiu *m*ane omu palopalo haadai ana
odoodo*n*a iomu i naona mu inoni, huni leesileni: kei
urine omu saa hele waaite ana Amamiu ile*n*i.
2 Aena *n*eena maholo oko niie nii*n*e ioe, *m*ane o
uhiuhi ehuri tai naomu, mala kira luqei deudeu ko
qaoa ani nume ni ruru, na isulie mui tala paine, uri
hunie *m*ala ke totohainire. Toohu noko unue huni-
3 omu uri, Kire hele ma*n*oa oto waaitada. Tae ioe
maholo oko niie nii*n*e ioe, *m*ane maumeulimu e mana-
tainie *n*a meola qaloqalomu ko qaoa: hunie nii*n*e ioe
4 ke mumuni: na Amamu ko leeleesi ola mumuni kesi
suu ola hunio ani.
5 Na maholo omu ko are*n*ai, *m*ane omu urihana kira
eroero ana kire ko la otoi saesae tooana are*n*ai*n*e
ureure ani nume ni ruru, na ani maai tala rue, hunie

6 mu inoni ke haamanikuluara. Tae ioe maholo oko
are*n*ai, oke saro lai sili ilaona *n*a ahi ioe, oke saro
hono, osi area Amamu e io mumuni, na Amamu ko
7 leeleesi ola mumuni kesi suuola hunio ani. Tae omu
ko are*n*ai, *M*ane omu talei onioni mola tototala mala
mu apoloa aopa: ana kire ko unue uri tolaisulilada
8 kei lae ana suka*n*a oto hu*n*ehu*n*aa. Aena *n*eena *m*ane
omu heiheimaanire: ana Amamiu e manataine oto
9 muola omu saetooani, na omu kaa suke ue. Tae
omu ko are*n*ai omu ke teuri, Amamami ile*n*i, Satamu
10 ke maai. Alaha*n*a ioe ke lae mai. Moqla saemu eni
deuleni *n*e qaolani ke lae oto, iano ileu mala oto ile*n*i.
11 Da mai siiri huniemi mui *n*eula ke adona siiri.
12 Na oke saeasie huniemi mu roroa*n*a iemi, mala emi
ko saeasie hunie *m*ala mui roroa*n*a kire haaroroaire
13 huniemi eni. *M*ane o toleiemi hunie malaaho*n*a-
14 mami, oke haauriemi *m*aania orahaala. Ana uri omu
kei saeasie mui roroa*n*a taena *n*a inoni, *n*e a Amamiu
15 ile*n*i kei saeasie roroa*n*a huniomu. Tae uri omu kaa
saeasie mui roroa*n*a taena *n*a inoni, *n*e a Amamiu
noone lou e saa saeasie mui roroa*n*a iomu huniomu.
16 Na lou maholo omu ko olo*n*au, *m*ane omu urihana
kira luqei deudeu, kire io peie nuku dara*n*a: ana kire
ko rei*m*aa i maada, hunie leesilada ke lae ana mu
inoni uri kire ko olo*n*au. Toohu noko unue huniomu
17 uri, Kire hele ma*n*oa oto waaitada. Tae ioe, maholo
oko olo*n*au, oke suhie qaumu, na oke hoda maa;
18 *m*ane leesilemu e lae ana mu inoni uri oko olo*n*au,
tae peie ana Amamu e io mumuni: na Amamu ko
leeleesi ola mumuni esi suu ola hunio ani.
19 *M*ane omu dudurue dianahaana moola iomu mei ano,
leu pepe na kauwaa kei *n*eu ana, na mu inoni peli-
20 peli kei akerainii huni pelii. Tae omu ke durue
dianahaana moola iomu ile*n*i, leu pepe na kauwaa
saa *n*au ana, na mu inoni pelipeli saa akerainii
21 huni pelii. Ana dianahaana moola ioe ke io ana *n*a
22 leu, *n*e saemiu ke io lou ana leune. Light ana
sape oto maa: ana maamu ko manola *n*e ahutana
23 sapemu kei mataqa oto ana. Tae ana maamu ko
aeaela *n*e ahutana sapemu kei rorodoa oto. Ana da*n*i

i saemu *n*eena ko nei rodohono, *n*e rodohono *n*eena ko
24 lai peine mala *n*a taa! *N*aini saa mani esuesu
tararuru nana ro master: ana kei *n*idu upu hunie *n*aini,
na manatana kei diana hunie *n*aeta ini: wa ko haike,
kei hata peie *n*aini, na kei mamakolasie *n*aeta ini.
Omu saa mani esuesu tararuru nana God na
25 Mamon. Aena *n*eena noko unue huniomu uri, *M*ane
omu neineisae toote ana ma*n*omiu ana me ola ni *n*aa
wa ni inuhie: wa lou ana sapemiu ana me ola ni tooni
hahiomu ana. Uri ma*n*omiu kaa lai liutaa ana mu
26 *n*eula, na sapemiu kaa lai liutaa ana mu tooni? Omu
ke kerehie kau mui menu ni le*n*i, kire kaa tatataai,
kaa elieli, kaa duduru: tae Amamiu ile*n*i ko haahaa-
27 *n*aure. *N*e uri omu kaa lai hie liutaada? *N*eitei
hikemiu ko neineisae toote ana, na uri ke sapeie
28 sapena ana *n*a taataa maapou? Eue omu ko neineisae
toote ana mui tooni? Omu ke lolodosae ana mu
aro pue i qeinaa kire ko peipeine uritaa; kire kaa
29 asuesu kaa a*n*oa*n*o: tae peie noko unue huniomu, uri
a Solomon e houhou lilikeli na kaa tooni mala *n*a
30 taataa ini hikada. *N*e uri a God ko tooni urine hahie
mu hahalisi i qeinaa, ko oo siiri, na ide*n*i huni asileni
laloi umu, uri ohe e saa tooni liutaa hahiomu kira sae
31 rueruaa? Aena *n*eena *m*ane omu neineisae toote ani
dolosi*n*e uri, Kie kesi *n*eu*n*eu taa oto nine? wa, Kie
kesi inuinu taa oto nine? wa, Kie kesi tootooni oto
32 ani taa nine? Ana ahutana moola ie mu apoloa aopa
ko meni heiheitalei oto. Ana Amamiu ile*n*i e mana-
tainie oto uri omu la otoi saetooana moola urinena.
33 Tae omu ke holai naolainie haitalelana alaha*n*a a God
na odoodo*n*a i*n*eie; na sapeilana moola urinena kesi
34 lae taane huniomu. Aena *n*eena *m*ane omu neineisae
toote ana ide*n*i: ana ide*n*i kei neisae toote ana muola
ana maraana. Mui tataala*n*a ana *n*a taataa hai-
di*n*e e lai adona oto ana.

7

1 *M*ane omu leilei, hunie kire ke suuri leilei omu lou.
2 Ana *n*a meola ni lei*n*e omu kei leie *n*a muini ana,

meola oto ni leilemiu *n*eena: na totohota omu ko
3 totoho ana, *n*e kire kesi totoho lou huniomu ana. Na
*n*a taa kau oko ili leesie *n*a*n*aai ola ilaona maana
asimu, na o kaa neineisae ana rotoi da*n*o laku ilaona
4 maamu ne? Wa oke si te uritaa hunia asimu uri,
Noko susu asie *n*a*n*aai ola *m*aanie maamu; na lokau,
5 *n*a rotoi da*n*o laku ilaona maamu ne? A luqei deudeu,
oke holai taasie rotoi da*n*o laku *n*eena *m*aanie maamu
ne; purine osi liosaaie susu asilana *n*a*n*aai ola *m*aanie
maana asimu.
6 *M*ane omu niniie moola maai ana mu usu, na *m*ane
omu asie mu huehuei dehi iomu i naona mui poo,
*m*ane da na kire talei uri pulisii ana aeda, na kire
si eliu huni alailemiu.
7 Omu suke, na niilana kei lae huniomu; omu heitale,
na omu kesi lio odoie; omu ikiiki, na kire ke taha
8 maa huniomu: ana taena *n*aini kei baatohu *n*e kei
hele; na *n*aini kei heitale *n*e kei lio odoie; na
hunie *n*aini ko ikiiki *n*e kire kei tahamaa hunie.
9 Ana atei inoni hikemiu, *n*a kalena ko sukaa *n*a
10 hoi bread ana, *n*e kei niie *n*a hoi heu hunie; wa
11 ko suke ie, kei niie *n*a *m*aa hunie? Ilisie iomu,
iolamiu e tataala, na omu sai niie nii*n*e diana
hunire *m*e*m*ela iomu, *n*eni uri Amamiu ile*n*i e saa
tohu*n*ei nii liutaa ana muola diana hunie *n*a muini ko
12 sukaana. Walutana *n*aola saemiu ko oo ani uri
*m*ala ke qaoi huniomu, iomu noone lou omu ke
teurine ani hunire: ana mu haatola*n*a na mui pro-
phet oto urinena.
13 Omu ke lai sili ana maai para e *m*ai*m*ei: ana maa
para e paine, na tala e aroka, ko laelae takoie mae*n*a,
14 *n*e *m*ala hu*n*e ko lai sisili ana. Ana maai para e
*m*ai*m*ei, na tala e kokohisi, ko laelae takoie maurihe,
kaa *m*ala hu*n*e ike kei heitale tooana.
15 Omu ke lio talamiu ana mui prophet eroero, kire
ko laelae mai takoiomu kire aluhi hahire ani teeteei
16 sheep, tae wai saeda ikire mui wolf. Omu ke hahai-
telire ana huada. Ohe *n*aini kei huhu vine taane
ana *n*a walo kaukeu, wa *n*a hoi fig ana *n*a pupulisi
17 poo? E urine taena *n*a da*n*o diana kei hu*n*u eni

huehuei da*n*o diana haliite; tae da*n*o tataala kei
18 hu*n*u eni huehuei da*n*o aela haliite. Da*n*o diana
saa hu*n*u eni huehuei da*n*o aela, na da*n*o aela saa
19 hu*n*u eni huehuei da*n*o diana. Taena *n*a da*n*o kaa
hu*n*u eni huehuei da*n*o diana, tohu asilana kei
20 lae huni asilana ilaona du*n*e. Aena *n*eena omu
21 kei hahaitelire ana huada. Iteitana *n*aini hikana
muini ko unuunue hunieu uri, Lord, Lord, saa
sili ike ilaona alaha*n*a ni le*n*i; tae peie ini ko sului
22 sulie saena Amaku ko oo ile*n*i. Ana di*n*e *n*eena
*m*ala hu*n*e kei unue hunieu uri, Lord, Lord, uri
emi kaa ereere ni prophet kau ana satamu, na uri
emi kaa haaisitaa*n*ainie mu lioa ni orahaa kau ana
satamu, na uri emi kaa dau huihuite hu*n*e ana sata-
23 mu? Ana maholo *n*eena nekesi unu tahanie hunire
uri, Nou kaa manatainiomu ure oto mai: omu tehi
24 weu *m*aanieu kira palopaloa tataala*n*a. Aena *n*eena
iteitana *n*aini ko ro*n*oa walaku ie pei sului sulii,
alahu*n*e ana uri e urihana inoni saenanau, e tohue
25 nume i*n*eie ile*n*ine hau: oto nemo e nemo hou,
na kone e kone, na mawa e mawa, e hitaana nume
*n*eena; na kaa aoho ike: ana poopootana ile*n*ine
26 hau. Na iteitana *n*aini ko ro*n*oa walaku ie, na
kaa sului sulii, alahu*n*e ana uri e urihana inoni e
27 qeu, e tohue nume i*n*eie oto mola ilaona one: oto
nemo e nemo hou, na kone e kone, na mawa e
mawa, e hatara ana nume *n*eena; oto e aoho: na
aoho*n*a i*n*eii *n*eena e la otoi peine.
28 E urine oto, a Jesus e unu oretaa mui wala ie,
oto *m*ala hu*n*e e mani pa*n*atainie maai haausuli*n*e
29 i*n*eie: ana e haausulire e urihana *n*aini nanama*n*a
*n*e ana, na kaa urihana ike mui haausuli ikire.

8

1 Oto e siho toli mei *m*aanie toloi henue, na *m*ala hu*n*e
2 ko luluisulie. Na liokau, *n*aeta tou e lae mai saana
ko pouruuru bahie, ko teuri, Lord, ana saemu ke
3 urine, o saka taane huni haarereau. Oto e susueinie

nimana ko hele wau ana ko teuri, Saeku taane urine,
haarerealamu ke lae lou. Na e tolana rerea oto
4 *m*aanie osa. Oto *n*ea Jesus ko teuri hunie, uri,
Oke kinetainio *m*ane o unue siana *n*aini; tae oke
hoalai, oke haatainio saana priest, na oke toto ahuio
mala a Moses e haatolai eni huni unu haaoai*n*e
nada.
5 Oto e lai arapuu i Kapernaum, na *n*aeta *m*ane kentu-
6 rion e lae mai saana ko teu rarahie, ko teuri, Lord,
kele *m*au ineu e eno oto i nume ko rarasi, ko la
7 otoi motaahie. Oto kosi teuri hunie, Noko lae hao
8 neke haaurie. Oto *m*ane kenturion e alamie ko
teuri, Lord, nou kaa malisine uri oke lai sili i nume
ineu: tae oke ere *m*aakule mola, hunie kele *m*au
9 ineu ke aailaa lou. Ana ineu noone lou *n*a inoni
i melutana *n*aeta mu inoni haharai, na *n*aeta mui
helui soldier taane noone i meluteku: na noko unue
hunie ini ie uri, Lae taau, na kei laelae oto; na
lou hunie *n*aeta ini uri, Lae mai, na kei lae
oto mai; na hunie konikonihe ineu uri, Oke teuri,
10 na kei teurine oto. Oto a Jesus e ro*n*o esi pa*n*a-
tainie, kosi teuri hunie muini e lulu isulie uri, Toohu,
toohu, noke unue huniomu, nou kaa lio tooana ue
*n*a hiwalaimoli*n*e ke paine urini, haike oto, na i
11 Israel haike lou. Na noko unue huniomu, uri *m*ala
hu*n*e kei lae mai urei qaalana sato na i suulana
sato, kire kei io iano peia Abraham na Isaak kiraelu a
12 Jakob ana alaha*n*a ni le*n*i: tae asilana mui kale
ni alaha*n*a ko lae ilaona rodohono i sinaha: *n*ara*n*a
13 ileune na rete hau*n*e. Oto *n*ea Jesus ko ere hunia
*m*ane kenturion *n*eena uri, Oli taau; mala o hiwalai-
moli keu, ke urine oto hunio: oto kele *m*au i*n*eie
e aailaa lou ana maholoi sato *n*eena.
14 Oto *n*ea Jesus e lai sili i numa Peter, na ko leesia
hu*n*aona keni e eno, mae*n*a mamadali ko tolea. Oto
15 e hele i nimana, na e tolana awaa oto ana maholona;
oto e taelai, ko raretainie oto. Na ana ko seulehi
16 oto kire ko ruruheinie mai i saana muini hu*n*e mu
akalo ni orahaa ada: oto ko sikerainie ana mei wala,
pei ko meni haaurie mui maemaea: hunie haaoailana

17 mei wala unulana e lae hunia Isaia prophet, e teuri,
E helesie mui mamaelaa ikie, e a*n*ainie mui maela
ikie.
18 Oto *n*ea Jesus e leesie *m*ala hu*n*e e ruru mei saana,
oto e unue kire ke ato holo i reune iqe poo wau.
19 Oto *n*aeta haausuli e hulaana, ko teuri, Haausuli,
nekei totola oto i aemu ana taena *n*a leu oke laelae
20 ana. Oto *n*ea Jesus ko teuri hunie, Mui fox na kire
too liwe taane, na mui menu ni le*n*i kire too niui
taane; tae Kale ni inoni hulaana *n*a leu ni ulu*n*e
21 i*n*eii na haike. Oto *n*aeta ini hikana mui qaaro*n*o-
isuli i*n*eie ko teuri hunie, Lord, oke holai toliasieu
22 keu, neke lae, neke haitoli ana amaku. Oto a Jesus
ko teuri hunie, Oke luluisulieu; oke toliasire muini
e mae kire ke haitoli*n*einie *n*a muini ko mae ada.
23 Oto e lae wai ni ae ilaona iola, na mui qaa-
24 ro*n*oisuli i*n*eie ko luluisulie. Na liokau, sausesu
ko siho hahire ilaona iqe, ahe ko seu tataa-
lasie oto iola hahire; na i*n*eie ko maahu taane.
25 Oto mui qaaro*n*oisuli ko haalioa ko teuri, Lord,
26 haauri, kolu ko mae oto. Oto ko teuri hunire uri,
*N*a taa ni molu meu ana, kira sae rueruaa? Ma*n*o
urine esi tae ko ereana oru na iqe, oto esi la molai
27 a*n*ie holaa. Oto *m*ala *n*eena e pa*n*atainie kire teuri,
*N*a inoni taa nie, ana oru na iqe e ro*n*o oto mola
ana walana?
28 Oto e lai arapuu oto ana *n*aeta rau ni iqe
ana hanue mui Gadara, e ro *m*ane ko odoie,
lioa ni orahaa e hite adarue, kererue ko lae mai
uraana mui kiliqeu, kererue ko loo oto e aopa, *n*aini
29 saa liu ike hahirerue isulie tala *n*eena. Oto kererue
ko ulo, kererue ko teuri, *N*a mei taa ni oalamere
na oalamu, Kalena God ni ioe? Uri o lae oto mai
30 huni haamotaahiemere oto kokota? Na nikei alaa
31 ni poo ko susude haataulire. Oto mui lioa *n*eena
ko haatohu ana kire ko teuri, Ana oko sikerainiemelu
oke usu*n*einiemelu taau ilaona alaa ni poo taaune?
32 Oto ko teuri hunire, Molu ke lae. Oto kire isitaa,
kire si siho ilaona mui poo: nalio kau, alaa ni poo
*n*eena e mani pola *m*aanie toloi henue laona iqe,

33 kire ko meni inu oto i wei. Oto *m*ala e haahaa*n*aure
ko tehi, kire hule i henue kire ko tarohainie waluo-
lana na lou ana meolana e qaoa ro *m*ane lioa ni
34 orahaa e ooo i saedarue. Na liokau, ahutana *m*ala
ana hulume *n*eena kire mani isitaa kire ko lae honosia
Jesus: na maholo kire leesie kire ko eitanaie hunie
ke aliu *m*aanie teitelihana hanue ikire.

9

1 Oto e taelie iola ko ato ko lai sulu hao ana hahuana
2 hanue i*n*eie. Na lokau, kire ko a*n*ainie mai saana
*na m*ane e loku oto, ko eno ile*n*ine hulitana: na Jesus
e leesie hiwalaimoli*ne* ikire, kosi teuri hunia *m*aena
e rarasi uri, Kaleku, saemu ke dodo: kire saeasie
3 oto mu orahaa ioe. Na liokau, *n*aeta mu haausuli
ko ere ni sae uri, A *m*ane ie ko ere tauteu. Na Jesus
4 e manatainie saeda kosi teuri, *N*a taa ni omu ko
neisae tataala i saemiu hunie na? *N*e itei leu e
5 *m*a*m*adau, uri huni unulana uri, Kire sae asie oto
mu orahaa ioe: wa huni unulana uri, Taelai, oke
6 lai aweawe? *N*e hunie omu ke manatainie uri
Kale ni inoni e saka mai ano ileu huni saeasilana
orahaa (*n*e esi saro teuri hunia loku uri), Taelai, oke
7 suluie hulitemu, oke lae tai nume ioe. Oto e
8 taelai, ko lae tai nume i*n*eie. Oto ahutana *m*ala
e leesie kire mau i nunuhaana, kire ko haamanikulua
God, ana e niie nanama*n*a urine hunie inoni.
9 Oto ana maholo e loutaa *m*aanie leune, ko lio
tooana *m*ane satana a Matthew, ko io ana leu ni
nei tooha: oto ko teuri hunie, oke luluisulieu.
Oto e taelai ko luluisulie.
10 Oto qaolana e lae urini, uri a Jesus ko io iano ana
*n*au*n*e i nume, na mu inoni totola tooha na kira
orahaa hu*n*e kire lae mai kire ko io iano tararuru
11 peia Jesus na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie. Oto mui
Pharise e leesie, kire si teuri hunie mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie uri, E ue ni Haausuli iomu ko *n*eu*n*eu ruru
12 peira totola tooha na kira orahaa? Oto e ro*n*o urine

esi teuri, *M*ala e aailaa e kaa harihunie *m*ane kuru-
13 kure, tae peie muini ko maemae. Tae omu ke lae
omu ke haitalea *n*a mei taa ni ie uri, Nou herihunie
amasi*n*e na unu*n*e suuri : ana nou kaa lae mai huni
haraie kira odotai, tae peie kira orahaa.
14 Ana maholona mui qaaro*n*oisuli a John kire lae
mai saana kire teuri, E ue ni keu iemelu na mui
Pharise melu ko oloolo*n*au rarapupu, tae mui qaaro-
15 *n*oisuli ioe kire kaa olo*n*au ike? Oto a Jesus ko teuri
hunire, Uri *m*e*m*ela ana numa *m*aena e tola hue
uri saeda kei hu taane ana maholo a poro e tola
hue *n*e ue peire? tae qo*n*i kei siho, maholo kire kei
taasia poro e tola hue *m*aanire, ana mu maholona
16 *n*e kire kesi oloolo*n*au. *N*aini saa loamenaa *n*a lahui
tooni oto ana mei loamena haalu : ana mei loamena
*n*eena kei weiweie tooni *n*eena oto kesi haka aela
17 *m*aanie holai nao. Na lou kire saa dedeie wine haalu
laona mu atea teeteei poo lalahue : ana ko te urine
mu atea teeteei poo kei qaa, oto wine ke ahe ma*n*o,
na mu atea teeteei poo kei aela oto : tae kire kei
dedeie wine haalu laona mu atea teeteei poo haalu,
*n*e kire kei meni io hu oto urine itehulaani.
18 Oto ana maholo e ere urini hunire, *n*aeta mane
alaha e lae mai, ko qouruuru hahie ko teuri, A
kaleku keni haalu e mae oto ienini : tae oke lae
19 oke qaoa ana nimemu, hunie ke mauri. Oto a Jesus
e taulei na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie lou, na kire si
20 lului sulie. Na lokau, hue, apu raharaha ko seunie
awalai helisi *m*ana rue oto, ko lae mai i purine, ko
kele hele oto mola i toto*m*ana ana *n*o*n*oana tooni
21 i*n*eie. Ana e neisae urini maraana, Uri ana noko
kele hele mola i toto*m*ana ana tooni i*n*eie *n*e ni
22 neke si meuri oto itehulaana. Tae a Jesus ko eliu
ko leesie ko teuri, Kaleku, Saemu ke dodo ; hiwa-
laimoli*n*e ioe e haaurio. Oto haaurilana huena ana
23 holoholoi satona. Oto a Jesus e lai hule ana numa
alaha na, ko leesie kira uhiuhi eu, peie ahutana
24 *m*ala ko ee*n*o, ko teuri hunire uri, Omu ke haitale:
ana keni haalu ie e kaa mae ike, tae ko maahu.
25 Oto kire *m*asi maanie. Oto e panitorara ma*n*oma*n*o,

esi sili weu ko hele i nimana, oto keni haalune ko
26 tae. Oto tataroha ie ko tarohie ahutana hanuena.
27 Oto ana maholo a Jesus ko taraurei taau *m*aanie
leune, e ro ulu ko lulu isulie, peie soi*n*e uri, Kalena
28 David, oke amasiemere. Oto e lai sili oto i nume,
ro ulune esi lae mai saana. Oto a Jesus ko teuri
hunirerue uri, Moro hiwalaimoli taane ana nou saka
huni qaoa leu ienini? Oto kererue alamie uri, O
29 siue, Lord. Oto e hele wau ana maadarue na ko
teuri, Mala moro hiwalaimoli *n*e qaolana kesi lae
30 huni omoro ana. Oto maadarue e lio lou: oto a
Jesus ko ere adarue ko teuri, Moro ke lio talamoro
31 *m*ane *n*aini e manatainii. Tae kererue isitaa wau
pei tarohainilana tarohana hunie ahutana hanuena.
32 Na maholo kererue ko isitaa taau, lokau, kire ko
tolea mai saana *n*aeta ini e qeu ereere na lioa ni
33 orahaa i saena. Oto e sikerainie lioa ni orahaa,
*n*e qeu ereere kosi ere taataha: oto ahutana *m*ala
ko pa*n*atainie kire ko teuri, Waite leesilana *n*a meola
34 urini kaa lae ike i Israel. Na tae mui Pharise ko
teuri, Ko sikerainie mui lioa ni orahaa ana inemauri
hahie mui lioa ni orahaa.
35 Na a Jesus e waiwesie taena *n*a huilume na taena
*n*a pu*n*ui nume, peie haausuli*n*e ilaona mui nume ni
ruru, ani laeliwala*n*a ana Tataroha Diana ana alaha*n*a,
peie e haaurie *m*ala *m*aanie taena *n*a maemaeha na
36 taena *n*a maela. Oto e leesie *m*ala hu*n*e ko amasire
hahie tata*n*ainilada, ana kire tata*n*a mala mui sheep kaa
37 ini ni kakakalire. Oto ko unue hunie mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie uri, Sio ko*n*ine e paine, na mu inoni esuesu kaa
38 hu*n*e mone. Omu ke haatohu ana aei lalo hunie ke
usu*n*einie mai *n*a mu inoni huni siokoni nana.

10

1 Oto e haraie wai saana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie awala
*m*ana rue, ko niie hunire nanama*n*a paraitana mui
lioa *m*ada*m*ada, huni sikerainire, na huni haaurie
*m*ala *m*aanie taena *n*a maemaeha na taena *n*a maela.

2 Oto satada Hurulaa awala *m*ana rue e urini:
Naohada a Simon, sailana lou uri a Peter, na
3 Andrew a asine; a James kalena Sebede na a John
asine; a Philip na a Bartholemew; a Thomas na a
4 Matthew ini totola tooha; a James kalena Alpheus
na a Thadeus; a Simon Kananites na a Judas
5 Iscariot ini oto e qeloa. Awalai *m*ane *m*ana rue ie
nini a Jesus e usu*n*einire taau, e hato*n*ainie hunire
e teuri,
*M*ane omu laelae taau isulie tala mu apoloa aopa,
na *m*ane omu lai weruweru taa ana mui hulume mui
6 Samaria: tae omu ke lae oto takoie mui sheep ana
7 numa Israel e takalo kau. Omu ke lai laelaeli wala
8 hahire uri, Alaha*n*a ni le*n*i ko sisiho oto. Omu ke
haaurie muini ko maemae, omu ke taea lou muini
e mae oto, omu ke haarerea alihoi lou ana mui tou,
omu ke sikerainie mui lioa ni orahaa, nii suu*n*e e lae
9 huniomu *n*e omu ke hei nii suu lou. *M*ane omu
akaurisie gold, wa silver wa brass lalona mui *m*ei
10 iomu: wa *n*a ite hunie laeha suuri, wa *n*a ro tooni,
wa *n*a shoe, wa *n*a apaa; ana inoni esuesu e ado huni
11 *n*eula ana. Oto ana omu ko lai arapuu ana *n*a hulume
wa *n*a pu*n*ui nume omu ke haitale raerae uri *n*aini
ana hulumena e ado; na iomu ke io ana taataa leune
12 hulaana omu ke isitaa lou *m*aanie. Na omu ko lai
13 sili i nume, omu ke paalahea numena. Na uri ana
nume *n*eena ko adona, *n*e hanuelama*n*a iomu ke siho
hahie: tae oto kaa adona *n*e hanuelama*n*a iomu ke oli
14 lou weu takoiomu. Oto *n*aini kaa takuhiomu, wa ke
tolai sulie walamiu, *n*e maholo omu kei isitaa *m*aanie
numena wa *m*aanie hulumena omu ke tataai asie mui
15 *m*akana loho e rarao ana aemiu. Toohu noko unue
huniomu uri, Kei *m*a*m*ate hunie hanue i Sodom na i
Gomora ana haidi*n*e ni lei*n*e, tae hunie hulume *n*eena
haike.
16 Lokau, noko usu*n*einiomu taau mala mui sheep
matolana mui wolf: aena *n*eena omu talaai saenanau
17 mala *m*aa, na omu ke nanakumae mala hiroiku. Tae
omu ke lio talamiu ana mu inoni; ana kire ke
qeloomu hunie mui pulita ni leilei, na rapusilemiu

18 kei laelae ilaona mui nume ni ruru ikire; toohu
tolalamiu kei laelae i naona mui governor na i naona
mu inemauri itehulaaku, huni unu haaoai*n*e hunire
19 na hunie mu apoloa aopa. Tae maholo qelolamiu ko
laelae *m*ane omu neineisae toote uri omu kei ere
20 uritaa, wa omu kei unue *n*a taa. Kaa iomu ike ko
ereere, tae peie Lioa a Amamiu ko ere ilalo amiu.
21 Ana asine *n*aini kei qeloa asine hunie mae*n*a, na
amana *n*aini kei qeloa kalena; na *m*emela kei taelai
22 hahie mui amada na mui nikada huni seunilada. Na
ahutana *m*ala kei *n*idu upu huniomu aena sataku: tae
ini ko io susu hulaana oretalana *n*e haaurilana kei
23 lae. Tae maholo tau*n*einilemiu kei laelae ana *n*aeta
huilume, omu ke tahi takoie huilume lou hatarea:
ana toohu noko unue huniomu uri, omu saa waiwesie
ma*n*o taena *n*a huilume, na Kale ni inoni ko hule
oto mai.
24 Qaaro*n*oisuli saa liutaana lou haausuli i*n*eie, wa
25 inoni esuesu ke liutaana au*n*ana. E adona qaaro*n*oi-
suli hunie kei urihana haausuli i*n*eie, na inoni esuesu
hunie kei urihana au*n*ana. Uri ana kire harainie ini
au*n*ana nume ana Beelsebub, uri kire saa hahuei
26 harainiomu urine iomu muini ana nume i*n*eie! Aena
*n*eena *m*ane omu meumeu rara*n*ada: ana iteitana *n*a
meola aluhilana e lae *n*eni aelilana kei saro lae taane;
na ana mumunilana e lae na manatainilana kei saro
27 lae taane. Waluola noko unui laona rodohono, omu
kei unui ana da*n*i: na waluola omu ko ro*n*o ni eli*n*e
28 ani omu ke tola taha*n*ainii i qaoha. Na *m*ane omu
meuteinie *m*ala kei horo sape mola amiu, na kire kaa
saka huni seunilana maurihemiu: tae omu ke hahuei
meuteinie i*n*eii e la otoi saka huni deu tekelainie
29 maurihemiu na sapemiu i Gehena. Uri kire kaa
holie *n*a ro pipisu ana *n*a lousuu? na *n*a taataa ini
30 hikada saa usu iano ana a Amamiu ko haike: tae
hulaana warauhune qaumiu idumilana e lae oto.
31 *M*ane omu meuteinire ena; omu la otoi hie liutaana
32 mu koruhei pipisu. Aena *n*eena *n*aini ko unu
taha*n*ainieu i naona mu inoni, ineu noone neke unu
33 taha*n*ainie i naona Amaku ile*n*i. Tae ini kei tatei-

*n*einieu i naona mu inoni, ineu noone lou nekei
tatei*n*einie lou i naona Amaku ile*n*i.
34 *M*ane omu neineisae ana uri nou lae mai huni
neke asie hanuelama hahie walumalau; nou kaa lae
ike mai huni neke asie hanuelama, tae peie naihi.
35 Ana nou lae mai huni opaa ro mamana, na ro hai
36 nikana, na ro mahunao*n*a keni; na *m*ala ani nume
37 *n*aeta inoni kei nei maeloo*n*a oto hunie. Ini mana-
tana ko diana hunia amana wa hunia nikana, na e
kaa diana hunieu, *n*e e saa malisiku; wa *n*aini mana-
tana ko diana hunia kalena *m*ane wa keni, na e kaa
38 diana hunieu, *n*e e saa malisiku. Wa *n*aini oto kaa
suluie poupou i*n*eie huni ke poo puriku *n*e e saa
39 malisiku. Ini ko lio odoie maurihaana *n*e kei deu
tekelainie oto; na ini ko deu tekelainie maurihaana
aena ineu *n*e kei lio odoie lou nana.
40 Ini ko tekuhiomu *n*e ko tekuhieu, na ini ko teku-
41 hieu *n*e ko tekuhie ini e usu*n*einieu mei. Ini ko
tekuhie *n*a prophet ana satani prophet surailana
kei lae hunie mala hunie *n*a prophet; na ini ko
tekuhie ini odotai isulie satani ini odotai, surailana
42 kei lae hunie mala hunie ini odotai. Na iteitana
*n*aini ko haainuhie *n*aini hikana muini *m*ei*m*ei ie ana
kaokaoi wei wawai mola *m*akule ana satani qaaro*n*oi-
suli, toohu noko unue huniomu, uri waaitana saa hei
mola oto oo.

11

1 Oto qaolana e lae urini, uri maholo a Jesus e
hato*n*ai ma*n*o hunie awalai qaaro*n*oisuli *m*ana rue
i*n*eie, *n*e esi hoalai *m*aanie leune huni haausuli na
huni laeliwala ana mu henue ikire.
2 Oto a John e ro*n*o i nume hoohoo ana palolana a
Christ, ko usu*n*einie taau ro qaaro*n*oisuli i*n*eie, ko
3 dolosi ana uri, Ioe ni oto ini kei lae mai, wa melu kei
4 saro maohie ue *n*aini aopa? Ota a Jesus ko alami
rerue uri, Moro ke lae moro ke unu i saana John ana
5 moola moro ko ro*n*oi na oto moro ko leesii. Uri mu
ulu ko lio oto lou, na mui rarasi ko laelae diana oto,

na mui tou ko mola lou, na mui pu*n*u ko roro*n*o oto,
na mui rae ko taelai lou, na laeliwala*n*a ana tataroha
6 diana hunie mui meitale. Na deidehie ini kaa lio
7 tooana ola ni tataro i*n*eie aku. Ota kererue lae *n*e a
Jesus esi talaai ere hunie *m*ala ana a John uri, *N*a
mei .taa ni omu isitaa taau ilaona hanue sala huni
8 leesilana? Ohe rade e anulei tarau ana oru? Wa *n*a
mei taa ni omu isitaa taau huni leesilana? ohe inoni
e tooni eni tooni melumu? Lio kau, *m*ala e tooni eni
9 tooni melumu ko oo i nume mu inemauri. Wa aena
*n*a mei taa ni omu lae taau? huni leesie *n*a prophet?
*N*ei teuena, noko unue huniomu, na e liutaana oto
10 mui prophet. I*n*eii ienini usulana e lae ana uri,

Lio kau, noko holai usu*n*einie wai hurulaa ineu
wai naomu,
Ini kei salea tala ioe hunio.

11 Toohu noko unue huniomu uri, Kaa taelai ue peira
huta ani keni *n*aini e alaha liutaana John Lotomaai;
tae *n*aini ko la otoi *m*ei*m*ei ana alaha*n*a ni le*n*i e alaha
12 liutaana. Talimaa ana qo*n*ina John Lotomaai hule
oto mai ienini kire ko deu ramoramoa hunie alaha*n*a
ni le*n*i, oto mui ramo ko heileuleu ana mola haliite.
13 Ana ahutana mui prophet ma mu haatola*n*a e qo*n*i-
14 qo*n*i hule oto mai ana John. Na ana omu ko sare
hele ana *n*a leu ie, a Elija *n*e ienini, ini ni lae oto
15 mai. Ini ko too ali*n*ana huni ro*n*o, ke ro*n*o oto.
16 Tae nekei alahuteinie qau*n*e ie ani taa? Ikire kire
urihana *m*e*m*ela kire io ana heraiusi*n*e kosi soisoi
17 weu hunie muini oada, kire ko teuri, Melu uhiuhie au
huni omolu na molu kaa *m*ae hahie; melu tatako
huni omolu na molu kaa kukumuie oto roromai
18 saemiu. Ana John e lae mai, kaa *n*au*n*eu wa ke
inuinu, na kire ko teuri, Lioa ni orahaa i*n*eii i saena.
19 Oto Kale ni inoni e lae mai ko *n*eu*n*eu ko inuinu, kire
kosi hei unue uri, Liokau, ola *n*auhana na inulana
e paine, malahune kira totola tooha na kira orahaa! Tae
leilana saenanau*n*e kei lae huni ke odotai isulie helelana.
20 Oto ko talaai saewasulie mui henue *n*eena e haahu*n*aa
21 oto mu anoa i*n*eii nada, ana kire kaa onisae. Ama-
silemu Korasin! amasilemu, Bethsaida! uri ana

qaolana mu anoa e lae oto i Tur na i Sidon mala e
lae oto i matolamoro, haala kererue onisae oto waite
22 ani tooni pono maa na ani qasaora. Tae ineu noko
unue huniomoro uri, Kei lai *mam*ate hunia Tur
na Sidon ana di*n*e ni lei*n*e, tae huniomoro haike.
23 Tae ioe, Kapernaum, uri haapainalamu kei hu-
laana salo? asilemu kei lae hoi Hades: ana uri
qaolana mu anoa e lae oto i Sodom mala e lae oto
kau i matolamu, haala e io susu oto hule mai i siirini.
24 Tae noko unue huniomu uri, Kei lai *mam*ate hunia
Sodom ana di*n*e ni lei*n*e, tae hunio haike.
25 Na ana maholona a Jesus e alami e teuri, Noko
paalaheo, Mamaa, Lord hahie ile*n*i na mai haha,
ana o mumunie moola ienini *m*aanie kira saiola na
kira saenanau, osi ili unu taha*n*ainie hunire mui
26 weewee. Toohu Mamaa, ana urine e lai diana i
27 maamu. Mani toliasilana taena *n*a ola e mani lae
oto hunieu ana Amaku: na *n*aini oto kaa manatainie
uri Kale atei tae peenie a Mama a haliite; na uri a
Mamaa atei tae peenie a Kale haliite na *n*aini lou a
28 Kale ko sare haatainie hunie. *M*alana muini omu
ko weo na omu ko tola hie, omu ke lai mai sieku,
29 hunie neke haamamalo amiu. Omu ke neie tori ineu
ile*n*imiu, na omu ke nei qaaro*n*oisuli ineu; ana ineu
nou mamada na haa*m*ai*m*eileku ni sae; *n*e omu kei
30 lio odoie mamalo*n*a hunie saemiu. Ana tori ineu e
hata, na ludaa ineu e *mam*ate.

12

1 Oto ana maholona a Jesus e lai liu ilaona mu
hohola ni korn ana di*n*e sabbath; na mui qaaro-
*n*oisuli i*n*eie ko hiolo, oto kire ko talaai huhusie
2 mu hu*n*ui korn kire ko *n*eui. Oto mui Pharise
e leesie kire ko teuri hunie, Lokau, mui qaaro*n*oisuli
ioe ko qaoa meola kaa adona ike haatola*n*a huni
3 qaoa ana di*n*e sabbath. Oto e teuri hunire, Omu
kaa unue ue *n*a mei taa ni a David e qaoa oto
4 kau, ana maholo e hiolo na muini peie? Ana e

lai sili uritaa i numa God e *n*a mui bread kire
koni akau, na kaa adona ike haatola*n*a hunie uri ke
*n*aui na muini peie, tae e adona mui priest haliite?
5 Wa omu kaa unue ue lou ana mu haatola*n*a, uri mui
priest ana mui di*n*e sabbath uri kire ko qaoqao tauteu
ana mui di*n*e sabbath, na kire saa roroa ike ani?
6 Tae ineu noko unue huniomu, uri *n*aeta ini taane
7 ileu e liutaana nume maai. Tae ana omu manatainie
oto *n*a mei taa ienini uri, Nou herihunie amasi*n*e na
unu*n*e suuri, haala omu kaa lei tooana muini kaa dau
8 walada ana *n*a me ola. Ana Kale ni inoni i*n*eii oto
Lord hahie di*n*e sabbath.
9 Oto e loutaa *m*aanie leune ko lai sili ana nume ni
10 ruru ikire. Na lokau, *n*aeta inoni ileune nimana e
heko. Oto kire ko dolosi ana kire ko teuri, E adona
taane haatola*n*a huni haauri ana di*n*e sabbath wa
haike? uri huni kire ke qelu wala ile*n*ine itehulaana.
11 Oto e teuri hunire, Uri ana *n*aini hikemiu, *n*a taataa
sheep i*n*eie, na ko kokoro ilaona *n*a kali*n*e ana di*n*e
12 sabbath, uri e saa lai heleana ko tahelainie? *N*e
inoni e hie uritaa *m*aanie sheep! Aena leune e
adona haatola*n*a huni helehele diana ana di*n*e
13 sabbath. *N*e esi unue hunie inoni ne uri, Oke
susueinie nimemu. Oto e susueinie; oto e qieqiala
14 alihoi lou mala *n*aeta pooni ninime. Oto mui Pharise
e isitaa kire ko meni wala uri hunie kire kei seunie
15 uritaa. Oto a Jesus e manatainii kosi hoalai *m*aanie
leune: na *m*ala hu*n*e ko lulu isulie; oto ko meni
16 haaurire ma*n*o, ko ereada uri *m*ane kire houleinie
17 oto: hunie haaoailana leu *n*eena unulana e lae hunia
Isaia *n*a prophet, ana e teuri keu;

18 Lokau, *m*ane ineu, nou lio hunie oto;
*M*ane maai ineu, saeku ko lai mama*n*o hahie;
Neke neie Lioa ineu hahie,
*N*e kei ladoa lei*n*e hunie mu apoloa aopa.
19 E saa haaere, wa ke uloulo;
*N*aini saa ro*n*o wawana i suli tala.
20 E saa oie maai rade e qaa oto,
Na saa *m*aasie mui teitei ola ko qeuqeu,
Na kaa saro haatainie lei*n*e ana aailaa*n*a.

21 Na mu apoloa aopa kei maohie satana ani heri-
hunilana.
22 Oto kire ko tolea mai saana *na* eta *m*ane lioa ni
orahaa i saena, ulu na *n*a qeu ereere: oto e haaurie,
23 oto ulu na qeu ereere *n*eena esi ere na esi lio. Oto
ahutana *m*ala e la otoi pa*n*atainie, kire ko teuri, Ohe
24 kalena David ni ienini? Oto mui Pharise e ro*n*o
urine kire kosi teuri, A *m*ane ienini kaa sikerainie
mui lioa ni orahaa tae ana a Beelsebub naohai lioa ni
25 orahaa. Oto e manatainie mui looi*n*e ikire kosi teuri
hunire, Taena *n*a alaha*n*a kei opaa maraana, kei
nao*n*a oto; na taena *n*a hanue wa taena *n*a nume kei
26 opaa maraana, e saa hei ure oto lou: na uri ana a
Satan kei hei sikerainie lou a Satan, kei hei opaa
maraana ena; *n*e alaha*n*a i*n*eie kesi io uritaa ena?
27 Tae uri ineu noko sikerainie mui lioa ni orahaa ana
a Beelsebub, *n*e mui kalemiu ko sikerainire ana atei
28 ena? Aena *n*eena kire kei leilei omu oto. Tae uri
ineu noko sikerainie mu lioa ni orahaa ana Lioa a
God, *n*e ni alaha*n*a a God e siho oto mai hahiomu.
29 Uri *n*aini kei sili uritaa hahie *n*a ramo i nume i*n*eie
hunie *n*olie mui tootoolana, na kaa saro holai hoosia
ramo *n*eena? ko ma*n*o urine, *n*e kesi *n*olie nume
30 i*n*eie. Ini oto kaa peieu, i*n*eii maeloo*n*a hunieu; na
31 ini oto kaa siokoni peieu, *n*e kei aa tata*n*ainii. Aena
leune noko unue huniomu uri, Taena *n*a orahaa na
taena *n*a wala tauteu saeasileni kei lae hunie inoni,
tae ere tauteu*n*e hahie Lioa saeasilana saa lae oto oo
32 hunie inoni. Wa *n*aini ko unue *n*a mei wala hahie
Kale ni inoni, saeasilana kei lae oto hunie; tae oto ini
kei unue *n*a me ola hahie Lioa Maai, saeasilana saa
lae oto oo hunie, mai ana walumalau ienini wa ana ini
33 ue mai. Omu ke da hunie da*n*o ke diana na huana
ke diana lou, wa haike omu ke da hunie da*n*o ke aela
na huana ke aela lou; ana manatainilana da*n*o kei
34 lae ana huana. Kira kalei *m*aa, iomu *m*ala tataala,
*n*e kesi *m*adausiomu uritaa ni unui moola diana? ana
a wawa oto ko haatainie moola a sae e honu eni.
35 Inoni diana ko haatainie dianahaana moola *m*aanie
leu talai ola diana wai saena; na inoni tataala ko

haatainie tataalahaana moola *m*aanie leu talai ola
36 tataala wai saena. Tae noko unue huniomu uri, Ana
taena *n*a wala oto mola mu inoni ko talei unuunui,
sio sulileni kei lae ana mui roroa*n*a ani ana di*n*e ni
37 lei*n*e. Ana lei odotailemu kei lae ana walamu, na lei
maelamu kei lae lou ana walamu.
38 Oto ana maholona *n*aeta mui helui haausuli na mui
Pharise e alamie kire ko teuri, Haausuli, melu sare
39 leesie *n*a tolimaa amu. Oto e alamire ko teuri hunire,
Qau*n*e tataala na kire la otoi mesi kire ko heitalea *n*a
tolimaa, tae niilana *n*a tolimaa saa lae ike hunire, tae
40 tolimaa a Jona a prophet haliite. Ana mala a Jona
e io i oqana pusuesi e olu heiatowa, na e olu hei
rodo; aitana noone lou Kale ni inoni kei io ilaona
41 *m*akano e olu hei atowa na e olu hei rodo. Mui
Nineve kei taelai tararuru ana di*n*e ni lei*n*e peie
qau*n*e ienini, na kei lei maeana; ana kire onisae
itehulaana laeliwala*n*a a Jona; na lio kau, ini e
42 liutaana Jona taane ie. Toro ure taau kei taelai
tararuru ana di*n*e ni lei*n*e peie qau*n*e ienini, na kei
lei mae ana; ana e lae mai *m*aanie *n*e*n*edena
walumalau hunie ke ro*n*oa saiola*n*a a Solomon; na
43 lio kau, ini e liutaana Solomon taane ie. Lioa
*m*ada*m*ada ko isitaa *m*aanie *n*a inoni *n*e kei loutaa
laona hanue sala, ko heitalea *n*a leu ni mamalo nana,
44 na kaa lio odoie. Oto kosi teuri, Rao neke oli keu tai
nume ineu ni *n*e nou isitaa kau *m*aanieni; oto e lai
hule, ko lio odoie e qala, kire talaa, na kire hataai
45 diana ana muola ilaona. Oto e lae taau kosi tolea
lou e hiu lioa e orahaa liutaana, oto kire kosi lai sili,
kire kosi io hu oto ileune; oto tolahana inonine
haipuri kosi tataala oto hitoo liutaana tolahana holai
nao. *N*e kei urine lou hunie qau*n*e tataala ienini.
46 Oto maholo ko ereere ue nana *m*ala, lokau, a nikana
na maeni esine, kire ure i sinaha, kire ko heitalea
47 ere*n*a peie. Oto *n*aeta ini ko teuri hunie, Lokau, a
nikemu na maeni esimu kire ure i sinaha kire ko
48 heitalea ere*n*a peio. Oto e alamie ko teuri hunie
inonine e unue hunie, A nikeku ni atei? na maeni
49 esiku lou kiratei? Oto e susueinie wau nimana hahie

mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, peie ko teuri, Lokau, a nikeku
50 ie na maeni esiku! Ana *n*aini oto ko sulu isulie
muola saena Amaku ile*n*i eni deuleni, i*n*eie oto a
asiku, na a inieku, na a nikeku.

13

1 Oto ana haidi*n*e *n*eena a Jesus e isitaa *m*aanie
2 nume, esi io hai ano i reune iqe. Oto *m*ala hu*n*e e
ruru mei saana, oto esi taelie iola itehulaana, na esi
3 io iano, na ahutana *m*ala kire puli i reune iqe. Oto
ko oniana hunire mui wala ni alahuu*n*e, ko teuri,
Lokau, *n*aeta ini ko tataai lite e isitaa uri huni
4 tataainie mui lite; na ana maholo ko tataai, mui
helui lite e usu i reune tala; oto mui menu kire ko
5 araidio kire ko *n*eui. Na *n*aeta mui helui lite e usu
ile*n*ine mei heuheue, leu mei *m*akana kaa piola ike
ana. Oto kire tolana qito lauae tae, ana mei *m*akana
6 kaa piola ike: oto sato e qaa oto e rara*n*ie, oto ana
7 kaa susuumi, kire ko nunulu oto. Na *n*aeta mui
helui lite ko usu i matolana mui walo kaukeu, oto
8 mui walo kaukeu ko taelai kire ko melusii. Na *n*aeta
mui helui lite e usu ilaona me ano mola; oto kire
ko ehu kire ko hu*n*u, ini ie ta*n*alau, ini ie ono awala,
9 ini ie olu awala. Ini ko too ali*n*ana, ke ro*n*o oto.
10 Oto mui qaaro*n*oisuli e lae mai, kire ko teuri hunie,
11 E ue ni oko alaalahuu hunire? Oto e alamire ko
teuri hunire, Ana niilana e lae huniomu uri huni
manatainie moola e asa ana alaha*n*a ni le*n*i, tae
12 niilana kaa lae ike hunire. Ana iteitana *n*aini ko
hele oto nana, kire kei hei nii lou hunie, na kei hele
oto liutaa; tae ini oto kaa hele ue nana, taasilana
13 *m*aanie *n*a meola e helehelesie kau nana. Na aena
*n*eena noko alaalahuu hunire; ana kire ko liolio na
kire saa liolio oto, na kire ko roro*n*o na kire saa
14 roro*n*o oto, wa kire ke saiola lou. Na qo*n*i a Isaia e
oa oto ada ana e teuri,

Omu ke ro*n*o ana rono*n*a, na omu saa hei saiola
lou;

Na omu ke lio ana lio*n*a, na omu saa hei lio too
lou:
15 Ana saena *m*ala ie e popono oto,
Na ali*n*ada e hie *m*aanie ro*n*o,
Na kire ulue oto maada;
*M*ane da na kire lio saiola ana maada,
Na *m*ane kire ro*n*o ana ali*n*ada,
Na *m*ane saeda e taha,
Na *m*ane kire aliu,
Na nekei haaurire oto.
16 Tae deidehie maamiu, ana kire ko lio; na ali*n*emiu
17 ana kire ko ro*n*o. Ana toohu noko unue huniomu,
uri mui prophet na kira odotai kire sasare leesie
moola omu ko leesii, na kire kaa lio ma*n*ini, na uri
huni ro*n*oa moola omu ko ro*n*oi, na kire kaa ro*n*o
18 lele*n*ani. *N*e aena ienini omu ke ro*n*oa mei wala ni
19 alahuu*n*e ana a tatataai. *N*aini ko ro*n*oa mui wala
ana alaha*n*a, na saena kaa tahanii, oto a orahaa ko
lae mai ko leue muini *n*eena tataaileni e lae kau i
20 saena: i*n*eie ienini tatailana e lae i reune tala. Tae
ini *n*eena tatailana e lae ile*n*ine mu heuheue ini ko
ro*n*oa mui wala oto ko tolana sului sulii peie saema-
21 *n*o*n*a hahii: tae kaa imiimini ike ana, ko io mola ni
deu*n*e, tae maholo siohaana ko tataala, wa ko teu*n*ei-
22 nie itehulaana meiwala, oto ko tolana mauo oto. Na
ini *n*eena tatailana e lae i matolana mui walo kaukeu,
ini ni ro*n*oa mui wala, na muola haae mai ana
walumalau ie, na ero*n*a ana tarieola*n*a ko deu hahi
23 wala, oto ko *m*a*m*asui. Na ini *n*eena tataailana e lae
odohana me anomola, ini e ro*n*oa mui wala, saena
kosi tahanii, ko hahuei hu*n*u oto, ko ehu *n*a muini
ta*n*alau, na *n*a mu helui ini e ono awala, na *n*a mu
helui ini e olu awala.
24 Oto ko hei sapeie lou *n*aeta me alahuu*n*e aopa
hunire, ko teuri, Alahuuteinilana alaha*n*a ni le*n*i uri
mala inoni e tataainie mui lite diana ilaona hohola
25 i*n*eii. Na ana maholo *m*ala ko maahu, maeloo*n*ana e
lae mai ko tataainie mu litei sisania i matolana mui
26 korn, oto ko tehi. Oto hohola e qito e hu*n*u, *n*e mui
27 sisania kosi taelai lou. Oto mui konikonihe aei nume

kire lae mai kire ko teuri hunie, Uri o kaa hasie *n*a
mui lite diana ilaona hohola ioe, Lord, *n*e mui sisania
28 e urei tei? Oto ko teuri, Maeloo*n*a nie teurine na.
Oto mui konikonihe i*n*eie ko teuri hunie, E too i
29 saemu hunie melu ke lai warei? Oto ko teuri hunire,
Haike ena; *m*ane omu ware pele ana mu korn.
30 Toliasii keu weu kire ke mani peine tararuru hulaana
siokoni*n*eni; ana maholo ni siokoni*n*e neke unue
hunie *m*ala ni siokoni uri, Omu holai naolainie ware-
lana mui sisania, omu ke hoo ihoo huni unui, tae omu
ke atonie mui korn ilaona haa ineu.
31 Oto e hei sapeie lou *n*aeta mei wala ni alahuu*n*e lou
aopa, ko teuri hunire, Alaha*n*a ni le*n*i e urihana hoi
litei mustard, inoni e da e hasie ilaona hohola i*n*eie;
32 kele me ola oto *m*ai*m*ei *m*aanie taena *n*a lite; tae ko
qito ko peine liutaana muola haihesi laloi hohola, ko
nei da*n*o, oto mui menu ni le*n*i ko lae mai ko tola niui
ile*n*ine sasarana.
33 Oto ko unue lou hunire *n*aeta mei alahuu*n*e aopa
ko teuri, Alaha*n*a ni le*n*i e urihana mei leven, hue e
da, e anomie laona olu nimei flour hulaana mei
leven e mani sakahii oto ma*n*o.
34 A Jesus e ere ienini ani alahuu*n*e oto haliite hunie
*m*ala; uri ana aiana alahuu*n*e e kaa ere ike nada oto
35 oo; aena hunie haaoailana mei wala unulana e lae
ana prophet, e teuri,

Nekei a*n*a wawa ani alahuu*n*e;
Neke unu taha*n*ainie moola mumunileni e lae oto
ana maholo poo*n*ilana walumalau e lae.

36 Oto esi hoalai *m*aanie *m*ala, esi lai sili i nume; oto
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kire lae mai saana kire ko
teuri hunie, Oke unue huniemelu me alahuu*n*e ana
37 mui sisania ilaona hohola. Oto e alamire ko teuri,
Ini e tataainie mu lite diana Kale ni inoni ena;
38 na hohola walumalau ena; na mui lite diana mui
kalei alaha*n*a ena; mui sisania kira kalena a orahaala;
39 na maeloo*n*a e hasire a qelu eroero ena; na siokoni*n*e
oretalana walumalau ena; na *m*ala ni siokoni mu
40 angel ena. Mala kau siokonileni mui sisania huni
unuleni ani du*n*e; kei urine ana oretalana waluma-

41 lau. Kale ni inoni kei usu*n*einie taau mu angel i*n*eie,
huni kire ke warei *m*aanie alaha*n*a i*n*eie mui *n*elutei
olą ko haahaamauo, na muini ko palopaloa tataala*n*a,
42 oto kire kei asire ilaona melamelahai du*n*e: leu
43 *n*ara*n*a ana peie rete hau*n*e. Ana di*n*ena kira odotai
kesi raa tautaa mala sato taau ana alaha*n*a a
Amada. *N*aini e too ali*n*ana, ke ro*n*o oto.
44 Alaha*n*a ni le*n*i e urihana mei tooha mumunilana
e lae ilaona ano; oto *n*aini e lio tooana ko hei
mumunie lou; ko lai saediana hahie kosi lae
ko ulu*n*einie tootoolana, ko holie ano *n*eena oto
nana.
45 Lou, alaha*n*a ni le*n*i e urihana inoni holiholi ko
46 heiheitale mu huehuei dehi diana: oto e haitale
tooana taataa ini e la otoi diana liutaa, oto ko
lae ko ulu*n*einie tootoolana, oto ko holie ini *n*eena.
47 Lou, alaha*n*a ni le*n*i e urihana ape kire alu i esi ana,
48 oto kire ko uwaa oto taetaena *n*a ie; oto ape ko teu
oto, kire wainie i kule: kire ko toonie dianahaana ie
49 laloi ite, na kire ko asie mu ie aela. Kei urine ana
oretalana walumalau: mu angel kei isitaa mai, oto
kire kei opaa kira orahaa *m*aanie matolada odotai,
50 na kei asire ilaona melamelai du*n*e; leu *n*ará*n*a ana
pei *n*a*n*adi niho*n*a.
51 Oto a Jesus ko teuri hunire, Uri omu ro*n*o saaie mui
wala ienini? Oto kire ko teuri, Siue, Lord. Oto ko
52 teuri hunire, Aena *n*eena taena *n*a haausuli e talaai
ro*n*oisuli oto ana alaha*n*a ni le*n*i, e urihana inoni aei
nume, ko haahaatainie *m*aanie dianahaana muola
i*n*eii muola haalu na mui lehui ola lou.
53 Oto qaolana e lae urini, uri a Jesus e saro
54 alahuu ma*n*o urine esi ato *m*aanie leune. Oto e lai
aratoto ana hahuana hanue i*n*eie, oto e haausulire
ana mui nume ni ruru ikire, aena huni kire pa*n*a-
tainie oto hitoo, kire ko unue uri, Saiola*n*a na mu
55 anoa ana *m*ane ienini kire urei tei? Ohe e kaa
kalena ike a aduedu ni ienini? Uri kire kaa sasaia
nikana uri a Mary? na mu esine uri James na
56 Joses na Simon na Juda? Na mu iniana ohe kire
kaa mani oo kau pei kolu? Tae waluola ie ana

57 *m*ane ienini kire urei tei? Oto kire ko mauo urine ana.
Oto a Jesus ko teuri hunire, *M*akatainilana prophet
saa lae, tae ana hanue i*n*eie hahaiteli, na oto i nume
58 i*n*eii. Oto kaa da *n*a mu anoa hu*n*e ileune, ana kaa
hiwalaimoli ike ada.

14

1 Oto ana mu di*n*e *n*eena a Herod a Tetrark e ro*n*o
tarohana Jesus, kosi teuri hunie mui konikonihe i*n*eie
2 uri, A John Lotomaai ni ienini; e taelai *m*aanie
muini e mae oto; aena leune qaolana mu anoa ie
3 ko lae ana. Ana Herod e heleana oto a John, e
hoosie, oto e neie ilaona nume hoohoo aena ana
4 Herodias hua Philip a asine. Ana a John e unue
hunie uri, E kaa adona haatola*n*a uri huni oke tolea.
5 Na e sare saunie hahie, tae ko meumeu rara*n*ana
*m*ala, ana kire neineisae oto ana uri i*n*eie *n*a prophet.
6 Tae qo*n*i e siho ana di*n*e a Herod e hutaana, oto a
kalena Herodias kele keni e maomao i matolada, oto
7 e lai sului lohona a Herod ana. Oto ana maholona
kosi ere ni haapu*n*e, ko haalu*n*ei hunie uri kei niie
8 nana iteitana *n*a meola kei sukaa ana. Oto i*n*eie, na
a nikana ko tora*n*ie hunie, e teurini uri, Oke niie mai
9 ileu ilaona ite qauna John a Lotomaai. Oto saena
ki*n* e huu; na tae itehulaana mei wala ni ere
haapu*n*e i*n*eie, na itehulaana *m*ala e io ana *n*au*n*e
peie, oto e haiusu*n*ei huni kire kei lai niie hunie;
10 *n*e esi usu*n*einire taau, na kire lamasie qauna John i
11 nume hoohoo. Oto kire tolea mai qaune ilaona nime,
kire ko niie hunia pulena; oto pulena ko tolea taau
12 hunia nikana. Oto mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kire lae
mai, kire ko suluie rae ana, kire ko lai heitoli; oto kire
ko lai unue i saana Jesus.
13 Oto a Jesus e ro*n*o urine, kosi hoalai *m*aanie leune
ana iola, takoie hanue sala haatau: na *m*ala e ro*n*oa
kire ko luluisulie kire liu i tala *m*aanie mui hulume:
14 Oto e siho ione, ko leesie *m*ala hu*n*e, oto ko neisae
15 amasire, ko haaurira maemaea hikada. Oto e apau

oto, mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kire lae mai saana, kire ko
teuri hunie uri, Hanue sala *n*e ie, na atowa ko
ma*n*o oto; oke unue *m*ala hu*n*e ie ke lae oto, hunie
16 kire ke laehie mu henue ni holie *n*aula ada. Oto a
Jesus ko teuri hunire, E kaa meola ike ke too aena
huni kire ke laelae mola; omu ke dau *n*eula ada.
17 Oto kire ko teuri hunie uri, E kaa *n*aula ike amelu
ileu, tae peie e lima ata hoi bread peie ro kele hoi ie.
18 Oto ko teuri hunire, Tola mai hunieu ileu. Oto ko
19 unue *m*ala ke io iano laona hahalisi; oto e da lime
hoi bread *n*eena, na ro kele hoi iena esi lio alele*n*a
ile*n*i, ko ere haadianaai, oto ko nisie; ko nii
hunie mui qaaro*n*oisuli, oto mui qaaro*n*oisuli ko
20 haadoa *m*ala ani. Oto kire mani *n*eu, kire pote: oto
kire ko onimei konie mu oretai *n*eula ana mui *n*eula
21 kire nisii, awalai *m*ei *m*ana rue e honu. *N*a *m*ala e
*n*au, mala e lime molai *m*ane, idumilana mui keni
na *m*e*m*ela kaa lae ike.
22 Oto e kotaahie mui qaaro*n*oisuli kire ke tae ana
iola, hunie kire ke holai ato ana *n*aeta poo ni iqe poo
23 hao, haawalie ko saro unue *m*ala hu*n*e ke lae. Oto
e saro usu*n*ei ma*n*o ana *m*ala hu*n*e, *n*e esi hane-
taa ile*n*ine toloi henue ani leu qala huni are*n*ai:
na e saulehi oto, na tae i*n*eii oto maraana ileune.
24 Na iola e tahe upuupu oto ana iqe, kire si lai sue ana
25 ahe; ana mawa ko hitaada. Oto ana haina *n*a
maholoi lio*n*a *n*e kosi oohire, ko atoatoae ile*n*ine iqe.
26 Oto mui qaaro*n*oisuli ko leesie ko atoatoae ile*n*ine
iqe, oto saeda e iolaha itehulaana, kire ko teuri, *N*a
27 akalo otona; oto kire ko ere lole ana mau*n*e. Oto
a Jesus ko tolana ere takoire, ko teuri, Saemiu
ke lai molai dodo; ineu taane; *m*ane omu meumeu.
28 Oto a Peter ko alamie ko teuri hunie, Lord, ko neie
oto ioe, oke unue neke lae wai siemu ile*n*ine iqe.
29 Oto ko teuri hunie, Oke lae mai. Oto a Peter e
siho *m*aanie iolana, ko atoae wau ile*n*ine iqe, uri huni
30 lae wai saana Jesus. Oto maholo e leesie mawa e
paine ko meu, oto e uri suhu ko dodo oto, kosi soi ko
31 teuri hunie, Lord, oke haaurieu. Oto a Jesus e
tolana susueinie nimana, ko hele wau i sapena, peie

ko teuri hunie, Hiwalaimoli*n*e e aia amu, e ue oto
32 saemu e la otoi rueruaa? Oto kererue ko meni tae
33 lou ilaona iola, *n*e mawa kosi mou. Oto muini ana
iolana kire pouruuru hahie, peie kire teuri hunie,
Toohu ioe Kalena God.
34 Maholo kire ato taau, kire kosi lae arapuu i one, i
35 Genesaret. Na *m*ala ana hanue *n*eena kire mana-
tainie oto, kire ko usu*n*ei heiliu ana mu hurulaa
takoie mu henue e io kalie hanuena, kire ko ulure
36 mai saana ahutana mui maemaea; kire ko haatohu
ana uri huni kire ke hele mola i toto*m*ana ana
*n*o*n*oana tooni i*n*eie: na muini e hele urine kire mani
meuri oto i ladoihaani.

15

1 Oto ana maholona *n*aeta mu helui Pharise peira
haausuli urei Jerusalem ko lae mai saana Jesus,
2 ko teuri, E ue ni keu mui qaaro*n*oisuli ioe ko heiheito-
hea mui wala tatarau e uraana mui weuwakaelu?
ana kire kaa hohoda nime ana kire ko *n*eu bread.
3 Oto ko alamire ko teuri hunire, *N*e e ue kau iomu
omu ko heiheitohea noone mu haatola*n*a a God, ana
mui wala tatarau iomu? Ana God e unue kau oto
4 uri, Oke haamau ana amamu na nikemu; na lou, Ini
ko ere tataala ana amana wa ana nikana, *n*e ke
5 hahuei maesii oto. Tae omu ko unuunue uri, Ini ko
ere hunia amana wa hunia nikana uri, *N*a me ola
*n*eena oke tarie aku huni ke peio, *n*e e nei nii*n*e oto
6 hunia God ena; *n*eii saa neisae haamau ana amana.
*N*e omu qao tototala ana mu haatola*n*a a God ana
7 mui wala tatarau iomu. Iomu kira luqei deudeu, a
Isaia e la otoi qo*n*i diana amiu, ana e unue uri,
8 *M*ala ie ko haahaamau eku ana *n*idude;
Tae saeda e haatau ue wau *m*aanieu:
9 Kire ko haaweora mola ani qaoola*n*a hunieu,
Kire ko haahaausuli ana mui wala haatola mu
inoni.
10 Oto e haraie mai *m*ala hu*n*e saana, esi ere uri hunire,

11 Omu ke ro*n*o, na omu ke saiola oto : E kaa meola ike
ko sili hou i wawa ni kire kei haa*m*adaa *n*a inoni ; tae
peie me ola ko isiisitaa *m*aanie wawa ni ikire *n*eena
12 kire kei haa*m*adaa *n*a inoni. *N*e oto ana maholona
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e lae mai saana, kire ko
teuri hunie, O manatainie taane uri mui Pharise e
13 mauo, maholo kire ro*n*oa walamu ie ? Oto a Jesus e
alamire ko teuri, Taena *n*a ola hasilana ko laelae, na
a Amaku ile*n*i e kaa hasie, *n*e hui asilana kei lae.
14 Omu ke rohu mola *m*aanire ; ikire kira ulu kire ko
naonao. Na uri ana *n*a ulu ko hei naona lou *n*aeta ulu,
15 kererue ko meni domu oto ilaona *n*a kali*n*e. Oto a
Peter ko alamie ko teuri hunie, Oke ladoa kau alahu*n*e
16 ie namelu. Oto a Jesus ko teuri hunie, Toohu, iomu
17 noone lou omu puo ue ? Uri omu kaa neisae
hahaitelie ue uri muola ko lai sili i wawa kire ko la
18 hai kokoro ilaona iaka, na asilana ko lae i elitehu ?
Na tae muola ko isiisitaa taau *m*aanie wawa, kire ko
isitaa mai urei saeka ; *n*e ikire ienini muola kei
19 haa*m*adaa *n*a inoni. Ana ko isiisitaa urei sae mui
neisae*n*a tataala, talei horo *m*a*m*aki*n*e, masi*n*e, peli*n*e,
20 qelu wala eroero*n*a, na ere tauteu*n*e : ikire ienini kire
ke haa*m*adaa *n*a inoni ; tae *n*au*n*e ana kaa hoda nime
e saa roroa haa*m*adaa ike *n*a inoni.
21 Oto a Jesus e loutaa *m*aanie leune, kosi hoalai
22 i naona i Tur na i Sidon. Na lio kau, mei hue ni
Kanaan e lae mai *m*aanie taitelihana hanue *n*eena,
ko soie ko teuri hunie, Oke amasieu, Lord, kalei
David ; ana kele pule ineu siohaana ko la otoi tataala
ana lioa ni orahaa i saena. Na kaa alamie oto oo.
23 Oto mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kire lae mai saana,
kire ko teuri hunie, Oke usu*n*einie wau ana ko *n*ara
24 isuli kolu. Oto ko teuri, Usu*n*einileku kaa lae tae
peie hunie mui sheep ana numa Israel maraada
25 kire takalo. Oto a keine ko lae mai ko qouruuru hahie,
ko teuri hunie, Lord, oke peieu. Oto ko alamie ko
26 teuri, Anai*n*e na kaa diana ike huni da mui *n*eula
ana *m*e*m*ela, huni asileni ana mu usu. Oto ko teuri
27 hunie, Haike ena, Lord : ana mu usu na kei *n*a mu
ehuhuei *n*eula ko usuusu *m*aanie mui table mui

28 eu*n*ada. Oto a Jesus kosi alamie ko teuri hunie,
Keine, hiwalaimoli*n*e ioe e paine; qaolana me olana
kei lae hunio mala o harihunie oto. Oto haaurilana
kalena e lae oto ana maholona.
29 E ma*n*o urine a Jesus e hoalai *m*aanie leu*n*e,
esi lai hite i reune iqe ni Galilea; oto e hanetaa
30 ile*n*ine toloi henue, esi io iano. Oto nikei pulita
paine e lae mai saana, kire ko tolea mai mui rarasi,
na *n*a mu ulu, na *n*a mui qeuereere, na *n*a mu ae
loku, peie *n*a muini heiaopai lou hu*n*e, rurulada ko lae
31 i *n*adona aena Jesus; oto e haaurire: aena uri *m*ala
e pa*n*atainie ana kire ko leesie mui qeuereere ko
ere taataha, mu ae loku na mui rarasi ko laelae hailiu,
na mu ulu ko liolio lou: oto kire soi haamanikulua
God Israel i tehulaada.
32 Oto a Jesus e soie mai mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kosi
teuri hunire, Noko la otoi amasie *m*ala hu*n*e ie, ana
kire ko io oto peieu olune *n*a di*n*e ie, na kaa *n*aula
ada: na nou kaa sare usu*n*ei hiolo ada, *m*ane kire olo
33 ana hiolo isulie tala. Oto mui qaaro*n*oisuli ko teuri
hunie, Kolu ke akaurisie bread hu*n*e urine uritaa ni ie
laona hanue sala huni nii ana *m*ala hu*n*e ie kire ke
34 pote? *N*e a Jesus ko si dolosiada uri, Enite hoi
bread amolu? Oto kire ko unue uri, E hiu ata,
35 peie *n*a mui kele ie kaa hu*n*e. Oto ko unue *m*ala
36 ke io iano. Oto e da hiu hoi bread *n*eena na mui kele
ie na, ko ere haadianaai, esi nisii, esi nii hunie mui
qaaro*n*oisuli, oto mui qaaro*n*oisuli ko haadoa *m*ala.
37 Kire mani *n*eu kire pote, oto kire ko onimei konie mu
oretai *n*eula ana mu *n*eula kire nisii, e hiu lue e honu.
38 Na *m*ala e *n*au e hai molai *m*ane, idumilana mui keni
39 na *m*em*e*la kaa lae. Oto e saro usu*n*einie *m*ala *n*e
esi tae, arapuu*n*e kosi lae ana taitelihana hanue i
Magadan.

16

1 Oto mui Pharise na mui Saduke kire lae mai, kire
ko oho*n*ie, kire ko haatohu ana huni ke haatainie *m*ala
2 tolimaa hunire ure ile*n*i. Oto e alamire ko teuri

hunire, Ana maholo ko seulehi hahiomu *n*e omu
ko unue uri, Haidi*n*e ide*n*i kei diana: ana e raputei
3 salo molemole. Na lou ana hoowa uri, Daitaa siiri:
ana salo e honu e kokohono. Kira luqei deudeu,
omu manatainie iilana maana salo, tae mui tolimaa
4 ana qo*n*imiu omu saa ii oto isulii. Qau*n*e tataala e la
otoi mesi ko heitalea *n*a tolimaa; tae haatainilana *n*a
tolimaa saa lae ike hunie, tae tolimaa a Jona *n*a
prophet hahaiteli. Oto e aliu, ko hoalai *m*aanire.
5 Oto mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e ato holosie iqe, na kire
6 kaa tola oto ada ani bread. Oto a Jesus ko teuri
hunire, Omu ke lio talamiu, omu ke kinetainiomu
*m*aanie mui leven mui Pharise na mui Saduke.
7 Oto kire ko heitalei maraada, kire ko teuri, Ohe ana
8 kolu kaa tola oto akaelu ani bread. Na a Jesus
e manatainie oto kosi teuri hunire, Kira saa rueruaa,
e ue ni omu ko heiheitale*n*ainie maraamiu, ana
9 omu kaa tola bread mai emiu? uri omu kaa neisae
hahaitelie ue, na omu kaa amasitoo ana e lime hoi
bread *n*eena ada e lime molai *m*ane uri enite mu *m*ei
10 omu hei onimei konii lou? Na ana e hiu hoi bread
*n*eena ada e hai molai *m*ane uri enite mu luelue omu
11 hei onimei konii lou? E ue omu kaa neisae ha-
haitelie, uri nou kaa ere ike huniomu ana mu hoi
bread? Tae omu ke kinetainiomu *m*aanie mui leven
12 mui Pharise na mui Saduke. *N*e kire si manatainie
uri e kaa ere ike hunire uri kire ke kinetainire
*m*aanie mu leven bread, tae peie *m*aanie haausuli*n*e
mui Pharise na mui Saduke.
13 Oto a Jesus e lae inaona i Kaisareia Philippi, esi
dolosi ana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie ko teuri, *M*ala ko
14 unuunue Kale ni inoni uri atei? Oto kire ko teuri,
*N*a mu heluini uri a John Lotomaai; na *n*aeta mu
heluini uri a Elija; na *n*aeta muini aopa lou uri a
15 Jeremia, wa *n*aeta ini hikana mui prophet. Oto kosi
16 teuri hunire, *N*e iomu, omu ko unueu uri atei? *N*e a
Simon Peter kosi alamie ko teuri, Ioe oto a Christ
17 Kalena God ini ko meuri. Oto a Jesus e alamie ko
teuri hunie, *M*ane deideihio ena, Simon Bar-Jona;
ana hasio na apu e kaa haatainie leune amu tae peie

18 a Amaku e io ile*n*i. Na noko hei unue hunio, uri ioe a
Peter, na uri ile*n*ine hau ie neke tohue soihaadai*n*e
ineu; na maana para Hades e saa aailaa liutaana.
19 Neke niie hunio mui ki ana alaha*n*a ni le*n*i; oto
muola oko hoosii mei ano kei io hoohoo tai le*n*i: na
muola oko luhesii mei ano kei io luhetai tai le*n*i.
20 Ma*n*o urine esi ereana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie uri
*m*ane kire unue saana *n*aini ana uri *n*eie a Christ.
21 *N*e talimaa oto ana maholona a Jesus esi talaai
unue hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie uri leu i sapena
huni ke tahelai tai Jerusalem, huni kei sapesalu
unumei ana mui ratoni*m*ane, na mui naohai priest na
mui haausuli, na uri seunilana kei lae, huni taelailana
22 ana olune *n*a dine. Oto a Peter ko rorahie ko teuri
hunie, Amaamasio, Lord; leune ke suuri walaimoli
23 emu. Oto *n*ea Jesus e aliu ko ere hunia Peter uri,
Oke tahi i puriku, Satan: hau ni ioe oko da neke
mauo: ana o kaa neisae odoie moola a God, tae peie
24 moola mu inoni. Ma*n*o urine a Jesus kosi ere nana
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie uri, *N*aini ko sare lulu isulieu,
*n*e ke haitohea maraana, na ke a*n*ainie poupou i*n*eie
25 kesi luluisulieu. Ana *n*aini ko sare kinetainie mauri-
haana *n*e kei deu tekelainie oto; na *n*aini ko deu
tekelainie maurihaana itehulaaku kei lio odoie ena.
26 Ana *n*a mei taa diana ni inoni kei terie maala ko hele
ma*n*oa oto nana ahutana walumalau, na kire ke leie
oto hahie maurihaana? wa uri *n*a mei taa ni *n*e inoni
27 kei niie huni ke olisie maurihaana ana? Ana Kale ni
inoni kei karaini mei ana rara*n*ana Amana, na mu
angel i*n*eie peie; oto ana maholona *n*e kesi suraaie
28 hunie taena *n*a ini isulie palolana. Toohu noko unue
huniomu uri, *N*aeta mu heluini hikana *m*ala ko ureure
ie na kire saa lio mani*n*e mae*n*a, na kire kaa saro
leesie Kale ni inoni ko lae mai laona alaha*n*a i*n*eie.

17

1 Oto e ono haidi*n*e e ma*n*o a Jesus esi toleraelu a
Peter na a James na a John asine, ko nao raelu

2 maraadaelu taau ile*n*ine toloi henue e tetewaa. Oto
sapena e aopa *m*aanie holai nao i maadaelu; na
maana e raa tautaa mala sato, na mui tooni i*n*eie kire
3 ko nei huhurerea oto mala da*n*i. Na lio kau, a
Moses na a Elija e haatai adaelu, kererue ko meni
4 wala peie. Oto a Peter ko alamie ko teuri hunia
Jesus uri, Lord e diana nakaelu huni io*n*a ileu: ana
ke too i saemu, neke tohue ileu *n*a olu apaapa; *n*aini
nemue, na *n*aini nana Moses, na *n*aini nana Elija.
5 Na ana maholo ko ereere ue, lio kau, mei uru e raa e
malusi raelu; na lio kau, mei wala ure mai *m*aanie
mei salo e teuri, Kaleku ni ie, *m*ane maai ineu, nou lai
6 lio saetooana; omu ke tolaana. Oto mui qaaro*n*oi-
suli e ro*n*o urine kiraelu ladamai i maadaelu, kiraelu
7 ko meumeu oto liutaa. Oto a Jesus e lae mai
saadaelu, ko hele i sapedaelu, pei ko teuri, Molu ke
8 tae, na *m*ane molu meumeu. Oto kiraelu hehureie
maadaelu na kire kaa leesie lou *n*aini, tae a Jesus oto
maraana.
9 *N*e kire si sihotoli *m*aanie toloi henue, *n*ea Jesus ko
ere adaelu, ko teuri, *M*ane molu unuunue saana *n*aini
ana muola ie haatainileni e lae huni omu, na kaa saro
lai hulaana haidi*n*e Kale ni inoni ke taelai ana *m*aanie
10 muini e mae oto. Oto mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e dolosi
ana, kire te uri, E ue kau *n*e mu haausuli ko unuunue
11 uri a Elija kei holai lae mai? Oto e alami raelu ko
teuri huniraelu, A Elija ola ko nao oto mai ena, na
12 kei hele onimei elihoi ana taena *n*a ola. Tae noko
unue huni omolu uri, A Elija e lae oto mai, na kire
kaa manatainie, tae kire qaoqao hunie muola isulie
saeda. Urine lou Kale ni inoni kei sapesalu ada.
13 Ana maholona mui qaaro*n*oisuli kosi manatainie oto
uri e ere hunire ana a John Lotomaai.
14 Oto kire ko lai hulaana *m*ala, na *n*aeta inoni e lae mai
15 saana, ko pouruuru hahie, ko teuri hunie, Lord, oke
amasia kaleku; ana ko herohero, siohaana ko la otoi
tataala; ana ko talei doudomu oto ilalona du*n*e, na i
16 wei lou hu*n*ehu*n*aa. Oto nou tolea mai hunie mui
17 qaaro*n*oisuli ioe, na kire kaa haaurie ike. Oto a Jesus
ko alami ko teuri, Qau*n*e ni sae rueruaa na ni

popoliilii ni ie, nekei saro oo oto peiomu kei hule
i*n*anite? nekei neisae malumu keu huniomu kei hule
18 i *n*anite? tolea kau mei isieku ileu. Oto a Jesus e
ereana; oto lioa ni orahaa e loutaa *m*aanie: na
19 haaurilana a *m*aune oto ana maholoi satona. Ma*n*o
urine mui qaaro*n*oisuli e hule mai ana Jesus ana e
qala, kire kosi teuri, E ue ni keu melu kaa sikerainie
20 *n*eena? Oto a Jesus kosi teuri hunire, Ana neisae*n*a
rueruaa iomu e ue: ana toohu noko unue huniomu,
Ana hiwalaimoli*n*e iomu ke urihana mei litei mustard,
omu kei unue hunie toloi henue ie uri, Taulei *m*aanie
leu ie, na oto kei teulei; na iteitana *n*a meola kei
*m*adausiomu oto.
22 Na ana maholo kire ko walowalo liu i Galilea, a
Jesus kosi teuri hunire, Qelolana Kale ni inoni kei
23 lae ilaona nimana mu inoni; na kire ke saunie, na
olune *n*a haidi*n*e taelailana kei lae. Oto saeda e la
otoi hu hahie.
24 Oto kire sihotoli oto hai Kapernaum, oto *m*ala ko
weiwei too ro mei tooha ko lae mai saana Peter, kire
ko teuri hunie, A haausuli iomu ohe kaa niniie ro mei
25 toohana? Oto ko teuri hunire, Ko niniie taane. Oto
e lai sili i nume, *n*ea Jesus kosi rorahie dolosi*n*e ana
uri, Oko neineisae uritaa, Simon? mu inemauri mei
ana walumalau ko helehele tooha ni wili*n*e ana
26 kiratei? ana mui kaleda, wa ana *m*ala aopa? Oto ko
si teuri hunie, Ana *m*ala aopa. A Jesus kosi teuri
hunie, Aena leune *n*e mui kaleda ko oo sapemawa.
27 Tae *m*ane da na kolu haamauora, oke siho hai reune
iqe, oke asie wau *n*a hinou, oto oke wainie hoi ie ko
holai *n*eu, oke rokasie wawana, *n*e oke si lio odoie
mei tooha: oke hele ana, oke niie hunire are*n*aku na
are*n*amu.

18

1 Oto ana maholoi satona mui qaaro*n*oisuli e lae mai
saana Jesus, kire ko teuri, Atei ni e alaha liutaa ana
2 alaha*n*a ni le*n*i? Oto e haraie mai kele *m*au i saana
3 e haauresie i matolada, kosi teuri hunire, Toohu noko

unue huniomu uri, Oto omu kaa aliu, kaa hei talaai
lou mala *me*m*e*la omu saa roroa lai sili ike ilaona
4 alaha*n*a ni le*n*i. Aena leune oto *n*aini ko haa*m*ai*m*eia
mala *m*au ie, ini urine e alaha liutaa ana alaha*n*a ni
5 le*n*i. Na *n*aini ko tekuhie *n*a taataa *m*ela mala *m*au
6 ie inunuhaana sataku, *n*e e takuhieu ena: tae ini ko
haamauoa *n*a taataa kele ini hikana mui kele ini ie ko
hiwalaimoli eku, e lai diana hunie huni qarolana *n*a
hau poupou paine kei lae i luana, huni lai kulu asie i
7 laona asi. Amamasilana walumalau aena ana muola
ni haamauo! ana e saa mola oto oo uri muola ni
haamauo kei sisiho oto mai; tae amasilana inoni
*n*eena muola ni haamauo kei siho mai itehulaana!
8 *N*e uri ana nimemu wa aemu ko da uri oke mauo,
oke lama mousie leune *m*aanio; e lai diana namue
huni sili*n*e ilaona maurihe na oto nimemu e kou wa
aemu e tou, *m*aanie peie ahutana ro nimemu, wa peie
ahutana ro aemu asilemu kei lae ilaona du*n*e ko
9 io hu. Wa uri ana maamu ko da uri oke mauo, oke
kae asie, oke asie wau *m*aanio; e lai diana namue
huni sili*n*e laona maurihe peie *n*a taataa poo ni maa,
*m*aanie peie ahutana ro maamu asilemu kei lae ilaona
10 Gehena ni du*n*e. Omu ke lio talamiu *m*ane da na
omu *m*a*m*akaterehainie *n*a kele ini hikana mui kele
ini ie; ana noko unue huniomu, uri mu angel ikire
12 tai le*n*i ko tootoomaie maana Amaku ile*n*i. Omu ko
neisae uritaa? uri ana *n*a inoni e tooana *n*a ta*n*alai
sheep, na *n*a taataa ini hikeni ko takalo, uri a *m*aena
saa tolipuri ana siwe awala *m*ana siwe *n*eena, hunie
ke hanehane taa ile*n*ine mui toloi henue ke haiheita-
13 lea ini e takalo *n*eena? *N*e uri ana kei lio odoie
lou, toohu noko unue huniomu, uri ke la otoi saediana
liutaa hahie *m*aanie hahie siwe awala *m*ana siwe kire
14 kaa takalo ike. Urine lou e kaa diana ike i maana
Amaku ile*n*i, uri *n*a kele ini *m*ei*m*ei hikana mui kele
ini ie ke takalo.
15 Tae uri ana asimu ko hele huisio, oke lae, oke unu
taha*n*ainie hunie ana roroa*n*a i*n*eie mola maramoro:
16 *n*e ko tola amu, o hele alihoi lou ana asimu ne. Tae
oto kaa tolaamu, oke tolea *n*aini wa *n*a ro ini lou peio,

aena huni haaoailana taena *n*a mei wala ana wawana
17 *n*a ro ini wa e olu kire ko unu haaoaii. *N*e oto ko
serei tola adaelu, oke unue hunie soihaadai*n*e: oto
ko serei tolaana lou soihaadai*n*e, ke io oto mala *n*aini
hikana mu apoloa aopa wa mala *n*aini ko totola
18 tooha. Toohu noko unue huniomu uri muola omu
kei hoosii mei ano kire kei io hoohoo tai le*n*i: na
muola omu ko luhesii mei ano kire kei io luhetai tai
19 le*n*i. Na lou noko unue huniomu, uri *n*a ro ini
hikemiu ko neisae tararuru ana iteitana *n*a meola
kererue ke haatohue, *n*e qaolana kei lae huni rerue
20 ana Amaku ile*n*i. Ana *n*a ro ini wa *n*a olu ko ruru
ana *n*a leu inunuhaana sataku, na ineu oto noone i
matoladaelu ileune.
21 E ma*n*o urine a Peter e lae mai saana, kosi
teuri hunie, Lord, uri asiku kei deu huisieu
haanite, hunie nekei saeasii hunie? kei hulaana
22 haahiu? Oto a Jesus ko ere hunie uri, Nou saa
unue hunio uri kei hule mola ana haahiu, tae kei
23 hule ana hiu awala haahiu. Aena leune alahu*n*e ana
alaha*n*a ni le*n*i uri e urihana *n*aeta ki*n* e sare iiteinie
24 mui konikonihe i*n*eie ani roroa. Oto e talaai iiteinire,
oto kire ko tolea mai saana ini e haaroroaie hunie
25 ana mola ni ola ani talent. Na kaa iteitana *n*a
meola ana huni suuola ana, oto a au*n*ana e hato*n*ainie
huni kire ke holi asie, na hue i*n*eie, na mui kalena na
26 oto tootoolana, huni esi suuola ani. Oto konikonihe
*n*eena e ladamai iano ani pouruuru*n*e hahie, ko
teuri, Lord, saemu ke malumu keu hunieu, hunie
27 nesi saro suu ma*n*oi. Oto a au*n*ana konikonihe
*n*eena e amasie, e toliasie, e sae asie mu roroa*n*a
28 i*n*eie hunie. Oto konikonihe *n*eena e isitaa, esi lio
tooana *n*aeta ini oana, e haaroroaie hunie ana taataa
ta*n*alai penny; oto e akoie, e ini i luana, ko teuri, Oke
29 suuola hunieu. *N*e oto ini oana *n*eena e ladamai
iano ko haatohu ana ko teuri, saemu ke malumu keu
30 hunieu, hunie nesi saro suu ma*n*oi. Na saena kaa
urine oto, oto e lae e qelusie laona nume hoohoo, uri
31 huni ke saro suu ma*n*oa oto mu ola e roroa ani. Oto
muini lou oana kire lesie muola qaolani e lae, oto saeda

e la otoi hu hahie, oto kire ko lai unue hunia alaha ikire
32 ana muola qaolani e lae. E ma*n*o urine a alaha i*n*eie
kosi haraie lou ko teuri hunie, Konikonihe tataala,
nou saeasie oto hunio ahutana mui roroa*n*a ioe ana o
33 haatohu eku ; *n*e uri e kaa leu ike i sapemu huni oke
34 amasie lou ini oamu ne, mala nou amasio oto? Oto a
alaha i*n*eie e saewasu, kosi toliasie oto hunie *n*a
muini huni kire ke haamotaahie, uri hunie ke saro
35 suu ma*n*oa oto ahutana muola e roroa ani. E urine
lou a Amaku ile*n*i kei qaoa huniomu, uri ana omu oto
kaa saeasie roroa*n*a hunie mu esimiu wai saemiu.

19

1 Oto qaolana e lae urini uri a Jesus e unu oretaa
ana mui wala ie, esi luu *m*aanie i Galilea, e lae ana
taitelihana hanue i Judea i reune Jordan poo wau;
2 na *m*ala hu*n*e e luluisulie; oto ko haaurire oto ileune.
3 Oto mui helui Pharise ko lae mai saana, kire ko
malaaho*n*a ana, kire ko teuri, Uri e adona taane
haatola*n*a hunie *n*aini kei sikaa *n*a hue i*n*eie aena ana
4 taena *n*a ola oto mola? Oto e alamire ko teuri, Uri
omu kaa saie ue, uri ini e haahola ure oto mai i
aehotalana uri e haaholaa *m*ane na keni, esi unue uri,
5 Aena leu ie *n*a inoni kei hoalai *m*aanie amana na
nikana, na kei rarao oto peia hue i*n*eie; na ikererue
6 kei nei oto taataa mei hesio? Aena *n*eena kererue
kaa ro ini oto lou, tae e taataa mei hesio oto. Ko
urini *n*a meola God e haarurue, inoni *m*ane opaopaa.
7 Oto kire teuri hunie, *N*e ko urine, e ue *n*e a Moses e
haatola*n*ainie uri niilana usuusu ni opa*n*a, hunie kire
8 kesi sikaa oto? Oto ko teuri hunire, A Moses e
maaiomu huni omu ke sikaa mu hue iomu, ana
saemiu e hau; tae ure oto mai aehotalana kaa urine
9 ike. Tae noko unue huniomu uri *n*aini ko sikaa hue
i*n*eie, na kaa ani aeniola*n*a, na ko hei tolea lou *n*a
hue aopa, *n*eii ko mesi: na *n*aini ko hei tooana lou
10 *n*a hue kire sikaa kau, *n*eii ko mesi. Oto mui
qaaro*n*oisuli i*n*eie ko teuri hunie, *N*e ko urine hunie

inoni ana hue i*n*eie, e diana noone *m*ane toohua*n*a e
11 laelae. Oto ko teuri hunire, Ahutana *m*ala saa
helesie mei wala ienini, tae peie muini niilana e lae
12 oto hunire urine. Ana *n*a mu helui eunuk haahuta-
lada oto mai urine ana iana mui nikada: na *n*aeta
mu helui eunuk mu inoni e uwelire kau: na naeta
mu helui eunuk kire uwelire maraada itehulaana
alaha*n*a ni le*n*i. Ini e *m*adausie urine, *n*e ke hele oto
nana.
13 Ma*n*o urine kire tolea mai saana ta*n*oni *m*ela, huni
ke qaora ana nimana, na ke are*n*ai: na mui qaaro*n*oi-
14 suli ko ereada. Tae a Jesus e teuri, Omu ke maaire
*m*e*m*ela ni lae mai sieku, *m*ane omu ereada: ana
muini oto mala ikire toolada oto ana alaha*n*a ni le*n*i.
15 Oto e qaora ana nimana, kosi hoalai *m*aanie leune.
16 Na lio kau, *n*aeta ini e lae mai saana ko teuri hunie,
Haausuli, *n*a meitaa diana neke qaoa, hunie neke
17 helesie maurihe hu nekue? Oto ko teuri, *N*a mei taa
oko dolosie diana*n*a aku? Taataa ini oto e diana:
tae uri ana oko sare lai tahelai ilaona maurihe, oke
18 tolai sulie mu haatola*n*a. Oto ko teuri, *N*a mu
haatola*n*a taa nine? Oto a Jesus ko teuri, Ienini
e ue kau uri, *M*ane o talei horo, *M*ane o maimesi,
19 *M*ane o pelipeli, *M*ane o qelu wala eroero, Oke
haamau ana amamu na nikemu; na, Manatamu ke
20 diana hunie auhenue ioe mala oto hunio. Oto
saanaune hunie uri, Nou tolai sulie oto mu olana:
21 *n*a mei taa ni e tototala ue hunieu? *N*ea Jesus kosi
ere hunie uri, Uri ana oko sare io walama*n*o oto, oke
lae, oke ulu*n*einie tootoolamu, oke haadoa mu inoni
meitale ani, huni osi manatainie dianahaana muola
22 i le*n*i: osi lae mai, oke luluisulieu. Oto saanaune e
ro*n*oa mui walana oto e hoalai peie saehu*n*e: ana
i*n*eii *n*eena toolana e la otoi hu*n*e.
23 Na a Jesus kosi unue hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie
uri, Toohu noko unue huniomolu uri, E la otoi asaie
inoni e *m*ai huni kei lai sili ilaona alaha*n*a ni le*n*i.
24 Ana noko unue huni omolu uri, E la otoi *m*adausie
kamel huni ke lai sili isulie maana sulitelu, tae e
kaa *m*adausie inoni e *m*ai huni ke lai sili ilaona

25 alaha*n*a a God. Oto mui qaaro*n*oisuli e ro*n*o, kire
pa*n*atainie oto hitoo, kire ko teuri, *N*e atei ni ke
26 roroa mauri? Oto a Jesus e toomaire ko teuri
hunire, Muola ie saa *m*adau ike saana mu inoni;
tae saana God oto ahutana muola kei meni *m*adau
27 oto. Oto a Peter ko alamie ko teuri hunie, Lio kau,
iemelu melu meni tolipuri oto ana mui toolamelu,
huni luluisulilemu; *n*e *n*a mei taa ni melu kei terie
28 i maani? Oto a Jesus kosi ere hunire uri, Toohu
noko unue huni omolu uri, Iomu omu luluisulieu,
*n*e ana huta*n*a haalu maholo Kale ni inoni kei io
ana naunekume ni menikuluhaana, omu kei io ile*n*ine
awalai naunekume *m*ana rue, huni leie awalai komu
29 *m*ana rue mu Israel. Tae iteitana *n*aini e toli puri
ana nume i*n*eie, wa ana *n*a asine, wa ana *n*a iniana,
wa ana amana, wa ana nikana, wa ana hue i*n*eie, wa
ana mui kalena, wa ana me ano i*n*eie, itehulaana
sataku, *n*e kei hele haata*n*alau, na kei hele hu oto
30 nana ana maurihe hu. Tae muini hu*n*e kei apepuri
na kire holai naonao kau; na *n*a muini kei naonao na
kire apepuri keu.

20

1 Ana alaha*n*a ni le*n*i e urihana inoni aeinume e
isitaa i mahuohuo huni harailana *n*a mu inoni esuesu
2 hunie hohola ni vine i*n*eie. Oto e holotai hunie mu
inoni esuesu ani penny ani heidi*n*e, *n*e esi usu*n*einire
3 tai laona hohola ni vine i*n*eie. Oto ko hei isitaa lou
ana olune *n*a maholoi sato, ko leesie *n*aeta mu heluini
4 aopa lou kire ure *m*akule ue ilaona herausie; oto ko
ere hunire uri, Omu lae lou ilaona hohola ni vine na
5 *n*a meola ke ado *n*e nesi niie huniomu. Oto kire ko
lae taau. Oto mala onona *n*a maholoi sato, na lou
siwana *n*a maholoi sato, ko hei isitaa lou ko teurine.
6 Oto mala awalai maholoi sato *m*ana eta e isitaa ko hei
leesie *n*aeta mu helui inoni aopa kire ureure mola;
oto ko teuri hunire, E ue ni oto omu ko ureure oto
7 *m*akule urini? Oto kire ko teuri hunie uri, Ana *n*aini
8 kaa harai emelu e ue. Oto ko teuri lou hunire, Iomu

lou omu ke lae tai hohola ni vine. Oto e saulehi, aei
hohola kosi unue hunie liosuli i*n*eii uri, Soie mai kira
asuesu; oke da tooha ni waaite hunire, oke talaae
9 ana *m*ala haipuri osi lae hulaana *m*ala holai nao. Oto
*m*ala harailada e lae ana awalai sato *m*ana rue kire
lae mai kire ko meni ado ani taataa penny oto haliite.
10 Oto *m*ala e nao kire lae mai kire neisae ana uri kire
kei hele liutaada; na kire ko meni ado oto mola ana
11 penny oto haliite. Ote kire ado, purine kire kosi
12 uqesie aeinume, kire ko teuri hunie, *M*ala i puri e
asu mola ana taataa maholoi sato, osi da lou kire ke
hele sada peiemelu, melu a*n*ainie atowa e rako aela
13 na madoro*n*a ani maai de*n*i. Oto e alamie *n*aeta ini
hikada ko teuri, Malakuku, nou kaa hele huisio ana
*n*a meola: uri o kaa holotai keu hunieu ani taataa
14 penny? Oke suluie meola ioe, oke hoalai; nou sare
15 niie hunie ini i puri mala oto hunio. Uri e kaa
adona haatola*n*a huni neke qaoa *n*a meola nou sae-
tooana ani toolaku? wa maamu ko tataala ana ineu
16 nou diana? Urine muini e apepuri keu na kire kei
naonao, na muini e naonao kau na kire kei apepuri
lou.
17 Oto a Jesus ko hanetaa tai Jerusalem, oto ko hoa mai
awalai qaaro*n*oisuli *m*ana rue i*n*eii saana, kosi ere
18 laelaei hunire isulie tala uri, Lio kau, kolu ko hanetaa
tai Jerusalem; na qelolana Kale ni inoni hunire mui
naohai priest na mu haausuli kei lae oto; na kire kei
lei mae ana, na kire kei qeloa hunie mu apoloa aopa
19 huni haahaa*m*asi ana, na huni winiwinie, na huni
repu tale*n*asie ile*n*ine poupou; na ana olune *n*a di*n*e
taelailana kei lae lou.
20 Ma*n*o urine nikana mui kalena Sebede e lae mai
saana, kiraelu na mui kalena, ko pouruuru hahie, ko
21 haatohu ana *n*a meola ana. Oto ko dolosi ana uri,
*N*a ola taa ni o saetooana? Oto ko teuri hunie, Oke
neie walamu oto ana ro kaleku ie hunie io*n*a, *n*aini
i qaloqalomu, na *n*aini i meumeulimu, taau ana
22 alaha*n*a ioe. *N*e oto a Jesus ko teuri huniraelu, Molu
kaa manatainie ike uri molu ko sukaa *n*a taa. Ohe
molu ke inu taane ana kaokao tatahana oto mola

nekei inu ana? Oto kiraelu ko teuri hunie, Melu kei
23 inu taane ana. Oto ko teuri huniraelu uri, Toohu
molu kei inu taane ana kaokao ineu: tae hunie io*n*a i
qaloqaloku na i meumeuliku e kaa leu ike i sapeku
huni niie huni *n*aini, tae peie nada muini Amaku e
24 mouqeline oto hunire. Oto awala haahu e ro*n*o
urine, oto saeda ko unuhire hahie ro *m*aasine *n*eena.
25 *N*e oto a Jesus e soire mai saana, ko teuri hunire,
Omu manatainie oto uri mu alaha ikire mu apoloa
aopa kire ko alaha hahire, na uri *n*a muini naohada
26 kire ko suehire oto haliite. Tae peie *m*ane urine
amiu; tae *n*aini ko sare da uri ke alaha hikemiu *n*e
27 ke asuesu oto namiu; na *n*aini ko sare naohai *m*ane
28 hikemiu, *n*e kei nei konikonihe oto namiu: mala
Kale ni inoni oto e kaa lae ike mai hunie *n*a *m*ala
ke asuesu nana, tae peie uri i*n*eii ke asuesu nana
*m*ala na uri kei toliasie maurihaana tapaolite hahie
muini hu*n*e.
29 Oto ana maholo kire ko isitaa urei Jeriko nikei
30 pulita paine e luluisulie. Na lio kau, e ro ulu e
oo i reune tala, kererue ko ro*n*o uri a Jesus ko liu,
kererue kosi uloulo uri, Lord, oke amasi emere,
31 Kalei David. Oto *m*ala ko ere adarue, uri kererue ke
rohu; na tae kererue kosi uloulo oto liutaana holai
nao uri, Lord, oke amasi emere, Kalei David.
32 Oto a Jesus ko ure, ko soirerue mai, ko teuri, *N*a
taa ni saemoro ana huni neke qaoa huniomoro?
33 Oto kererue ko teuri hunie, Lord, uri maamere ke
34 lio lou. Oto a Jesus ko amasirerue, ko hele wau ana
maadarue: oto maadarue ko tolana lio lou, oto kererue
ko luluisulie.

21

1 Na maholo kire ko karainie Jerusalem, na kire hule
2 oto i Bethphage, ana toloi henue i Olivet, a Jesus kosi
usu*n*einie taau ro qaaro*n*oisuli i*n*eie, ko teuri hunirerue
uri, Moro ke laelae i henue e io odohaamiu, na moro
ke tolani leesie *n*a ass kire qaroa, na kalei ass peie:
3 moro ke luhesirerue moro ke tole rarue mai. Na

*n*aini ko unue *n*a meola huniomoro, moro ke unue
uri, A Lord e la otoi saetooadarue; hunie ke tolana
4 usu*n*einirerue mai. Qaolana muola ie e lae hunie
haaoailana mei wala unulana e lae ana prophet, e
teuri,
5 Omu ke unue hunia keine kalei Sion, uri,
Lio kau, Ki*n* ioe ko lae mai siemu,
E la otoi haa*m*ai*m*eia, na e tae ile*n*ine ass,
Na ile*n*ine kalei ass.
6 Oto ro qaaro*n*oisuli i*n*eie e lae taau, kire qaoa oto
7 mala e hato*n*ainii, na kire ko tolea mai ass na kalei
ass, oto kire ko neie mui sala ikire ile*n*ine koluderue;
8 *n*e esi tae ile*n*iderue. Oto muini hu*n*e ana nikei
pulita *n*eena kire ko epasie tala ana mu sala ikire;
na mu heluini kire ko ala da*n*o kire ko epasie tala ani.
9 Oto *m*ala hu*n*e e nao, na *m*ala hu*n*e ko luluisuli, kire
ko meni uloulo oto uri, Hosana hunie kalei David:
deidehie ini ko lae mai i nunuhaana Satana Lord;
10 Hosana tai le*n*i. Oto e lai hule i Jerusalem, hulume
11 e maolaola, kire ko teuri, Atei ni ienini? Oto *n*e
*m*ala uri, A *m*ane ie a Jesus *n*a prophet, urei Nasaret
i Galilea.
12 *N*e oto a Jesus e lai sili laona lolata maai a God, oto
ko sikerainie ahutana *m*ala ko holiholi ilaona lolata
maai, na ko keusie mui table kira oliolisi tooha, na
mui leu ni ioio kira haaholi hiroiku; ko teuri hunire,
13 Usulana e lae oto uri, Harainilana nume ineu uri
nume ni are*n*ai, tae omu kosi da oto huni hahale kira
14 horo peli. Oto mu ulu na mui rarasi kire ko lae mai
15 saana i lolata maai: oto e haaurire. Oto mui naohai
priest na mu haausuli e leesie mu anoa e daui, na
*m*e*m*ela kire ko tolea soi*n*e ilaona lolata maai uri,
Hosana hunie kalei David; oro saeda e unuhi hahii,
16 kire kosi dolosi ana uri, Hai, uri oko roro*n*oa taane
*n*a mui taa *m*alana ko unuunui ne? Oto a Jesus
hunire uri, O siue: uri omu kaa unue ue uri, Ana
wawana *m*e*m*ela na mui weewee ani susu o hele
17 walama*n*o ana paalahe*n*a? Oto ko hoalai *m*aanire,
ko isitaa *m*aanie hulume hai Bethania, huni maahu.
18 Oto haidi*n*e i haho ko hei oli lou i hulume, na ko

19 hiolo. Oto ko leesie fig i reune tala, ko palili takoie,
na kaa lio odoie *n*a meola ile*n*ine, tae apaapana mola
haliite: oto ko teuri hunie, *M*ane *n*a hoi fig e ahu lou
20 emu oto di oto di. Oto*n*e fig e tolana mae oto. Oto
maholo mui qaaro*n*oisuli e leesie kire ko pa*n*atainie,
21 kire ko teuri, Fig e tolana mae oto uritaa! Oto a
Jesus ko alamire ko teuri hunire, Toohu noko unue
huniomu uri, Omu ke hiwalaimoli, na omu kaa neisae
rueruaa, *n*e omu saa ili qaoa *n*a leu mala qaolana e
lae hunie fig ie, tae uri ana omu ko unue hunie toloi
henue ie uri, Oke ahalai, asilemu ke lae ilaona asi, na
22 kei urine oto. Ana walutana *n*a ola omu ke haatohui
eni are*n*ai*n*e, pei hiwalaimoli, omu kei meni helesii
oto nemiu.
23 Oto ko lai sili ilaona lolata maai, na maholo ko
haausuli mu naohai priest na mui rato ni *m*ane ana
*m*ala kire ko lae mai saana, kire ko teuri, Nanama*n*a
ureitei ni oko qaoqaoa muola ie ana? na atei ni e da
24 nanama*n*a ie hunio? *N*e oto a Jesus ko alamire, ko
teuri hunire, *N*e ineu noone lou neke dolosie e taataa
meola amiu, *n*e oto omu ko unue hunieu, *n*e ineu
neke unu taha*n*ainie huniomu uri nanama*n*a ure itei
25 noko qaoqaoa muola ienini ana. Lotomaai a John e
ure mai tei? e ure mai le*n*i ohe, wa e ure mai ana
mu inoni? Oto kire ko heitale*n*ainii maraada, kire
ko teuri, Uri ana kolu kei unue uri, E ure mai
le*n*i; *n*e kei unue huni kolu uri, E ue *n*eena omu
26 kaa hiwalaimoli ana? Tae uri ana kolu kei unue uri,
E ure mai ana mu inoni; *n*e kolu ko meumeu rara*n*ana
*m*ala; ana *m*ala ko meni neineisae oto ana John uri
27 i*n*eie *n*a prophet. Oto kire ko alamia Jesus, kire ko
teuri, Melu kaa manatainie. Oto i*n*eie ko teuri
hunire, *N*e ineu noone lou nou saa roroa unue
huniomu uri nanama*n*a urei tei ni noko qaoqaoa
28 muola ienini ana. *N*e omu ko neineisae uritaa?
E ro *m*ane e hute ana *n*a *m*ane; oto e lae saana
naohai *m*ane, ko teuri hunie, Kaleku, siiri oko lai
29 esu ilaona hohola ni vine. Oto e alamie ko teurini
uri, Nou kaa sare lae: kaa tewa na ko onisae lou,
30 kosi lae. Oto ko lae lou saana *n*eata ini ko ere urine

lou hunie. Oto ko teurini uri, Ineu oto, maa; na
31 kaa lae ike. *N*e atei hikedarue e sului sulie saena
amana. Oto kire ko unue uri, A naohai *m*ane. Oto
a Jesus ko teuri hunire, Toohu noko unue huniomu
uri kira totola tooha na mui repi kire ko holai liu i
32 naomiu ilaona alaha*n*a a God. Aena ana John e lae
mai siemiu isulie tāla ni odotai*n*e, na omu kaa hiwa-
laimoli ana: tae kira totola tooha na mui repi mone
kire hiwalaimoli ana: na iomu, maholo omu leesie
urine, omu kaa onisae ike huni hiwalaimoli ana.
33 Omu ke ro*n*oa me alahuu*n*e aopa: *N*aeta inoni
aeinume e hasie hohola ni vine, oto e tola kalie ani
para*n*a ahuie, na e elie kali*n*e ilalona ni uriuri hahie
mu huehuei vine, oto e maaie kau hunie *m*ala asuesu,
34 esi lae ani henue. Oto ana halisi ni vine e aorie
mai, esi usu*n*einie mui konikonihe i*n*eie saana *m*ala
asuesune hunie uri ke helesie mu huehuei ola ana
35 hoholana. Oto *m*ala asuesune kire lomosie mui kòni-
konihena, kire ko winiwinie *n*aeta ini, na kire ko
seunie *n*aeta ini, na *n*aeta ini kira saunie ani heu.
36 Lou, ko hei usu*n*einie taau mui konikonihe aopa lou
kire hu*n*e liutaana muini holai nao: na kire hei
37 teurine lou ada. Oto oretalana kosi usu*n*einie taau
hunire a kalena, ana e unue uri, Ohe kire kei masa
38 ana kaleku. Oto *m*ala asuesune kire leesia kalena,
oto kire ko meni wala maraada uri, A oliolitana oto
ienini; ikolu, kolu seunie mone, hunie ke hele hu
39 ana oto hanue i*n*eii nakaelu. Oto kire ko helesie,
kire ko asie i purina para ana hohola ni vine, kire ko
40 seunie oto. Oto maholo aei hoholana kei oli mei, *n*e
41 kei ua *m*ala asuesune? Kire ko teuri hunie, Kei
suhei ma*n*ora oto *m*ala tataala *n*eena, na kei hei
maaie kau lou hohola ni vine hunie *m*ala asuesu lou
aopa, hunie kire ke haapuo hunie ani huehuei ola ani
42 warowaro oto ikire. Oto *n*ea Jesus kosi teurini
hunire uri, Uri omu kaa unu me*n*ine ue mu usuusu
uri,

Hau kira toutohu nume e leledie kau,
*N*e qaolana esi lae huni hahuei heu ani suusuui
para;

Leu i sapena a Lord e qaoa ena,
Anoa i maaka?
43 Aena *n*eena noko unue huniomu uri, Taasilana
alaha*n*a a God kei lae *m*aaniomu, na niilana hunie
44 *m*ala kei ehu diana. Tae *n*aini kei domu ile*n*ine hau
ienini kei maoi: wa ke usu hahie *n*aini kei pili
45 memesoa. Oto mui naohai priest na mui Pharise
kire ro*n*oa alahuu*n*e ie, na kire kosi manatainie uri
46 ko ere rara*n*adaelu. Oto kire sare helesie, na kire
ko meu rara*n*ana *m*ala hu*n*e, ana kire neisae oto ana
uri i*n*eie *n*a prophet.

22

1 Oto a Jesus e alamire ko ere lou hunire ani ala-
2 huu*n*e uri, Alahuuteinilana alaha*n*a ni le*n*i uri e
3 urihana *n*aeta ki*n* e dau aharota ana kalena, ko
usu*n*einie mui konikonihe i*n*eie hunie kire ke haraie
mai *m*ala kire haaro*n*ora oto hunie aharota: na kire
4 kaa sare lae mai. Oto ko hei usu*n*einie lou *n*aeta
mui konikonihe lou aopa i*n*eii, ko teuri, Omu ke unue
hunire haaro*n*olada e lae oto uri, Lio kau, nou
mouqeline oto mu haalia*n*a: nou hunu keu oto na
mui kalei keu maomaopue, waluola e walama*n*o: lae
5 mai ana aharota. Oto kire neisae haa*m*a*m*atea oto
mola haliite, kire lae hailiu, *n*aini ni laona hohola
6 i*n*eii ni, *n*aini ni eni usie: oto muini ue kire tapolie
mui konikonihe i*n*eie, kire ko lomosire, kire ko horo
7 maeada. Oto ki*n* ko saewasu, ko usu*n*einie mae
taau ke horo suheinie kira talei horo *n*eena; ko unu
8 taraa hulume ikire. Ma*n*o urine esi ere hunie mu
inoni i*n*eie uri, Mouqelilana mu ola hunie aharota e
9 lae oto, na *m*ala kire haaro*n*ora kire kaa adoni. Aena
leune omu ke lae taau isulie mui maai tala rue, omu
ke haraie mai *n*a *m*ala omu ko lio tooada hunie
10 aharota. Oto kire lae sulie mui tala paine, kire
rurue mai ahutana *m*ala kire lio tooada, kira tataala
na kira diana lou: oto leu ni aharota e honu ana kira
11 io iano. Oto ki*n* e lai sili i nume hunie ke leesie *m*ala

e ruru, oto ko leesie *n*aeta inoni kaa tooni ana *n*a tooni
12 ni aharota: oto e teuri hunie, Malahuku, uri o sili
uritaa mai, na o kaa tooni ana *n*a tooni ni aharota?
13 Oto e rohu kaa *n*u. Oto ki*n* kosi ere hunie mu
inoni ko tatalamai uri, Omu ke hoosie ro aena na ro
nimana, omu ke asie ilaona rodohono puui sinaha;
14 leu *n*ara*n*a ana pei *n*a*n*adi niho*n*a. Ana *m*ala hu*n*e
kire haaro*n*ora kau, na tootai ini lio hunilada
esi lae.
15 Ma*n*o urine mui Pharise e hoalai, kire ko meni
wala uri kire ke toli hune uritaa hunie ana maholo
16 ko ereere. Oto kire ko usu*n*einie taau mui qaaro*n*oi-
suli ikire i saana, peie *n*aeta mu heluini ko totola
i aena Herod, kire ko unue uri, Haausuli, melu
manatainio uri o la otoi walaimoli, na uri oko haahaau-
suli ana tala a God ani walaimoli*n*e, na o kaa posuaa
ike ana mu inoni: ana o kaa liolio huni maa ike mola
17 ana mu inoni. Aena *n*eena oke unu taha*n*ainie
huniemu, Oko neisae uritaa? E adona taane haato-
18 la*n*a huni wili*n*e hunia Kaisar wa haike? Oto *n*ea
Jesus e lio saaie raomae*n*a ikire, ko teurini uri, *N*a
taa ni omu ko malaaho*n*aku ana, iomu kira dau ha-
19 hota? Omu haatainie kau mui tooha unuleni e lae
huni niileni. *N*e oto kire ko niie wau *n*a penny
20 hunie. Oto ko teuri hunire, Nununa atei ienini, na
21 usuusu ana atei *n*e ile*n*ine? Oto kire ko unue uri,
Ana Kaisar e ue. Oto ko teuri hunire, Ko urine
omu ke haapuoa hunia Kaisar muola a Kaisar, na
22 hunia God muola oto a God. Oto maholo kire
ro*n*o kire ko pa*n*atainie, kire kosi lae *m*aanie, kire
hoalai.
23 Oto ana haidi*n*e *n*eena mui Saduke e lae mai saana,
ikire *n*eena kire ko unuunue uri taelai*n*e haike: oto kire
24 ko dolosi ana uri, Haausuli, a Moses e unue uri, *N*aini
ko mae, na oto kaa too kalena, uri *n*a asine kei tolea
25 naona, hunie ke haahutaa *n*a *m*ela hunia asine. *N*e
e hiu *m*aasine amelu: a naohada e too hue oto e mae,
na kaa too kalena, oto e toliasie hue i*n*eie hunia
26 asine; oto ruana e urine lou, na olune, hiu *m*aena
27 e mani urine. Oto esi elipuri ana hue e mae oreta.

28 *N*e ana e urine ana taelai*n*e kei tooana atei hikana hiu
29 *m*aena? ana ahutada kire mani tolea kau. Oto a
Jesus ko alamire ko teuri hunire, Omu ko neisae
takalo oto haliite, ana omu kaa manatainie ike mu
30 usuusu na nanama*n*a a God: ana taelai*n*e kire saa
hei totola hue lou, wa kire ke tootoo poro lou, tae kire
kei urihana oto mu angel tai le*n*i.
31 Na ana taelai*n*e nana muini e mae oto, uri omu kaa
saie ue walana God unulana e lae oto huniomu uri,
32 Ineu God Abraham, na God Isaak, na God Jakob?
na God e kaa God ike nada muini e mae oto, tae
33 peie nada muini e mauri. Oto *m*ala hu*n*e e ro*n*o, kire
kosi meni pa*n*atainie oto haausuli*n*e i*n*eie.
34 Oto mui Pharise e ro*n*o uri a Jesus e ere haaolaa
35 mui Saduke oto kire ruru. Oto e taataa ini hikada,
36 *n*a haausuli, e malaaho*n*ana ko teuri hunie, Haausuli,
37 *n*eitei naohai ini ana mu haatola*n*a? Oto *n*ea Jesus
ko unue uri, Oke manata diana hunia Lord God ioe
oto ana ahutana saemu, na ana ahutana maurihaamu,
38 na ana ahutana mui neisae*n*a ioe. Naohai haatola*n*a
39 e liutaa otona. Na ruana e urihana lou uri, Oke
manata diana hunie auhenue ioe mala oto hunio lou.
40 Ahutana mu haatola*n*a na mui prophet kire mani
uu oto ana ro haatola*n*a ie.
41 Na mui Pharise e ruru ue, *n*e a Jesus kosi dolosi
ada uri, Omu ko neineisae uritaa ana a Christ?
42 kale*n*a atei ni i*n*eie? Oto kire ko unue hunie uri,
43 Kalena David e ue. Oto ko teuri hunire uri, *N*e ko
urine a David esi harainie uritaa ana Lioa uri a Lord,
ana e unue uri,
44 A Lord e unue hunia Lord ineu uri,
Oke io i qaloqaloku,
Hulaana neke neie hou mui maeloo*n*a ioe huni
uriurite talana aemu?
45 Uri ana David ko saie urine uri a Lord, *n*e kei
46 hei nei kalena lou uritaa? Oto *n*aini kaa alamie
oto oo, wa kaa iteitana *n*aini uraana haidi*n*e *n*eena
huni ke hei neisae moutei huni dolosi*n*e ana lou
oto oo.

23

1 Ma*n*o urine a Jesus kosi ere hunie mui qaaro*n*oisuli
2 i*n*eie, ko teuri, Mu haausuli na mui Pharise ko io ana
3 leu ni ioio a Moses: aena *n*eena *n*a meola kire ko
unue huniomu, *n*e omu ke qaoa na omu ke noko oto
hahie: tae *m*ane omu susului sulie helelada; ana kire
4 ko talei unue *n*a leu, na oto kire saa qaoa. Toohu
kire ko hoosie ludaa e hie na e popó*n*a, kire si konie i
qeune apaapana mu inoni; tae ikire kire kaa sare
5 usueinie ana *n*a taataa riirii ada. Na kire ko meni
qao ma*n*oa helelada uri huni leesilada kei lae ana mu
inoni; kire ko haapainaa mui phílakteria ikire, na mui
6 *m*iri*m*iri tetewaa ana mui tooni ikire, na kire ko la
otoi herihunie mui qeuni toli*n*e ana mui *n*euhe, na
7 mui leu ni ioio tai nao ana mui nume ni ruru, na uri
huni paalahera lalona mui heraiusi*n*e, na uri huni
8 *m*ala ke harainire uri, Rabi. Tae *m*ane kire hara-
iniomu uri Rabi: ana e taataa haausuli iomu, na
9 iomu mui *m*aasine oto haliite. Na *m*ane omu hara-
inie *n*aini mei ano uri amamiu: ana e taataa ini oto
10 Amamiu, ini oto ile*n*i. Na *m*ane kire harainiomu uri
11 kira master; ana e taataa master iomu, a Christ.
Tae ini ko alaha hikemiu ke nei inoni esuesu oto
12 namiu. Na iteitana *n*aini ko haapainaa maraana
haa*m*ai*m*eialana kei lae; na iteitana *n*aini ko haa*m*ai-
*m*eia haapainaalana kei lae.

13 Tae amaamasilemiu, kira haausuli na kira Pharise,
iomu kira luqei deudeu! ana omu ko hono sisi*n*ana
alaha*n*a ni le*n*i i maana mu inoni: na iomu omu kaa
lai tahelai ilaona, na omu kaa sare toliasie *n*a muini
ko taetahelai mei hunie kire ke sili weu.

15 Amaamasilemiu, kira haausuli na kira Pharise,
iomu kira luqei deudeu! ana omu ko uru kelie asi na
anohu huni qaoa *n*a taataa proselut; na maholo e nei
proselut oto, omu kosi qaoa huni ke nei kalei gehena
liutaamiu haarue.

16 Amaamasilemiu kira naonao e ulu, na omu ko unue
uri, Naini ko ere ni haapu takoie nume maai, e kaa

ola oto; tae *n*aini ko ere ni haapu takoie mui gold
17 ana nume maai, *n*e esi roroaie. Kira qeuqeue, kira
ulu; ana *n*eitei leu e liutaa, mui gold, wa nume maai
18 ni ko si haamaaie mui gold? Na uri, *N*aini ko ere ni
haapu takoie ora ni unuunu, e kaa ola oto; tae *n*aini
ko ere ni haapu takoie nii*n*e ko oo ile*n*ine, *n*e esi
19 roroaie. Kira ulu: ana *n*eitei leu e liutaa uri nii*n*e
20 wa ora ni unuunu ni kosi haamaaie nii*n*e. Aena
leune ini ko ere ni haapu takoie ora ni unuunu, ko ere
ni haapu oto takoie, na lou takoie muola ihahona.
21 Aena leune *n*aini ko ere ni haapu takoie nume maai
ko ere ni haapu oto takoie, na oto takoie ini ko ooo
22 ana. Na *n*aini ko ere ni haapu takoie ile*n*i, ko ere
ni haapu takoie naunekume ni alaha a God, na oto
takoie ini ko ooo ana.
23 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise, iomu
kira dau hahota! ana omu ko niie *n*a leu *n*a ta*n*ahu-
luana ana mui nonoi suli, na mui kakapo, na mui
mahe, na omu ko aeaelulu hahie muola e hie liutaa
ana mu haatola*n*a, uri lei*n*e, na amasi*n*e, na hiwa-
laimoli*n*e: na leu oto i sapemiu uri omu ke qaoa
muola ienini, na *m*ane omu aeaelulu hahie muola
24 urinena. Kira naonao e ulu, omu ko pipi asie
mui nonoasi, na omu kosi ono haileku ne hao
kamel.
25 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise,
iomu kira dau hahota! ana omu ili hohoda rerea ana
kolune kaokao na nime, na saemiu e honu oto mola
26 ana hele lau*n*e na ana tataala*n*a. Hai, Pharise ulu,
oke holai hodalie lalona kaokao na nime, hunie kolu-
derue ke nei rerea lou.
27 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise, iomu
kira dau hahota! ana kei alahuuteiniomu ana mui
kiliqeu kire quse rerea ani, lesileni mei sue uri kire
lai tataiteu na tae lalona wau kire honu oto mola ana
28 suisuli na ana kasu. Na iomu noone lou urine omu
ko ure haadai hunie mu inoni uri omu odotai, tae wai
lalo amiu e honu oto mola ana dau hahota*n*a na io*n*a
tataala.
29 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise, iomu

kira dau hahota! ana omu ko siosio lilibeu ana kili-
qeu*n*e mui prophet, na omu ko haalaunie mu leu ni
30 heitoli kira odotai, peie mei wala uri, Uri ana melu oo
ana qo*n*ine mu amamelu, haala melu kaa hatahata
31 ike peire ana apune mui prophet. Aena *n*eena omu
ko unu haaoaie urine amiu, uri omu mui kalena *m*ala
32 e saunire mui prophet keu oto. Ana e urine omu ke
33 haahonue totohota mu amamiu. Kira *m*aa, kira kalei
*m*aa, uri omu kei roroa tahi uritaa *m*aanie lei*n*e i
34 gehena? Aena *n*eena, lio kau, noko usu*n*einie taau
huni omu kira prophet, na kira saetaha, peira haau-
suli; na *n*aeta mu heluini ada omu kei horoire, na ni
repu tale*n*asire ile*n*ine poupou; na *n*a muini omu kei
reurepusire ilaona mui nume ni ruru iomu, na omu
kei tetekelainire *m*aanie *n*a hanue ni takoie *n*aeta
35 hanue: uri hunie apune kira odotai ke rarao hahiomu
hahaiteli ahesilana oto hahie *m*akana, ure mai ana
apuna Abel ini odotai, hule mai ana apuna Sakaria
kalena Barakia, omu talei horoie kau i matolana nume
36 maai na ora ni unuunu. Toohu noko unue huniomu
uri, Ahutana muola ienini kei rarao oto hahie qau*n*e
37 ie. Jerusalem, Jerusalem, ini ko suheinie mui pro-
phet, na ko seunie muini usu*n*einilada e lae saana!
haanite oto nou sasare dau hunie siokonilana mui
kalemiu, mala kue ko lokoa mui kalena i hahana
38 apaapana, na iomu omu serei. Lio kau, toliasilana
39 huni omu nume iomu e qala. Ana noko unue
huniomu uri, Talimaa ie, omu saa hei leesieu lou,
na kaa saro lae hulaana omu kei unue uri, Deidehie
ini ko lae mai inunuhaana satana Lord.

24

1 Oto a Jesus ko isitaa taau *m*aanie lolata maai, ko
laelae oto; na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e hule mai
saana huni haatainilana hunie ana mu nume kire
2 tohui ana lolata maai. Oto e alamire ko teuri hunire,
Ni, omu ko leesie muola ienini? toohu noko unue
huniomu uri, Toliasilana e saa lae ike ileu *n*a taataa

hau huni ke saohai ile*n*ine *n*a hue, tae hue asilana kei
saro lae oto.
3 Na maholo e io hai ano ile*n*ine toloi henue i Olivet,
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie esi hule mai ana na e qala,
kire kosi teuri hunie, oko unue huni emelu, muola ie
kei oa ana maholo uritaa? wa *n*a taa ni tolimaa ana
4 oke haatai mei, na ani oretaa walumalau? Oto *n*ea
Jesus ko alamire ko teuri hunire, Omu ke lio talamiu
5 *m*ane *n*aini e haatakalo iomu. Ana muini hu*n*e kei
lae mai inunuhaana sataku na kire kei unue uri, Ineu
6 a Christ: na kire ke haatakalora muini hu*n*e. Tae
omu kei ro*n*oa mui mae na tatarohaie ana ohotaa:
tae omu ke lio talamiu *m*ane da omu popolou itehu-
laani: ana e saa mola oto oo uri muola ie kei siho oto
7 mai; tae oretalana mone haike ue. Ana *n*a *m*ala kei
taelai honosie *n*a *m*ala, na *n*a apoloa honosie *n*aeta
apoloa: na hiolo*n*a na nunu kei tola ana *n*aeta mu
8 henue. Tae ahutana muola na aehotalana salu*n*e
9 ena. Ana maholo urinena *n*e kire kei qeloomu weu
hunie tau*n*einiomu, na kire kei horo mae amiu: na
omu kei nei muola ni *n*i*n*idu upu hunie taena *n*a
10 apoloa aena sataku. Ana maholona haamauolana
muini hu*n*e kei lae, na kire kei heiqeloqelora, na kire
11 kei hei*n*i*n*idu upu. Na *n*aeta mui prophet eroero
hu*n*e kei taelai, *n*e kire kei haatakalora *n*a muini
12 hu*n*e. Na ana tataala*n*a ko aalai *n*e manata diana*n*a
13 *m*ala hu*n*e kei wawai elihoi. Na tae ini kei io susu
oto hulaana oretalana, *n*e haaurilana ini urine kei lae
14 oto. *N*e houleinilana tataroha diana ie ana alaha*n*a
kei lae ana ahutana walumalau hunie meola ni unu
haaoai*n*e; ma*n*o urine oretalana kesi siho mai.
15 Aena *n*eena maholo omu ko leesie muola ni heileledi*n*e
kei haanao*n*a hanue, a Daniel e unue oto kau ana,
e oa ana leu maai (ini ko saii ke neisae manirei*n*einii),
16 maholo urine *n*a muini i Judea kire ke tahi ile*n*ine
17 mui toloi henue: wa *n*aini i sinaha *m*ane hei sisili wei
18 nume huni luue muola i nume i*n*eie: wa *n*aini i
19 hohola *m*ane olioli lou huni ke da tooni i*n*eie. Tae
amaamasilana muini iada e maelo, na muini ko
20 haahaasusu ana mui di*n*e urinena! Tae omu ke

arenai mane siho huni omu huni tehine ana rara, wa
21 ana na dine sabbath: ana siohaana oto liutaa kei tola
ana mui dine neena, na e kaa urine oto urei oto mai
aehotalana walumalau hule mai ienini, na saa hei
22 urine lou ana na dine. Ana oto kaa apeapehite urine
ana mui dinena, haala haaurilana iteitana naini haike
oto oo! tae aena ana muini lio hunilada e lae ne
23 kei apeapehite ana mui dine neena. Maholona uri
ana naini ko teuri huniomu uri, Lio kau, a Christ
ne ienini, wa uri Ineii neena; mane omu hiwalaimoli
24 ana. Ana mui Christ eroero peie mui prophet eroero
kire kei taelai, kire kei haatainie mui tolimaa oto
paine na mu anoa; uri huni haatakaloa muini lio
25 hunilada e lae, ana ohe kei madau urine. Lio kau,
26 nou unu lalaunei eni oto huniomu. Ne uri ana naini
ko teuri huniomu uri, Lio kau, ineii ilaona hanue
sala; mane omu isiisitaa: wa uri, Lio kau, ineii
27 ilaona ahi; mane omu hihiwalaimoli ana. Ana mala
waariri ko alahitelie salo i qaalana sato, na leesilana
ko lae hulaana suulana sato, kei urine lou ana
28 haatain e mai ana Kale ni inoni. Na tae na rae oto
kei io ana na leu, ola mu hada kei meni ruru oto
hahie ileune.
29 Ne oto muola pilipili ana mui dine neena kei haro
mano, na e saa hei tewa oto, na sato kei ulue maana,
na warowaro saa hei toliasie lou raranana, na mu heu
kei enuru maanie salo, na muola aailaa ileni kei
30 esuoloolo: maholo urinena tolimaa ana Kale ni inoni
kei haatai mei tai leni: na taena na komu ni inoni
ana walumalau kei io peie narana, na kire ke leesie
Kale ni inoni ko lae mai ilenine mei salo peie nana-
31 mana na manikuluana paine, oto kei usuneinie wau mu
angel ineie ana naratai ehuri peine, oto kire kei siokoni
ana muini ineie lio hunilada e lae maanie hai maai
deni heiliu ne, mai ana nenedei salo hulaana naeta
nenedei salo lou.
32 Omu ke ronoa mei alahuune ana dano fig; maholo
ke pesu maomaopue, na ko ure, omu manatainie oto
33 uri oku e karaini oto; urine lou iomu, maholo omu
kei leesie muola urinena, omu ke manatainie oto uri

34 *in*eie e karaini oto mai, oto ana aena maa. Toohu
noko unue huniomu uri, Qau*n*e ienini e saa suu ike,
35 na muola ienini kaa saro oa ma*n*o. Ile*n*i na ano kei
36 suu, tae walaku oto saa suu ikė. Tae kaa iteitana
*n*aini huni ke manatainie haidi*n*e wa maholoi satona
hulaana lou mu angel ile*n*i na haike, na Kale haike
37 lou, tae peie a Mamaa oto haliite. Tae mala ana
qo*n*ina Noa, kei urine lou ana haatai*n*e mai ana Kale
38 ni inoni. Ana mala kire ooo ana mui maholo puu
wau ana luelue, kire *n*au*n*eu, kire inuinu, kire totola
hue kire tootoo poro, lae hulaana haidi*n*e *n*eena a
39 Noa e nii ae ilaona iola, na kire kaa manatainie
hulaana luelue e tahe, oto e suheinire ma*n*oma*n*o;
kei urine lou ana haatai*n*e mai ana Kale ni inoni.
40 Maholona *n*a ro ini kei lai hohola; suluilana taataa
41 ini kei lae na ruana kei orea. *N*a ro keni kei meni
puopuosie hau puopuo; suluilana *n*aini kei lae na
42 ruana kei orea. Aena *n*eena omu ke kakali lete: ana
omu kaa manatainie haidi*n*e uritaa a Lord iomu kei
43 lae mai ana. Tae omu ke manatainie leu ie uri aei
nume ke manatainie maholoi lio*n*a uritaa inoni peli-
peli ko reuhei ana, haala kei kakali hunie na e saa
44 toliasie hunie ke akerainie nume i*n*eie. Aena *n*eena
iomu noone lou omu ke io walama*n*o: ana maholo
omu kaa neineisae ana *n*e Kale ni inoni kei lae mai
45 ana. Ana atei *n*e *m*ane liosuli *n*eena ko kinekinetai
ola na e saenanau, a alaha i*n*eie ko neie hahire ana
nume i*n*eie, huni haadora ani *n*eula sulie mui maholo?
46 Deidehie konikonihe *n*eena, a alaha i*n*eie kei oli mei,
47 kei leesie palolana urine. Toohu noko unue huniomu
48 uri, Kei neie hahie ahutana tootoolana. Tae uri ana
49 konikonihe tataala *n*eena kei ere ni sae uri, A alaha
ineu ko haahiru; oto kei talaai seuseunie muini oana,
50 kei talaai *n*eu*n*eu kei inuinu peira qeuqeue; a alaha a
konikonihe *n*eena kei oli mei ana di*n*e e kaa maohie
51 ana, na ana maholo e kaa manatainie, *n*e kei opa
hitelie, kei toliasie *n*a leu talana peira dau hahota:
leu *n*ara*n*a pei rete hau*n*e ana.

25

1 Ana maholona alahuuteinilana alaha*n*a ni le*n*i ana
awalai keni haalu, kire mani ado ani light, kire ko
2 isitaa huni lae honosie poro haalu. Na e lime ini ada
3 e manata na e lime ini e qeu. Ana kira qeu kira tola
*m*akule ana mui light, na kire kaa tola rumu ike peii:
4 tae kira manata kire tola rumu rapeitana mui light
5 ikire. Oto ana maholo poro haalu ko haahiru, ahutada
6 kire ko mamaurue, kire ko maamaahu. Oto e lai upui
rodo mawataa na, Lio kau, poro haalu oto mai! Omu
7 ke isitaa huni lae honosie. Oto ana maholona ahutana
maeni keni haalune kire ko meni taelai, kire ko deu
8 diana ana mui light ikire. Oto muini e qeu kire ko
teuri hunie muini e manata uri, Molu ke nii rumu
9 namelu; ana mui light iemelu ko eso *m*aa*m*aa. Oto
muini e manata ko alamire kire ko teuri hunire, Ohe
*m*ane e saa ado melu na iomolu: tae molu ke lae
10 saana kira holiholi, molu ke holi namolu. Oto ana
maholo kire ko hiruei laelae ue i holi, poro haalu e
hule mai; oto muini e mouqeline muola e lai sili peie
11 i nume ana aharota: oto kire honoa maa. E ma*n*o
urine purine lime keni haalu ue na esi lae mai, kire
12 ko teuri, Lord, Lord, oke tahamaa amelu. Oto ko
alamire ko teuri hunire, Toohu noko unue huni omolu
13 uri, Nou kaa manatainiomolu. Aena *n*eena omu ke
kakali lete, ana omu kaa manatainie haidi*n*e wa
maholoi heidi*n*e.

14 Ana kei urihana inoni ko lae ani henue oto kei
haraie mai mu hahuei konikonihe i*n*eie, kei haadora
15 ana tootoolana. Oto ko niie hunie *n*aini e lime talent,
na e ro ini hunie *n*aini, na e taataa ini hunie *n*aini;
ko haadora urine sulie manatada; ma*n*o urine esi
16 teulei hunie lae*n*a: oto lauleu ini e helesie lime
talent keu, e lae ko esu me ola ani, ko sapeii lou ana
17 e lime ini lou. E urine noone lou ini e helesie ro ini,
18 e tarie lou e ro ini. Tae ini e helesie taataa ini e
hoalai e eli talana e mumunie mei tooha a alaha i*n*eie.
19 Oto maholo tewa e liu na alaha mui konikonihe *n*eena

20 e hule mai, kosi iiteinire ani roroa. Oto ini e helesie
e lime talent keu, e lae mai ko tola sapeie e lime talent
lou, ko teuri hunie, Lord, o neie e lime talent aku:
21 lio kau, nou terie lou e lime ini peii. Oto a alaha
i*n*eie ko teuri hunie, Diana ena, konikonihe diana na
haikinetai: ana o kinetainie muola kaa hu*n*e, *n*e nekei
neio hahie muola hu*n*e: oke nunuhei qeu mei ana
22 ileni*m*ae*n*a alaha ioe. Oto ini e helesie e ro talent
keu ko lae mai kosi teuri, Lord, o neie e ro talent aku,
23 *n*e lio kau, nou terie e ro ini lou peii. Oto a alaha
i*n*eie ko teuri hunie, Diana ena, konikonihe diana na
haikinetai, ana o kinetainie muola kaa hu*n*e *n*e nekei
neio hahie muola hu*n*e: oke nunuheiqeu ana ileni-
24 *m*ae*n*a a alaha ioe. Na ini lou e helesie e ro talent
keu ko lae mai kosi teuri, Lord, nou manatainio uri
oko la otoi rararamaa, oko siosiokonie muola o kaa
hasii ike, na oko dudurue muola o kaa tataainii ike:
25 *n*e oto nou meu, nou lai mumunie talent ioe i *m*akana:
26 i*n*eii ienini, oke da wau ola ioe. Oto a alaha i*n*eie ko
alamie ko teuri hunie, Konikonihe tataala na lalawa,
o manatainieu mone uri noko siosio konie muola nou
kaa hasii ike na noko dudurue muola nou kaa tataainii
27 ike, na leu oto i sapemu huni oke niie tooha ineu
hunie *m*ala i nume ni tooha, hunie noko oli mei, nesi
28 helesie tooha ineu peie lou *n*a meola o tarie na. Aena
*n*eena omu ke da talent *n*eena *m*aanie, omu ke niie
29 hunie ini awalai talent oto ana. Ana *n*aini e hele oto
nana *n*e sapeilana kei lae, hunie ke hele liutaa; na
*n*aini kaa hele ue nana, *n*e taasilana *n*a meola e hele
30 ana kau kei lae oto *m*aanie. *N*e omu ke asie wau
konikonihe e asu tataweroa *n*eena ilaona rodohono puu
i sinaha: leu *n*ara*n*a peie *n*a*n*adi niho*n*a ana.
31 Tae maholo Kale ni inoni kei lae mai peie manikulu-
haana na ahutana mu angel lou peie, *n*e kesi io
32 ile*n*ine naunekume ni menikuluhaana: na ahutana
*m*ala kei ruru i naona, *n*e kesi opara mala inoni ko
33 kakali sheep ko opaa mui sheep *m*aanie mui goat: *n*e
kesi neie mui sheep i qaloqalona, na mui goat i
34 meumeuline. *N*e oto Ki*n* kesi ere uri hunie muini i
qaloqalona uri, *M*alana iomu muini deidehie ana

Amaku, omu ke lae mai, omu ke hele hu ana namiu
alaha*n*a nou mouqeline oto akau nemiu oto ure mai
35 ana maholo poo*n*ilana walumalau e lae: ana nou
hiolo, na omu haa*n*aueu: nou marou, na omu haainu-
36 hieu: nou nei mehura na omu tekuhieu; nou meitale
na omu tooni hahieu: nou maemae, na omu maatolieu:
37 nou ooo ilaona nume hoohoo, na omu maakalieu. *N*e
oto kira odotai kei alamie kire kei teuri hunie, Lord,
maholo uritaa ni melu leesio o hiolo *n*e melu haa*n*auo?
38 wa o marou, ne melu haainuhio? Maholo uritaa ni
melu leesio o nei mehuara *n*e melu tekuhio? wa o
39 maitale *n*e melu tooni hahio? Maholo uritaa ni melu
leesio o maemae wa i nume hoohoo, *n*e melu maakalio?
40 Oto ki*n* kesi alamire kei teuri humire, Toohu noko
unue huniomu uri, Ana omu tete urine hunie tootaiini
hikana mu kele asiku *m*ei*m*ei ienini, *n*e omu te urine
41 ani hunieu. Purine *n*e kesi eri uri lou hunire muini i
meumeuli uri, Kira haiuwesi, omu ke hoalai *m*aanieu
ilaona du*n*e oto hu mouqelilana e lae kau hunia qelu
42 eroero ikire mu angel ineie. Ana nou hiolo, na omu
kaa haa*n*aueu: nou marou, na omu kaa haainuhieu:
43 nou nei mehuara, na omu kaa tooni hahieu: nou
maemae, na nou ooo ilaona nume hoohoo, na
44 omu kaa maakalieu. *N*e oto kire kei alamie lou
uri, Lord, maholo uritaa ni melu leesio o hiolo, wa
o marou, wa o nei mehuara, wa o maitale, wa o
maemae wa ilaona nume hoohoo, *n*e melu kaa hele
45 isulio? Ana maholona *n*e kesi alamire kei teuri
hunire, Toohu noko unue huni omolu uri, Ana omu
kaa teurine hunie tootaiini hikana mui kele ini
46 *m*ei*m*ei ie, *n*e omu kaa teurine hunieu. *N*e muini
ienini ke hoalai weu ana leu ni haaletehi oto hu: tae
kira odotai ilaona maurihe hu.

26

1 Oto e urine uri maholo a Jesus e unu ma*n*oa mui
wala ienini, kosi unue hunie mui qaaronoisuli i*n*eie
2 uri, Omu manatainie uri e ro ata di*n*e oto honosie

rekelaoni kei siho oto, na uri qelolana Kale ni inoni
3 kei lae huni repu talenasie ilenine poupou. Mano
urine mui naohai priest na mui rato ni mane ana
mala, kire ruru ana lolata ana numa naohai priest,
4 kire saie ana Kaiaphas; oto qaro lete oto uri huni
helesilana a Jesus ke lae oto ani erona, huni seuni-
5 lana. Tae kire unue uri, Suuri ana houla, mane mala
e maolaola itehulaana.
6 Oto maholo a Jesus e oo i Bethania i numa Simon
7 ini e tou, naeta keni e lae mai saana e helesie kaokao
hau laqi ni suu tohunei ola ni henuilana ilalona, oto e
8 linisie i qeune, ana e eno huni neune. Oto mui
qaaronoisuli ineie e leesie, saeda esi tataala hahie,
kire kosi teuri, E ue ko talei waetainie oto mola?
9 Ana uri haaholineinilana ko lae, haala kira kei terie
mu tooha hune ana, huni haadoa mu inoni meitale
10 ani. Oto a Jesus e manataine saeda, kosi teuri
hunire, Na taani omu ko kotahie keitaa hunie? e qaoa
11 meola diana hunieu. Ana mu inoni meitale kire talei
oo onioni peiomu; tae ineu nou saa oo onioni ike
12 peiomu. Na ana ineie e linisie rumu ienini hahieu,
ne e teurine akau loosie aorileku kei laelae oto.
13 Toohu noko unue huniomu uri, Houleinilana tata-
roha diana ie ke lae ana iteitana na hanue ana
ahutana walumalau, ne ladolana lou meola a keni ie
e qaoa huni amasitoona ana.
14 Mano urine naeta ini hikana awala mana rue, ini
kire ko sasaie ana Judas Iskariot, e lae isaana mui
15 naohai priest, ko teuri hunire uri, Omu ke niie na
mei taa nakue, huni neke qeloa wau huniomu? oto
16 kire holosie e olu awalai silver hunie. Oto talimaa
ana maholona kosi iroa hunie na leu diana huni
ke qeloa.
17 Oto etana na dine ani bread lalemo mui qaaronoi-
suli esi lae mai saana Jesus, kire ko teuri, O sare da
huni melu ke talamai itei huni oke naue rekelaoni?
18 Oto ko teuri hunire, Omu ke lae tai hulume saana
a paleho, na omu ke teuri hunie, A Haausuli ko unue
uri, Qoniku ko sisiho oto; neke qaoa rekelaoni i nume
19 ioe, iemelu na mui qaaronoisuli ineu. Oto mui

qaaro*n*oisuli e qaoa oto mala a Jesus e haatolaire;
20 oto kire talamainie rekelao*n*i. Oto e saulehi, oto e
21 io iano kiraelu na awala *m*ana rue; oto ana maholo
kire ko *n*eu, esi teuri hunire, Toohu noko unue
22 huniomu, uri *n*aini hikemiu kei qeloau. Oto saeda
e la otoi hu oto hitoo, oto kire ko meni talaai ere
23 taataa ini hunie uri, Ohe e kaa ineu, Lord? Oto ko
alamire ko teuri, Ini e lolomainie nimana tararuru
24 peieu ilaona nime, ini kei qeloau ne ena. Kale ni
inoni ko laelae oto, mala usulana e lae oto ana; tae
amaamasilana inoni *n*eena qelolana Kale ni inoni kei
lae ana! e la otoi diana nana inoni *n*eena, uri ke
25 suuri hute mai. Oto a Judas, ini *n*e e qelo, ko teuri
noone hunie, Ohe e kaa ineu, Rabi? Oto kosi teuri,
26 *N*ei teuena o unue oto na. Oto maholo kire ko *n*eu,
a Jesus e da hoi bread, oto ko ere haadianaa kosi
nisie; na kosi haadora mui qaaro*n*oisuli ana, peie ko
27 teuri, Heleana, *n*aue; hasioku *n*e ienini. Na ko da
kaokao, oto ko ere haadianaa, na kosi niie hunire, peie
28 ko teuri, Omu ke mani inu oto ana; ana apuku *n*e
ienini ana haalu*n*e, ahesilana ko lae oto itehulaana
29 muini hu*n*e, huni luhe orahaa ana. Na noko unue
huniomu uri, Talimaa oto ie nou saa hei inuhie lou *n*a
eweewei vine, na kaa saro lae hulaana haidi*n*e *n*eena
nekei inu haalu ana oto pei omu ana alaha*n*a a Amaku.
30 Oto kire kana ma*n*o, kire si isitaa taau hunie toloi
henue i Olivet.
31 Oto ana maholona a Jesus kosi teuri hunire, Molu
kei meni mauo aku siiri i rodo: ana usulana e lae oto
uri Nekei seunia kakalihe, oto mui sheep ana koruhei
32 sheep kei tata*n*a oto. Purine nekei saro taelai nekesi
33 naomiu oto i Galilea. Oto a Peter ko alamie ko teuri
hunie, Uri ana ahutada kire ko meni mauo amu,
34 na tae ineu oto nou saa roroa mauo amu. Oto
a Jesus ko ere hunie uri, Toohu noko unue hunio uri,
Oto ana hairodo ienini, kue e saa *n*ara oto na o kaa
35 saro tatei*n*einieu oto haaolu. A Peter ko teuri hunie,
Leu i sapeku oto uri huni neke mae oto peio, nou saa
roroa tatei*n*einio. Na ahutana mui qaaro*n*oisuli kire
ko meni ere oto noone urine.

36 Mano urine a Jesus na muini peie kire ko lai hule
ana leu kire saie uri i Gethsemane, oto ko teuri hunie
mui qaaronoisuli ineie uri, Omu ke io iano kai leu
37 huni neke lae neke arenai paro ileu. Oto ko tolea
Peter na ro kalena Sebede, oto e talaai pupulueie
38 saena na e pilinie. Oto ana maholo urinena kosi ere
huniraelu uri, Saeku ko la otoi hu, e adona oto hunie
maena: molu ke io kai leu, molu ke liolio kau peieu.
39 Oto ko kele laelae taau maaniraelu, na ko ladainie
maana ko arenai, ko unue uri, Mamaa, uri ana ke ola
mamadau, kaokao ienini ke aia maanieu: tae peie
40 mane leu i saeku e oa, tae leu oto i saemu. Oto ko
oli mei saana mui qaaronoisuli, ko lio tooada ko
maahu oto, oto ko ere hunia Peter uri, E ue, uri molu
41 saa roroa lio ike peieu na taataa maholoi sato? Molu
ke lio, molu ke arenai; mane molu daolalo ana
malaahonalamiu: lioa aailaahaana taane ana, hasio
42 mone e qeto. Ruana lou na maai laena, ko arenai ko
teuri, Mamaa, oto ienini kaa aia maanieu, ana ohe
43 nou kaa inuhie, ne leu i saemu ke oa oto urine. Oto
ko hei oli lou, ko leesiraelu kire ko maahu, ana
44 maadaelu e hie. Oto ko hoalai lou maaniraelu,
olune na arenaine ko oniana oto taataa mei wala
45 neena. E mano urine kosi oli saana mui qaaronoi-
suli, na ko teuri hunire, Molu ke maamaahu, molu ke
mamalo: lio kau, maholoi satona ko karaini oto,
na qelolana Kale ni inoni kei lae ilaona nimada orahaa.
46 Taelai, kolu ke laelae: lio kau, ini ko qeloau ko
nanauhikolu mei.
47 Oto ana maholo ke ereere ue, lio kau, a Judas,
naini hikana awala mana rue, ko lae mai, na mala
hune peie, pei naihi na pei die, uraana mui naohai
48 priest na mui ratonimane ana mala hune. Ne oto ini
e qeloa ko ere haaluelu hunire ko teurini uri, Ini oto
neke nono peie, ineie oto ena: molu ke helesie oto.
49 Oto ko tolana nao susuhia Jesus oto, ko teuri hunie,
50 Diana, Rabi; na ko nono peie. Ne oto a Jesus ko
teuri hunie, Malahuku, oke qaoa leu o lae mai hunie.
E mano urine kire si lae mai kire ko nii nime hahia
51 Jesus, kire ko helesie oto. Na lio kau, naeta ini

hikana muini peia Jesus ko darasie *n*aihi i*n*eie, oto ko
repusie konihonihe naohai priest ko tapa tekelainie
52 ali*n*ana. *N*e oto a Jesus ko teuri hunie, Oke silihei
elihoi ana naihi ioe i talana! ana ahutana muini ko
53 hele naihi kei maesie naihi. Uri oko neineisae ana
uri nou kaa saka ike ani haatohu*n*e ana Amaku,
hunie kei usu*n*einie mai *n*a mu angel, kire kei hu*n*e
54 liutaana awalai legion *m*ana rue? Tae ana kei urine
haaoailana mu usuusu kesi lae uritaa uri kei hahuei
55 urine oto? Oto ana maholoi sato *n*eena a Jesus kosi
ere hunie *m*ala uri, Omu isitaa mai mala uri hunie ino-
ni horohoro peli pei naihi na pei die huni helesileku?
Na oto onioni nou talei ooo nou haahaausuli ilaona
56 lolata maai na oto omu kaa helesieu. Tae qaolana
ahutana muola ie huni haaoailana oto mu usuusu*n*e
mui prophet. Ma*n*o urine ahutana mui qaaro*n*oisuli
esi meni pola *m*aanie, kire ko tehi.
57 Oto *m*alana e helesia Jesus, kire kosi tolea i numa
Kaiaphas naohai priest, kira haausuli na mui ratoni-
58 *m*ane kire mani loko oto akau ana. Tae a Peter e
luluisulie e haataulie, e hule oto wau ana numa
naohai priest, oto e sili oto peire, e io iano peie mu
59 palopalo, hunie ke leesie muola i oretaa. Oto mui
naohai priest na ahutana pulitaa ni leilei kire ko meni
heitale*n*ainie *n*a muola ni unu haaoaie eroero hahia
60 Jesus, huni kire kesi seunie; na kire kaa lio tooani
ike, na *n*a muini hu*n*e e lae mai kire ko unu haaoaie
61 eroero. Ma*n*o urine e ro ini esi puri mei, kererue ko
unue uri, A *m*ane ienini e unue uri, Ineu nou saka
huni oho asilana nume maai a God, oto e olu ata
62 haidi*n*e neke taelainie lou. Oto naohai priest ko
taelai, ko ere uri hunie, Uri o saa alaalami ike? muola
63 taa ni ie kire ko unu haaoaii hahio? Oto a Jesus e
rohu. Oto *n*e naohai priest kosi teuri lou hunie, Noko
saie satana God ini ko meuri hunio, hunie oke unue
64 huniemelu, uri ioe ohe a Christ, Kalena God. A Jesus
kosi teuri hunie, *N*ei teuena, O unue oto na. Na
ineu noko unue huniomu uri, Talimaa ienini omu kei
leesia Kale ni inoni ko io i qaloqalona nanama*n*a, na
65 ko siho mai ile*n*ine mei salo urei le*n*i. Oto ana

maholona naohai priest kosi hakasie tooni *n*eie, peie
ko teuri, E hahuei ere tauteu oto hunia God: *n*a taa
ni kolu ko saro haiheitalea lou *n*a *m*ala ni unu haa-
oaii? lio kau, molu ro*n*oa oto mui wala tauteu hunia
66 God: molu ko neineisae uritaa? Oto kire ko alamie,
67 kire ko teuri hunie, E adona oto uri ke mae. Ma*n*o
urine kire si *n*isu honosie maana, kire ko hihidelie:
oto *n*aeta muini e rapusie ani nimada, ko ere urini
68 uri, Ioe a Christ, oke ere ni prophet keu huni emelu:
atei ni *n*e e rapusio na?
69 Na a Peter e io i sinaha i lolata, oto *n*aeta keni
haalu e leesie e lae mai saana ko teuri, Ioe ohe noone
70 lou peia Jesus ni Galilea. Oto ko tatei*n*einie i maada,
ko teuri, Nou kaa hahuei manatainie muola oko unui
71 ne. Oto e isitaa wai mamalutana nume, oto *n*aeta
keni e leesie, kosi teuri hunie *n*a muini ileune, uri, A
72 *m*ane ie lou ohe e oo peia Jesus ni Nasareth. Oto ko
tatei*n*einie ko ere ni haapu*n*e oto uri, Nou kaa hahuei
73 manatainie oto inoni *n*eena. Oto e kaa tewa lou
*m*ala e ureure hai leune kire ko lae mai kire ko teuri
hunia Peter uri, Toohu ioe noone hikada, ana apani-
74 lemu ko haahouo. Oto ana maholona ko talaai ere
ni heiuwesi*n*e, ko ere haihonoai uri, Nou kaa hahuei
manatainie oto inoni *n*eena. Oto ana maholona
75 kue ko tolana *n*ara oto. Oto a Peter kosi amasitoo
ana mei wala a Jesus e unue hunie uri, Kue e saa
*n*ara ue, na o kaa saro tatei*n*einieu oto haaolu; oto
ko la wai loutaa i sinaha, ko *n*ara uloulo.

27

1 Oto e da*n*i oto, na ahutana mui naohai priest na
mui rato ni *m*ane ana *m*ala hu*n*e kire mani wala huni
2 heukama honosia Jesus hunie saunilana: Oto kire
hoosie, kire kosi tolea wau, kire si toliasie hunia
Pontius Pilate a governor.
3 Oto a Judas, ini e qeloa *n*eena, e leesie uri kire ko
lei mae ana kosi hei onisae lou, ko haapuoa mui tooha
olu awalai silver *n*eena hunie mui naohai priest na

4 mui ratoni*m*ane, peie ko teuri, Nou deu orahaa, ana
nou talei qelo tototala oto mola ana me epu kaa dau
walanaike. Oto kire ko teuri hunie, *N*a mei taa ni
5 amelu *n*eena? ioe oto oke neineisae ana. Oto e asie
hou mui tooha i nume maai, ko la wai loutaa, ko lai
6 lio. Oto mui naohai priest e la wai da mui tooha,
kire kosi teuri, Anai*n*e na kaa diana ike huni uri kolu
ke hei neie lou mui tooha ie ana leu ni tooha ni, ana
7 mui tooha waaitei epu ne. Oto kire ko meni wala,
kire kosi holie ano ni kaokao ni *m*akana, huni hei-
8 heitoli*n*einie mu awataa ana. Aena leune *n*e kire
harainie anona uri, Ano ni epu, hule oto mai ana mu
9 di*n*e ie. Oto haaoailana mei wala unulana e lae ana
Jeremia *n*a prophet, uri, Kire da olu awalai silver
*n*eena, holitana ini kire haaholi*n*einie, mu kale ni
10 Israel e haaholi*n*einie kau; oto kire nii weu hunie
ano ni kaokao ni *m*akana, mala a Lord e hato*n*ainie
oto hunieu.
11 Oto a Jesus e ure i naona governor: oto governor
kosi dolosi ana uri, Ni, Ioe Inemauri mui Judea?
12 Oto a Jesus uri, *N*e ni oto oko unui ne. Oto mui
naohai priest na mui rato ni *m*ane kire ko qelu wala
13 ile*n*ine, tae kaa alamire oto oo. Oto a Pilate ko teuri
hunie, Uri o kaa ro*n*o kire ko unu haaoaii muola
14 hu*n*e urine honosio? Tae kaa alamie ana iteitana *n*a
mei wala oto oo: hulaana a governor ko la otoi
15 pa*n*ataine. Na ani houla tolahana oto a governor uri
huni ke luhesie hunire *n*a taataa inoni kire hoosie, *n*a
16 ini kire ko saetooana. Na oto ana maholona taataa
inoni ada kire hoosie, *m*ala e mani manatainie oto,
17 satana a Barabas. Oto maholo kire ruru a Pilate esi
dolosiada uri, Omu saetooana uri huni neke luhesie
ini uritaa huniomu? ohe a Barabas, wa ohe a Jesus
18 sailana uri a Christ? Aena ana ko liosaie uri kire
19 qeloa wau ani lio i *n*aeimaa*n*a. Oto maholo e io
ile*n*ine naunekume ni lei*n*e, hue i*n*eie e usu*n*einie
*n*aeta ini saana, ko teuri, *M*ane o dada *n*a meola
hunia odotai *n*eena: ana e la otoi motaahieu siiri ie
20 ana nou maahu qolea. Oto mui naohai priest na mui
rato ni *m*ane kire ko susuaili hunie *m*ala hu*n*e, uri

huni kire ke haatohua Barabas, na ke dau tekelainia
21 Jesus. *N*e oto a governor ko alamire uri, Atei hika-
darue ni omu saetooana huni neke toliasie huniomu?
22 Oto kire ko unue uri, A Barabas. Oto a Pilate e
teuri hunire, Kei urine *n*a mei taa nekesi qaoa hunia
Jesus, sailana uri a Christ? Oto ahutada uri, Rapu
23 tale*n*asilana kei lae ile*n*ine poupou. Oto i*n*eii uri,
Ana *n*a taa ni? *n*eitei meola aelà e qaoa? Oto kire
ko meni tea oto uri, Rapu tale*n*asilana kei lae ile*n*ine
24 poupou. Oto a Pilate ko leesie uri e saa roroa qaoa
oto *n*a meola tae uri *m*ala ko talaai maolaola
liutaana holai nao, *n*e esi da mei wei ko hoda nime
i naona *m*ala hu*n*e, peie ko teuri hunire, Nou kaa
roroa ike ana apuna ini odotai ienini; *n*e omu ke
25 neineisae oto ana. Oto ahutana pulitaa kire ko meni
alamie oto ilaona taataa mei wala uri, Apune hahiemi,
26 na hahie mui kalemami. E saro ma*n*o urine *n*e esi
luhesia Barabas hunire; oto ko repusia Jesus esi
qeloa hunie kire ke rapu tale*n*asie ile*n*ine poupou.
27 Oto mui soldier a governor kire tolea Jesus tai
28 numa governor, kire si rurue ahutana mae. Oto
kire ko taasie tooni i*n*eie *m*aanie kosi toonie ana
29 *n*a tooni noro. Oto kire ko hirie mui walo kaukeu
huni rorodara, kire ko neie i qeune, na maai rade
i qaloqalona, kire kosi pouruuru hahie, kire ko
haahaa*m*asi ana, kire ko teuri, Deidehio oto, Ine-
30 mauri nana mui Judea! Oto kire si *n*isuhie, kire si
31 da maai rade kire si daroie i qeune ana. Oto kire
haahaa*m*asi ana ma*n*o kire si taasie tooni *n*eena
*m*aanie, kire ko toonie lou ana tooni i*n*eie, kire kosi
tolea wau huni repu tale*n*asie ile*n*ine poupou.
32 Oto maholo kire ko isitaa, kire kosi lio tooana
*n*aeta ini ni Kurene, satana a Simon: oto kire ko deu
33 ramoramoa hunie huni ke a*n*ainie poupou i*n*eie. Oto
kire ko lai hule ana leu kire harainie Golgotha,
34 uri leu mala rarata, kire kosi niie hunie wine kire
aroqaie pei pulu, huni ke inu, oto e mami oho*n*ana e
35 kaa sare inu. Oto kire rapu tale*n*asie oto ile*n*ine
poupou, kire kosi ado ana mu tooni i*n*eie, kire ko
36 hehutoo hunii: na kire si io hai ano kire ko kakalie.

37 Oto kire ko neie tai hahona qaune mei wala *n*eena
kire qelusie ile*n*ine kire usue uri, A Jesus ienini
38 Inemauri nana mui Judea. Na e ro *m*ane horohoro
peli kire rapu tale*n*asirerue tararuru peie, *n*aini i
39 qaloqalo na *n*aini i meumeuli. Oto *m*ala ko liu ileune
kire ko ere tauteu hunie kire ko teileinie qaude, kire
40 ko teuri, Hoe, a oho asie nume maai, na a tohu
elihoi ana olu heidi*n*e, oke haaurio oto na; oko nei
41 Kalena God, oke si siho hou *m*aanie poupou. Urine
lou mui naohai priest ko haa*m*asiana na mui ratoni-
42 *m*ane lou na mui haausuli, kire ko teuri, E roroa
haahaaurie kau *m*ala aopa; tae e saa haaurie ike
maraana. I*n*eii Inemauri nana mu Israel; huni ke
siho hou oto ana maholo ie *m*aanie poupou, hunie
43 kolu si hiwalaimoli ana. E nounorutoo ana God,
ko ola ke oke haadai ana, ana ko saetooana taane:
44 ana e unue uri, Ineu oto Kalena God. Na ro horohoro
peli lou kire rapu tale*n*asirerue tararuru peie kererue
ko leledie noone urine.
45 Oto rodohono e dau hahie ahutana hanue talaae
ana onona *n*a maholoi sato hulaana siwana *n*a maholoi
46 sato. Oto ana siwana *n*a maholoi sato a Jesus e
soi ana mei wala paine uri, Eli, Eli lama sabakthani?
uri, God ineu, God ineu, e ue oto o tahi *m*aanieu?
47 Oto *n*aeta mu heluini kire ko ureure ileune kire
48 ro*n*o, kire ko teuri, A *m*ane ie ko soia Elija. Oto
lauae *n*aeta ini hikada e huru ko lai da mei loi-
loisi, ko haahonue ani vinegar ko susuie ana maai
49 rade ko da huni ke haainuhie. Oto *n*a muini ko teuri,
Neekau, kolu ke saro haiadei keu ana ohe a Elija
50 ko lae mai ko haaurie. Oto a Jesus e saro soi ana
51 mei wala paine, esi toliasie ma*n*oma*n*ona. Na lio
kau, sala kire lohea honotana nume maai e haka ure
tai le*n*i e lai hule oto hai ano: na nunu e nunu, na
52 mu heu ko teitelihite: na taha*n*ilana mui kiliqeu;
na muini maai hu*n*e e maamaahu keu kire ko taelai
53 elihoi; na kire isitaa *m*aanie mui kiliqeu ana maholo
e taelai oto kire si lai aratoto ana huilume maai, kire
54 haatai hunie muini hu*n*e. Oto *m*ane kenturion peie
muini ko totola i aena, kire ko kakali ana Jesus

maholo kire leesie uri e nunu, na waluolana qaolani
e lae, kire mau inunuhaani, kire ko teuri, Toohu oto a
55 *m*ane ie Kalena God. Na maeni keni hu*n*e ileune
kire ko heiadei tane haatau, muini e luluisulia Jesus
56 ure i Galilea, na e raretainie kau. Na a Mary
ni Magdala noone peire, na a Mary nikana James, na
a Joses, na nikana ro kalena Sebede.
57 Oto e saulehi oto, na *n*aeta inoni e *m*ai urei
Arimathea, satana a Joseph, e lae mai, i*n*eii lou
58 qaaro*n*oisuli a Jesus: i*n*eii ie e lai saana Pilate, ko
haatohue rae ana Jesus. Oto a Pilate ko hei usu*n*ei
59 huni kire ke lai niie wau. Oto a Joseph e tolea rae
60 ana esi uloa ana sala rerea, oto e lai neie laona kiliqeu
haalu i*n*eie, kire didie ana hau: oto ko huesie nikei
61 heu peine honosie maana kiliqeu, kosi hoalai. Oto a
Mary ni Magdala ileune, na *n*aeta Mary lou, kererue
io hatarea kali*n*e.
62 Oto haidi*n*e i haho, di*n*e i purine di*n*e ni talamai*n*e,
mui naohai priest na mu Pharise kire ruru saana
63 Pilate, kire ko teuri hunie, *M*ane ouou, melu ko
amasitoo ana a eroero *n*eena maholo e maumauri
ue, e unue uri, E olu heidi*n*e oto na neke taelai elihoi.
64 Aena *n*eena oke unue walamu *m*ane *n*aini e wailie
kiliqeu ke lai hulaana olu*n*e *n*a di*n*e; *m*ane da na
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kire lae mai i rodo kire pelie,
oto kire kesi unue hunie *m*ala uri, E taelai *m*aanie
muin ie mae oto na takalo*n*a haipuri kesi aela liutaana
65 ini holai nao. Oto a Pilate kosi teuri hunire, Koruhei
kakakali oto amiu; omu ke lae, omu ke da *m*ane
66 kire wailie, mala omu manatainie oto. Oto kire lae
taau, kire da *m*ane *n*aini e wailie kiliqeu, kire ko neie
tolimaa ana hoi heu, na koruhei kakakali oto peinire.

28

1 Oto ana di*n*e sabbath i upui rodo, oto mola i mahuo-
huo ana etana *n*a di*n*e ani week, a Mary ni Magdala
e lae mai, kererue *n*aeta Mary, uri huni leesie kiliqeu.
2 Na lio kau, nunu peine e nunu: ana angel a Lord e
siho mai urei le*n*i, e lae mai hue tekelainie hau

3 *m*aanie maana kiliqeu, *n*e esi io ile*n*ine. Na sapena
e urihana waariri, na tooni i*n*eie e huhu rerea mala
4 snow: na kira kakakali kire si erieriri peie mauteini-
5 lana; oto kire nei oto mala mui rae: oto angel e
alamire esi ere uri hunie maeni keni uri, *M*ane moro
maumeu: ana nou manatainie uri moro ko heitalea
6 Jesus kire rapu tale*n*asie ile*n*ine poupou. *N*eii e
aia ileu; ana e taelai oto mala e unue oto kau.
Moro lae kau mei, moro leesie talahuliana leu a Lord
7 e enoeno ana. Na moro ke tolana lae taau, moro ke
unue hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie uri, E taelai oto
*m*aanie muini e mae oto; na lio kau, ko naomiu
i Galilea; omu kesi leesie oto ileune: ineu ni noko
8 unue huniomoro. Oto kererue tolana isitaa *m*aanie
kiliqeu peie mau*n*e na saema*n*o*n*a oto liutaa, oto
kererue ko huru huni unuleni saana mui qaaro*n*oisuli
9 i*n*eie. Na lio kau, a Jesus e odoi rerue, ko ere
urini, Ke diana huni omoro. Oto kererue ko lae
takoie kererue ko hele ana aena, pei pouruuru
10 hahie. Oto a Jesus ko teuri hunirerue uri, *M*ane
moro maumeu: tae moro ke lae tai unue saana maeni
esiku huni kire ke hoalai hai Galilea, *n*e kire kesi
leesieu oto ileune.
11 Oto maholo kererue ko laelae ue, lio kau, *n*aeta mu
heluini hikana koruhei kakakali e lae wai henue,
ko ladoa saana mui naohai priest ana muola qaolani e
12 lae. Oto kire ruru peie mui rato ni*m*ane, kire ko
meni wala, oto kire ko nii tooha hu*n*e nana mui
13 soldier *n*eena, peie kire ko teuri, Molu ke hahuei unue
oto uri, Mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e lae mai i rodo, oto
14 kire pelie ana maholo melu maahu. Oto uri ana
tatarohaie ana muola ie ke pelei tarohia governor,
iemelu melu kesi epuie hunie omu kei lai sapelaku.
15 Oto kira hele tooha, kire dau oto mala kire hato*n*ai
ola hunire ani: oto kire tarohaie mu wala *n*eena saana
mui Judea hule oto ana mui di*n*e ie.
16 Oto mui qaaro*n*oisuli awala *m*ana eta kire lai Gali-
lea, ile*n*ine toloi henue a Jesus e hato*n*ainie hunire.
17 Oto kire leesie, kire pouruuru hahie: tae peie *n*aeta
18 mu heluini hikada e neisae rueruaa. Oto a Jesus e lae

mai saada, ko teuri hunire, Mani niilana saka*n*a e
19 mani lae oto hunieu ile*n*i na mai ano lou. Aena leune
*n*e omu ke lae omu ke da uri taena *n*a komu ni inoni
ke nei qaaro*n*oisuli oto, ani lotomaailada ilaona satani
20 Mama, na Kale na Lioa Maai: ni haausulire kire
ke tolai sulie taena *n*a ola nou hato*n*ainii huni omu:
na lio kau, ineu oto peiomu suli heidi*n*e, lae hulaana
oretalana walumalau.

TATAROHA DIANA

MALA

A MARK E TAROHAINIE

1

1 Aehotalana tataroha diana ana Jesus Christ, Kalena God.

2 Mala kau usulana e lae oto hai laona Isaia prophet uri,

Liokau, noko holai usu*n*einie hurulaa ineu wai naomu,

Ini kei salea tala ioe;

3 Walana *n*aini ko uloulo ilaona hanue sala uri,

Omu ke dau diana ana tala a Lord,

Omu ke haaodoa mu leu ni laelae i*n*eie.

4 A John e lae mai, ini e lolotomaai keu ilaona
hanue sala na e laelaeli wala kau ana onisae*n*a
5 hunie saeasilana mu orahaa. Oto ahutana hanue
i Judea e isiisitaa ma*n*oma*n*o kau saana, na ahutada
wai Jerusalem ma*n*oma*n*o lou; na kire mani helesie
lotomaai*n*e ana i wei peine i Jordan, ko haahaahoue
6 mu orahaa ikire. Na a John ie e tooni eni warauhui
kamel, na lokoqaio i*n*eie ani teeteei keu i denumana,
7 na *n*aula ana mu oru na mui *n*i*n*idue ni meesu. Na
e laelaeli wala kau, ko teuri, *N*aini ko saka liutaaku
ko poo puriku, na nou kaa malisine neke oromai iano
8 huni luhesie hoo hahi ae i*n*eie. Ineu nou lolotomaai
emiu eni wei; tae i*n*eii oto kei lolotomaai emiu ana
Lioa Maai.

9 Oto qaolana e lae ana mu di*n*e na, uri a Jesus
e auta mai urei Galilea, na e helesie lotomaai*n*e ana

10 John i Jordan. Ne laulau maholo ko hane taa oto
*m*aanie i wei, ko leesie salo ko euhora, na Lioa mala
11 hiroiku ko sisiho oto i hahona: na mei wala e loho
oto mai urei le*n*i uri, Kaleku ni ioe *m*ane maai ineu,
nou lai lio saetooamu.
12 Na lauleu, Lioa ko peesie taau ilaona hanue sala.
13 Na e hai awalai di*n*e e liue laona hanue sala maholo
a Satan ko malamalaho*n*a ana; na e oo saana mu poo
ni meesu ; na mui angel e raeraretainie kau.
14 Na maholo qelolana a John e lae oto, *n*e a Jesus
kosi lae hai Galilea, ko laelaeli wala ana tataroha
15 diana a God, pei ko teuri, Mui maholo e oa ma*n*o oto,
na alaha*n*a a God ko karaini oto mai: omu ke
onionisae, omu ke hiwalaimoli ana tataroha diana.
16 Oto ko aweawe i reune iqe i Galilea, kosi leesia
Simon kererue a Andrew asina Simon kererue ko
elu ana ape ilaona iqe: ana kererue ro *m*ane ni wee-
17 si*n*e. Oto a Jesus ko teuri hunirerue uri, Moro ke
lulu isulieu, na nekei qaoomoro moro ke nei ro *m*ane
18 weweisi inoni. Oto kererue tolipuri leuae ana mu
19 ape, kererue ko luluisulie oto. Oto e kele lae taau
*m*aanie leune, na ko leesia James kalena Sebede, na
asine a John, kererue lou laona iola ko seumaa mu
20 ape. Oto lauleu ko soirerue oto: oto kererue tolipuri
ana amadarue a Sebede laona iola peie muini kire
waaire, kererue ko ahe isulie.
21 Oto kire ko lai Kapernaum; na lauae ana di*n*e
sabbath ko lae sili wei nume ni ruru na ko haahaausuli.
22 Na kire pa*n*atainie oto maai haausuli*n*e i*n*eie: ana
e haausulire e urihana *n*aini nanama*n*a *n*e ana, na kaa
23 urihana ike mu haausuli ikire. Na lauae wai nume
ni ruru ikire *n*aeta inoni lioa *m*ada*m*ada *n*e ana; oto
24 e awaraa, ko teuri, *N*a mei taa oalamami na oalamu,
Jesus ini ni Nasaret? uri o lae mai huni deu
tekelainiemi? Ineu nou manatainio oto, ioe ini maai
25 a God. Na a Jesus e ereana, ko teuri, Rohu oto, oke
26 isitaa *m*aanie. Oto lioa *m*ada*m*ada e papatainie ko
27 awaraa ana mei wala paine, kosi isitaa *m*aanie. Na
ane*n*a e mani deu raelu ma*n*o, lae hulaana kire mani
wala maraada, kire teuri, *N*a taa ni ie? maai haau-

suli*n*e haalu ne! ko haatola*n*ainie mui lioa *m*ada-
28 *m*ada ani saka*n*a, na kire ko alaana oto walana. Na
tarohana e hou lilikeli leuae ana ahutana hanue i
Galilea kalikelie.
29 Na lauae, maholo kire isitaa taau *m*aanie nume ni
ruru, kire kosi lai sili i numa Simon kererue a
Andrew, na a James kererue a John e hakusiraelu.
30 Na a keine hunao*n*a Simon mae*n*a mamadali e tolea;
31 na lauae kire ko haaro*n*oa ana; oto e lai hele i
nimana, ko taea oto; oto mae*n*a mamadali *n*eena
e tolana aia oto *m*aanie, na kosi raratainire oto.
32 Na oto i seulehi, maholo sato ko suu, kire ko
ruruheinie mai saana ahutana muini ko maemae, na
33 muini mu lioa ni orahaa ada. Na ahutana *m*ala
34 ana hulume na e mani ruru i mara nume. Oto
e haaurie muini hu*n*e mui maela haiaopai e totolera,
pei e sikerainie mui lioa ni orahaa hu*n*e; na e kaa
maaire mui lioa ni orahaa ni ere, aena kire mana-
tainie oto.
35 Oto di*n*e i hahona, oto i upui rodo na, e taelai ko
isitaa oto, kosi hoalai laona hanue sala, ko are*n*ai oto
36 i leune. Na a Simon na muini oto peie kire lulu
37 isulie; na kire lio tooana oto, kire kosi teuri hunie,
38 Ahutana *m*ala ko meni loohio oto. Na ko teuri
hunire, Kolu ke haitale taau laona mu hulume
hatarea muini ie, uri hunie neke laelaeli wala lou wei
39 leune; ana nou isitaa mone hunie me ola na. Na e
lai sili weu ana mu nume ni ruru ikire ko kelie
ahutana Galilea, ko laelaeli wala na ko sikerainie oto
mu lioa ni orahaa.
40 Na *n*aeta tou e lae mai saana, ko haatohu ana, pei
ko pouruuru hahie, kosi teuri hunie, Uri ana saemu ke
41 urine, o saka taane huni haarereau. Oto saena ko la
otoi amasie, kosi susueinie nimana, ko hele wau ana,
kosi teuri hunie, saeku taane urine; haarerealamu ke
42 lae lou. Na lauae mu osa e tolana mola oto, na
43 haarerealana e lae oto. Na e ereana oto hitoo, na e
44 tolana usu*n*einie oto wau, na kosi teuri hunie, Oke
kinetainio *m*ane o unue *n*a meola saana *n*aini: tae
oke hoalai, oke haatainio saana priest, na oke toto

ahuio ana o rerea lou mala a Moses e haatola ana,
45 huni unu haaoai*n*e nada. Tae e isitaa taau, na ko
talaai tarohainie oto liutaa, na ko haahoue me olana,
lae hulaana a Jesus kaa lai sili ike haadai ana mu
hulume, tae e ioio haatau laona mu henue sala: na
kire ko aheahelidu mei saana uraana taena *n*a leu.

2

1 Na mu helui di*n*e e liu na ko lai sili lou i Ka-
pernaum, na kire ko tarohainie uri *n*eii oto saadaelu.
2 Na muini hu*n*e e ruru, lae hulaana kaa talada oto
lou, na i mara nume haike lou: na ko laladoa mei
3 wala hunire. Na kire ko lae mai, kire ko a*n*ainie
mai saana *n*aini e loku, e hai *m*ane ko a*n*ainie oto.
4 Na oto kire kaa lai hule ike saana aena *m*ala e
hu*n*e, kire kosi akerainie mu raho i koluhana nume
*n*eii ana: na kire tahanie oto, kire kosi ukue hulite
5 hou ini e loku *n*eena e eno oto ile*n*ine. Na a Jesus
e leesie hiwalaimoli*n*e ikire, kosi teuri hunie ini
e loku *n*eena, Kaleku, kire saeasie oto mu orahaa
6 ioe. Tae mu heluini ana mu haausuli e io iano
7 ileune, kire ko looloonai i saeda uri, E ue a *m*ane ie
ko tete urine? ko ere tauteu oto: atei ni e saka
huni saeasi orahaa, tae taataa ini hahaiteli, a God
8 oto? Na lauae a Jesus, ana e manatainie i saena
uri kire ko looloonai urine i saeda, kosi teuri hunire,
*N*a taa ni omu ko looloonainie mu olana i saemiu
9 hunie na? *N*eitei leu e *mam*adau, huni unulana
hunia loku uri, Kire saeasie oto mu orahaa ioe; wa
huni unulana uri, Taelai, oke suluie hulitemu, oke
10 aweawe? Tae hunie omu ke manatainie uri Kale
ni inoni e saka mai ano huni saeasilana orahaa (*n*e
11 esi teuri hunia loku uri), Ineu noko unue hunio,
Taelai, oke suluie hulitemu, oke lae tai nume ioe.
12 Oto e taelai, na e tolana suluie hulite, ko loutaa
tai naoda ma*n*oma*n*o; lae hulaana ane*n*a e mani
deuraelu, na kire kosi soi haamanikulua God, kire
ko teuri, Kolu kaa leesie ike urine oto oo.

13 Oto ko hei loutaa lou i reune iqe; na ahutana
14 *m*ala hu*n*e e ruru saana, na ko haahaausulire. Oto
ko lae apalili, na kosi leesia Levi kalena Alphaeus
ko io ana leu ni nei tooha, oto ko teuri hunie, Oke
15 lulu isulieu. Oto e taelai ko lulu isulie. Oto qaolana
e lae urini, uri e io iano ana *n*au*n*e i nume i*n*eie,
na mu inoni totola tooha na kira orahaa hu*n*e kire
ko io iano tararuru peia Jesus na mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie: aena kire hu*n*e, na kire ko luluisulie oto.
16 Na mu haausuli ana mui Pharise, maholo kire
leesie uri e *n*au ruru peira orahaa na peira totola
tooha, kire kosi teuri hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie,
Ko *n*eu*n*eu pei ko inuinu ruru peira totola tooha
17 na kira orahaa. Na a Jesus e ro*n*o urine, esi teuri
hunie, *M*ala e aailaa e kaa harihunie *m*ane kurekure,
tae peie muini ko maemae; nou kaa lae mai huni
haraie kira odotai, tae peie kira orahaa.
18 Na mui qaaro*n*oisuli a John na muini mui Pharise
e oloolo*n*au keu: na kire ko lae wai saana kire kosi
teuri hunie, E ue ni keu mui qaaro*n*oisuli a John
na muini mui Pharise ko oloolo*n*au, tae mui qaaro*n*oi-
19 suli ioe kire kaa olo*n*au ike? Oto a Jesus e teuri
hunire, Uri *m*e*m*ela i muma *m*aena e tola hue uri kire
ke olo*n*au, maholo a poro e tola hue *n*e ue peire?
maholo a poro e tola hue *n*e ue peire, *n*e kire saa olo-
20 *n*au ike. Tae qo*n*i kei siho, maholo taasilana poro e
tola hue kei lae *m*aanire, *n*e kire kesi oloolo*n*au
21 ana di*n*e ena. *N*aini saa loamenaa *n*a lahui tooni
oto ana mei loamena haalu: ana ko teurine, mei
loame*n*a *n*eena kei weiwei, ini haalu ne *m*aanie ini
22 lalahue, oto kesi haka aela *m*aanie holai nao. Na
*n*aini saa dedeie wine haalu laona mu atea teeteei
poo lalahue: ana ko teurine, wine *n*eena kei poo
hitelie mu atea teeteei poo *n*eena, oto wine ko aela
oto, na mu atea teeteei poo noone lou; tae kire
ko dedeie wine haalu laona mu atea teeteei poo
haalu.
23 Oto qaolana e lae urini, uri e liu ana di*n*e sabbath
laona mu hohola ni korn; na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e
24 talaai huhu laelaei ana mu hu*n*ui korn. Na mu Pharise

kosi teuri hunie, Liokau, *na* taa ni kire ko qaoa ola
kaa adona haatola*na* huni qaoa ana di*ne* sabbath?
25 Oto e teuri hunire, Omu kaa unue ue *na* mei taa
ni a David e qaoa oto kau, maholo siohaana e tataala
26 kau, na e hihiolo, ikire *na* muini lou peie? Ana e lai sili
uritaa i numa God ana qo*n*ina Abiathar a naohai priest,
e da mui bread kire koni akau e *n*aui, na e kaa adona
ike haatola*na* huni *n*eui tae e adona oto mui priest,
27 na e hei niie lou hunie muini peie? Na e teuri
hunire, Haaholalana di*ne* sabbath nani inoni, tae
kaa haaholalana inoni ike nana di*ne* sabbath: aena
urine na Kale ni inoni i*n*eii oto Lord hahie di*ne*
sabbath lou.

3

1 Na e lai sili lou ana nume ni ruru, na *n*aeta inoni
2 ileune nimana e heko. Na kire toomaie, uri ohe kei
haaurie ana di*ne* sabbath wa haike; uri hunie kire ke
3 qelu wala ile*n*ine itehulaana. Na e teuri hunie inoni
4 ne nimana e heko uri, Oke taelai i matolakaelu. Oto
kosi teuri hunire, Ohe e adona haatola*na* huni hele
diana ana di*ne* sabbath, wa huni hele aela? huni
haaurie *n*aini wa huni haamaesie? Tae kire rohu kaa
5 *n*u. Oto e toomairaelu ani saewasu*ne*, ana saena e
hu hahie saeda e hau, *n*e kosi teuri hunie inoni ne
uri, Oke susueinie nimemu. Oto e susueinie: oto
6 nimana e qieqiala lou. Oto mui Pharise e isitaa, kire
kosi ruru wala hahie peie kira Herod, uri hunie kire
kei seunie uritaa.
7 Na a Jesus na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kire ko hoalai
8 i iqe; na *m*ala hu*ne* urei Galilea e lulu isulie: na
urei Judea, na urei Jerusalem, na urei Idumaea,
na urei reune Jordan poo wau, na urei henue kalikelie
Tur na Sidon, *m*ala hu*ne* oto, ana kire ro*n*oa muola
9 paine liutaa e qaoi, kire ko lae wai saana. Na e unue
hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, uri huni *na* iola ke io
loosie oto aena *m*ala hu*ne*, *m*ane kire puli saana:
10 aena e haaurie muini hu*ne*; lai hulaana *na* muini mui
maela paine e taqaosire kire ruruhie uri huni kire

11 ke hele mola i toto*m*ana ana. Na mu lioa *m*ada-
*m*ada, maholo kire ko leesie, kire ko lai ladamai-
nire iano honosie, kire ko awaraa, ko teuri, Ioe
12 oto Kalena God. Na e eereada oto hitoo *m*ane kire
houleinie oto.
13 Na e hanetaa tai tolona hanue, esi haraie wai saana
*n*a muini oto isulie saena: oto kire si lae taau saana.
14 Oto e haatolaie awala *m*ana rue, hunie kire ke oo oto
saana, na hunie ke usu*n*einire oto taau huni laelaeli
15 wala, na huni manatainie nanama*n*a huni sikerainie
16 mu lioa ni orahaa; na a Simon e hei saie lou satana
17 uri a Peter; na a James kalena Sebede, na a John
asina James; na kererue ie e hei saie lou satadarue
18 uri Ro Boanerges, sailana uri, Ro kalei loulou: na a
Andrew, na a Philip, na a Bartholemew, na a
Matthew, na a Thomas, na a James kalena Alphaeus,
19 na a Thadeus, na a Simon a Kananaios, na a Judas
Iskariot, i*n*eii lou ie e qeloa kau.
20 Na ko lai sili tai nume. Na *m*ala hu*n*e e hei ruru
lou, lai hulaana kire kaa manatainie ike kire ke *n*au
21 bread uritaa. Na aleini i*n*eie e ro*n*oa, kire ko isitaa
taau uri huni kire ke helesie oto: ana kire unue uri,
22 Ko herohero oto. Na mu haausuli e lae hao urei
Jerusalem e teuri, A Beelsebub oto ana, na lou, I
nunuhaana a alaha hahie mu lioa ni orahaa ko
23 sikerainie oto mu lioa ni orahaa. Na e haraire wai
saana, na e ere ni alahuu*n*e, A Satan ke hei sikerainia
24 Satan lou uritaa? Na uri ana *n*a alaha*n*a kei opaa
25 maraana, *n*e alaha*n*a *n*eena saa hei ure oto lou. Na
uri ana *n*a nume kei opaa maraana, *n*e nume *n*eena
26 saa ure oto oo. Na uri ana a Satan e haukama
honosie maraana, na ko opaa oto maraana, *n*e e saa
27 hei ure oto oo, tae oretalana mone oto. Tae *n*aini oto
saa lai sili hahie *n*a ramo i nume i*n*eie, hunie *n*olie
mui tootoolana, na kaa saro holai hoosie ramo *n*eena;
28 ko ma*n*o urine *n*e kesi *n*olie nume i*n*eie. Toohu
noko unue huniomu, Saeasilana ahutana mu orahaa
kei lae hunie mu kale ni inoni, na mu wala ni ere
29 tauteu*n*e noone lou kire ke ere tauteu eni: tae
iteitana *n*aini ke ere tauteu hahie Lioa Maai *n*e

saeasilana saa lae oto oo hunie, tae kei adona oto
30 lei*n*e hahie orahaa hu: aena kire unue uri, Lioa
*m*ada*m*ada *n*e ana.
31 Oto a nikana na maeni esine esi hule; na kire ko
ure tai sinaha, kire kosi usu*n*einie *n*aini saana, kire
32 ko haraie taau. Na *m*ala hu*n*e e io ahuie; na kire
ko teuri hunie, Lio kau, a nikemu na maeni esimu
33 tai sinaha kire ko looloohio. Oto ko alamire, kosi
34 teuri, Kiratei ni a nikeku na maeni esiku? Oto
e mani toomaie muini e io iano ahuie, kosi teuri,
35 Liokau, a nikeku ie na maeni esiku! Ana *n*aini oto
ko sulu isulie muola saena Amaku ile*n*i eni deuleni,
ineie oto a asiku, na a inieku, na a nikeku.

4

1 Oto e hei talaai lou haausuli i reune iqe. Na *m*ala
hu*n*e liutaa e ruru saana, lai hulaana e taelie iola, na
e io iano wai iqe; na ahutana *m*ala hu*n*e i reune iqe
2 ione. Na e haausulire ana muola hu*n*e ani alahuu*n*e,
na esi teuri hunire ana maai haausuli*n*e i*n*eie, uri,
3 Omu ke ro*n*o: Liokau, *N*aeta ini ko tatataai lite e
4 isitaa uri huni tataainie mui lite; na qaolana e lae
urini, uri maholo ko tatataai, mu helui lite e usu i
reune tala; na mu menu e loho mai kire ko *n*eui.
5 Na *n*aeta mu helui lite e usu ile*n*ine mei heuheue, leu
mei *m*akana kaa piola ike ana: na sato e qaa, *n*e esi
6 rara*n*ie; na oto ana kaa susuumi, kire ko nunulu oto.
7 Na *n*aeta mu helui lite ko usu i matolana mui walo
kaukeu, oto mui walo kaukeu ko taelai, kire ko
8 melusii, oto kaa ahu ike. Na *n*aite mu helui lite e
usu ilaona me ano mola, oto kire ko ehu kire ko qito
ko peipeine tae; kire ko hu*n*u, olu awala, na ono
9 awala, na ta*n*alau. Na e teuri, Ini ko too ali*n*ana
huni ro*n*o, ke ro*n*o oto.
10 Na maholo e qala, muini e io kalikelie peie awala
11 *m*ana rue ko dolosie mui alahuu*n*e ie ana. Na
e teuri hunire, Niilana huniomu ana moola e
asa ana alaha*n*a a God: tae hunie muini i sinaha,

12 qaolana ahutana muola ani alahuu*ne*: uri huni
kire ke lio ani lio*na*, na kire ko suuri lio saiola;
na hunie kire ke ro*no* ani ro*nona*, na kire ke suuri
ro*no* saie; *m*ane da **na** kire ke aliu, oto saeasilana kei
13 haro lae oto hunire. Na e teuri hunire, Uri omu kaa
saie alahuu*ne* ie? *na* omu kesi saie uritaa ahutana
14 mu alahuu*ne*? Ini ko tatataai lite kosi tatatainie oto
15 mei wala. Na ikire oto ni ie i reune tala, leu tataini-
lana mei wala ko lae: na maholo kire ro*no* oto, oto
lauae a Satan ko lae oto mai, na kosi leue mei wala
16 tataainilana e lae ada. Na ikire oto ni ie noone lou
urine tatainilada e lae ile*n*ine mei heuheue, na ikire,
maholo kire ro*no*a oto mei wala, ko tolana hele
17 *m*ae*m*ae oto ana; tae kaa imimine ike ada, tae ko io
mola ni deu*ne*; ma*no* urine, maholo siohaada ko
tataala, wa ko teu*n*einire itehulaana me wala kire ko
18 tolana mauo oto. Na *n*aeta muini aopa lou *n*eena
tataainilada e lae i matolana mui walo kaukeu; ikire
19 oto ni ie kire ro*no*a oto mei wala, oto ero*na* ana
tarieola*na*, na saehanalilana mu ola hu*ne* aōpa lou ko
lai sili lou eni, kire ko melusie oto mei wala, oto ko
20 *m*a*m*asui. Na ikire oto ni ie tataainilada e lae ana
me ano mola; muini ne ko ro*no*a mei wala, na ko
tekuhie oto, na ko hu*n*u oto, olu awala, na ono awala,
na ta*n*alau.
21 Na e teuri hunire, Uri kire tolea mai *na* light uri
huni neilana i hahana *na* maraohu, wa i hahana
22 hulite, na ohe kaa hunie neilana i talahuliana? Ana
e kaa meola ike mumunilana e lae, tae hunie aelilana
ke saro lae taane; wa e kaa meola ike aluhilana e lae,
23 tae hunie ke saro haadai taane. Ana *n*aini e too
24 ali*n*ana huni ro*no*, ke ro*no* oto. Na e teuri hunire,
Omu ke lio talamiu ana muola omu ko ro*no*i; toto-
hota omu ko totoho ana, *n*e kire kesi totoho lou
25 huniomu ana: na sapeilana oto lou huniomu. Ana
ini e hele oto nana, *n*e niilana oto lou hunie: na ini
kaa hele ue nana, *n*e taasilana oto *m*aanie *na* meola e
helehelesie kau nana.
26 Na e teuri, Alaha*na* a God e uri, domana oto
27 ana *na* inoni ko asie mui lite hahie *m*akano;

na ko maamaahu na ko taetae i rodo na i atowa,
na oto mui lite na ko qaqito tae ko peipeine oto,
28 na *n*eii oto kaa manataie uri e ue. Ana *m*akano
ko hu*n*uhu*n*u oto tohune ani huehuei ola; kire ko
holai ureure, oto huehuana ko nei, oto mu huehuei
29 ola kosi repo oto. Tae maholo mu huehuei ola ko repo
oto, *n*e ko tolani usu*n*einie naihi taau, aena halisi e
repo oto na.
30 Na e teuri, Kolu ke hato*n*ainie alaha*n*a a God uri
domana *n*a taa? wa kolu ke alahuuteinie ani alahuu*n*e
31 uritaa? Domana oto hoi litei mustard, na ie, maholo
tataainilana e lae oto hahie *m*akano, ana ko la otoi
*m*ei*m*ei aela *m*aanie taena *n*a lite ko oo i kolune
32 *m*akano, tae maholo tatainilana e lae oto, kosi qaqito
tae, ko si lai peine *m*aanie taena *n*a ola kire hasie
i hohola, na mui sasara paine ko nei ana; lai hulaana
mu menu ni le*n*i ko oaoa taane i mamalutana.
33 Na e laladoa mei wala hunire ani alahuu*n*e hu*n*e
urine, mala kire manatai ro*n*oa oto: na uri ana aiana
34 alahuu*n*e e kaa ere ike nada oto oo: tae e unu
taha*n*ainie taena *n*a ola hunie mu tohu*n*ei qaaro*n*oi-
suli i*n*eie ana e qala.
35 Oto ana taataa haidi*n*e ena, maholo e haro saulehi
oto, esi teuri hunire, Kolu ke atoholo oto i reune iqe
36 poo wau. Na kire tolipuri ana *m*ala hu*n*e, kire si
tolea oto peiraelu laona iola mala e talei io oto Na
37 *n*aeta mu helui iola lou e hakusie. Na mawaside*n*i
oto ko horo na mu heuliahe oto ko lomosie iola, lai
38 hulaana iola ko honu oto ani sulu. Na i*n*eie wai
puri, ko eno i hulite ko maahu: na kire ko haalioa,
pei ko teuri hunie, Haausuli, o kaa neisae ana kolu
39 ko mae oto? Oto esi lio, kosi ereana oru, na
e teuri hunie iqe uri, Oke rohu, oke noto oto. Na
oru kaa oru oto, oto esi la molai a*n*ie holaa.
40 Na e teuri huniraelu, E ue omu ko talei meu-
41 meu? uri hiwalaimoli*n*e e aia ue amiu? Oto
kire ko la otoi meu liutaa, kire ko ereere maraada
uri, Sio, atei ni ie, aena oru na iqe ko ro*n*o oto mola
ana walana?

5

1 Na kire ko lai arapuu i reune iqe poo wau, oto
2 i henue mui Gerasa. Na ko siho oto *m*aanie iola, na
*n*aeta inoni e uraana mu kiliqeu lioa *m*ada*m*ada *n*e
3 ana kosi odoie, na ini ie e talei ioio laona mu kiliqeu:
na *n*aini oto kaa hei hoosie lou, haike oto, na ani ieli
4 haike oto; aena hoosilana e talei lae hu*n*ehu*n*aa oto
ani ieli na ani walo hahie aena, na oto kei mousie oto
mu ieli, na ko papatainie oto mu walo hahie aena:
5 na iteitana *n*aini oto oo kaa aailaa huni haaloie. Na
oto onioni, i rodo na i atowa lou, oto laona mu
kiliqeu na tai tolona hanue, ko awaawaraa oto, na ko
6 hoaie sapena ani heu. Oto maholo e leesia Jesus na
7 e haataulie, *n*e kosi huru hou ko qouruuru hunie; na
ko awaraa oto ana mei wala paine, kosi teuri, *N*a mei
taa ni oalamu na oalaku, Jesus, Kalena God Ini e
Liutaa? Noko saie satana God hunio, uri *m*ane o
8 haamotaahieu. Ana e teuri hunie, Lioa *m*ada*m*ada,
9 oke isitaa taau *m*aanie a *m*aena. Na e dolosi ana
uri, Atei ni satamu? Oto e teuri hunie, Sataku a
10 Legion; ana melu la otoi hu*n*e. Na e haatohue
hu*n*ehu*n*aa uri *m*ane sikerainire oto *m*aanie hanuena.
11 Na nikei alaa ni poo wai leune ko susude ana me
12 hanetaa*n*a tai tolona hanue. Na kire ko haatohu
ana, ko teuri, Oke usu*n*einiemelu taau ilaona mu poo
13 taaune, uri hunie melu ke lai sili ada. Oto kosi
maaire oto. Oto mui lioa *m*ada*m*ada e isitaa taau,
kosi lai sili ana mu poo: oto alaa ni poo *n*eena e
mani pola sulie mei hanetaa*n*a hai iqe, kire urihana
14 oto e ro mola, na kire mani inu oto i wei. Oto *m*ala
e haahaa*n*aure ko tehi kire ko lai tarohainie i hulume
na lou i henue kalikelie. Oto kire ko lai leesie me
15 olana qaolana e lae. Oto kire ko hule saana Jesus,
kire ko leesie ini mu lioa ni orahaa e ooo ana ko io
oto iano, e tooni oto, na e manata oto, ini ne legion e
16 oo ana: oto kire maau. Na *m*ala e leesie kosi unue
hunire ana qaolana e lae uritaa hunia *m*aena mu lioa
17 ni orahaa e ooo ana, na ana mu poo noone lou. Na

kire ko talaai eitanaie huni ke hoalai *m*aanie taiteli-
18 hana hanue ikire. Na maholo ko deu huni taelie
iola lou, *n*e ini mu lioa ni orahaa e ooo kau ana e
19 haatohu ana huni ke hakusie oto. Na e kaa maaie
ike, tae e teuri hunie, Oke oli tai nume ioe saana
aleini ioe, na oke houleinie hunire ana muola e lai
peine *n*eena a Lord e qaoi nemue, na ana e amasio
20 oto. Oto e lae wau, na e talaai tarohainie wai
Dekapolis muola e lai peine *n*eena a Jesus e qaoi
nana: na ahutana *m*ala e mani pa*n*atainie oto.
21 Na a Jesus e atoholo lou ana iola i reune iqe poo
22 hao, oto *m*ala hu*n*e e ruru saana: na e ure i reune iqe.
Na *n*aeta naohai *m*ane hahie nume ni ruru ko lae mai,
satana a Jairus: na ko leesie oto, kosi lai ladamaii
23 aena, na ko eieitanaie hu*n*ehu*n*aa ko teuri, Kele pule
ineu tatahana oto huni ke mae oto: uri huni oke lae
taau oke qaoa ana nimemu, uri hunie haaurilana ke
24 lae oto, hunie ke mauri. Oto esi hekusie; na *m*ala
hu*n*e e lulu isulie, na kire ko ruruhie.
25 Na *n*aeta hue, apu raharaha ko seunie awalai helisi
26 *m*ana rue oto, na e talei saesape salu hu*n*ehu*n*aa ana
*m*ala kurekure hu*n*e, na e talei asie oto tootoolana,
na oto kaa peie ike, tae e kele aeaela kau *m*aanie
27 holai nao, ana e ro*n*oa tarohana Jesus, oto esi lae mai
i matolana *m*ala i purine, na e kele hele mola i
28 toto*m*ana ana tooni i*n*eie. Ana e teuri keu, Ana neke
kele hele mola i toto*m*ana ana tooni i*n*eie, *n*e haauri-
29 leku ke lae oto. Na lauae hulaa ni epu ana e talei
aate oto; na e hi*n*einie oto i sapena uri e mauri oto
30 *m*aanie mei maela paine e taqaosie *n*eena. Na lauae
a Jesus, ana e manatainie maraana uri mei saka*n*a
ana e isitaa kau, kosi eliu i matolana *m*ala, ko teuri,
31 Atei ni e hele ana tooni ineu. Na mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie e teuri hunie, Oko leesie *m*ala hu*n*e ie ko talei
ruruhio, na uri oko unue uri, Atei ni e hele aku?
32 Na e mani toomairaelu ma*n*oma*n*o uri huni leesie
33 keine e qaoa meola na. Tae a huena ko meu oto pei
ko erieriri, na ana e manatainie oto meola na qaolana
e lae kau hunie, *n*e kosi lae mai ko lai ladainie i
34 naona, kosi unue ahutana walaimoli*n*e hunie. Na e

teuri hunie, Kaleku, hiwalaimoli*n*e ioe e haaurio; lae
taau ani henuelama*n*a, oke mauri oto *m*aanie mei
maela paine e taqaosio *n*eena.
35 Na maholo ko ere ue, kire ko laelae mai ure tai
numa naohai *m*ane hahie nume ni ruru, ko teuri, A
kalemu e mae oto: e ue oko kotaahia Haausuli oto
36 lou? Tae a Jesus, ana e kaa tolai sulie ike mei wala
kire unue na, kosi teuri hunia naohai *m*ane hahie
nume ni ruru uri, *M*ane o maumeu, oke hiwalaimoli
37 mola haliite. Na e kaa maaie *n*aini huni ke luluisuli
peie, tae a Peter haliite, na a James na a John asina
38 James. Na kire ko lai hule saana numa naohai *m*ane
hahie nume ni ruru; na ko leesie kire ko ee*n*o, na
39 muini hu*n*e ko *n*ara*n*ara, ko tatako hitoo. Na e lai
sili weu, kosi teuri hunire, E ue omu ko ee*n*o, ko
*n*ara*n*ara? kele pule ena e kaa mae ike, tae ko
40 maahu. Oto kire *m*asi *m*aanie. Tae i*n*eie, ana e
panitorara ma*n*o, kosi tolea amana kele pulena na
nikana na ikiraelu lou e hakusie na, na ko lai sili ana
41 leu kele pule *n*e ana. Na ko hele ana nimana kele
pulena, kosi teuri hunie, Talitha kumi; ere olisilana
42 uri, Kele pulena, noko unue hunio, oke taelai. Na
lauae kele pulena e taelai, ko laelae hailiu oto; ana
awalai helisi *m*ana rue oto ana. Na kire tolani anea
43 oto ani ane*n*a paine. Na e ere adaelu oto hitoo *m*ane
*n*aini e manatainie meola na: na e unue kire ke nii
ana.

6

1 Na e auta *m*aanie leune; na e lai aratoto ana
hahuana hanue i*n*eie; na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie ko
2 luluisulie. Na maholo di*n*e sabbath e haro hule oto,
kosi talaai haahaausuli tai nume ni ruru: na muini
hu*n*e e ro*n*oa kire kosi panataine, ko teuri, Muola ie
e urei tei ana a *m*ane ie? na lou, Saiola*n*a uritaa ni ie
niilana oto hunia *m*ane ie, na mu anoa e lai peine
3 ie e ue *n*e qaolana ko laelae ana nimana? Ohe kaa a
aduedu ni ienini, kalena Mary, na asina kira James,
na a Joses, na a Judas, na a Simon? na mu iniana

ohe kire kaa mani oo' kau peikolu? oto kire 'ko
4 mauo urine ana. Na a Jesus e teuri hunire, *M*akata-
inilana prophet saa lae, tae ana hanue i*n*eie hahaiteli,
5 na oto saana aleini i*n*eie, na oto i nume i*n*eie. Na e
kaa qaoa ike taataa me anoa ileune, tae peenie e qaoa
mama*n*a ini ana nimana kire maemae, na e haaurire
6 oto. Na e pa*n*atainie sae rueruа*n*a ikire.
Na e laehie mu henue ko haahaausuli.
7 Na e haraie mai awala *m*ana rue, na e usu*n*einire
taau too ro ini na too ro ini; na e niie hunire nana-
8 ma*n*a paraitana mu lioa *m*ada*m*ada; na e haatolaire
uri *m*ane kire tolea *n*a meola hunie laeha, tae peenie
*n*a apa haliite; bread suuri, *m*ai suuri, haa suuri hunie
9 *m*ai ni haa ikire; tae hunie kire ke hoosie meola
10 hahi ae: na uri, *m*ane kire tooni ana ro koat. Na
e teuri hunire, Omu ko lai sili i nume ana iteitana *n*a
leu, omu ke io susu ileune lai hulaana omu ko
11 saro hoalai *m*aanie ileune. Na iteitana *n*a leu kaa
takuhiomu, wa kire ke sulu isulie walamiu, *n*e ma-
holo omu ko isitaa taau *m*aanie ileune, omu ke tataai
asie mui *m*akana loho e rarao ana aemiu hunie me
12 unu haaoai*n*e nada. Oto kire si isitaa taau, ko
13 laelaeli wala uri kire ke onisae oto. Na kire sikerainie
mui lioa 'ni orahaa hu*n*e, pei kire suuhie ani rumu
muini hu*n*e e maemae, na kire haaurire oto.
14 Na Herod a inemauri e ro*n*oa; ana satana e
hou lilikeli oto: na e teuri, A John a Lotomaai e
taelai *m*aanie muini e mae oto, aena *n*eena e saka
15 huni qaolana mu anoa ie. Tae *n*aeta mu heluini
aopa e teuri, A Elija oto na. Na *n*aeta mu heluini
aopa lou e teuri, *N*a prophet oto, domana oto *n*aini
16 hikana mui prophet. Tae a Herod maholo e ro*n*oa,
esi teuri, A John, nou taasie oto qaune, *n*eii e taelai
17 oto. Ana a Herod noone e usu*n*ei e hele mautaa oto
ana a John, na e hoosie oto wai nume hoohoo aena
ana a Herodias, hua Philip a asine: ana e tolea kau
18 nana. Ana a John e teuri keu hunia Herod, E kaa
adona ike haatola*n*a uri hunie oke tolea hue a asimu.
19 *N*e a Herodias kosi heukama honosie, ko sare saunie
20 oto; na oto kaa *m*adausie ike; ana a Herod e

mauteinia John, ana e manatainie uri *na mane* odotai
na e maai, na oto e kinekinetainie. Na maholo e
ro*no*a, saena e talei puo oto; na e roro*no*a pei ileni-
21 *ma*e*na*. Na haidi*ne* e sada hunie e siho oto, uri
a Herod e da *na*uhe ana di*ne* e hutaana hunie mu
alaha ineie, na hunie mu kaptain honosie mu molai
22 *ma*ne, na hunie mu naohai inoni i Galilea; na maholo
kalena Herodias ie kele keni e lai sili weu ko
maomao, oto e lai sului lohona a Herod ana, ikire *na*
muini lou e eno peie hunie *na*u*ne*; oto a inemauri
e teuri hunia kele pulena, Oke sukaaku ana iteitana
23 *na* meola isulie saemu, na neke niie wau hunio. Na
e ere ni haapu*ne* hunie e teuri, Iteitana *na* meola
oko sukaaku, *ne* neke niie wau hunio, lai hulaana
24 apani alaha*na* ineu. Na e isitaa taau, ko teuri
hunia nikana, *Na* mei taa ni neke suke? Oto i*ne*ie
25 uri, Qauna John a Lotomaai. Na e tolani lai sili
leuae saana inemauri, na e suke, ko teuri, Saeku uri
hunie oke niie oto ie hunieu lao nime qauna John
26 a Lotomaai. Oto saena inemauri e la otoi hu;
tae itehulaana mei wala ni ere haapu*ne* i*ne*ie, na
itehulaana *ma*la e io ana *na*u*ne*, oto e kaa sare leledie
27 oto. Oto lauae a inemauri esi usu*ne*inie *na*eta soldier
ana mui kakalihe i*ne*ie, na e haatolaie uri hunie
tolalana qaune mai: oto e lai lamasie qaune i nume
28 hoohoo, na e tolea mai qeune laona nime, na e
lai niie hunia kele pulena; na a kele pulena e
29 hei niie lou hunia nikana. Na mui qaaro*no*isuli i*ne*ie
e ro*no* urine, kire si lae wai suluie rae ana, kire
ko lai neie wai kiliqeu.
30 Na mui hurulaa e hei ruru lou saana Jesus; na
kire kosi unue hunie ana ahutana muola kire qaoi
31 ne, na taena *na* ola lou kire haahaausuli eni. Na
ko teuri hunire, Omu ke hoalai haatau taau laona
hanue sala, omu ke kele mamalo kau. Ana muini
hu*ne* ko talei laelae mai na ko laelae taau, na e
32 kaa maholo ike ke qala huni kire ke *na*u. Oto
kire kosi hoalai ana iola takoie hanue sala haatau.
33 *Na* *ma*la e leesire kire ko laelae oto, na
muini hu*ne* e losaie oto, na kire mani huru lou

ileune i henue *m*aanie ahutana mu hulume,
34 na kire hule oto i naoda. Na e siho ione,
na kosi leesie *m*ala hu*n*e, na saena ko la otoi
amasire, aena kire urihana mu sheep kaa ini ni
kakakalire oto: na e talaai haausulire ana muola
35 hu*n*e. Na maholo e apau oto, mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie e lae saana, kire kosi teuri, Hanue sala
36 *n*e ie, na e apau oto: oke unue kire ke lae oto,
hunie kire ke laehie mu henue na mu hulume
37 kalikelikie, ni holie muola ni *n*a ikire. Tae e ala-
mire ko teuri hunire, Omu ke dau *n*eula ada. Oto
kire ko teuri hunie, Uri melu ke lai holi bread ana
38 ro ta*n*alai penny, uri hunie melu ke nii ada? Oto
ko teuri hunire, E nite hoi bread amiu? omu
ke lai lio. Na maholo kire manatainie, kire si
39 teuri, E lime ata, na e ro hoi ie. Oto e haatolaire
uri kire ke mani io oto iano ana mui pulitaa
40 haiaopai ile*n*ine hahalisi meuri. Oto kire si io
iano sulia mu damaa, too ta*n*alau, na too lime
41 awala. Oto e da lime hoi bread *n*eena pei ro hoi
ie na, esi lio alele*n*a ile*n*i, ko ere haadianaai, kosi
nisii mu hoi bread *n*eena; na e haadoraelu ma*n*o-
42 ma*n*o ana ro hoi ie na. Oto kire mani *n*eu, kire
43 pote. Oto kire ko onimei konie mui *n*eula kire
nisii, awalai *m*ei *m*ana rue e honu, na ana mu
44 hoi ie noone lou. Na *m*ala e *n*a mu hoi bread
*n*eena e lime molai *m*ane.
45 Na lauae e tau rarahie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie huni
kire ke ni ae laona iola, uri hunie kire ke holai ato
ana *n*aeta poo ni iqe poo hao i Bethsaida, haawalie
46 ko saro unue *m*ala hu*n*e ke lae. Na e ere haama*n*o
oto hunire, esi hoalai tai tolona hanue huni are*n*ai.
47 Na e saulehi oto, na iola e tahe upuupu oto ana
48 iqe, na tae i*n*eii oto maraana i henue. Na maholo e
leesire kire ko suehie ani hote*n*a, ana da*n*i e hite i
naoda, *n*e kosi lae saada mala oto ana haina *n*a
maholoi lio*n*a i rodo, ko atoatoae ile*n*ine iqe; na
49 saena uri ke lae liutaada oto: tae ikire oto, maholo
kire leesie ko atoato ae ile*n*ine iqe, oto kire kosi
unue uri *n*a akalo oto, na kire ko ere lole oto:

50 ana kire mani leesie oto, na saeda e iolaha oto.
Tae e tolana ere peire, kosi teuri hunire, saemiu ke
la molai dodo: ineu taane; *m*ane omu meumeu.
51 Oto e hane tae saada laona iola; *n*e mawa kosi
mou: oto kire talei pa*n*atainie oto liutaa i saeda:
52 ana kire kaa lio saie ike ana mu hoi bread *n*eena,
tae saeda e hau oto.
53 Na kire saro ato ma*n*o, kire si lai arapuu i henue
54 i Genesaret, kire kosi hune oto i one. Na kire
ko siho ione *m*aanie iola na, oto *m*ala e manatainie
55 oto, na kire talei huru kelikelie ahutana mu henue
ana hanuena, kire ko talaai a*n*aini heiliu ana mui
56 maemaea ile*n*ine hulitada, hunie mu leu kire ko
ro*n*oa uri i*n*eie ani. Na ana taena *n*a leu e lai
sili eni, ana mu pu*n*ui nume, wa ana mu hulume,
wa ana mu hohola, kire kosi lai neie mui maemaea
laona mu heraiusi*n*e kire kosi haatohu ana uri
huni kire ke hele mola i toto*m*ana ana ohė *n*o*n*oana
tooni i*n*eie: na muini e hele mola i toto*m*ana ana
kire mani meuri oto.

7

1 Oto mui Pharise e ruru i saana, peira mu helui
2 haausuli lou, kire urei Jerusalem keu, na kire
leesie oto uri *n*a mu heluini ana mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie e nau bread ana ninime tauteu, na uri kire
3 kaa hohodalii oto. Ana mui Pharise, na ahutana
mui Judea, ana kire kaa hohoda nime raerae, kire
saa *n*au ike, kire ko sulu isulie mui wala tatarau
4 uraana wauwada: na maholo kire ko oli taau *m*aanie
heraiusi*n*e, ana kire kaa lolotohire, kire saa *n*au
ike: na *n*a muola hu*n*e lou urine kire helesii oto
huni sulu isulii, uri hodalilana mu kaokao, na mu
5 nime, na mu atea bras. Na mu Pharise na mu
haausuli e dolosi ana, uri, E ue ni keu mui qaaro*n*o-
isuli ioe kaa sulu isulie mui wala tatarau e uraana
mui weuwakaelu, tae kire ko *n*eu mu bread ikire
6 ana ninime tauteu? Na e teuri hunire, A Isaia e

la otoi qo*n*i diana amiu kira luqei deudeu, mala
usulana e lae kau,
*M*ala ie ko haahaamau eku ana *n*idude,
Tae saeda e haatau ue wau *m*aanieu.
7 Kire ko haaweora mola ani qaoola*n*a hunieu,
Kire ko haahaausuli ana mui wala haatola mu
inoni.
8 Omu ko tolipuri ana haatola*n*a a God, omu kosi hele
9 mautaa ana mui wala tatarau ikire mu inoni. Na e
teuri hunire, Omu ko la otoi leledi toohu ana haatola*n*a
a God, uri huni omu ke sulu isulie mui wala tatarau
10 iomu. Ana a Moses e unue kau oto uri, Oke haamau
ana amamu na nikemu; na lou, Ini ko ere tataala ana
11 amana wa ana nikana, *n*e ke hahuei maesii oto: tae
omu ko unuunue uri, Ana *n*aini ke unue hunia amana
wa hunia nikana uri, *N*a meola *n*eena oke tarie
aku huni ke peio, *n*e e Korban oto, sailana uri,
12 Nii*n*e oto; *n*e omu kaa maaie lou hunie qaolana
13 *n*a meola hunia amana wa hunia nikana; omu
kosi qao tototala ana walana God ana mui wala
tatarau iomu, omu ko hei tola tatarau lou eni: na
muola hu*n*e lou urine omu ko talei qaoqaoi oto.
14 Oto e hei haraie mai *m*ala hu*n*e saana, esi ere uri
hunire, Omu ke mani qaaro*n*oisulieu, na omu ke
15 saiola oto: e kaa me ola ike ko oo i sue ana mu
inoni, na ko sili hou ana *n*e kire kesi haa*m*adaa:
tae peie muola ko isiisitaa *m*aanie *n*a inoni ikire
17 *n*eena kire kei haa*m*adaa *n*a inoni. Na e lai sili
tai nume e tolipuri ana *m*ala, *n*e mui qaaro*n*oisuli
18 i*n*eie kosi dolosie alahuu*n*e ie ana. Na kosi teuri
hunire, Uri iomu omu puo noone lou urine? Uri
omu kaa lio saie oto uri, taena *n*a ola urei
sue ko lai sili hou ana *n*a inoni, *n*e e saa haa*m*adaa
19 oto oo: aena e kaa lai sili ike i saena, tae oto i
iana, na ko hei lae lou i elitehu? ko haarerea taena
20 *n*a mei *n*eula? Na e teuri, Mu ola ko isiisitaa taau
*m*aanie *n*a inoni, ikire *n*eena kire ko haa*m*adaa *n*a
21 inoni. Ana ure ilalo ana, ure i saena mu inoni,
22 mui neisae*n*a tataala ko isiisitaa taau, mu aeae
ni ola*n*a, mu peli*n*e, mu horo *m*a*m*aki*n*e, mu mesi*n*e,

mu saehanali*n*e aela, mu palo*n*a tataala, ero*n*a, hele
raramaa*n*a, maa tataala, ere tauteu*n*e, neisae tohai-
23 ni*n*e, qeuqeua*n*a: ikire muola tataala ienini kire
ko isiisitaa taau urei lalo na ko haa*m*adaa *n*a inoni.
24 Oto e loutaa *m*aanie leune, kosi hoalai i teitelihana
hanue i Tur na i Sidon. Na e lai sili ana *n*aeta
nume, na e sare da uri *n*aini ke suuri manatainie oto:
25 tae e kaa mumuni oto oo. Tae lauae *n*aeta hue,
keli pule i*n*eie lioa *m*ada*m*ada *n*e ana, ana e ro*n*oa,
26 kosi lae lae saana ko lai ladainie sulie aena. Na
a huena hue ni Grik, komu i*n*eie urei Surophenikia.
Na *n*eii ie ko haatohu ana uri huni ke sikerainie lioa
27 ni orahaa *m*aania kalena. Na e teuri hunie, Oke
holai toliasie *m*e*m*ela hunie kire ke haro pote kau:
ana e kaa diana ike huni da mui *n*eula ana *m*e*m*ela
28 huni asileni ana mu usu. Tae e alamie ko teuri
hunie, Haike ena, Lord: ana mu usu i hahana table
29 na ke *n*a mu ehuhuei *n*eula ana *m*e*m*ela. Na e teuri
hunie, Aena mei wala ie oke hoalai oto; lioa ni orahaa
30 e isitaa oto *m*aania kalemu. Oto e hoalai oto tai
nume i*n*eie, na e lio tooana kele pulena ko eno oto
i hulitana, na lioa ni orahaa e isitaa oto *m*aanie.
31 Na e hei isitaa lou taau *m*aanie taitelihana hanue i
Tur, na kosi lai tahaunudara ana hanue i Sidon ko lai
32 hite i iqe i Galilea, i matolana taitelihana hanue i
Dekapolis. Na kire ko tolea mai saana *n*aini e pu*n*u
kaa ere taa ike; na kire kosi haatohu ana uri ke qaoa
33 ana nimana. Oto e hoaa *m*aanie *m*ala hu*n*e na e
qalasirerue oto, *n*e kosi susueinie riiriine i eli*n*ana, ko
34 *n*isu, kosi hele i toto*m*ana ana meana; na ko lio
alele*n*a i le*n*i, kosi awasirahe oto, kosi teuri hunie,
35 Ephphatha, uri, Oke taha oto. Na ali*n*ana kosi taha
oto, na walo e hoosie meana ana *n*e e takaluhe oto,
36 na kosi ere taa oto. Oto e ere ada oto hitoo uri *m*ane
kire unu taha*n*ainie saana *n*aini: tae ana ko ereereada
37 oto hitoo urine, *n*e kire kosi houleinie oto liutaa
*m*aanie holai nao. Na kire ko la otoi pa*n*atainie
oto liutaa, ko teuri, E hahuei hele diana ana ahutana
muola: ko da uri mu pu*n*u ke roro*n*o, na mu qeu
ereere ke ere taa oto.

8

1 Oto ana mu di*n*e na, maholo *m*ala hu*n*e e hei ruru
lou, na e kaa meola ni *n*a ikire, *n*e esi haraie mai mui
2 qaaro*n*oisuli i*n*eie saana, kosi teuri hunire, Noko la
otoi amasie *m*ala hu*n*e ie, ana kire ko io oto peieu
3 olune *n*a di*n*e ie, na kaa *n*aula ada: na ana neke
usu*n*ei hiolo ada tai nume ikire, kire ke olo ana hiolo
isulie tala; na *n*a mu heluini ada e urei haatau.
4 Oto mui-qaaro*n*oisuli i*n*eie e alamie uri, Kire ke
akaurisie mu hoi bread urei tei ie laona hanue sala
5 uri huni nii ana *m*ala hu*n*e ie kire ke pote? Na e
dolosi ada uri, E nite hoi bread amolu? Oto kire ko
unue uri, E hiu ata. Oto ko unue *m*ala hu*n*e ke io
6 iano: oto e da hiu hoi bread *n*eena, na e ere ni
paalahe*n*a ma*n*o, esi nisii, esi nii hunie mui qaaro-
*n*oisuli, uri huni niinii ada; oto kire kosi niinii ana
7 *m*ala hu*n*e. Na mu kele hoi ie lou ada kaa hu*n*e: na
e ere haadianaai, esi unue kire ke niinii ada lou eni.
8 Kire mani *n*eu, kire pote: oto kire onimei konie mu
oretai *n*eula ana mu *n*eula kire nisii, e hiu lue e honu.
9 Na ikire urihana e hai mola: oto esi usu*n*einire
taau. Na lauae e taelie *n*a iola ikire na mui
10 qaaro*n*oisuli i*n*eie, esi lai arapu i naona hanue i
Dalmanutha.
11 Na mui Pharise e isitaa taau, kire kosi talaai dolosi
ana, kire ko loohie *n*a tolimaa urei le*n*i ana, ko oho*n*ie.
12 Oto esi awasirahe oto wai saena, kosi teuri, E ue ni
qau*n*e ienini ko loohie *n*a tolimaa? toohu, noko unue
huniomu, Niilana *n*a tolimaa saa lae oto oo hunie
13 qau*n*e ienini. Oto esi hoalai *m*aanire, na ko hei tae
lou ko ato i reune iqe poo taau.
14 Na kire pulo*n*o kaa tola ada ana bread: na kire
kaa manatainie bread ike ada lao iola, tae taataa hue
15 haliite. Na e haatolaire, ko teuri, Omu ke lio talamiu,
omu ke kinetainiomu *m*aanie leven mu Pharise na
16 *m*aanie leven a Herod. Oto kire ko heitalei maraada,
kire ko teuri, Kolu kaa tola oto akaelu ani bread.
17 Na a Jesus e manatainie oto kosi teuri hunire, E ue

ni omu ko heiheitale*n*ainie, ana omu kaa tola ike ani
bread mai emiu? uri omu kaa neisae hahaitelie ue, na
omu kaa losaie oto? uri saemiu e lai heu emiu?
18 Omu too maamiu oto, na uri omu kaa liolio oto? na
omu too ali*n*emiu oto, na uri omu kaa roro*n*o oto? na
19 uri omu kaa amasitoo ike? Maholo nou nisie e lime
hoi bread *n*eena ada e lime molai *m*ane, enite *m*ai
omu onimei ko*n*ii e honu eni oretai *n*eula ana mui
*n*eula kire nisii? Kire kosi teuri hunie, A'wala *m*ana
20 rue oto. Na maholo kire nisie e hiu hoi bread *n*eena
ada e hai molai *m*ane, enite lue omu onimei konii e
honu eni oretai *n*eula ana mu *n*eula kire nisii?
21 Kire kosi teuri hunie, E hiu oto. Na e teuri hunire,
Uri omu kaa losaie oto?
22 Oto kire ko lai hule i Bethsaida, na kire ko tolea
*n*aeta ulu saana, kire kosi eitanaie uri ke qaoa oto
23 ana nimana. Oto e hele ana nimana ulu *n*eena,
kosi tolea taau *m*aanie hulume; na e *n*isu hahie
maana, kosi neie nimana i hahona, pei ko dolosi ana
uri, Oko leesie *n*a meola wa haike? Oto e lio alele*n*a,
24 esi teuri, Noko leesie mu inoni: ana noko leeleesire
mala oto mu da*n*o, ko aweawe. Oto e hei neie
25 nimana lou hahie maana; oto esi lio hahuroto, na ko
diana oto, na e lio manola oto ana waluola. Na ko
26 usu*n*einie oto tai nume i*n*eie, peie mei wala uri, *M*ane
o lai sili i hulume.
27 Oto a Jesus e isitaa taau, ikire mu qaaro*n*oisuli
i*n*eie, laona mu hulume i Kaisareia Philipi: oto e
dolosi laelaei ada, ko teuri hunire, *M*ala ko unuunueu
28 uri atei? Oto kire ko unue saana, ko teuri, A John a
Lotomaai: na *n*aeta mu heluini uri, A Elija; tae
*n*aeta mu heluini uri *n*aeta ini hikana mui prophet.
29 Oto e dolosiada uri, *N*e iomu, omu ko unueu uri atei?
A Peter e alamie ko teuri hunie, Ioe oto a Christ.
30 Oto e ere ada uri *m*ane kire unu taha*n*ainie saana
31 *n*aini. Na e talaai haausulire, uri leu i sapena Kale
ni inoni huni kei sapesalu unumei, na huni leledilana
ana mu rato ni ma*n*e, na ana mui naohai priest, na
huni seunilana, na huni taelailana ana olune *n*a di*n*e.
32 Na e unu haadai oto ana mei wala ie. Oto a Peter

33 ko rorahie, ko talaai ere ana. Oto e aliu, na ko leesie
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, esi ere ana a Peter, ko teuri,
Oke tahi i puriku, Satan: ana o kaa neisae ike ana
34 muola a God, tae ana muola mu inoni. Na e haraie
mai *m*ala hu*n*e peie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie lou, kosi
teuri hunire, *N*aini ko sare lulu isulieu *n*e ke haitohea
maraana, ke suluie poupou i*n*eie, kesi luluisulieu.
35 Ana iteitana *n*aini ko sare kinetainie maurihaana *n*e
kei deu tekelainie oto; na iteitana *n*aini ko deu
tekelainie maurihaana itehulaaku na itehulaana
36 tataroha diana *n*e kei kinetainie ena. Ana *n*a mei
taa diana ni inoni kei terie, maala ko hele ma*n*oa oto
nana ahutana walumalau, na kire leie oto hahie
37 maurihaana? Ana *n*a mei taa ni *n*e inoni ke niie
38 huni ke olisie maurihaana ana? Ana iteitana *n*aini
kei masa hahieu na hahie walaku ana qau*n*e ienini
ko mesi na ko orahaala, *n*e Kale ni inoni kei masa
lou hahie, ana maholo kei lae mai ana rara*n*ana
Amana peie mu angel maai lou.

9

1 Na e teuri hunire, Toohu noko unue huniomu,
*N*aeta mu heluini hikana *m*ala e ure ileu, na kire
saa mami ike oho*n*ana mae*n*a, na kire kaa saro
leesie alaha*n*a a God ko lae mai ani saka*n*a.
2 Oto e ono haidi*n*e e ma*n*o oto *n*ea Jesus kosi
toleraelu a Peter, na a James, na a John, kosi
naoda ile*n*ine toloi henue tetewaa, na tai ikiraelu
maraadaelu: oto sapena e aopa *m*aanie holai nao i
3 maadaelu: na mui tooni i*n*eie e nei wanawana oto,
kire ko la otoi huhurerea: na e kaa *n*aini hikana *m*ala
mai iano ko weiwesi tooni ke da uri kire ke nei rerea
4 urine. Na a Elija kererue a Moses kererue haatai
5 huniraelu: na kererue mani wala peia Jesus. Oto
a Peter ko alamie ko teuri hunia Jesus, Rabi, e
diana nakaelu huni io*n*a ileu: *n*e melu ke tohue
6 ileu *n*a olu apaapa; *n*aini nemue, na *n*aini nana
Moses, na *n*aini nana Elija. Tae e kaa manatainie

meola ke alamie ana; ana kiraelu ko talaai meu oto
7 hitoo. Na me uru esi siho ko melusiraelu: na mei
wala e loho mai ure mai ana me uru uri, Kaleku ni
8 ie *m*ane maai ineu: omu ke tolaana. Na lauleu
kiraelu ko toomai heiliu, tae kire kaa hei leesie
lou *n*aini, tae a Jesus oto maraana peiraelu.
9 Na maholo kire ko siho hou ure tai toloi henue, esi
ereadaelu uri *m*ane kire unuunue saana *n*aini ana
muola kiraelu leesii, tae oto mola hahaiteli maholo
Kale ni inoni ke saro taelai oto *m*aanie muini e mae
10 oto. Oto kire si lolohainie mei wala na, ko hei
dodolosi heiliu ada uri *n*a taa ni taelai*n*e ie *m*aanie
11 muini e mae oto. Na kire kosi dolosi ana, ko teuri,
Mu haausuli ko unuunue uri a Elija kei holai lae
12 mai. Oto e teuri huniraelu, A Elija ola ko nao oto
mai ena, na ko hele onimei elihoi ana taena *n*a ola:
ana usulana e lae uritaa ana Kale ni inoni, uri ke
sapesalu unumei na hunie kire ke *m*a*m*akaterehainie?
13 Tae ineu noko unue huniomolu, uri a Elija e lae oto
mai, na kire qaoqao hunie muola i sulie saeda, mala
oto usulana e lae oto rara*n*ana.
14 Na kire kosi lai hulaana mui qaaro*n*oisuli, kire
kosi leesie *m*ala hu*n*e kalikelire, na mu haausuli ko
15 dodolosi ada. Na lauae ahutana *m*ala, maholo kire
ko leesie oto, kosi pa*n*atainie liutaa, na kire ko huru
16 saana kosi paalahea. Na e dolosi ada uri, *N*a taa ni
17 omu ko dodolosie ada? Oto *n*aini ana *m*ala hu*n*e e
alamie uri, Haausuli, nou tolea mai a kaleku siemu,
18 lioa qeu ereere *n*e ana; na oto ko tolea ana *n*a leu,
ko papatainie iano: oto hutohuto ko hane ana, na ko
rete hau, kosi rarasi oto: oto nou unue saana mui
qaaro*n*oisuli ioe uri hunie kire ke sikerainie oto;
19 tae e kaa *m*adausire oto. Oto e alamire ko teuri,
Qau*n*e ni sae rueruaa, nekei saro oo oto peiomu kei
hule i*n*anite? nekei neisae malumu keu huniomu
20 kei hule i*n*anite? tolea kau mei sieku. Oto kire si
tolea saana: oto maholo e leesie, *n*e lioa ko wei tataa-
lasie oto; oto e lai hite i *m*akana, e huisie sapena hailiu
21 na hutohuto ko hane ana. Oto kosi dolosiana amana
uri, *N*a maholo uritaa oto e liue meola ie e tolea kau?

22 Na e teuri, Ura ana *m*ai*m*eihaana. Na oto hu*n*e-
hu*n*aa e talei asie oto wai du*n*e wa wai wei, uri
hunie saunilana: tae uri ana o saka hunie *n*a leu,
23 oke amasiemelu, oke peiemelu. Oto a Jesus e teuri
hunie, Kau uri ana o saka! Ahutana muola e *m*adau-
24 sie ini ko hiwalaimoli. Oto lauae amana *m*elana e
ulo oto, ko teuri, Nou hiwalaimoli oto, oke peie sae
25 rueruana ineu. Na ana a Jesus e leesie uri *m*ala
hu*n*e ko huru tararuru oto, *n*e esi ereana lioa
*m*ada*m*ada *n*eena, ko teuri hunie, Lioa pu*n*u na qeu
ereere, noko haatolaio, oke isitaa oto *m*aanie, na *m*ane
26 o hei lai sili lou ana. Oto e awaraa oto, ko wei hitoo
ana, esi isitaa oto: na *m*elana e nei urihana oto rae;
27 lai hulaana kire mani unue uri, E mae oto. Tae a
Jesus e hele ana nimana, kosi taea oto; oto e taelai
28 oto. Oto e lai sili tai nume, *n*e mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie kosi dolosi ana maholo e qala, kire teuri, Iemelu
29 melu kaa sikerainie *n*eena. Tae e teuri hunire, Muola
urinena saa isiisitaa ike, tae ana are*n*ai*n*e hahaiteli.
30 Na kire isitaa taau urei leune, ko lai i matolana
Galilea; na e kaa sare da uri *n*aini ke manatainie oto.
31 Ana e haahaausulie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, esi teuri
hunire, Qelolana Kale ni inoni kei lae laona nimana
mu inoni, na kire kei seunie oto; na maholo sauni-
lana e haro lae oto, *n*e kei taelai oto i purine olu*n*e
32 *n*a di*n*e. Tae kire puotainie mei walana, na kire
mauteinie dolosilana.
33 Na kire ko lai hule i Kapernaum: na e lai sili
tai nume *n*e esi dolosi ada uri, *N*a mei taa ni omu
34 heiheitale*n*ainie sulie tala? Tae kire rohu kaa *n*u:
aena kire talei heiheitohe maraada sulie tala, uri atei
35 ni e alaha. Oto esi io iano, kosi haraie mai awala
*m*ana rue saana; na ko teuri hunire, *N*aini ko sare
naonao, *n*e kei puri ana ahutana *m*ala, na kei esuesu
36 nana ahutana *m*ala. Oto e heleana kele *m*au, na e
haauresie i matoladaelu: na e apalaa, esi teuri
37 huniraelu, *N*aini ko tekuhie *n*a taataa ini hikana
*m*e*m*ela e uri inunuhaana sataku, *n*e e takuhieu ena:
na *n*aini ko tekuhieu *n*e e kaa takuhieu ike, tae
e takuhieu ini e usu*n*einieu mei.

38 Na a John e teuri hunie, Haausuli, melu leesie
*n*aini ko sikerainie mui lioa ni orahaa i nunuhaana
satamu: na melu ereana kau, ana e kaa hatahata
39 peikolu. Tae peie a Jesus e teuri keu, *M*ane omu
ereereana: ana e kaa ini oto oo ke qaoa *n*a me anoa i
nunuhaana sataku, na lauleu oto ke *m*adausie ni ere
40 tataalasieu. Ana ini oto kaa maeloo*n*a hunikie *n*e ko
41 peikie oto ena. Na iteitana *n*aini ko haainuhiomu ana
kaokaoi wei wawai *m*akule, aena iomu kira Christ,
toohu noko unue huniomu, uri waaitana e saa hei
42 mola oto oo. Na *n*aini ko haamauoa *n*a taataa kele
ini hikana mu kele ini ie ko hiwalaimoli eku, e lai
diana hunie huni qarolana *n*a hau puopuo paine ke
43 lae i luana, huni lai kulu asie i laona asi. Na uri ana
nimemu ko da uri oke mauo, oke lama mousie *m*aanio:
e lai diana namue huni sili*n*e ilaona maurihe na o
kou, *m*aanie peie ahutana ro nimemu oke lae laona
45 Gehena, oto ilaona du*n*e kire saa *m*aasie oto. Na uri
ana aemu ko da uri oke mauo, oke lama asie *m*aanio:
e lai diana namue huni sili*n*e ilaona maurihe na o
tou, *m*aanie peie ahutana ro aemu asilemu kei lae
47 laona Gehena. Na uri ana maamu ko da uri oke
mauo, oke kae asie *m*aanio: e lai diana namue huni
sili*n*e ilaona alaha*n*a a God peie *n*a taataa poo ni
maa, *m*aanie peie ahutana ro maamu asilemu kei lae
48 ilaona Gehena; leu *m*aa*m*aa ikire saa maemae ike, na
49 *m*aasilana du*n*e saa lae oto oo. Na kire ke hui ahaa
50 mala oto *n*a du*n*e hahie taena *n*aini. Ahaa e diana:
*n*e oto mei ahaa *n*eena ko maraohue, omu kesi hui
lou hahie ani taa? Omu ke manatainie ahaa amiu
maraamiu, na omu ke io ani henuelama huniomu
heiliu.

10

1 Na e taelai urei leune, na e lae ana taitelihana
hanue i Judea na i reune Jordan poo taau: na *m*ala
hu*n*e ko hei ruru lou saana; na isulie tolahana oto, ko
2 hei haausulire lou. Oto mu helui Pharise ko lae mai
saana, na ko dolosi ana uri, Uri e adona taane haato-

la*n*a hunie *n*a *m*ane kei sikaa *n*a hue i*n*eie? ko
3 malaaho*n*a ana. Oto e alamire ko teuri, A Moses e
4 haatola*n*ainiomu uritaa ana? Oto kire si teuri, A
Moses e maaire uri kire ke usue *n*a usuusu ni opa*n*a,
5 hunie kire kesi sikaa oto. Tae a Jesus e teuri hunire,
6 E usue haatola*n*a ie ana saemiu e hau mone. Tae ure
oto mai i aehotalana haahola*n*a, E haaholara ini *m*ane
7 peie ini keni oto. Aena leu ie *n*a inoni kei hoalai oto
oto *m*aania amana na nikana, na kei rarao oto peia
8 hue i*n*eie: *n*e ikererue *n*eena kei nei oto taataa mei
hesio oto: aena *n*eena kererue kaa ro ini oto lou, tae
9 e taataa mei hesio oto. Ko urini *n*a meola God e
10 haarurue, inoni *m*ane opaopaa. Na oto wai nume
mui qaaro*n*oisuli e hei dolosie lou me olana ana.
11 Oto e teuri hunire, *N*aini oto ko sikaa hue i*n*eie, na
ko hei tolea lou *n*a hue aopa, *n*eii ko mesi oto hunie:
12 na ana a keine ko sikaa oto poro i*n*eie, na ko hei tolea
lou *n*a poro aopa, *n*eii ko mesi oto.
13 Oto kire tolea mai saana ta*n*oni *m*ela, huni ke qaora
14 ana nimana; na mui qaaro*n*oisuli ko ereada. Tae a
Jesus e leesie, na saena kaa diana ike, esi teuri hunire,
Omu ke maaire *m*e*m*ela ni lae mai sieku; *m*ane omu
ereada: ana muini mala ikire toolada oto ana alaha*n*a
15 ni le*n*i. Toohu noko unue huniomu uri, *N*aini kaa da
nana alaha*n*a a God mala *m*ela *n*e e saa lai sili ike
16 ilalona. Oto e apalara, e haadianara, kosi qaora ana
nimana.
17 Oto ko isitaa taau hunie tala, na *n*aeta ini ko huru
wei saana, na ko pouruuru hunie, ko dolosie uri,
Haausuli diana, *n*a mei taa ni neke qaoa hunie nesi
18 hele hu ana maurihe hu? Na a Jesus e teuri hunie,
E ue ni oko saieu uri nou diana? kaa iteitana *n*aini e
19 diana, taataa ini oto haliite, *n*e a God. O manatainie
mu haatola*n*a uri, *M*ane o horohoro, *M*ane o maimesi,
*M*ane o pelipeli, *M*ane o qelu wala eroero, *M*ane o
saenie tootoolana *m*ala aopa, Oke haamau ana amamu
20 na nikemu. Oto e teuri hunie, Haausuli, nou tolai
21 sulie oto waluolana urei *m*ei*m*eihaaku. Na a Jesus e
toomaie kosi manata diana hunie, na kosi teuri hunie,
Taataa meola e tototala uaamu: o lae, oke ulu*n*einie

tootoolamu, oke haadoa mu inoni meitale ani, huni
osi manatainie dianahaana muola ile*n*i, osi lae mai,
22 oke luluisulieu. *N*e darana esi nuku ana mei walana,
na e hoalai ko sae hu oto: ana i*n*eie *n*eena toolana e
lai peine.
23 Oto a Jesus e mani toomairaelu, kosi teuri hunie
mui qaaro*n*qisuli i*n*eie, E la otoi asaie mala *n*a taa
24 inoni e *m*ai huni ke lai sili laona alaha*n*a a God! Oto
mui qaaro*n*oisuli e pa*n*atainie walana. Tae peie a
Jesus e alamire, kosi teuri hunire, Maeni *m*ela, e la
otoi asaie mala *n*a taa muini ko puutoo ana tarieola*n*a
25 huni ke lai sili laona alaha*n*a a God! E *m*adausie *n*a
kamel huni ke lai sili isulie maana sulitelu, tae oto e
saa *m*adausie inoni e *m*ai huni ke lai sili laona alaha*n*a
26 a God. Oto kire si pa*n*atainie oto hitoo, kire ko
27 teuri hunie, *N*e atei ni ke roroa mauri ena? Tae a
Jesus e toomairaelu kosi teuri, E saa *m*adau ike saana
mu inoni, tae e saa asaia God ike: ana ahutana *n*a
28 muola kei meni *m*adau oto saana God. Oto a Peter
kosi aehota ere hunie uri, Lio kau, iemelu melu
meni tolipuri oto ana mui toolamelu, huni lului-
29 sulilemu. A Jesus e teuri, Toohu noko unue huniomu
uri, Iteitana *n*aini e tolipuri ana nume, wa ana mu
esine, wa ana mu iniana, wa ana nikana, wa ana
amana, wa ana mu kalena, wa ana me ano i*n*eie, ite-
30 hulaaku oto, na itehulaana tataroha diana, *n*e kei hele
haata*n*alau oto urine oto ana maholo ie, mu nume, na
mu esine, na mu iniana, na mu nikana, na mu kalena,
na mu ano i*n*eie, oto ani teu*n*einilana; na maurihe
31 hu ana walumalau ue mai. Tae muini hu*n*e e naonao
kau na kire kei apepuri; na muini e apepuri keu na
kire kei naonao.
32 Na ikiraelu oto isulie tala, ko hanetaa oto tai
Jerusalem; na a Jesus e naoda kau: na kire ko la
otoi pa*n*atainie; na muini e luluisuli ko la otoi meu.
Na e hoara lou awala *m*ana rue, na e talaai unue
33 saada muola ke taqaosie, ko teuri, Lio kau, kolu ko
hane taa tai Jerusalem; na qelolana Kale ni inoni
hunire mui naohai priest na mu haausuli kei lae oto;
na kire kei lei mae ana, na kire kei qeloa hunie mu

34 apoloa aopa: na ikire oto kire ke haa*m*asi ana, na kei
*n*isuhie na kei repusie, na kei haamaesie oto; na kei
taelai lou ana olune *n*a di*n*e.
35 Oto a James na a John, ro kalena Sebede, ko
susuhie oto, kererue kosi teuri hunie, Haausuli, sae-
mere uri oke qaoa huniemere iteitana *n*a meola mere
36 ke haatohu emu ana. Na e teuri hunirerue, *N*a ta
37 ni saemoro ana? Oto kererue kosi teuri hunie, Oke
niie oto huniemere hunie io*n*a, *n*aini i qaloqalomu, na
38 *n*aini i meumeulimu, taau ana rara*n*amu. Tae a Jesus
e teuri hunirerue, Moro kaa manatainie ike uri moro
ko sukaa *n*a taa. Ohe moro ke inu taane ana kaokao
noko inu ana? wa ohe lotomaailamoro kei lae taane
39 ana lotomaai*n*e lotomaaileku ko łae ana? Oto kererue
kosi teuri hunie, Mere ke qaoa taane urine. Oto a
Jesus e teuri hunirerue, Kaokao noko inu ana *n*e iomoro
moro ke inu taane ana; na lotomaai*n*e lotomaaileku
40 ko lae ana *n*e lotomaailemiu ke lae taane ana: tae
hunie io*n*a i qaloqaloku wa i meumeuliku e kaa leu ike
i sapeku huni niie huni *n*aini; tae peie nada muini
41 mouqelilana e lae oto hunire. Oto awala haahu e
ro*n*o urine, oto saeda ko aehota unuhi hahia James na
42 a John. *N*e oto a Jesus e soire mai saana, ko teuri hu-
nire, Omu manatainie oto uri *n*a muini ko unuunure uri
mu alaha hahie mu apoloa aopa kire ko alaha hahire;
na uri *n*a muini naohada kire ko suehire oto haliite.
43 Tae e kaa urine ike amiu: tae *n*aini ko sare da uri ke
44 alaha hikemiu, *n*e ke asuesu oto namiu: na *n*aini ko
45 sare naohai *m*ane *n*e kei nei konikonihe iomu. Ana
toohu Kale ni inoni kaa lae ike mai hunie *n*a *m*ala ke
asuesu nana, tae peie uri *n*eii ke asuesu nana *m*ala, na
uri kei toliasie maurihaana tapaolite hahie muini
hu*n*e.
46 Na kire ko łai hule i Jeriko: na ko isitaa taau urei
Jeriko, na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie na *m*ala hu*n*e e
luluisulie, oto kalena Timaeus, a Bartimaeus noone,
47 e ulu na ko susuke tooha, na e io i reune tala. Na e
ro*n*o uri a Jesus ni Nasaret oto na, *n*e kosi talaai
uloulo oto, ko teuri, Jesus, Kalei David, oke amasieu.
48 Na muini hu*n*e ko ereana, uri huni ke rohu: tae ko

uloulo oto paine *m*aanie holai nao uri, Kalei David,
49 oke amasieu. Oto a Jesus e ure, kosi teuri, Omu ke
soie mai. Oto kire ko soia ulu mei, ko teuri hunie,
50 Saemu ke dodo: taelai, ko soio oto. Oto *n*eie ko asie
51 wau eluhi i*n*eie, ko taelai, kosi lae saana Jesus. Na a
Jesus e alamie, kosi teuri, *N*a taa ni saemu ana huni
neke qaoa hunio? Oto a ulu e teuri hunie, Raboni,
52 uri neke liolio oto. Oto a Jesus e teuri hunie, Oke
hoalai; hiwalaimoli*n*e ioe e haaurio oto. Na e tolani
liolio oto, na kosi luluisulie oto tai tala.

11

1 Na maholo kire ko karainie Jerusalem, oto i
2 Bethphage na i Bethania, horana toloi henue i Olivet,
*n*e kosi usu*n*einie taau e ro ini hikana mui qaaro*n*oi-
suli i*n*eie, ko teuri huni rerue uri, Moro ke laelae i
henue e io odohaamiu: na moro ko tolani lai sili ana,
moro ke lio tooana *n*a ass kire qaroa, *n*a inoni kaa
taelie ike ue; moro ke luhesie, moro si tolea mai.
3 Na *n*aini ko unue huniomoro uri, E ue ni moro ko te
urine? moro kesi teuri, A Lord e la otoi saetooana;
4 na ke tolana usu*n*ei elihoi ana mai ileu. Oto kererue
kosi lae taau, kererue ko lai lio tooana *n*a kalei ass
kire qaroa kau i mara nume wai sinaha sulie tala
5 paine; *n*e kererue ko luhesie oto. Na *n*a mu heluini
hikana muini e ureure wai leune esi teuri hunirerue,
Moro ko ue, ana moro ko luhesie kalei ass *n*eena?
6 Oto kererue kosi unu hunire mala kau a Jesus e unue
7 kau; *n*e kire kosi toliasirerue. Na kererue kosi tolea
kalei ass saana Jesus, na kire kosi asie mu sala ikire
8 i kolune; *n*e esi tae ile*n*ine. Na muini hu*n*e ko
epasie tala ana mu sala ikire; na *n*aeta mu heluini
ana mu sasarai da*n*o, kire lai alasii keu ana mu
9 hohola. Na muini e naonao, na muini e luluisuli
keu, kire ko uloulo uri, Hosana; Deidehie ini ko lae
10 mai i nunuhaana Satana Lord: Deidehie alaha*n*a kei
too oto, alaha*n*a na a amakaelu a David. Hosana
tai le*n*i.

11 Na e lai sili tai Jerusalem, oto tai lolata maai; na
e haro toomaie waluola ma*n*o, na ko seulehi oto, esi
isitaa lou hai Bethania peie awalá *m*ana rue.
12 Oto haidi*n*e i haho, maholo kire ko isitaa taau urei
13 Bethania, *n*e esi hiolo. Oto ko leesie fig e kele
haatau ko ure oto, kosi lae takoie, hunie ke lio tooana
ohe *n*a hoi fig ile*n*ine: na e lai hule saana, esi lio
tooana apaapana mola haliite; ana halisi ni fig haike
14 ue. Oto e alamie ko teuri hunie, *M*ane *n*aini e *n*au
fig lou emu oto di oto di. Na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie
e ro*n*oa oto.
15 Na kire ko lai hule tai Jerusalem: na e lai sili
ilaona lolata maai, oto ko aehota ohea kira haahaaholi
peira holiholi tai lolata maai, na ko keusie mui table
kira oliolisi tooha, na mu leu ni ioio kira haaholi
16 hiroiku; na oto e kaa maaie uri hunie *n*aini ke lae
17 tahaunudara ana lolata maai pei nime. Na e haa-
haausuli, ko teuri hunire, Uri usulana kaa lae uri,
Harainilana nume ineu e lae oto uri nume ni
are*n*ai nana taena *n*a komu ni inoni? tae omu kosi
18 da oto huni hahale kira koro peli. Oto mui naohai
priest na mu haausuli e ro*n*oa, na kire kosi lapasie
saunilana: ana kire mauteinie, ana ahutana *m*ala
hu*n*e e panatainie maai haausuli*n*e i*n*eie.
19 Na ko seulehi oto ana mu di*n*e na, *n*eii kosi isitaa
taau *m*aanie huilume.
20 Oto i hoowa maholo kire ko tapaliu, *n*e kire si
21 leesie fig *n*eena e mae oto i ehuine na oto tae. Na
a Peter ko amasitoo ana kosi teuri hunie, Rabi, lokau,
22 fig *n*eena o ere tataalasie kau e mae oto. Na a
Jesus e alamire kosi teuri hunire, Omu ke manatainie
23 hiwalaimoli*n*e amiu ana God. Toohu noko unue
huniomu uri, *N*aini ke unue hunie toloi henue ie uri,
Oke ahalai, asilemu ke lae ilaona asi; na oto saa
neisae rueruaa i saena, tae kei hiwalaimoli oto uri
meola ko unue na ko too oto; *n*e kesi akaurisie na.
24 Aena *n*eena noko unue huniomu uri, Taena *n*a ola
omu ko are*n*ai hunii na omu ko sukei, *n*e omu ke
hiwalaimoli oto uri omu akaurisii oto, *n*e omu kesi
25 akaurisii taane oto. Na taena *n*a maholo omu ko

ure ani are*n*ai*n*e, omu ke neisae asie oto, uri ana
*n*aini oto e haaroroaie hunio ; hunie Amamiu tai ile*n*i
kesi neisae asie lou mu roroa*n*a iomu huniomu.
27 Na kire ko hei hule lou tai Jerusalem : na maholo
ko aweawe tai lolata maai, mu naohai priest, na mu
28 haausuli, peire mu rato ni *m*ane ko lae saana ; na
kire kosi teuri hunie, Nanama*n*a urei tei ni oko
qaoqaoa muola ie ana? wa atei ni e da nanama*n*a ie
29 hunio uri huni oke tete urine? *N*e oto e Jesus ko
teuri hunire, *N*e ineu neke dolosie e taataa meola
amiu, *n*e oto omu ko alamieu, *n*e ineu nesi unu
taha*n*ainie huniomu uri nanama*n*a urei tei noko
30 qaoqaoa muola ienini ana. Lotomaai a John, e ure
mai le*n*i ohe, wa e ure mai ana mu inoni? Omu ke
31 alamieu ena. Oto kire ko heitale*n*ainie maraada, ko
teuri, Uri ana kolu ke unue uri, E ure mai le*n*i ; *n*e kesi
32 unue uri, E ue *n*eena omu kaa hiwalaimoli ana? Tae uri
ana kolu kei unue uri, E ure mai ana mu inoni—*n*e
kire maumeu rara*n*ana *m*ala: ana *m*ala e mani
neineisae oto ana John uri i*n*eie *n*a prophet oto
33 toohu. Oto kire ko alamia Jesus kire ko teuri, Melu
kaa manatainie. Oto a Jesus ko teuri hunire, *N*e
ineu noone lou nou saa roroa unue huniomu uri
nanama*n*a urei tei ni noko qaoqaoa muola ienini ana.

12

1 Na e aehota ere hunire ani alahuu*n*e. *N*aeta
inoni e hasie hohola ni vine, oto e tola kalie ani
para*n*a ahuie, na e elie kali*n*e ni uriuri hahie mu
huehuei vine, na e tohue nume ni kakakali, oto e
2 maaie kau hunie *m*ala asuesu, esi lae ani henue. Oto
ana halisi ni vine e usu*n*einie *n*aeta konikonihe saana
*m*ala asuesune hunie uri ke hele ana mu huehuei ola
3 ana hoholana ana *m*ala asuesune. Oto kire helesie
4 kire si winiwinie, kire kosi usu asi *m*akule ana. Oto
e hei usu*n*einie *n*aeta konikonihe aopa lou saada ; na
5 kire saunie oto i qeune, pei haaletehie. Oto e hei
usu*n*einie *n*aeta ini aopa lou ; na kire haamaesie oto :

na muini aopa lou hu*n*e ; *n*a muini kire ko winiwinire,
6 na *n*a muini kire ko haamaesire oto. Na *n*aeta ini
oto ana, kale madu mone; esi usu*n*einie i oreta
7 saada, ko teuri, Ohe kire kei masa ana kaleku. Tae
peenie *m*ala asuesune kire ko meni wala maraada uri,
A oliolitaná oto ienini ; ikolu, kolu seunie mone, kolu
8 si hele hu ana oto hanue i*n*eii nakaelu. Oto kire ko
helesie, kire kosi seunie oto, kire kosi asie i purina
9 para ana hohola ni vine. *N*e aei hohola kei ue oto?
kei lae mai kei suhei ma*n*ora oto *m*ala asuesune,
na kei maaie oto hohola ni vine hunie *m*ala aopa.
10 Uri omu kaa unu me*n*ine ue usuusu ie uri,
Hau kira toutohu nume e leledie kau,
*N*e qaolana esi lae huni hahuei heu ani suusuui
para:
11 Leu i sapena a Lord e qaoa ena,
Anoa i maaka?
12 Oto kire si sare helesie; tae kire ko meu rara*n*ana
*m*ala hu*n*e; aena kire manatainie oto uri ko ere
rara*n*adaelu: oto kire lae *m*aanie, ko hoalai oto.
13 Oto kire usu*n*einie taau mu heluini saana ana mu
Pharise na ana muini e totola i aena Herod, uri hunie
14 kire ke toli loosie ana ko ere. Na kire hule oto, kire
kosi teuri hunie, Haausuli, melu manatainio uri o la
otoi walaimoli, na uri o kaa posuaa ike ana *n*a inoni:
ana o kaa liolio huni maa ike mola ana mu inoni, tae
oko haahaausuli ana tala a God ani walaimoli*n*e: E
adona taane haatola*n*a huni wili*n*e hunia Kaisar wa
15 haike? Kolu ke niinii, wa kolu ke suuri niinii? *N*e
oto e saie dau hahota*n*a ikire, esi teuri hunire, *N*a taa
ni omu ko malaaho*n*aku ana? da mai *n*a penny, uri
16 hunie neke leesie. Oto kire si da wau. Oto ko teuri
hunire, Nununa atei ienini na usuusu ana atei *n*e
ile*n*ine? Oto kire ko unue hunie, Ana Kaisar e ue.
17 Oto a Jesus ko teuri hunire, Omu ke haapuoa hunia
Kaisar muola a Kaisar, na hunia God muola oto a
God. Oto kire pa*n*atainie oto liutaa.
18 Oto mu Saduke ko lae mai saana, muini *n*eena ko
19 unue uri taelai*n*e haike; na kire ko dolosi ana, ko
teuri, Haausuli, a Moses e usuusu hunikie uri, Asine

*n*aini ko mae, na ko mae *m*aanie hue i*n*eie, na oto
kaa too kalena, uri asine kei tolea naona, hunie ke
20 haahutaa *n*a *m*ela hunia asine. *N*e e hiu *m*aasine
urine: na a naohada e tola hue, oto e mae na kaa too
21 kalena; oto ruana e hei tolea lou, oto e mae, na kaa
22 manatainie ike kalena; oto olune e hei urine lou: *n*e
23 e hiu *m*aena ena kaa too kaleda ike. Oto esi elipuri
ana hue e mae oreta. *N*e ana e urine ana taelai*n*e
kei tooana atei hikana hiu *m*aena? ana e hiu ini
24 *n*eena kire mani tolea kau. *N*e a Jesus e teuri
hunire, Ohe omu ko neisae takalo oto aena leu ie,
ana oto omu kaa manatainie ike mu usuusu na
25 nanama*n*a a God? Ana oto kire ke taelai *m*aanie
muini e mae oto, kire saa hei totola hue lou, wa kire
ke tootoo poro lou; tae kire urihana oto mu angel tai
26 le*n*i. Tae oto rara*n*ana muini e mae oto, ana oto
taelailada ko lae; uri omu kaa saie ana usuusu a
Moses, oto ana leu ana Da*n*o, ana a God e ere hunie,
ko teuri, Ineu God Abraham, na God Isaak, na God
27 Jakob? *N*eii kaa God ike nada muini e mae oto, tae
peie nada muini e mauri: omu ko la otoi neisae
takalo oto liutaa.
28 Na *n*aeta ini hikana mu haausuli e lae mai, na e
ro*n*ora ana kire ko meni heiheitale urine, na e mana-
tainie uri e alamire oto diana, esi dolosi ana uri,
29 *N*eitei naohai ini ana mu haatola*n*a? A Jesus e
alamie uri, Naohai ini otona uri, Israel, oke ro*n*o;
A Lord a God ikie, a Lord *n*eie taataa ini oto:
30 na oke manata diana hunia Lord God ioe oto ana
ahutana saemu, na ana ahutana maurihaamu, na ana
ahutana mui neisae*n*a ioe, na ana ahutana aailaa*n*a
31 ioe. Na ruana e uri, Oke manata diana hunie auhenue
ioe mala oto hunio lou. E kaa haatola*n*a ike ke liu-
32 taana muini ie. Oto a haausuli *n*eena e teuri hunie,
Haausuli, o la otoi unu diana ana uri *n*eie *n*a taataa
33 ini; na e kaa ini aopa ike *m*aanie: na manata diana*n*a
hunie ana ahutana sae, na ana ahutana saenanau*n*e,
na ana ahutana aailaa*n*a, na manata diana*n*a hunia
auhenue i*n*eie mala oto hunia maraana, *n*e leu ie e
lai liutaana mu unu*n*e haileku na taena *n*a unu*n*e.

34 Na a Jesus e leesie uri e alami pei saenanau*n*e, esi teuri
hunie, Ioe oto o kaa haataulie ike alaha*n*a a God. Na
*n*aini kaa neisae moutei huni dolosi*n*e ana lou oto oo.
35 Oto a Jesus e alami ko teuri, maholo e haahaausuli
tai lolata maai uri, *N*e e ue mu haausuli ko unue uri
36 a Christ Kalena David oto? Ana a David mone e
unue ana Lioa Maai uri,
A Lord e unue kau hunia Lord ineu uri,
Oke io i qaloqaloku,
Hulaana neke neie hou mui maeloo*n*a ioe huni
uriurite talana aemu?
37 A David mone ko saie uri a Lord; *n*e kei hei nei
kalena lou uritaa? Oto *m*ala hu*n*e pulitaa paine e
ro*n*oa peie ileni*m*ae*n*a.
38 Oto esi teuri oto ana maai haausuli*n*e i*n*eie uri,
Omu ke kinetainiomu *m*aanie mu haausuli, muini ne
ko sare walowalo liu pei tooni tewa, na uri paala-
39 helada kei lae lalona mu heraiusi*n*e, na mu leu ni ioio
tai nao ana mu nume ni ruru, na mui qeuni toli*n*e ana
40 mui *n*euhe: muini ne ko *n*eu asie mu nume mu nao,
na ko are*n*ai tetewaa ani ero*n*a; ikire ienini leilada
kei peine liutaa na.
41 Na e io iano horana leu ni niinii tooha, kosi leesie
*m*ala hu*n*e ko aa tooha uritaa hai laona leu ni niinii
42 tooha: na muini hu*n*e e *m*ai kire ko aa hitoo. Na
*n*aeta mei nao e maitale e lae mai, kosi aa hai leune
ana ro kele kawe oorue, kire adona poo ni penny
43 mola. Oto esi haraie mu qaaro*n*oisuli i*n*eie saana,
kosi teuri hunire, Toohu noko unue huniomu uri, Mei
nao maitale ie e aa liutaana ahutana *m*ala ko aa hai
44 laona leu ni niinii tooha: ana ahutada kire mani aa
hai laona leu ni niinii tooha na toolada e hu*n*e; tae
i*n*eie ie toolana oto kaa ado na e aa ma*n*oa taena *n*a
ola i*n*eie, taena *n*a ola ko meumeuri ana.

13

1 Oto ko isitaa taau *m*aanie lolata maai, na *n*aeta ini
ana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kosi teuri hunie, Haau-

suli, liokau, mu heu keu ie na mu nume kau ienini!
2 Oto a Jesus ko teuri hunire, Ni, oko leesie mu nume
ie e lai peine urine? toliasilana e saa lae ike ileu
*n*a taataa hau huni ke saohai ile*n*ine *n*a hue, tae hue
asilana kei saro lae oto.
3 Na maholo e io hai ano ile*n*ine toloi henue i Olivet
oto odohaana nume maai, a Peter na a James na a
4 John kiraelu kosi dolosi ana na e qala, ko teuri, Oke
unue huniemelu, muola ie kei oa ana maholo uritaa?
na *n*a taa ni tolimaa uri waluola ie tatahana oto huni
5 ke mani siho mai? Oto *n*ea Jesus kosi talaai unue
hunire uri, Omu ke lio talamiu *m*ane *n*aini e haata-
6 kalo iomu. Muini hu*n*e kei lae mai inunuhaana
sataku, na kire kei unue uri, Ineu oto; na kire ke
7 haatakalora muini hu*n*e. Tae maholo omu ko ro*n*oa
mui mae na tatarohaie ana ohotaa, *m*ane omu popolou
itehulaani: ana e saa mola oto oo uri muola ie kei
8 siho oto mai; tae oretalana mone haike ue. Ana
*n*a *m*ala kei taelai honosie *n*a *m*ala, na *n*a apoloa
honosie *n*aeta apoloa: na nunu kei nunu ana mu
helui leu; hiolo*n*a oto kei totola: muola ie aehota-
lana salu*n*e ena.
9 Tae omu ke lio talamiu oto: ana kire kei qeloomu
hunie pulita ni leilei; na rapusilemiu kei laelae ilaona
mu nume ni ruru; na oto omu kei ure i naona mu
governor na mu inemauri itehulaaku, huni unu
10 haaoai*n*e hunire. Na houleinilana tataroha diana kei
11 holai lae hunie taena *n*a *m*ala. *N*e maholo kire ko
toleomu taau, na ko qeloomu oto, *n*e *m*ane omu holai
neineisae toote uri omu kei ere uritaa: tae peenie
meola na niilana ko laelae huniomu ana maholoi
satona, *n*e leune omu ke unuunue na: ana e kaa iomu
12 ike ko ereere, tae peie Lioa Maai. Ana asine *n*aini
kei qeloa asine hunie mae*n*a, na amana *n*aini kei qeloa
kalena: na *m*e*m*ela kei taelai hahie mu amada na mu
13 nikada, huni seunilada. Na ahutana *m*ala kei *n*idu
upu huniomu aena sataku: tae ini ko io susu hulaana
oretalana haaurilana kei lae.
14 Tae maholo omu ko leesie muola ni heilele*d*i*n*e kei
haanao*n*a hanue ko ure ana leu oto kaa adona (ini ko

saie *n*e ke ro*n*o saie oto), *n*e oto ana maholona muini
15 i Judea huni ke tahi ile*n*ine mui toloi henue; tae
*n*aini i koluhe *m*ane hei siho lou hou, wa *m*ane sili wei
16 nume, uri huni luue *n*a meola i nume i*n*eie: na ini
17 i hohola *m*ane olioli lou huni ke da tooni i*n*eie. Tae
amaamasilana muini iada e maelo na muini ko haa-
18 haasusu ana mu di*n*e urinena! Tae omu ke are*n*ai
19 *m*ane siho oto urine ana rara. Ana mu di*n*e urinena
siohaa*n*a otona, na e kaa urine oto urei oto mai aeho-
talana haahola*n*a a God e haaholaa kau hule mai
20 ienini, na saa hei urine lou ana *n*a di*n*e. Ana oto
a Lord kaa apeapehite urine ana mu di*n*e na, haala
haaurilana iteitana *n*aini haike oto oo: tae aena ana
muini lio hunilada e lae, *n*eii e lio hunire kau, *n*e
21 esi apeapehite ana mu di*n*e *n*eena. Maholona uri
ana *n*aini ko teuri huniomu, Lokau, a Christ *n*e
ienini; wa, Lokau, i*n*eii *n*eena; *m*ane omu hiwalai-
22 moli ana: ana mui Christ eroero peie mui prophet
eroero kire kei taelai, kire kei haatainie mui tolimaa
na mu anoa, uri huni haatakaloa muini lio hunilada e
23 lae, ana ohe kei *m*adau urine. Tae omu ke lio talamiu
oto: lio kau, ineu nou unu lalau*n*ei ana taena *n*a ola
huniomu.
24 Tae ana mu di*n*e *n*eena, oto i purine siohaa*n*a *n*eena,
*n*e sato kei ulue maana, na warowaro saa hei toliasie
25 lou rara*n*ana, na mu heu kei e*n*uru *m*aanie salo, na
26 muola aailaa ile*n*i kei esuoloolo. Ana maholo na kire
kesi leesie Kale ni inoni ko lae mai laona mu uru
27 pei nanama*n*a paine na pei menikulua*n*a. Oto ana
maholona kesi usu*n*einie wau mu angel, na kei siokoni
ana muini i*n*eie lio hunilada e lae *m*aanie hai maai
de*n*i heiliune, mai ana *n*e*n*edei welumalau hulaana
*n*e*n*edei salo lou.
28 *N*e omu ke qaaro*n*oisulie alahuu*n*e ie ana fig:
maholo ko pesu maomaopue, na ko ure, omu mana-
29 tainie oto uri oku e karaini oto; urine lou iomu,
maholo omu kei leesie muola urinena kei oa oto, omu
ke manatainie oto uri i*n*eie e karaini oto mai, oto ana
30 aena maa. Toohu noko unue huniomu uri, Qau*n*e
ienini e saa suu ike, na muola ienini kaa saro oa

31 ma*no*. Ile*ni* na ano kei suu, tae walaku otó saa suu
32 ike. Tae kaa iteitana *n*aini huni ke manatainie
haidi*ne* *n*eena wa maholoi satona, hulaana lou mu
angel ile*ni* na haike, na a Kale haike lou, tae peie
33 a Mamaa oto haliite. Tae omu kei lio talamiu oto,
omu ke kakali lete omu ke are*n*ai oto: ana omu
34 kaa manatainie uri maholona kei too i*n*anite. Ana
e urihana oto *n*a inoni, ko io ni awataa oto, e lae
*m*aanie nume i*n*eie, na e maaie nanama*n*a hunie
mu heiraretai i*n*eie, e haadora ani esu*n*e ikire, na
e haatolaie ini ko kakakali i maa huni ke liolio oto.
35 Aena *n*eena omu ke kakali lete: ana omu kaa mana-
tainie maholo aei nume kei lae mai ana, ohe i seulehi,
wa ohe i upui rodo, wa ohe ana kue ko *n*ara, wa ohe i
36 hoowa oto; *m*ane da ko lae rorora mai na ko lio
37 tooamiu ko maahu oto. Na leu noko unue huniomu
*n*e noko unue hunire ahutada uri, Omu ke kakali
lete.

14

1 Oto e ro ata di*n*e oto honosie rekelao*n*i kei siho oto,
na houla oto ani bread lalemo: oto mui naohai priest
na mu haausuli e looloonainie helesilana uri ke lae
2 uritaa ani ero*n*a, huni seunilana oto: ana kire teuri
keu, Suuri ana houla, *m*ane *m*ala e *m*aolaola itehu-
laana.
3 Oto maholo e oo i Bethania i numa Simon ini e tou,
maholo e eno huni *n*eu*n*e, *n*aeta keni e lae mai, e
helesie kaokao hau laqi ni suu e manola tohu*n*ei ola
ni henuilana ilalona; oto e qaalie kaokao, esi li*n*isie i
4 qeune. Tae *n*a muini hikada saeda esi tataala ma-
raada, kire teuri, E ue ko talei waetainie laqi ni suu
5 ie? Ana uri haaholi*n*einilana ko lae, haala kire kei
terie mu tooha liutaana olu ta*n*alai penny ana, huni
6 haadoa mu inoni meitale ani. Oto kire kosi uqesie.
Tae a Jesus e teuri, Omu ke rohu *m*aanie; *n*a taa ni
omu ko kotahie hunie? e qaoa meola diana hunieu.
7 Ana mu inoni meitale kire talei oo onioni peiomu,
na oto omu ke hele diana hunire ana taena *n*a maholo

oto isulie saemiu; tae ineu nou saa oo onioni ike
8 peiomu. E qaoa oto meola e manatainie: e suuhi
akau oto ana sapeku loosie aorileku kei laelae oto.
9 Na toohu noko unue huniomu uri, Houleinilana
tataroha diana kei lae ana taena *n*a leu ana ahutana
walumalau, *n*e ladolana lou meola a keni ie e qaoa
huni amasitoo*n*a ana.
10 Oto a Judas Iskariot, i*n*eii *n*eena *n*aini hikana awala
*m*ana rue, e hoalai saana mui naohai priest, uri huni
11 ke qeloa oto hunire. Oto kire ro*n*o urine *n*e kire si
saesaediana, kire si haalu oto uri kire ke nii tooha hunie.
Oto esi iroa hunie *n*a leu diana huni ke qeloa hunire.
12 Oto etana *n*a di*n*e ani bread lalemo, maholo kire ko
unue rekelao*n*i oto, mui qaaro*n*oisuli i*n*eie esi teuri
hunie, O sare da huni melu lai talamai itei huni oke
13 *n*aue rekelao*n*i? Oto kosi usu*n*einie taau e ro ini ana
mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, kosi teuri hunirerue, Moro ke
lae tai hulume, na *n*a inoni ko a*n*ainie wai ke odoio-
14 moro: moro ke luluisulie oto; na ko lai sili ana *n*a
leu, *n*e moro kesi teuri hunia aei nume *n*eena, A
Haausuli ko teuri, Duru ni awataa ineu *n*eitei, leu
iemelu na mui qaaro*n*oisuli ineu melu kei *n*eue reke-
15 lao*n*i ana? Na oto kei haatainie mone huniomoro
haala*n*i peine kire holasie oto kire mouqeline oto:
16 *n*e moro ke talamai tai leune. Oto mui qaaro*n*oisuli
kosi isitaa taau, ko lai tai hulume, na ko lio tooana
oto mala e unue kau hunirerue: *n*e kererue kosi
talamainie rekelao*n*i.
17 Oto e saulehi na kosi lae mai kiraelu na awala *m*ana
18 rue. Oto maholo kire ko eno oto huni *n*eu*n*e na ko
*n*eu oto, a Jesus kosi teuri, Toohu noko unue hunio-
mu uri, *N*aini hikemiu kei qeloau, i*n*eii otona ko
19 *n*eu peieu. Oto kire kosi talaai saesaehu, kosi ere
20 taataa ini hunie uri, Ohe e kaa ineu ike? Oto ko
teuri hunire, *N*aini oto hikana awala *m*ana rue, ini
21 ko lolomai tararuru peieu ilaona nime. Ana Kale
ni inoni ko laelae oto, mala usulana e lae oto ana:
tae amaamasilana inoni *n*eena qelolana Kale ni inoni
kei lae ana! e la otoi diana nana inoni *n*eena, uri ke
suuri hute mai.

22 Oto maholo kire ko *n*eu esi da hoi bread, oto ko ere
haadianaa, kosi nisie, na kosi niinii hunire, peie ko
23 teuri, Omu ke heleana: hasioku *n*e ienini. Na ko da
kaokao, oto ko ere haadianaa, na kosi niie hunire:
24 oto kire mani inu ana. Na e teuri hunire, Apuku *n*e
ienini ana haalu*n*e, ahesilana ko lae oto itehulaana
25 muini hu*n*e. Toohu noko unue huniomu uri, Nou
saa hei inuhie lou *n*a eweewei vine, na kaa saro lae
hulaana haidi*n*e *n*eena nekei inu haalu ana ana ala-
ha*n*a a God.
26 Oto kire kana ma*n*o kire si isitaa taau hunie toloi
henue i Olivet.
27 Na a Jesus ko teuri hunire, Molu kei meni mauo
oto: ana usulana e lae oto uri, Nekei seunia kakalihe,
28 oto mui sheep kei tata*n*a oto. Tae peenie, i purine
taelaku kei lae oto, nekesi naomiu oto hai Galilea.
29 Tae a Peter kosi teuri hunie, Toohu noko unue hunio
uri, Uri ana ahutada kire ko meni mauo amu, na
30 tae ineu haike. Oto a Jesus ko teuri hunie, Toohu
noko unue hunio, uri ioe i siiri, oto ana hairodo ienini,
kue e saa *n*ara haarue oto, na o kaa saro tatei*n*einieu oto
31 haaolu. Tae e ere talihe oto hitoo ko teuri, Leu i
sapeku ote uri huni neke mae oto peio, nou saa roroa
tatei*n*einio oto. Na ahutada kire ko meni ere oto
noone urine.
32 Na kire ko lai hule ana leu kire saie uri i
Gethsemane: oto ko teuri hunie mui qaaro*n*oisuli
33 i*n*eie, Omu ke io iano kai leu, huni neke are*n*ai. Oto
ko hoara kira Peter na a James na a John, oto e
34 talaai pupulueie saena, na e pili*n*ie. Na ko teuri
hunire, Saeku ko la otoi hu e adona oto hunie mae*n*a:
35 molu ke io kai leu, molu ke liolio kau. Oto ko kele
laelae taau, na ko lai ladainie iano, na ko are*n*ai uri,
ana ke ola *mam*adau, maholoi satona ke aia oto
36 *m*aanie. Na e teuri, Aba, Mama, waluola e mani
*m*adausio oto; oke sulu asie kaokao ie *m*aanieu: tae
peie *m*ane leu i saeku e oa oto, tae leu oto i saemu.
37 Oto ko oli lou, ko lio tooada ko maahu, na kosi teuri
hunia Peter, Simon, uri oko maahu? uri o saa roroa
38 lio peieu *n*a taataa maholoi sato? Molu ke lio, molu

ke are*n*ai, *m*ane molu daolalo ana malaaho*n*alamiu:
39 lioa aailaahaana taane ana, hasio mone e qeto. Oto
e hei hoalai *m*aanire, ko are*n*ai oto, ko oniana oto
40 taataa mei wala *n*eena. Oto kosi hei oli lou, ko lio
tooada ko maahu, ana maadaelu ko la otoi hie e
aopa; na kire kaa manatainie kire kei alamie uritaa.
41 Oto olune ko oli lou, kosi teuri hunire, Molu ke
maamaahu oto ie, molu ke mamalo: e diana oto;
maholoi satona e too oto; lio kau, qelolana oto Kale
42 ni inoni ilaona nimada orahaa. Taelai, kolu ke lae-
lae: liokau, ini ko qeloau ko nanauhikolu mei.
43 Na lauae, maholo ko ereere ue, lio kau, a Judas
ko lae mai *n*aini hikana awala *m*ana rue, na *m*ala
hu*n*e peie pei naihi na pei die, uraana mui naohai
44 priest na mu haausuli na mui ratoni*m*ane. *N*e oto
ini e qeloa e ere haaluelu hunire, e teuri, Ini oto neke
nono peie, i*n*eie oto ena; molu ke helesie, molu ke
45 tole sapemawa taau ana. Oto e lai hule oto, kosi
tolani nao susuhie oto, kosi teuri, Rabi; na ko nono
46 peie. Oto kire kosi niinime hunie, kire ko helesie
47 oto. Tae *n*aeta inī hikana muini e ure kalikeli e
darasie naihi i*n*eie, oto ko repusie konikonihe naohai
48 priest, ko tapa tekelainie ali*n*ana. *N*e oto a Jesus
e alamire ko teuri hunire, Molu isitaa mai mala uri
hunie inoni horohoro peli, pei naihi na pei die uri
49 huni helesileku? Nou talei ooo peiomu suli heidi*n*e
tai lolata maai nou haahaausuli, na oto omu kaa
50 helesieu: tae hunie haaoailana oto mu usuusu. Oto
kire mani pola *m*aanie, kire ko tehi oto.
51 Na *n*aeta saanau e hakusie e luluisuli, e aluhi oto
ana mi sala rerea hahie sapena, ana e io *m*akule kau:
52 oto kire helesie oto; tae e pola oto ko asie mi sala
rerea *n*eena, kosi tehi *m*akule taau.
53 Oto kire ko si tolea Jesus taau saana naohai
priest: oto ahutana mui naohai priest na mui ratoni
54 *m*ane na mu haausuli e loko noone peie. Na a Peter
e luluisulie kau e haataulie, oto tai nume tai lolata a
naohai priest; na e io iano peie mu palopalo, kosi
55 rarara*n*i horana esolana du*n*e. Oto mui naohai priest
na ahutana koruhei inoni leilei kire ko meni heita-

lenainie na muola ni unu haaoaie hahia Jesus uri
56 huni seunilana; na kire kaa lio tooani ike. Ana
muini hune e unu haaoaie eroero hahie, tae unu
57 haaoaine ikire kaa sada ike. Oto na muini e taelai,
58 kire ko unu haaoaie eroero hahie, kire teuri, Melu
ronoa e teuri keu, Neke oho asie nume maai ienini
talana ninimei inoni, na oto ana olu heidine neke
59 tohue naini oto kaa talana ninimei inoni. Na e
urine noone lou unu haaoaine ikire kaa sada ike.
60 Oto a naohai priest e taelai i matolada, kosi dolosi
ana a Jesus, ko teuri, Uri o saa alaalami ike? muola
61 taa ni ie kire ko unu haaoaii hahio? Oto e rohu kaa
nu. Oto a naohai priest e hei dolosi lou ana, kosi
teuri hunie, Ioe ohe a Christ, Kalena ini e deidehie?
62 Oto a Jesus e teuri, Ineu oto: na omu kei leesia Kale
ni inoni ko io i qaloqalona nanamana, na ko siho
63 mai peie mu uru urei leni. Oto a naohai priest e
hakasie tooni ineie, kosi teuri, Na taa ni kolu ko saro
64 haiheitalea lou na mala ni unu haaoaii? Molu ronoa
oto ere tauteune: molu ko neineisae uritaa? Oto
kire ko meni lei too oto ana uri e adona oto maena.
65 Na na muini e talaai nisuhie, na ko ulue maana, pei
ko hihidelie, na ko teuri hunie, Oke ere ni prophet
keu: na mu palopalo e takuhie peie mu maai repu-
silana.
66 Na a Peter e io hai iano hai lolata, na naeta keni
67 haalu a naohai priest ko lae mai; na ko leesia Peter
ko rararani, esi toomaie, pei ko teuri, Ioe ohe noone
68 lou peie ini ni Nasaret a Jesus ni neena. Tae ko
tateineinie, ko teuri, Nou kaa manataie ike, wa neke
rono saie meola okò unue na: oto e isitaa taau tai
69 mara nume; na kue e nara kau. Na keni haalu ne
e leesie, na ko talaai unue lou hunie mala e ureure
70 hai leune uri, A mane ie noone hikada. Tae ko hei
tateineinie lou. Oto e kaa tewa lou mala e ureure hai
leune ko teuri hunia Peter, Toohu ioe noone hikada;
71 ana ioe na mane ni Galilea. Tae ko talaai ere ni
heiuwesine, ko ere haihonoai uri, Nou kaa hahuei
72 manatainie oto inoni ie omu ko unuunue. Na lauae
kue e nara oto ruana. Oto a Peter kosi amasitoo ana

mei wala na, ana oto a Jesus e teuri keu hunie uri,
Kue e saa *n*ara haarue oto, na o kaa saro tatei*n*eiuieu
oto haaolu. Na kosi neineisae ana, ko *n*ara oto.

15

1 Oto lauae i hoowa mui naohai priest peie mui rato
ni *m*ane na mu haausuli, na ahutana koruhei inoni
leilei, kire mani wala oto, kire kosi hoosia Jesus, kire
2 ko tolea taau, kire si qeloa hunia Pilate. Na a Pilate
e dolosi ana uri, Ioe ni Inemauri nana mui Judea?
Oto ko alamie kosi teuri hunie, *N*ei teuena, oko unue
3 na. Oto mui naohai priest ko qelu wala hu*n*ehu*n*aa
4 ile*n*ine. Oto a Pilate ko hei dolosi lou ana uri, Uri
o saa alamire ike? liokau kire ko qelu wala ile*n*imu
5 ana muola hu*n*e urine. Tae a Jesus oto kaa hei alami
lou oto oo; lae hulaana a Pilate e pa*n*atainie oto.
6 Na ani houla e toitoliasie kau hunire *n*a taataa
7 inoni kire hoosie, *n*aini kire ke haatohue ana. Na ini
oto kire saie uri a Barabas, kire hoosie oto peie muini e
haiseuni, muini *n*eena e talei horo oto ana haiseuni*n*e.
8 Oto *m*ala hu*n*e e hanetaa taau na ko talaai haatohu
ana uri huni ke qaoa oto mala ko talei qaoqaoa oto
9 hunire. Oto a Pilate kosi dolosi ada uri, Omu
saetooana uri huni neke luhesie huniomu a Inemauri
10 nana mui Judea? Ana ko liosaaie oto uri kire qeloa
11 wau ani lio*n*a i *n*aenimaa. Tae mui naohai priest
kire ko susuaili hunie *m*ala hu*n*e, uri huni ke hahuei
12 toliasia Barabas hunire. *N*e oto a Pilate ko hei
alamire lou ko teuri hunire, Kei urine *n*a mei taa ni
nekesi qaoa hunia ini omu ko saie uri Inemauri nana
13 mui Judea? Tae kire ko si tea lou uri, Rapu tale*n*a-
14 silana kei lae ile*n*ine poupou. Oto a Pilate kosi teuri
hunire, Ana *n*a taa ni, *n*eitei meola aela e qaoa?
Tae kire ko tea oto liutaa uri, Rapu tale*n*asie ile*n*ine
15 poupou. Oto a Pilate, ana ko sare haarakoa *m*ala
hu*n*e, kosi luhesia Barabas hunire, na e holai repusie
Jesus kau, oto esi qeloa oto huni repu tale*n*asilana
ile*n*ine poupou.

16 Oto mui soldier e tolea taau tai lolata, oto tai numa
Governor; na kire kosi haraie taau ahutana pulita
17 ikire. Na kire ko tooni hahie ana *n*a tooni noro, oto
kire ko hirie mui walo kaukeu huni rorodara, kire
18 kosi neie i hahona; na kire ko talaai paalahea uri,
19 Deidehio oto, Inemauri nana mui Judea! Oto kire
si daroie i qeune ana maai rade, kire ko *n*isuhie, kire
20 ko qautou hahie ko pouruuru hunie. Oto kire haa-
haa*m*asi ana ma*n*o kire si taasie tooni noro *n*eena
*m*aanie, kire ko toonie lou ana tooni i*n*eie. Oto kire
kosi tolea taau huni repu tale*n*asie ile*n*ine poupou.
21 Na kire ko deu ramoramoa hunie ini e mahoro
kau, e ure i hohola, amana oto a Alexander na a
Rufus, huni kei hekusire oto, uri huni ke a*n*ainie
22 poupou i*n*eie. Oto kire ke lai tolea tai leu i Golgotha,
23 ere olisilana uri, Leu mala rarata. Oto kire ko niie
taau wine hunie kire aroqaie pei mur: tae kaa da
24 ike. Oto kire rapu tale*n*asie oto ile*n*ine poupou, kire
kosi ado ana mui tooni i*n*eie, kire ko hehutoo hunii,
uri *n*aini ke tooana *n*a leu, *n*aini ke tooana *n*a leu.
25 Na olune *n*a maholoi sato oto, *n*e kire kosi repu
26 tale*n*asie ile*n*ine poupou. Na usuusu oto tai hahona
mei wala *n*eena kire qelusie kau ile*n*ine kire usue uri,
27 Inemauri nana mui Judea. Na e ro *m*ane horohoro
peli kire rapu tale*n*asirerue tararuru peie; *n*aini i
29 qaloqalona na *n*aini i meumeuline. Oto *m*ala ko liu
i leune kire ko ere tauteu hunie, kire ko teileinie
qaude, kire ko teuri, Hoe, a oho asie nume maai, na
30 a tohu elihoi ana olu heidi*n*e, oke haaurio otona, oke
31 siho hou *m*aanie poupou. Urine lou mui naohai
priest ko haa*m*asi heiliu ana peie mu haausuli ko
teuri, E roroa haahaaurie kau *m*ala aopa; tae e saa
32 haaurie ike maraana. A Christ, Inemauri nana mu
Israel, huni ke siho oto ana maholo ie *m*aanie poupou,
hunie kolu ke leesie kolu si hiwalaimoli ana. Na ro
ini kire rapu tale*n*asirerue tararuru peie kire ko
leledie noone.
33 Oto onona *n*a maholoi sato e hule oto, na rodohono
e dau hahie ahutana hanue lai hulaana siwana *n*a
34 maholoi sato. Oto ana siwana *n*a maholoi sato a

Jesus e soi ana mei wala paine uri, Eloi, Eloi, lama
sabakthani? ere olisilana uri, God ineu, God ineu, e
35 ue oto o tahi *m*aanieu? Oto *n*aeta mu heluini ana
*m*ala e ureure ileune e rono, kire si teuri, Liokau, ko
36 soia Elija. Na *n*aeta ini e huru, e haahonue mei
loilosi ani vinegar, ko susuie ana maai rade, ko da
huni ke haainuhie, ko teuri, Nee kau; kolu ke saro
37 haiadei kau ana ohe a Elija ko lae mai i ohosie. Oto
a Jesus e saro soi ana mei wala paine, esi toliasie
38 ma*n*oma*n*ona. Na sala kire lohea honotana nume
maai e haka ure tai le*n*i e lai hule oto hai ano.
39 Oto *m*ane kenturion, e ure kau i odohaana, maholo e
leesie e toliasie ma*n*oma*n*ona urine, *n*e esi teuri,
40 Toohu oto a *m*ane ie Kalena God. Na mu keni
noone lou e talei tootoomaie urei haatau: a Mary ni
Magdala noone peire, na a Mary nikana James ini
41 *m*ei*m*ei kererue a Joses, na a Salome; muini e
luluisulie kau maholo e io hai Galilea, na e raretainie
kau; na *n*aeta mu helui keni aopa lou noone kire
hanetaa peie tai Jerusalem.
42 Oto e saulehi oto, aena ana di*n*e ni talamai*n*e oto
43 na, uri, di*n*e i naona di*n*e sabbath, *n*e a Joseph ni
Arimathaea e lae mai, i*n*eie *n*aini ana koruhei inoni
leilei kire haamau ana, na i*n*eie noone e maohie oto
alaha*n*a a God; oto e neisae moutei oto, esi lai sili
44 saana Pilate, e haatohue rae ana Jesus. Na a Pilate
e pa*n*atainie ana ohe ko mae oto: oto e haraie mai
*m*ane kenturion *n*eena saana, esi dolosi ana ohe e
45 upuni mae oto. Oto esi manatainie ana *m*ane
46 kenturion, kosi maaie rae hunia Joseph. Oto e holie
sala rerea, na ko ohosie oto, kosi lai neie laona
kiliqeu kire didie ana hau; oto ko huesie hau honosie
47 maana kiliqeu. Na a Mary ni Magdala na a Mary
nikana Jesus kererue mani leesie leu kire aorie ana.

16

1 Oto di*n*e sabbath e haro ma*n*o oto, a Mary ni
Magdala, na a Mary nikana James, na a Salome, kire

si holie mu ola wauwesu, uri huni kire kei lae wai
2 suuhie. Na oto mola i mahuohuo ana etana *n*a di*n*e
ani week, kiraelu ko lai hulaana kiliqeu na sato e qaa
3 oto. Na kiraelu ereere maraadaelu uri, Atei keu kei
4 huesie hau nakaelu *m*aanie maana kiliqeu? Oto
kiraelu ko lio alele*n*a, kiraelu kosi leesie oto uri kire
5 huesie oto: ana e la otoi peine liutaa. Na kiraelu ko
lai sili tai kiliqeu, kiraelu kosi leesie mei saanau ko io
iano i qaloqalo e tooni ana *n*a tooni rerea; na kiraelu
6 si esirei. Oto ko teuri huniraelu, *M*ane molu esirei:
molu ko loohia Jesus, ini ni Nasaret, kire rapu
tale*n*asie kau ile*n*ine poupou: e taelai oto; e aia ileu:
7 lokau, leu kire neie ana kaie! Tae molu lae, molu ke
unue saana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie na saana Peter uri,
Ko naomiu oto hai Galilea: *n*e molu kesi leesie hai
8 leune, mala e unue kau huniomolu. Oto kiraelu si
isitaa taau, ko tehi oto *m*aanie kiliqeu; ana kiraelu
ko la otoi erieriri pei ko pa*n*atainie: na kiraelu kaa
unuunue ike saana *n*aini; ana kiraelu la otoi meu.

9 Oto e tae oto i mahuohuo ana etana *n*a di*n*e ani
week, esi holai haatai hunia Mary ni Magdala, e
10 sikerainie kau e hiu lioa ni orahaa *m*aanie. *N*ea keine
kosi lai unue saana muini e hakusie kau, ana kire
11 tatako pei *n*ara*n*ara. Oto kire ro*n*o oto uri ko meuri,
na uri leesilana e lae ana, tae kire kaa hiwalaimoli
ike.
12 Oto muola ie e haro ma*n*o *n*e haatainilana e hei lae
lou ani sape aopa hunie ro ini hikada, ana kererue
13 aweawe ko laelae i henue. *N*e kererue hoalai ko lai
unue saana ahutana pulita: tae kire kaa hiwalaimoli
oto lou adarue.
14 Ma*n*o urine haatainilana e hei lae lou hunie awala
*m*ana eta maraada ana kire eno ana *n*au*n*e; oto e
ereada hahie sae ruerua*n*a ikire na hahie saeda e hau
aena kire kaa hiwalaimoli ana muini e leesie maholo
15 e taelai oto. Oto e teuri hunire, Omu ke laehie
ahutana walumalau, omu ke houleinie tataroha diana
16 hunie taena *n*a ola kire haaholaa. Ini ko hiwalaimoli
na lotomaailana ko lae, ini ni haaurilana oto, tae ini

17 oto kaa hiwalaimoli ini ni lei tooana oto. Na mui toli-
maa mala muini ie kei luluisulie *m*ala ko hiwalaimoli:
kire kei sikerainie mui lioa ni orahaa i nunuhaana
18 sataku; kire kei ere ana mui ere*n*a haalu; kire kei
suluie mu *m*aa, na uri ana kire kei inuhie me ola ni
maesie, *n*e e saa dau huisire ike; kire kei qaora mui
maemaea ana nimada, na kire kei awaa oto.
19 Oto *n*ea Lord Jesus *n*eena e ere ma*n*o hunire, *n*e
20 tahelainilana esi lae tai le*n*i, na kosi io oto iano i
qaloqalona God. Na kire isitaa taau, ko laelaeli wala
ana taena *n*a leu, na a Lord ko hele tararuru peire, na
ko haasusue mei wala ana mu tolimaa e luluisulie.
Amen.

TATAROHA DIANA

MALA

A LUKE E TAROHAINIE

1

1 Aena ana *n*a muini hu*n*e e daudeu huni unu
ladohainie waluolana e too oto i saakaelu, mala kire
2 lalado tatarau mei huni emi eni, aleini noone e
leesie na e palopaloa mei wala ure mai i aehotalana,
3 *n*e ineu noone nou unue uri e diana, ana nou lulu
isuli wainiini ana waluola na ure mai i aehotalana,
hunie neke usu tatarau eni hunio, *m*ane diana
4 Theophilus ; hunie saemu ke tahanie walaimoli*n*e
ana mui wala haausulilemu e lae oto ani.

5 Ana qo*n*ina Herod, Inemauri i Judea, *n*aeta priest
satana a Sakarias, i*n*eii ana pulitaa haiheioli a Abia :
na hue i*n*eii e uraana mui kalena Aaron, satana a
6 Elisabet. Na kererue mani io odotai i naona God,
kererue mani laelae isulie mu haatola*n*a na mui
tolaha a God, e kaa leu ike huni qelu ile*n*idarue ana.
7 Na e kaa kaledarue, ana a Elisabet e amara, na
kererue mani repo oto.
8 Oto qaolana e lae urini, uri maholo e palopaloa
tolaha ni priest i naona God ana leu talana pulitaa
9 i*n*eie, mala mui priest e manatai deui, *n*e leu oto
i sapena hunie ke sili i numa Lord ana kire ko
10 hehutoo hunie ni unu da*n*o wauwesu. Na ahutana
*m*ala e qaoqao ola puu i sihana ana maholoi sato
11 huni unu da*n*o wauwesu. Na angel a Lord e
waara hunie, e ure qaloqalo ana ora ni unu da*n*o

12 wauwesu. Na a Sakarias e leesie saena esi liki,
13 na mau*n*e e daue. Tae angel a Lord e teuri
hunie, *M*ane o maumeu, Sakarias: ana kire ro*n*oa
oto aitanai*n*e ioe, na hue ioe a Elisabet kei haahutaa
14 kalemu nemue, na oke saie satana uri a John. Na
o kei ileileni*m*ae na o kei saesaediana itehulaana;
na *m*ala hu*n*e noone kei ileni*m*ae hahie hutelana.
15 Ana kei alaha i naona Lord, na e saa inu ike hikana
wine wa hikana *n*a wai ni qeuqeua*n*a; na kei honu
16 ana Lioa Maai, uraana iana nikana. Na kei haaliue
17 mui kalena Israel hu*n*e takoia Lord God ikire. Na
kei naona ana Lioa na ani sakahaana a Elija,
huni haaliue saena muini amada takoie mui kaleda,
na kira haitohe huni laelae isulie saenanau*n*e kira
odotai; huni deu dianaana nana Lord *n*a *m*ala
18 kire mouqelide oto nana. Na a Sakarias e teuri
hunia angel uri, Neke manatainie uritaa leu ie? ana
ineu nou repo oto, na hue ineu e repo keni noone.
19 Oto *n*ea angel e alamie kosi teuri, Ineu a Gabriel,
noko ure i naona God; na kire usu*n*einieu mei ni
unue hunio, na ni tola taha*n*ainie tataroha diana ie
20 hunio. Na lio kau, oke qeu na o saa ereere ike, lae
hulaana di*n*e waluola ie kei oa ana, ana o kaa
21 hiwalaimoli ike ana walaku, *n*e kei oa taane ana
qo*n*ine. Na *m*ala e io loosia Sakarias, na kire pa*n*a-
tainie ana e haahiru urine i nume maai. Na e saro
22 isitaa, tae e kaa ere ike hunire: tae e alaala qau
23 mola hunire, na e io qeu tarau oto. Na mui di*n*e ni
palo*n*a i*n*eii e haro ma*n*o, esi oli i nume i*n*eie.
24 Na mui di*n*e *n*eena e saro ma*n*o a Elisabet hue
i*n*eie e qalu; na e io mumuni e lime warowaro, e
25 teuri, A Lord e teurine aku ana di*n*e e maatolieu ana
huni taasie wala ni lelediIeku i matolai inoni.
26 Oto ana onona *n*a warowaro God e usu*n*einia angel
Gabriel takoie *n*aeta hulume i Galilea, satana hule-
27 mena i Nasareth, saana raorii ere hahilana nana
*n*aeta *m*ane satana a Joseph, uraana numa David;
28 na satana raorii *n*eena a Mary. Na e sili weu saana,
kosi teuri, Deidehio keine, kire haahu*n*aa nii*n*e hunio,
29 a Lord oto peio. Na saena esi liki itehulaana mei

wala ie, esi looloonainie mei wala ni haadiana*n*a ie
30 uri e lae uritaa. Na angel e teuri hunie, *M*ane o
31 maumau, Mary: o hele odoie nii*n*e ana God. Na
lio kau, o kei hie i iemu, na o kei haahutaa kalemu,
32 na o kei saie satana a Jesus. *N*eii kei alaha, na kire
ke saie uri Kalena Ini e Liutaa: na a Lord God i*n*eie
kei niie taau hunie naunekume ni alaha a David
33 amana: na kei alaha hahie numa Jakob oto di oto di;
34 na alaha*n*a i*n*eii saa ano oto oo. Oto a Mary e teuri
hunia angel uri, Muola ie kei *m*adau uritaa? ana
35 nou kaa manatainie ike *n*a *m*ane. Oto a angel e
alamie ko teuri hunie, Lioa Maai kei siho ile*n*imu,
na nanama*n*a Ini e Liutaa kei melusio: aena *n*eena
me ola kei hutaamu sailana uri e maai, Kalena God
36 otona. Na lio kau, a Elisabet a takihemu, i*n*eii e
qalu oto ana repo*n*a: na onona *n*a warowaro ie oto
37 ana ini kire saie uri e amara. Ana iteitana *n*a mei
38 wala saa tototala ike ana God. Oto a Mary uri, Lio
kau, konikonihe a Lord ineu; qaolana huni ke lae
hunieu isulie walamu. Oto a angel kosi hoalai
*m*aanie.
39 Na a Mary e taelai ana mui di*n*e *n*eena esi leuae
taau i tolona hanue, takoie *n*aeta hulume i Judea:
40 ko sili weu i numa Sakarias, esi paalahea Elisabet.
41 Oto qaolana e lae uri maholo a Elisabet e ro*n*oa mei
wala ni paalahe*n*a a Mary, *n*e *m*ela esi ureure i iana;
42 na a Elisabet e honu ana Lioa Maai; na e ere ile*n*i
ana mei wala paine e teuri, Deidehio oto hikana mu
43 keni, na deidehie lou iemu. Na leu ie e urei tei
44 hunieu, uri nikana a Lord ineu kei maatolieu? Ana
lio kau, mei wala ni paalahe*n*a ioe e kali i eli*n*eku, *n*e
45 *m*ela esi ureure ni ileni*m*ae*n*a i ieku. Na deidehia
keine e hiwalaimoli ena; ana haaoailana oto muolana
46 qo*n*ileni hunie ana a Lord. Na a Mary e teuri,
Saeku ko soi haamanikulua Lord,
47 Na maurihaaku ko ileni*m*ae ana God a Haau-
rileku.
48 Ana e lio toli mei hahie keni i*n*eie mei keni reu.
Na lio kau, talimaa ie taena *n*a qau*n*e ni inoni kei
saieu uri *n*a keni deidehie.

49 Ana ini e nanama e daue anoa hunieu;
Na satana e maai.
50 Na amasi*n*e i*n*eii adona mui qeu*n*e
Kira haamau ana.
51 E haatainie ramolana ana nimana;
Ni tata*n*ainire kire tohainire ani loonai*n*e i saeda.
52 E hele toli*n*ie mu alaha *m*aanie naunekume ikire
E hele liutaa ana mui mei inoni reu.
53 E haama*n*ora *m*ala e hiolo ani ola diana;
Na e usu*n*ei *m*akule ana *m*ala e *m*ai.
54 E peia Israel ini i*n*eie,
Huni amasitoo ana amasi*n*e
55 (Mala e unue kau hunie mu weuwaka)
Hunia Abraham peie komu i*n*eie oto di oto di.
56 Na a Mary e io peenie mala e olu warowaro, esi oli
hai nume i*n*eie.
57 Na qo*n*ina Elisabet e siho hunie kei meuri ana
58 kalena; oto esi haahutaa kalena *m*ane. Na mu
euhenue i*n*eie na mui tekihana e ro*n*o ana a Lord e
haahu*n*aa amasi*n*e i*n*eie hunie na; oto kire mane sae-
59 saediana peie. Na qaolana e lae uri waluna *n*a di*n*e
kire lae mai hunie aha tolimaalana *m*ela; na kire
daudeu huni saie ana a Sakarias, isulie satana amana.
60 Na nikana e alamire e teuri, Suuri na; tae kire ke
61 saie ana a John. Oto kire ko teuri hunie, E kaa iteitana
*n*aini ana alei ini ioe kire ke sasaie ana sata ienini.
62 Oto kire alaalaqau hunia amana, uri e sare saie
63 satana ana atei. Oto e sukaa ola ni usuusu, esi
64 usue uri, Satana a John. Na kire mani pa*n*atainie.
Na *n*idune e tahi leuae, na meana e takaluhe, esi ere
65 taa, ko paalahea God. Na mau*n*e e daue ahutana
*m*ala e io kalikelire: na tarohainilana ahutana mui
wala ienini e taro ana ahutana tolona hanue i Judea.
66 Na ahutana muini e ro*n*oi e onimeinii i saeda, peie
mei wala uri, *M*au ie kei ue ana *n*a di*n*e. Ana
nimana Lord oto peie.
67 Na a Sakarias a amana e honu ana Lioa Maai, esi
ere ani prophet, e teuri,
68 Lahea Lord, God Israel;
Ana e maatolie na e tapa olisie mu apoloa i*n*eie,

69 Na e haauresie rara*n*oi ola ni haauri*n*e hunikie
Ana numa David ini i*n*eie
70 (Mala e unue ana *n*idune mui prophet maai i*n*eie
kire ure oto mai i aehotalana walumalau),
71 Haauri*n*e *m*aanie mui *m*aeloona ikie, na *m*aanie
nimada kira *n*idu upu hunikie;
72 Huni haatainie amasi*n*e hunie mui weuwaka,
Na huni amasitoo ana haalu*n*e maai i*n*eie;
73 Mei wala ni haapu*n*e *n*eena e po*n*ie hunia Abraham
amaka,
74 Hunie niilana hunikie uri kei haaisitaa*n*aini kie
*m*aanie nimada maeloo*n*a hunikie,
Huni kie kesi esu mamanutoo nana,
75 Ana io*n*a maai na e odotai i naona sulie qo*n*ike.
76 Na ioe, weewee, sailemu ke lae uri *n*a prophet nana
Ini e Liutaa:
Ana o kei naona Lord huni salea mu tala nana;
77 Huni niie saiola*n*a ani haauri*n*e hunie mu apoloa
i*n*eie
Ani saeasilana mu orahaa ikire,
78 Aena ana mei sae ni amasi*n*e a God ikie,
*N*e da*n*i urei le*n*i kesi maatolikie itehulaana,
79 Huni ra*n*ira io rorodoa na i mamalutana mae*n*a;
Huni le*n*u haaodohie aeka isulie tala ni henuelama.
80 Na *m*elana e paine tae, haasusulana ana Lioa
na e ooo laona mu henue sala hulaana di*n*e hunie
haatainilana nana Israel.

2

1 Oto qaolana e lae urini ana mu di*n*e *n*eena, uri
mei haatola*n*a e talaae ana Kaisar Augustus ni usue
2 satana ahutana *m*ala ana walumalau. Etana *n*a
usuusu ie kire usue maholo a Kurenius e governor
3 i Suria. Na *m*ala e mani lae ma*n*o huni usure, *n*aini
ni ana hanue i*n*eie, na *n*aini ni ana hanue i*n*eie.
4 Na a Joseph e tahelai mei i Galilea, *m*aanie hulume
i Nasaret, ko lai Judea, ana hanua David, sailana
i Bethlehem, ana i*n*eie ana nume na ana komu a

5 David; huni kire ke usurerue na a Mary e ere hahie
6 oto, e qalu. Oto qaolana e lae urine, uri maholo
7 kererue oo ileune, *n*e qo*n*ine esi siho ni haahute. Oto e
haahutaa kalena *m*ane *n*a naohai *m*ela; na e aluhie
ani sala, esi haaenohie hai laona leu ni haa*n*au keu,
ana e kaa too taladaelu i nume ni awataa.
8 Na mui kakali sheep e oo ana taataa hanuena kire
kakakali heiheioli ana mu pulita ni sheep ikire i rodo.
9 Oto angel a Lord e ure isulire, na rara*n*ana Lord e raa
10 kalikelire: na kire ko meu oto. Oto a Lord e teuri
hunire, *M*ane omu meumeu: ana lio kau, noko taro-
hanie huniomu tataroha diana ana ileni*m*ae*n*a liutaa
11 kei oa oto nana ahutana *m*ala: ana ini ni Haauri e
hute oto mai huniomu ana hulume a David, i*n*eii oto
12 a Christ a Lord. Na ienini oto tolimaa huniomu;
Omu ke lio tooana weewee kire aluhie ani sala, na
13 e eno ana leu ni haa*n*au keu. Na lauleu peia angel
*n*eena pulita paine hikana *m*ala tai le*n*i e paalahea
God, kire ko teuri,
14 Omu ke soi haamanikulua God tai salo,
Na mai iano hanuelama*n*a peire mu inoni i*n*eie e lai
lio sae tooada.
15 Oto qaolana e lae urini, uri maholo mui angel e
tahelai taau *m*aanire ile*n*i, oto kira kakakali sheep
kosi meni wala, kire teuri, Kolu keu i Bethlehem,
kolu ke leesie meola esi kele too ie, a Lord e tola
16 taha*n*ainie huni kolu. Oto kire taulei kire ko teuae,
kire si hule odoia Mary na a Joseph, na weewee e
17 eno ana leu ni haa*n*au keu. Na kire leesie, kire
si tarohainie mei wala unulana e lae hunire ana
18 weewee ienini. Na ahutana *m*ala e ro*n*oa kire si
pa*n*atainie muola kira kakakali sheep e unue hunire.
19 Tae a Mary e lolohainie waluola ie, kosi lolodosae
20 i saena ani. Na kira kakakali sheep e oli oto, kire ko
soi haamanikulua God ani paalahelana hahie waluola
kire ro*n*oi na kire leesii, mala unuleni e lae hunire
ani.
21 Oto e walu heidi*n*e e ahu oto huni aha tolimaalana
weewee, kire si saie satana uri a Jesus, mala angel a
Lord e saie oto kau maholo e kaa lodo ue'i iana nikana.

22 Na mu dine ni haarerea rarue e mano isulie
haatolana a Moses, ne kererue kosi tolea tai
23 Jerusalem, huni neie honosia Lord (mala usulana e
lae oto ana haatolana a Lord uri, Taena na mane
24 na naohai kale, sailana uri e maai hunia Lord), na
huni unu taladarue isulie me olana unulana e lae oto
ana haatolana a Lord uri, E ro hiroiku wa e ro
25 kalei urou. Na lio kau, na eta mane i Jerusalem,
satana a Simeon ; na ineii ienini e odotai na e palo-
paloa God, na e maohie haasaemanona mu Israel : na
26 Lioa Maai ne ilenine. Na Lioa Maai e haatainie
leu ie ana uri e saa lio hikana maena maholo e kaa
27 kerehie ue a Christ nana Lord. Na ineii ie e lai sili
tai lolata maai ana Lioa : na amana na nikana e
tolea wau a Jesus weewee, huni qaoa hunie mala kire
28 manatainie sulie haatolana, oto e apalaa, esi paalahea
God, ko teuri,
29 Lord, oto ie oko toliasie oto mane ioe
Sulie walamu, ana hanuelama ;
30 Ana maaku e leesie oto haaurine ioe,
31 O mouqeline oto i naoda taena na apoloa ;
32 Dani ni haatai ada mu apoloa aopa,
Na manikuluhaana Israel mala ioe.
33 Oto amana na nikana kererue panatainie moola
unuleni e lae raranana ; na a Simeon e paalaherarue,
34 esi teuri hunia Mary nikana uri, Lio kau, weewee
ienini kire haauresie hunie muini hune ana mu Israel
kei doudomu na ke taetaelai itehulaana ; na hunie
35 tolimaa ni heitohe hahie ; toohu na naihi kei too
tahaunudara ana saemu ; hunie kei haatainie mui nei
36 saena i saena mala hune. Na naeta keni a Anna,
na prophet, kalena Phanuel, ura ana komu a Aser
(qonine e hune oto, na mui dine e raarii e saro mano
37 ne esi io kau peie poro e hiu helisi, na e nao kau
e walu awalai helisi mana hai), na ineii ie e kaa
isiisitaa ike maanie lolata maai, ko palopaloa God
38 peie olo naune na peie aitanaine rodo na dani. Na e
tahelai mei ana maholoi sato neena esi lahea God,
na e tola tahanainie hunie ahutana muini e oo loosie
39 tapa olisilana Jerusalem. Na waluola isulie haato-

la*n*a a Lord e haro ma*n*o ada kire si oli hao i Galilea,
i hulume ikire i Nasaret.
40 Na weewee e paine tae, na e aailaa tarau, esi
honu ani saenanau*n*e: na niilana God e io ile*n*ine.
41 Na amana na nikana kererue laelae suli helisi tai
42 Jerusalem ana houla rekelao*n*i. Na mu helisi i*n*eie
awala *m*ana rue oto kiraelu kosi lae taau mala kire
43 manatai lae ana houla; na kire haama*n*oa mui di*n*e
kire si oli oto hao, tae a Jesus *m*ela e ooo i
Jerusalem; na amana na nikana e kaa manatainie;
44 tae kererue unue uri i*n*eii peie laeha, na kererue
laelae rodo; kererue si heitalea peie mui tekihada na
45 peie *m*ala kire manatainire: na kire kaa lio ike
hikana, kererue si oli lou tai Jerusalem, pei heitalelana.
46 Oto qaolana e lae urini, uri e olu di*n*e e saro ma*n*o,
kererue kosi lio tooana laona lolata maai e io i
matolana mui haausuli, ko roro*n*ora na ko dodolosi
47 ada: na ahutana muini e ro*n*oa e pa*n*atainie saiola*n*a
48 na alami*n*e i*n*eie. Oto kererue leesie *n*e saedarue
ko puo oto: na nikana e teuri hunie, Kaleku, e ue ni
o teurini huniemere? lio kau, iemere na amamu mere
49 haiheitaleo pei saehu*n*e. Oto ko teuri hunirerue, *N*a
taa ni moro haitaleau ana? Moro kaa manatainie
50 uri leu i sapeku huni neke io i numa Amaku? Na
51 kererue puotainie mei walana e unue huni rerue.
Oto e lae hao pei rerue, na e lai hule hai Nasaret; na
e tolai suli rerue: na nikana e lolohainie ahutana mu.
wala ie i saena.
52 Na a Jesus e paine tae pei e saenanau tarau, na
ani manata dianana peia God na peire mu inoni.

3

1 Oto ana qo*n*ina Tiberius Kaisar ana halisi awala
*m*ana limana ana alahana i*n*eie, na maholo a Pontius
Pilate e governor i Judea, na a Herod e tetrark i
Galilea, na a Philip asine e tetrark i henue i Iturea
na i Trakonitis, na a Lusanias e tetrark i Abilene, na
2 a Anas na a Kaiaphas mui naohai priest, oto walana
God e loho mai hunia John kalena Sakarias laona

3 hanue sala. Oto esi laehie taena *n*a hanue i reune
Jordan, e laelaeli wala ani lotomaai*n*e ni onisae*n*a
4 huni luhe asilana orahaa*n*a; mala usulana e lae laona
book mui wala a Isaia prophet, uri,
Walana *n*aini ko ereere paine laona hanue sala,
Omu ke sale akau ana tala a Lord,
Omu ke haaodohie leu ni lae i*n*eii.
5 Anomilana taena *n*a daiderie,
Hele toli*n*ilana taena *n*a toloi henue na taena *n*a
totorokoue;
Haaodohilana mui tala *m*aelu,
Tala kokohoa kei nei *m*a*m*adoleta ana;
6 Na taena *n*a hasio kei leesie haauri*n*e a God.
7 Aena *n*eena e teuri hunie *m*ala e lae wai saana
hunie lotomaailada, uri, Mu kalei *m*aa, atei ni e
haapasuliomu hunie omu ke tahi *m*aanie saewasu*n*e
8 kei tola? Omu ke hu*n*u eni huehuei da*n*o ke adona
onisae*n*a, na *m*ane omu aehota unue i saemiu uri,
A Abraham oto peikie a amakaelu; ana noko
unue huniomu uri, God e saka huni qaoa *m*aanie
9 mu heu ie mui kalena hunia Abraham. Na oto
ie hau toutohu kire konie oto lou i ehuine da*n*o: na
taena *n*a da*n*o kaa hu*n*u eni huehuei da*n*o diana
*n*e tohulana kei lae, na asilana oto laona du*n*e.
10 Na *m*ala e dolosi ana, kire ko teuri, Iemelu melu kesi
11 ue ena? Oto e alamire kosi teuri hunire, Ini e tooana
e ro koat, ke niie hunie ini koat i*n*eii haike; na ini
12 e too *n*aula, ke te urine lou. Na kira totola tooha e
lae lou mei hunie lotomaai*n*e, na kire teuri hunie,
13 Haausuli, iemelu melu kei ue ena? Oto e teuri
hunire, *M*ane omu totola tooha liutaana leu kire
14 hato*n*ainie huniomu. Na mui soldier e dolosi ana
lou, kire teuri, Na iemelu melu kei ue ena? Oto
e teuri hunire, *M*ane omu deu ramoramoa hunie *n*aini,
na *m*ane qelu eroero ana *n*aini; na saemiu ke lai
ma*n*o hahie waaitemiu.
15 Na *m*ala e talei maomaohie, na kire mani looloonai
16 i saeda ana a John, uri i*n*eie ohe a Christ; oto
a John kosi alamire, ko teuri hunire ahutada uri,
Ineu ie noko lotomaai emiu ani wei; tae ini ko lae

mai e saka liutaaku, na nou kaa malisine neke luhesie
hoo hahi ae i*n*eie; *n*eii kei lotomaai emiu ana Lioa
17 Maai na ani du*n*e: tetere i*n*eii i nimana, ni deu diana
ana leu ni *m*a*m*ada korn i*n*eie, na kei durue mui korn
laloi haa; tae kei unue hulehuleni laona du*n*e kire saa
*m*aasie oto oo.
18 Na e houleinie tataroha diana hunie *m*ala pei mei
wala ni eitanailada e hu*n*e na e haiaopai; tae a Herod
19 a Tetrark, ana a John e ere ana hahia Herodias hue
20 a asine, na hahie waluola tataala a Herod e qaoi,
e hei sapeii lou ana leu ie uri e hoosia John laona
nume hoohoo.
21 Oto qaolana e lae urini, uri maholo lotomaailana
ahutana *m*ala e haro lae ma*n*o, na lotomaailana Jesus
22 e lae ma*n*o lou, *n*e maholo e are*n*ai, salo kosi euhora,
na Lioa Maai e siho hou ile*n*ine, e too sapena e lio
mala hiroiku, na mei wala e loho mai urei le*n*i, e teuri,
Kaleku ni ioe *m*ane maai ineu; nou lai lio saetooamu.
23 Na a Jesus ienini e talaai haausuli na e olu awalai
helisi ana, na i*n*eii (mala kire unue) kalena Joseph,
24 kalena Heli, kalena Matthat, kalena Levi, kalena
25 Melchi, kalena Jannai, kalena Joseph, kalena Matta-
thias, kalena Amos, kalena Nahum, kalena Esli,
26 kalena Naggai, kalena Maath, kalena Mattathias,
27 kalena Semein, kalena Joseh, kalena Joda, kalena
Jonan, kalena Rhesa, kalena Serubbabel, kalena
28 Shealtiel, kalena Neri, kaleni Melki, kalena Addi,
29 kalena Kosam, kalena Elmadam, kalena Er, kalena
Jesus, kalena Elieser, kalena Jorim, kalena Matthat,
30 kalena Levi, kalena Simeon, kalena Judas, kalena
31 Joseph, kalena Jonam, kalena Eliakim, kalena Melea,
kalena Menna, kalena Mattatha, kalena Nathan,
32 kalena David, kalena Jesse, kalena Obed, kalena
33 Boas, kalena Salmon, kalena Nahshon, kalena
Amminadab, kaleni Arni, kalena Hesron, kalena Peres,
34 kalena Judah, kalena Jakob, kalena Isaak, kalena
35 Abraham, kalena Terah, kalena Nahor, kalena Serug,
kalena Reu, kalena Peleg, kalena Eber, kalena
36 Shelah, kalena Kainan, kalena Arphasahad, kalena
37 Shem, kalena Noa, kalena Lamek, kalena Methuselah,

kalena Enok, kalena Jared, kalena Mahalaleel, kalena
38 Kainan, kalena Enos, kalena Seth, kalena Adam,
kalena God.

4

1 Na a Jesus e honu oto ana Lioa Maai, kosi oli
mei *m*aanie i Jordan, na tolalana e lae ana Lioa Maai
2 laona hanue sala e hai awalai di*n*e e liue, malaaho*n*a-
lana esi lae ana a qelu eroero. Na e kaa *n*au hikana
*n*a me ola ana mui di*n*e *n*eena: na kire haro ma*n*o, esi
3 hiolo. Na a qelu eroero e teuri hunie, Uri oko nei
4 Kalena God, oke unue hau ie kei nei hoi bread. Tae
a Jesus e alamie uri, Usulana e lae oto uri, Inoni saa
5 mauri eni bread hahaiteli. *N*e esi tolea tae, ko
talana haatainie lauae hunie ahutana mu alaha*n*a
6 ana walumalau. Oto a qelu eroero e teuri hunie,
Nekei niie namue ahutana nanama*n*a ie, na manikulu-
haani lou : ana toliasilana e lae oto hunieu ; na noko
7 niie taau hunie ini saeku e toohie. Aena *n*eena uri
oko pouruuru hahieu, *n*e kei nei toolamu oto haliite.
8 Oto a Jesus e alamie ko teuri hunie, Usulana
e lae oto uri, Oke pouruuru hahia Lord God ioe,
9 na oke palopaloa tai i*n*eii haliite. Oto e tolea taau
i Jerusalem, kosi haauresie i pipisine nume maai, kosi
10 teuri hunie, Uri o ko nei Kalena God, oke dio toli hoi
leu : ana usulana e lae oto uri,
Kei haatola*n*ainie mu angel i*n*eii nemue, huni kire
ke kinetainio :
11 na lou uri,
Ana nimada kire ke talaahuao.
*M*ane aemu e toolupu ohe ana *n*a hau.
12 Na a Jesus e alamie ko teuri, Usulana e lae oto
13 uri, Oke suuri malaaho*n*ana Lord God ioe. Na
a qelu eroero e hele ma*n*oa ahutana malaaho*n*alana,
esi hoalai keu *m*aanie.
14 Na a Jesus e oli hao inunuhaana nanama*n*a a Lioa
15 hai Galilea : na tarohana e taro isulie ahutana hanue
kelikelie. Na e haausuli ana mui nume ni ruru ikire,
16 na kire mani soi haamanikulua. Na e lai hule i

Nasaret, leu e paine kau ana: na mala tolahana oto e
sili weu i nume ni ruru ana di*n*e sabbath, na e ure
17 huni sai book. Oto kire niie hunie *n*a book a Isaia
*n*a prophet, na e huesie book ana leu usulana e lae oto
ana, uri,
18 Lioa a Lord *n*e ile*n*iku,
Ana e suhieu huni laeli wala ana tataroha diana
hunie kira maitale:
E usu*n*einieu huni tarohainie toliasilada muini kire
tola mauri ada,
Na lio aliho*in*e hunie kira ulu
Huni luhesire kira maelupue,
19 Huni tarohainie halisi a Lord ni hele konilana.
20 Oto e nukumie lou book, esi niie hunia palopalo, esi
io hai ano: na maana ahutana *m*ala ana nume ni ruru
21 e mani tootoomaie oto. Na ko aehota ere hunire uri,
22 Isiirini ie haaoailana mu usuusu ie i eli*n*emiu. Na
kire mani unu haaoaie kire ko pa*n*atainie mui wala ni
nii*n*e e isitaa *m*aanie *n*idune: na kire si teuri, Ni, uri
23 kaa kalena Joseph ni ienini? Oto e teuri hunire, Iomu
omu ke tohu*n*ei unue hunieu mei wala ni alahuu*n*e
ienini uri, *M*ane kurekure, oke haaurio oto: waluola
iemi ro*n*oa uri qaolana e lae hai Kapernaum, oke qaoi
24 noone lou ileu ana hanue ioe ienini. Oto esi teuri,
Toohu noko unue huniomu uri, Takuhilana iteitana
25 *n*a prophet saa lae ike ana hanue i*n*eie. Na toohu noko
unue huniomu uri, Mui nao hu*n*e i Israel ana q*o*nina
Elija, maholo kire hele hahie salo e olu helisi peie ono
26 warowaro, na hiolo*n*a paine e tolea ahutana hanue;
na usu*n*einilana Elija kaa lae ike saana *n*aini hikada,
tae i Sarepta, hai henue i Sidon, saana *n*aeta keni nao
27 ileune. Na mui tou hu*n*e i Israel ana q*o*nina Elisha
*n*a prophet; na iteitana *n*aini hikada kaa mola ike,
28 tae a Naaman ini ni Suria hahaiteli. Na saeda kosi
29 meni honu ani saewasu*n*e, ana kire ro*n*oa waluola
ienini; oto kire taelai, kire kosi lai asie *m*aanie
hulume, kire si lai tolea wai rihue, tohulana hulume
30 ikire ana, huni haatataqelue hai leune. Tae e ahutata
oto i matolada esi hoalai.
31 Na ko lae hai Kapernaum, hulume i Galilea. Na

32 e haausulire kau ana di*n*e sabbath: na ikire pa*n*a-
33 tainie haausuli*n*e i*n*eie; ana walana e saka. Na
*n*aeta inoni wai nume ni ruru *n*eena lioa *m*ada*m*ada
*n*e ana; oto e awaraa ana mei wala paine, ko teuri,
34 Aiaa! *n*a mei taa oalamami na oalamu, Jesus ini ni
Nasaret? uri o lae mai huni deu tekelainiemi? Ineu
35 nou manatainio oto, ioe ini maai a God. Na a Jesus
e ereana, ko teuri uri, Rohu oto, oke isitaa *m*aanie.
Oto lioa e ladamainie iano i matolada, oto e isitaa
36 *m*aanie, tae e kaa dau aela ana ike. Na ane*n*a e mani
deu raelu ma*n*o, oto kire mani wala maraada, kire
teuri, Mei wala uritaa ni ie? Ana ko haatola*n*ainie
mui lioa *m*ada*m*ada ani saka*n*a na ani nanama*n*a, *n*e
37 kire ko isiisitaa oto. Na tarohana e hou lilikeli ana
ahutana hanue kalikelie.
38 Na e taelai *m*aanie nume ni ruru, esi lai sili i numa
Simon. Na a keine a hu*n*aona Simon mae*n*a mama-
39 dali ko tolea; na ikire haatohue talana. Oto esi ure
oromai hahie, kosi ereana mae*n*a mamadali *n*eena;
oto ko eia *m*aanie: na lauae e taelai, ko raretainire
40 oto. Na e apai sato oto, na ahutana *n*a muini e
manatainie mui maemaea mui maela haiaopai e
taqaosire kau kire ko tolera mai saana; na e mani
41 qaora ana nimana, ko haaurire oto. Na mui lioa ni
orahaa e loutaa *m*aanie muini hu*n*e, kire ko awaraa ana
mei wala uri, Ioe oto Kalena God. Na e ereada, e kaa
maaire ni ere, aena kire manatainie oto uri *n*eii a Christ.
42 Na e da*n*i oto, esi isitaa ko lai laona hanue sala:
na *m*ala hu*n*e e sio isulie, na kire lae hulaana, kire
43 kosi deu ni hele hahie, *m*ane lae *m*aanire. Tae peenie
e teuri hunire, Leu i sapeku huni laeliwala ana
tataroha diana ana alaha*n*a God hunie mu hulume
aopa lou: ana usu*n*einileku e lae hunie me olana.
44 Na ko laeliwala tarasi laona mui nume ni ruru i
Galilea.

5

1 Oto qaolana e lae urini, uri *m*ala e ure suusuuie
kire ko qaaro*n*oisulie walana God, na i*n*eii e ure i

2 reune iqe i Genesaret; na e leesie ro iola e dau i
reune iqe: na kira weeweesi e siho maanii, ko haa-
3 lanai mu huo ikire. Na e taelie naeta iola hikeni, iola
a Simon, na e haatohue ana huni ke kele dau su weu
laona iqe. Na e io iano hai laona iola esi haausulie
4 mala. Na e ere mano esi teuri hunia Simon, Dau su
weu laona lama rorodo, oke atonie huo iomu huni
5 weeweesi. Na a Simon e alamie ko teuri, Haasuli,
melu esu heideniei, na melu kaa kele weesi iteitana
6 na me ola: tae isulie walamu neke atonie lou. Na
ikire teurine oto, kire si wei hahie mu ie hune; na huo
7 ko nana oto ani; oto kire alaqau hunie malahude ana
naeta iola neena, huni lae wai peire. Na kire lae
wau, kire si onimei haahonue ahutana ro iola, na ro
8 iolana e ore dodo oto. Tae a Simon Peter e leesie, na
e ladamai iano isulie uruuruna Jesus, ko teuri, Oke
hoalai maanieu, ana ineu mane ni orahaa, Lord. Ana
9 anena e daue na ikire ahutana na muini lou peie,
hahie koruhei ie hune kire wai hahii; alitana lou a
10 James na a John, mui kalena Sebede, ro malahuna
Simon. Na a Jesus e teuri hunia Simon, Mane o
11 maumeu; talimaa ienini oke weeweesie mu inoni. Na
ikire okea mu iola ione, kire si tolipuri ana tootoolada,
kire kosi lului sulie oto.
12 Na qaolana e lae urini, uri maholo e io ana naeta
hulume, lio kau, na eta mane ileune sapena e honu eni
osa; na e leesia Jesus, ko lai ladainie maana, esi
haatohu ana, ko teuri, Lord, ana saemu ke urine, o saka
13 taane huni haarereau. Oto e susueinie nimana, ko
hele wau ana, kosi teuri, Saeku taane urine; haarerea-
lamu ke lae lou. Na lauae mu osa e tolani mola oto.
14 Na e ereana mane unue hunie naini: tae oke hoalai oke
haatainio saana priest, na oke toto ahuio ana o rerea
lou, mala a Moses e haatola ana, huni unu haaoaine
15 nada. Tae peenie tarohana e taro maanie holai nao
itehulaana: na mala hune e aheahelidu mei huni
ronoa, na hunie haaurilada maanie taena na maela.
16 Na e hoalai maanire tai laona hanue sala, e areareenai.
17 Na qaolana e lae urini, uri e haahaausuli ana naeta
dine; na mui Pharise na muini e haausuli ana mu

haatola*n*a kire io karaini, kire uraana taena *n*a hanue
i Galilea na i Jerusalem: na sakahaana Lord peie
18 huni haaurire. Na lio kau, kire ko a*n*ainie mai ile*n*ine
hulite *n*aini e loku: na kire lapasie huni tolea tai
19 nume, na huni neie honosie naona. Na kaa lio
tooana ike kire ke tolea uritaa tai nume aena *m*ala e
hu*n*e, oto kire si hane tai koluhana nume, kire si ukue
hou tahaunudara ana mui raho peie hulite i matolada
20 i naona Jesus. Na a Jesus e leesie hiwalaimoli*n*e
ikire, kosi teuri, *M*ane ie, kire saeasie oto mu orahaa
21 ioe hunio. Oto mu haausuli na mui Pharise e aehota
looloonai i saeda, kire ko teuri, Uri atei ni ienini ko
ere tauteu urine? Atei ni e saka huni saeasi orahaa,
22 tae a God hahaiteli? Na a Jesus e manatainie
loonai*n*e ikire, esi alamire ko teuri hunire, *N*a mei taa
23 ni omu ko looloonainie i saemiu? *N*eitei leu e *m*a*m*a-
dau? Huni unulana uri, Kire saeasie oto mu orahaa
ioe hunio; wa huni unulana uri, Taelai, oke lai
24 aweawe? Tae hunie omu ke manatainie uri Kale ni
inoni e saka mai ano ileu huni saeasilana orahaa (*n*e
esi saro teuri hunia loku), Ineu noko unue hunio,
25 Taelai, oke suluie hulitemu, oke lae tai nume ioe. Na
lauae e taelai i matolada, e sulue ola e enoeno ile*n*ine,
esi lae oto i nume i*n*eie, pei ko soi haamanikulua
26 God. Na ane*n*a e mani deuraelu, na kire kosi soi
haamanikulua God; na kire mani honu ani meu*n*e,
kire ko teuri, Anoa ni *n*eena kolu leesie i siiri.
27 Na ma*n*o urine e isitaa, na ko leesie ini e totola too-
ha, satana a Levi, e io ana leu ni neinei tooha, kosi teuri
28 hunie, Oke luluisulieu. Na e tolipuri ana tootoolana,
29 esi taelai ko luluisulie. Na a Levi e dau *n*euhe hunie
i nume i*n*eie: na kira totola tooha hu*n*e na mu heluini
30 heiaopai lou e eno ruru peie hunie *n*au*n*e. Na mui
Pharise na mu haausuli hikada kire saeunuhire mui
qaaro*n*oisuli i*n*eie, kire teuri, E ue iomu ko *n*eu na ko
31 inu ruru peira totola tooha na kira orahaala? Oto a
Jesus e alamire ko teuri, Muini e aailaa e kaa hari-
hunie *m*ane kurekure; tae peie muini ko maemae
32 Nou kaa lae ike mai huni haraie kira odotai tae
33 peie kira orahaala hunie kire ke onisae. Na ikire ko

teuri hunie uri, Mui qaaro*n*oisuli a John ko oloolo*n*au,
na ko eieitanai; na e urine lou muini mui Pharise;
34 tae muini ioe ko *n*eu*n*eu ko inuinu. Na a Jesus e
teuri hunire, Uri omu kei qaora *m*e*m*ela ana numa
*m*aena e tola hue huni kire ke olo*n*au, maholo a poro
35 e tola hue *n*e ue peire? Tae qo*n*i kei siho; *n*e maholo
taasilana poro e tola hue kei lae *m*aanire, *n*e kire kesi
36 oloolo*n*au taane ana mu di*n*e ena. Oto e hai unue
lou mei alahuu*n*e hunire e teuri; *N*aini saa hakasie
ike *n*a leu *m*aanie tooni haalu hunie ke loamenaa lahui
tooni ana; ana ko teurine, kei hakasie oto ini haalu,
na mei loamena ana ini haalu *n*eena saa loko ike peie
37 ini lahu. Na *n*aini saa dedeie wine haalu laona mu
atea teeteei poo lalahue; ana kei urine, wine haalu
kei poo hitelie mu atea teeteei poo *n*eena, na kei ahe
38 ma*n*o, oto mu atea teeteei poo kei aela oto. Tae
dedeilana wine haalu laona mu atea teeteei poo
39 haalu. Na *n*aini e inuhie oto wine holai nao saa
harihunie ike wine haalu: ana ko teuri, Ini holai nao
e diana ena.

6

1 Oto qaolana e lae urini ana *n*aeta di*n*e sabbath, uri
e liu ilaona mu hohola ni korn; na mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie e huhusie mui hu*n*ui korn, kire kosi *n*eui, kire
2 ko nanalai ana nimada. Tae mui heluini ana mui
Pharise e teuri, *N*a taa ni omu ko qaoa ola kaa
3 adona haatola*n*a huni qaoa ana di*n*e sabbath? Na a
Jesus e alamire ko teuri, Omu kaa unue noone leu ie,
*n*a mei taa ni a David ni e qaoa kau, ana maholo e
4 hiolo, ikire *n*a muini lou peie; ana e sili tai numa
God, e da mui bread kire koni akau e *n*aui, na e hei
niie lou hunie muini peie; na e kaa adona ike haato-
5 la*n*a huni *n*eui tae e adona mui priest haliite? Na e
teuri hunire, Kale ni inoni i*n*eii oto lord hahie di*n*e
sabbath.
6 Na qaolana e lae urini ana *n*aeta di*n*e sabbath lou,
uri e lai sili i nume ni ruru e haahaausuli: na *n*aeta
7 inoni ileune nime i qaloqalona e heko. Oto mui

haausuli na mu Pharise e toomaie, uri ohe kei
haaurie ana di*n*e sabbath wa haike; uri huni lio
tooana *n*a me ola huni kire kesi qelu wala ile*n*ine
8 itehulaana. Tae e manatainie saeda; esi teuri hunie
ini nimana e heko uri, Taelai, oke ure haadai i
9 matolakaelu. Oto e taelai esi ure haadai weu. Na a
Jesus esi teuri hunire, Noko dodolosi emiu, ohe
e adona mu haatola*n*a huni hele diana ana di*n*e
sabbath, wa huni hele aela? huni haaurie *n*aini wa
10 huni seunie? Oto e toomairaelu ma*n*o, esi teuri
hunie *m*anena, Oke susueinie nimemu. Oto e susue-
11 inie: na nimana e qieqiala lou. Tae ikire honu ani
saewasu*n*e; pei kire ko meni wala uri kire ke qaoa *n*a
mei taa hunia Jesus.
12 Na qaolana e lae urini ana mu di*n*e ienini, uri e
loutaa tai tolona hanue hunie are*n*ai*n*e; na e are*n*ai
13 heide*n*iei hunia God. Na e da*n*i oto, esi haraie mui
qaaro*n*oisuli i*n*eie saana: esi lio hunie awala *m*ana
14 rue hikada, na e hei harainire lou uri mu hurulaa; a
Simon, e harainie lou uri a Peter, kererue a Andrew
15 asine, a James na a John, a Philip na a Bartholemew,
a Matthew na a Thomas, a James kalena Alphaeus,
16 na a Simon sailana uri a Selotes, a Judas kalena
17 James, na a Judas Iskariot, ini oto e qeloa; na e
siho toli tararuru peire na e ure ana me ote, na
pulita hu*n*e hikana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, na *m*ala
hu*n*e urei Judea na Jerusalem, na urei hatalea asi i
Tur na i Sidon, kire lae wau huni ro*n*oa na hunie
18 haaurilada *m*aanie mui maela ada; na e haaurire
19 muini mui lioa *m*ada*m*ada ko teu*n*einire. Na ahuta-
na *m*ala e daudeu huni hele i sapena: ana nanama*n*a
e loutaa *m*aanie, e mani haaurire ma*n*o.
20 Na e hahurei maa takoie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie,
ko teuri, Deidehi omu kira maitale: ana toolamiu
21 oto ana alaha*n*a a God. Deidehi omu kira hiolo ana
maholo ie: ana iomu kei pote. Deidehi omu kira
*n*ara*n*ara oto ana maholo ie: ana iomu kei *m*esi.
22 Deidehi omu maholo mu inoni kei *n*i*n*idu upu
huniomu, na kei opa iomu *m*aanire, na kei ere
tataalasiomu, na kei itaa satamiu uri kire aela itehu-

3 laana Kale ni inoni. Omu ke ileilenimae ana dine
ena, omu ke rikerike ani saedianana: ana lio kau,
waaitemiu e lai peine ileni: ana alitana noone lou
24 mu amada e qaoqaoi hunie mui prophet. Tae ama-
amasilemiu kira mai! ana iomu hele oto ana haasae-
25 dodolamiu. Amaamasilemiu kira pote oto ana
maholo ie! ana iomu kei hiolo. Amaamasilemiu kira
maimesi ana maholo ie! ana iomu kei saehu pei tako.
26 Amaamasilemiu maholo taena na inoni ke ere diana
huniomu! ana alitana noone lou mu amada e qaoqaoi
27 hunie mui prophet eroero. Tae noko unue huniomu
kira qaaqaarono uri, Manatamiu ke diana hunire mui
maeloona iomu, omu ke helehele diana hunie na
28 muini ko ninidu upu huniomu, omu ke paalahera
na muini ko ere ni heiuwesine huniomu, omu ke ei-
29 eitanai talana muini ko teuteuneiniomu. Naini ko
hidelie papalimu oke huisie lou hunie naeta poo ni
papali, na naini ko da tooni ni eluhi ioe maanio oke
30 suuri saenia lou tooni ni ninime ioe maanie. Oke
niinii hunie taena naini ko sukaamu; na ana naini
ko taasie toolamu maanio, oke suuri sukaa alihoi lou
31 ana. Na mala saemiu ko oo ana na moola uri mala
ke qaoi huniomu, iomu noone lou omu ke teurine
32 ani hunire. Tae ana manatamiu ko diana hunie na
muini manatada e hei diana lou huniomu, ne kesi
paalahe omu uritaa ena? ana kira orahaala noone
manatada e diana hunie na muini manatada e hei
33 diana lou hunire. Na ana iomu ko helehele diana
hunie na muini ko hei helehele diana lou huniomu,
ne kesi paalahe omu uritaa ena? ana kira orahaala
34 noone ko tete urine. Na ana iomu ko niinii toto
kau hunie na muini omu ko maohire huni kire ke
suuola lou huniomu, ne kesi paalahe omu uritaa?
ana kira orahaala noone lou ko niinii toto hunie kira
orahaala, hunie kire ke hei suu ola lou mala e ado.
35 Tae manatamiu ke diana hunie mui maeloona iomu,
na iomu ke helehele diana hunire, na iomu ke
niinii toto, na maohine ke suuri moumou emiu; na
waaitemiu kesi peine itehulaana, na iomu kesi nei
kalena Ini e Liutaa; ana manatana e diana hunie

*n*a muini kaa paalahea na hunie kira tataala lou.
36 Manata ni amasi*n*e ke io amiu, mala manatana
37 Amamiu manata ni amasi*n*e oto. Na *m*ane omu
leilei, hunie kire ke suuri leilei omu lou: na *m*ane
omu leilei too, hunie kire ke suuri lei too amiu: omu
38 ke luhesire, *n*e kire kesi hei luhesi omu lou: omu ke
niinii, *n*e kire kesi hei niinii lou huniomu; totohota
diana, na pili*n*ilana hou, kire kutaa na e honu mali*n*i
oto, neilana kesi lai roromiu. Na totohota omu ko
totoho ana, *n*e kire kesi totoho lou huniomu ana.
39 Oto e hei unue alahuu*n*e hunire uri, Ohe ulu ke
naona lou *n*aeta ulu? uri kererue saa mani domu hou
40 hai keli*n*e? Ini qaaro*n*oisuli e kaa liutaana ike ini
haausuli: taena *n*aini maholo e mouqeli oto *n*e kesi
41 urihana ini haausuli i*n*eie. Na *n*a taa ni oko ili
leesie *n*a*n*aai ola ilaona maana asimu, na o kaa
neineisae ana rotoi da*n*o laku ilaona maamu ne?
42 Wa oke ere uritaa hunia asimu uri, Asiku, o ke
toliasieu keu hunie neke susu asie *n*a*n*aai ola *m*aanie
maamu, na oto o kaa leesie rotoi da*n*o laku i maamu
ne? A dau hahota, oke holai taasie rotoi da*n*o laku
*m*aanie maamu ne, purine osi liosaie susu asilana
43 *n*a*n*aai ola *m*aanie maana asimu. Ana e kaa da*n*o
diana oto oo ke hu*n*u eni huehuei da*n*o aela; na lou e
kaa da*n*o aela oto oo ke hu*n*u eni huehuei da*n*o diana.
44 Ana manatainilana taena *n*a da*n*o kei lae ana huehu-
ana. Ana kire saa huhu fig ana *n*a pupulisi poo, wa
45 kire ke huhu vine ana *n*a walo kaukeu. Inoni diana
ko haatainie dianahaana moola *m*aanie leu talai ola
diana wai saena; na inoni tataala ko haatainie
tataalahaana moola *m*aanie leu talai ola tataala wai
saena: ana a wawa ko haatainie moola a sae e honu eni.
46 Na *n*a taa ni omu ko saieu uri, Lord, Lord, na oto
47 iomu kaa sulu isulie walaku? Taena *n*aini ko lae
mai sieku, na ko ro*n*oa walaku, pei ko sulu isulie,
48 neke alahuu*n*einie huniomu uri e urihana atei: e
urihana oto *n*a inoni ko tohu nume, ko elihei kokoro,
ko neie poopootana ile*n*ine hau: na kone e kone mai,
e halolo ana nume *n*eena, na e kaa kutaa ike: ana
49 isulie kire tohu diana ana. Tae ini ko ro*n*o, na kaa

sulu isulie, i*n*eii e urihana *n*a inoni e tohu nume
ile*n*ine *m*akana hahaiteli, e kaa too poopootana ike;
oto kone e halolo ana nume *n*eena, oto e aoho
lauae; na aoho*n*a *n*eena e tohu*n*ei peine.

7

1 Oto e unu ma*n*oi ahutana mui walana i eli*n*ana
*m*ala, esi lai sili i Kapernaum.
2 Na konikonihe *n*aeta *m*ane kenturion ko mae, tata-
hana oto huni ke mae oto, na saena e la otoi toohie.
3 Na e ro*n*oa tarohana Jesus, esi usu*n*einie mu helui
rato hikana mui Judea taau sulie, na e haatohu ana
4 huni ke lae taau ke haaurie konikonihe i*n*eie. Na
ikire hule oto saana Jesus, kire kosi haatohu wainiini
ana, kire ko teuri, E adona oto leu ie oke qaoa hunie:
5 ana manatana e diana hunie komu ikie na e tohue
6 nume ni ruru huniemelu. Na a Jesus ko hekusire
oto. Na maholo e hule oto kaa haataulie ike nume,
oto *m*ane kenturion *n*eena e usu*n*einie mu helui
malahune honosie, pei e teuri hunie, Lord, *m*ane o
haaweoo: ana nou kaa malisine uri oke lai sili i nume
7 ineu: aena *n*eena nou kaa unue uri nou melisine
lae*n*a honosio: tae oke ere mola *m*akule, hunie kele
8 *m*au ineu kei aailaa lou. Ana ineu noone lou *n*a
inoni i melutana *n*aeta mu inoni haharai, na *n*aeta mu
helui soldier taane noone i meluteku: na noko unue
hunie ini ie uri, Lae taau, na kei laelae oto; na lou
hunie *n*aeta ini uri, Lae mai, na kei lae oto mai; na
hunie konikonihe ineu uri, Oke teuri, na kei teurine
9 oto. Oto a Jesus e ro*n*oa waluola ienini, kosi pa*n*a-
tainie, kosi teuri hunie muini e luluisulie uri, *N*oko
unue huniomu uri, nou kaa lio tooana ue *n*a hiwalai-
moli*n*e ke paine urini, haike oto, na i Israel haike lou.
10 Oto mui hurulaa *n*eena kire oli lou tai nume, kire si
lio tooana konikonihe *n*eena e aailaa lou.
11 Na qaolana e lae oto urini, uri ana *n*aeta di*n*e i
hahona, e lae ana hulume satana i Nain; na mui
12 qaaro*n*oisuli e hakusie, na *m*ala hu*n*e lou. Na e

karainie maai para ana hulume, na lio kau, kire ko
a*n*ainie rae ana *n*aini, taataa *m*ela moutei, na nikana
*n*a nao : na *m*ala hu*n*e uraana nume *n*eena e hakusie.
13 Na a Lord e leesie, esi amasie, ko teuri hunie, *M*ane
14 o *n*ara*n*ara. Oto e karainie wau ko hele ana houhou :
na *m*ala e a*n*ai e ure hahuroto. Oto ko teuri, Saana-
15 une, noko unue hunio, Oke taelai. Oto rae e tae, ko
16 aehota ere. Oto e toliasie hunia nikana. Na mau*n*e
e daure ahutada : na kire ko soi haamanikulua God,
ko teuri, *N*a prophet liutaa e taelai i matolakaelu : na
17 lou, God e maatolie mu apoloa i*n*eie. Na me wala ie
rara*n*ana e taro ana ahutana Judea, na ana ahutana
mu henue kalikelie.
18 Na mui qaaro*n*oisuli a John e unue waluola ienini
19 hunie. Oto a John e haraie ro qaaro*n*oisuli i*n*eie
saana, esi usu*n*einirerue taau sulia Lord, peie e teuri,
Ioe ni oto ini kei lae mai, wa melu kei saro maohie
20 ue *n*aini aopa ? Oto ro inine e hule saana, ko teuri,
A John a Lotomaai e usu*n*einimere siemu, e teuri,
Ioe ni oto ini kei lae mai, wa melu kei saro maohie
21 ue *n*aini aopa ? Oto ana maholoi sato *n*eena e
haaurie muini hu*n*e *m*aanie mui mamaelaa*n*a na
*m*aanie mui selu*n*e, na *m*aanie mui lioa tataala ; na e
22 niie hunie mu ulu hu*n*e hunie kire ke lio lou. Na
e alamirerue e teuri, Moro ke lae moro ke unu i
saana John ana moola moro ko ro*n*oi na oto moro
ko lesii : uri mu ulu ko lio oto lou, na mui rarasi
ko laelae diana oto, mui tou ko mola oto, mui pu*n*u
ko roro*n*o oto, na mui rae ko taelai lou, na laeliwala*n*a
23 ana tataroha diana hunie kira maitale. Na deidehie
24 ini kaa lio tooana ola ni tataro i*n*eie aku. Na
mu hurulaa a John e hoalai oto, *n*ea Jesus esi
talaai ere hunie *m*ala ana a John uri, *N*a mei taa ni
omu isitaa taau laona hanue sala huni leesilana ? ohe
25 rade e anulei tarau ana oru ? Wa *n*a mei taa ni omu
isitaa taau huni leesilana ? ohe inoni e tooni eni
tooni melumu ? Lio kau, *m*ala e tooni eni tooni leu-
leunie, na ko *n*eu*n*eu diana, kire ko ooo i nume mu
26 inemauri. Wa *n*a mei taa ni omu isitaa taau huni
lesilana ? Ohe *n*a prophet ? *N*ei teuena, noko unue

27 huniomu, na e liutaana oto mui prophet. I*n*eii ienini
usulana e lae ana uri,
Lio kau, noko holai usu*n*einie hurulaa ineu wai
naomu, ini kei salea tala ioe hunio.
28 Noko unue huniomu, E kaa *n*aini oto oo peira huta
ani keni huni ke alaha liutaana John : tae *n*aini ko la
29 otoi *m*ei*m*ei ana alaha*n*a ni le*n*i e alaha liutaana. Na
ahutana *m*ala e ro*n*oa na kira totola tooha, e lei ana
God uri e odotai, ana lotomaailada e lae oto ana John.
30 Tae mui Pharise na mu haausuli e leledie nada
31 loonai*n*e a God, ana lotomaailada e kaa lae ana. Tae
nekei alahuuteinie mu inoni ana qau*n*e ie ani taa, na
32 ikire urihana *n*a taa? Ikire kire urihana *m*e*m*ela kire
io ana heraiusi*n*e, kosi soisoi weu hunie muini oada,
kire ko teuri, Melu uhiuhie au huni omolu, na molu
kaa *m*ae hahie; melu tatako huniomolu na molu kaa
33 *n*ara*n*ara isulie. Ana John a Lotomaai e lae mai, kaa
*n*au*n*eu bread wa ke inuinu wine; na iomu omu si
34 teuri, Lioa ni orahaa i*n*eii i saena. Kale ni inoni e
lae mai ko *n*eu*n*eu na ko inuinu; na iomu omu si
teuri, Lio kau, ola nauhana na inulana e paine, mala-
35 hune kira totola tooha na kira orahaa! Tae leilana
saenanau*n*e kei lae ana ahutana mu kalena uri e odotai.
36 Na *n*aini hikana mui Pharise e haatohu ana huni
ke *n*au peie. Oto e sili tai numa Pharise *n*eena, na e
37 eno huni *n*eu*n*e. Na lio kau, naeta keni ana hanue
na e orahaala; na e manatainie uri e eno huni *n*eu*n*e
i numa Pharise *n*eena, oto e tolea mai kaokao hau
38 laqi ni suu ilalona, na e ure i purine isulie aena, e
*n*ara*n*ara, ko talaai haamedoa aena ani wei urei
maana, esi hulo aate ana uhune, peie ko nonoie aena,
39 na ko suuhie ana laqi ni suu *n*eena. Oto Pharise e
haraie *n*eena maholo e leesie, esi ere uri i saena,
A *m*ane ienini ana i*n*eie *n*a prophet, haala ke mana-
tainie keni ie e ue ko hele i sapena, ana *n*eii e
40 orahaala. Oto a Jesus ko alamie ko teuri hunie,
Simon, *n*a me ola aku neke unue hunio. Oto i*n*eie
41 uri, Haausuli, oke unue mone. *N*aeta *m*ane toitoliasi
tooha na e ro *m*ane e haaroroairerue hunie; mei
roroa*n*a ile*n*ine *n*aini e lime ta*n*alai penny, na ile*n*ine

42 ruana e lime awala. Na e kaa iteitana *n*a meola
adarue huni suuola ana, oto e mani saeasie ma*n*o
huni rerue. Hoe, atei ni hikedarue ke manata diana
43 liutaa hunie itehulaana? A Simon e alamie ko teuri,
I*n*eii ohe *n*eena e saeasie moola hu*n*e hunie. Oto esi
44 teuri hunie, O ere too oto ni *n*eena. Na e aliu hahia
keine, na e teuri hunia Simon, Ni, oko leesia keni ie?
Nou sili tai nume ioe, na o kaa niie ike *n*a mei wei
hunie aeku; tae kei taa ie e talei haamedoa aeku ani
45 wei urei maana, esi hulo ate ana uhune. Ioe o kaa
nonoieu ike: tae nou sili mei na kei taa ie kaa
46 moumou eni nonoie aeku. Ioe o kaa suuhie qauku
ike ani rumu: tae kei taa ie e talei suuhie aeku ani
47 laqi ni suu. Aena *n*eena noko unue hunio, Mu
orahaa i*n*eie, kire hu*n*e na tae saeasileni e mani lae
oto; ana manata diana*n*a liutaa *n*e ana; tae saeasi-
lana *n*a moola kaa hu*n*e kei lae hunie *n*aini, *n*e
48 manata diana*n*a i*n*eie saa paine ike. Oto e teuri
49 hunie, Saeasilana mu orahaa ioe e lae oto. Na muini
e eno peie huni *n*eu*n*e e talaai ere i saeda uri, Atei ni
50 ienini ko saeasi orahaa noone? Na e unue hunia
keine, Hiwalaimoli*n*e ioe e haaurio oto; lae ani
henuelama*n*a taau.

8

1 Na ana mui di*n*e i haho qaolana e lae urini, uri e
laehie mu huilume na mui pu*n*ui nume, ko laelaeli
wala na ko tarohainie tataroha diana ana alaha*n*a a
2 God, na kira awala *m*ana rue peie, na mu helui keni
lou haaurilada e lae kau *m*aanie mui lioa ni orahaa
na *m*aanie mui mamaelaa*n*a, a Mary sailana uri
Magdalene, e hiu lioa ni orahaa e loutaa kau *m*aanie,
3 na a Joana hua Kousa, a lio isulia numa Herod,
kiraelu a Susana, na *n*a muini hu*n*e lou, kire ko
raretainire ana toolada.
4 Na *m*ala hu*n*e e ruru, na muini uraana taena *n*a
hanue e loko oto isulie, oto e ere ni alahuu*n*e e teuri:
5 *N*aeta ini ko tatataai lite e isitaa uri huni tataainie
mui lite i*n*eie: na ana maholo ko tatataai, mu helui

lite e usu i reune tala; na urileni oto, na mui menu
6 ni le*n*i e *n*aui. Na *n*aeta mu helui lite e usu ile*n*ine
mei heuheue; na e qito tae, oto e hei nunulu lou, ana
7 mei *m*akana wai haike. Na *n*aeta mu helui lite ko
usu i matolana mui walo kaukeu; oto mui walo
8 kaukeu e taelai tararuru peii, kire ko melusii. Na
*n*aeta mu helui lite e usu ilaona me ano mola; oto
kire ko ehu kire ko hu*n*u ta*n*alau oto. Na e ere urini
oto kosi ere paine uri, Ini ko too ali*n*ana huni ro*n*o, ke
ro*n*o oto.
9 Oto mui qaaro*n*oisuli i*n*eie ko dolosi ana uri alahuu*n*e
10 ie e lai uritaa. Oto kosi teuri, Niilana e lae oto huni
omu uri huni manatainie moola e asa ana alaha*n*a a
God: tae hunie muini aopa ani alahuu*n*e; uri huni
kire ke suuri lio ani lio*n*a, na huni kire ke suuri saiola
11 ani rono*n*a. Hoe, me alahuu*n*e e lae uri; Mui lite
12 walana God. Na *n*a muini i reune tala muini e ro*n*o
oto ena; oto a qelu eroero ko lae mai, na kosi leue
mui wala *m*aanie saeda, uri hunie kire ke suuri
13 hiwalaimoli hunie haaurilada oto. Na *n*a muini
ile*n*ine mei heuheue muini e ro*n*o oto ena, na ko hele
*m*ae*m*ae oto ana mei wala; tae e kaa imiimini ike ada,
kire ko hiwalaimoli haawali mola, na ana di*n*e ni
14 malaho*n*alada kire kosi duue alihoi. Na *n*a muini e
usu i matolana mui walo kaukeu, muini e ro*n*o oto
ena, na oto isulie laelada mu ola ni haamauo na tarie-
ola*n*a ana maurihe ie pei ileni*m*ae*n*a hahie ko apeape
15 honosire, oto kire ko *m*a*m*asui eni hu*n*u*n*e. Na *n*a
muini ana me ano mola, muini e ro*n*o pei sae manola
diana ena na kire si hele mautaa ana, na kire kosi ehu
oto pei maohi*n*e susutoo.
16 Na *n*aini saa erehainie *n*a light, huni esi qaohainie
*n*a maraohu hahie, wa huni neie hahana hulite; tae
peie ko neie i talahuliana, hunie *n*a muini ko sili mei
17 ke leesie rara*n*ana. Ana iteitana *n*a meola aluhilana
e lae *n*e ni aelilana kei saro lae taane; na iteitana *n*a
meola mumunilana e lae na manatainilana kei saro
18 lae taane na kei haadai taane oto. Aena *n*eena omu
ke lio talamiu uri omu ko roro*n*o uritaa: ana iteitana
*n*aini e hele oto nana, kire kei hei nii lou hunie; tae

iteitana *n*aini kaa hele ue nana, taasilana *m*aanie *n*a
meola e unue kau uri e helesie oto nana.
19 Oto nikana na mu esine e lae mai saana, tae kire
20 kaa karainie ike aena *m*ala hu*n*e e puli. Oto unulana
hunie uri, A nikemu na maeni esimu kire ure i sinaha
21 kire ko sare leesio. Oto e alamire ko teuri hunire,
A nikeku na mu esiku ie kira ro*n*oa walana God pei
sulu isulie.
22 Oto qaolana e lae urini, uri e taelie iola ana *n*aeta
di*n*e ana mui di*n*e ena, ikiraelu na mui qaaro*n*oisuli
ineie; oto ko teuri hunire, Kolu ke atoholo i reune iqe
23 poo wau: oto kire tae. Na maholo kire lihu *n*eie e
maahu: na mawaside*n*i e tahararaa ilaona iqe; na
24 iola e honu oto ani sulu, na mae*n*a oto e karaini. Na
ikire si nanauhie huni haalioa, kire si teuri, Haausuli,
Haausuli, kolu ko mae oto. Oto e lio, ko ere ana oru na
hauli ahe: *n*e kererue mani moutoli, oto esi lae a*n*ie
25 holaa. Oto e teuri hunire, *N*eitei hiwalaimoli*n*e iomu?
Na kire mau pei kire pa*n*atainie, ani ere*n*a maraada
uri, Atei ni *m*ane ie, ana ko ere ana oru na iqe, *n*e
kererue ko meni ro*n*o oto mola ana walana?
26 Oto kire lai arapuu ana hanue mui Gerasa, horana
27 Galilea. Na e siho ione, na *n*aeta *m*ane e uraana
hulume ko odoie, mui lioa ni orahaa i saena; na e kaa
tooni eni tooni na e tewasie oto, na e kaa oo ike i
28 nume, tae laona mui kiliqeu heliite. Na e leesia Jesus,
oto e awara, esi lai ladamai iano i naona, pei mei wala
paine uri, *N*a mei taa ni oalaku na oalamu, Jesus,
Kalena God Ini e Liutaa? Noko haatohu emu, *m*ane
29 o haahaamotaahieu. Ana e usu*n*einie lioa *m*ada*m*ada
uri ke isitaa *m*aania *m*aena. Aena ana e talei leue
haahu*n*e oto: *n*e kire kinetainie, pei hoosilana ani ieli
na ani walo hahie aena; na ko wei mousie mu ieli
heu ne, *n*e lioa ni orahaa ko pesie taau laona hanue
30 sala. Na a Jesus e dolosi ana uri, Atei ni satamu?
Oto i*n*eii uri, Legion; ana mui lioa hu*n*e ni orahaa e
31 sili i saena. Na kire ko haatohu ana *m*ane usu*n*ei
32 asire laona kali*n*e *n*eena e kaa too kaona. Na alaa ni
poo hu*n*e e sude ileune i tolona hanue: na kire ko
haatohu ana huni maaire huni kire ke sili wai lalo ada.

33 Oto e maaire. Oto mui lioa ni orahaa *n*eena e isitaa
*m*aania *m*aena, kire si sili ilaona mui poo: na alaa ni
poo *n*eena e mani pola *m*aanie toloi henue laona iqe,
34 kire ko meni inu oto. Oto *m*ala e haahaa*n*aure e leesie
meola qaolana e lae kire kosi tehi, kire ko tarohainie i
35 hulume na lou ana mu henue kalikelie. Oto kire isitaa
huni leesie meola qaolana e lae; na kire hule oto
saana Jesus, kire kosi leesia *m*aena, mui lioa ni orahaa
e isitaa kau *m*aanie, e io, e tooni oto, e manata oto,
36 sulie aena Jesus: oto kire mau. Na *m*ala e leesie kosi
unue lou hunire ana haaurilana a *m*aena mui lioa ni
37 orahaa e oo kau i saena. Na ahutana *m*ala ana hanue
mui Gerasa kalikelie ko eitanaie oto huni ke hoalai
*m*aanire; ana mau*n*e paine e daure: oto e taelie iola
38 ko oli oto. Tae a *m*aena mui lioa tataala e isitaa kau
*m*aanie e haatohu ana huni ke hakusie oto: tae e
39 usu*n*einie wau peie mei wala uri, Oke oli tai nume ioe,
oke houleinie muola e lai peine *n*eena God e qaoi
nemue. Oto e lae taau, na e tarohainie ana ahutana
hulumena muola e lai peine *n*eena Jesus e qaoi nana.
40 Na a Jesus e oli oto, na *m*ala e takuhie pei saedia-
41 na*n*a; aena kire mani io loosie. Na lio kau, *n*aeta
*m*ane satana a Jairus e lae mai, i*n*eii naohai *m*ane ana
nume ni ruru: na ko lai ladamai iano i aena Jesus, kosi
42 haatohu ana huni ke sili i nume i*n*eie; ana kele pule
i*n*eie taataa *m*ela moutei, mala awalai helisi *m*ana rue
ana, na i*n*eii ienini ko mae oto, na oto isulie laeha
*m*ala e ruruhie.
43 Na *n*aeta hue apu raharaha e talei seunie awalai
helisi *m*ana rue oto, na e nii ma*n*oa ahutana tootoolana
hunie *m*ala kurekure, tae *n*aini kaa haaurie ike, i*n*eii
44 ie ko lae mai i purine, ko kele hele oto mola i toto*m*ana
ana *n*o*n*oana tooni i*n*eie; na lauae apu rararaha *n*eena
45 ko aate oto. Oto a Jesus e teuri, Atei ni e heleaku?
Na kire mani ere talihe oto, na a Peter e teuri, ikire
*n*a muini lou peie, Haausuli, *m*ala hu*n*e ko talei ruruhio,
46 na kire puli suuio. Tae a Jesus e teuri, *N*aini ni e
hele oto aku: ana nou hi*n*einie uri nanama*n*a e isitaa
47 *m*aanieu. Na a keine e manataine uri e kaa mumuni
ike, esi lai erieriri mei, kosi ladamai i naona peie ko

unu taha*n*ainie i naona *m*ala aena *n*a mei taa e hele
48 ana, na ana haaurilana e lae oto uritaa. Oto kosi
teuri hunie, Kaleku, hiwalaimoli*ne* ioe e haaurio; lae
taau ani henuelama*n*a.
49 Maholo ko ere ue, *n*aeta ini e lae mai ure tai numa
naohai *m*ane hahie nume ni ruru, ko teuri, Kalemu e
50 mae oto; *m*ane o hei kotaahie lou Haausuli. Tae a
Jesus e ro*n*o, kosi alamie uri, *M*ane o maumeu: oke
hiwalaimoli mola haliite, na haaurilana kei lae taane.
51 Na e lai hulaana nume, tae e kaa maaie *n*aini huni
ke sili peie, tae a Peter haliite, na a John, kiraelu a
52 James, na amana keine peia nikana. Na kire mani
*n*ara*n*ara, pei tatakosie: tae e teuri, *M*ane omu *n*ara-
53 *n*ara; ana e kaa mae ike, tae ko maahu. Na kire
*m*asi *m*aanie, ana kire manatainie oto uri e mae oto.
54 Tae e hele i nimana, e soi, ko teuri, Mamaa, oke
55 taelai. Na ma*n*ona e putoo alihoi, na e taelai oto
56 lauae: na e unue kire ke nii ana. Na amana na
nikana e pa*n*atainie: tae e ere adarue *m*ane tola
taha*n*ainie hunie *n*aini ana muola qaolana e lae kau.

9

1 Na e haraie mai awala *m*ana rue, na e niie hunire
saka*n*a na nanama*n*a paraitana ahutana mui lioa
2 ni orahaa, na huni deu tekelainie mui maela. Na
e usu*n*einire taau huni laeli wala ana alaha*n*a a
3 God, na huni haaurie mui maemaea. Oto e teuri
hunire, *M*ane omu tolea *n*a meola huni laeha, apaa
4 suuri, *m*ai suuri, bread suuri, haa suuri lou; *n*a
ro koat suuri lou. Na omu ko sili laona *n*aeta
nume, omu ke io susu ileune, na omu ke isitaa
5 lou *m*aanie ileune. Na oto muini kaa takuhiomu,
*n*e maholo omu ko isitaa *m*aanie hulume *n*eena,
omu ke tataai asie mei *m*akana loho *m*aanie aemiu,
6 hunie ola ni unu haaoai*n*e hahire. Oto kire lae
kire si laehie taena *n*a hulume, kire ko tarohainie
tataroha diana, pei kire haahaauri ana taena *n*a leu.
7 Na a Herod tetrark e ro*n*oa waluola ie qaolani

e lae: na saena e puo, ana *n*a muini e unue uri
8 a John e taelai lou *m*aanie muini e mae oto; na
*n*a muini uri a Elija e haatai oto; na *n*a muini
9 uri *n*aeta ini hikana mui prophet e taelai lou. Na
a Herod kosi teuri, Nou taasie oto qauna John:
tae atei ni ie, noko ro*n*oa muola urine ana? Na
e daudeu huni ke leesie.
10 Na mu hurulaa e oli mei, kire kosi unue hunie
ana muola kire qaoine. Na e hoara, kosi hoalai
11 takoie hulume satana uri i Bethsaida. Na *m*ala
e leesie *n*e kire si luluisulie: na e takuhire pei
saediana*n*a, na ko unue alaha*n*a a God hunire, pei
12 e haaurie kira harihunie haaurilada. Na e apau
oto; na awala *m*āna rue kire lae mai, kire si teuri,
Oke unue *m*ala hu*n*e ke lae oto, hunie kire ke
laehie mu hulume na mu henue kalikelikie, huni
maahu*n*e, na huni heitale *n*eula ada: ana kolu
13 ana hanue sala ienini. Tae e teuri hunire, Omu
ke dau *n*eula ada. Oto ikire uri, Pei emelu ileu
e lime ata hoi bread, na e ro hoi ie; uri ana emi
14 kaa lai holi *n*eula ana ahutana *m*ala ie. Ana ikire
mala e lime molai *m*ane. Oto esi teuri hunie mui
qaaro*n*oisuli i*n*eie uri, Omu ke haaiosire iano ani pulita
15 haiaopai, e lime awalai inoni na e lime awalai inoni.
16 Oto kire si teurine, na kire haaiosire ma*n*o iano.
Oto e helesie lime hoi bread *n*eena, na ro kele
hoi ie na, esi lio alele*n*a ile*n*i, ko ere haadianaai,
17 oto ko nisii; ko nii hunie mui qaaro*n*oisuli huni
haadoa *m*ala ani. Oto kire mani *n*eu, kire pote:
oto kire ko onimei konie mu oretai *n*eula ana mu
*n*eula kire nisii, awalai *m*ei *m*ana rue.
18 Na qaolana e lae urini, uri maholo e are*n*ai maraana,
na mui qaaro*n*oisuli oto peie: oto e dolosi ada,
19 ko teuri, *M*ala hu*n*e ko unuunueu uri atei? Na kire
alamie uri, A John a Lotomaai; tae *n*aeta mu heluini
uri, A Elija; na *n*aeta muini aopa lou uri *n*aeta
20 ini hikana mui prophet e taelai lou. Oto e teuri
hunire, *N*e iomu, omu ko unueu uri atei? Na a
21 Peter e alamie ko teuri, A Christ nana God. Oto
e ereada, kosi haatolaire *m*ane kire hei unue leu ie

saana *n*aini; ko teuri, Leu i sapena Kale ni inoni
22 huni kei sapesalu unumei, na huni leledilana ana
mui rato ni *m*ane na ana mui naohai priest na
mu haausuli, na huni seunilana, na huni taelailana
23 ana olu*n*e *n*a di*n*e. Na e teuri hunire ahutada uri,
*N*aini ko sare lulu isulieu *n*e ke haitohea maraana,
*n*e ke a*n*ainie poupou i*n*eie suli heidi*n*e, kesi lulu
24 isulieu oto. Ana iteitana *n*aini ko sare kinetainie
maaurihaana *n*e kei deu tekelainie oto; tae peie iteitana
*n*aini ko deu tekelainie maurihaana itehulaaku, *n*e
25 kei kinetainie ena. Ana *n*a mei taa diana ni inoni
kei terie, maala ko hele ma*n*oa oto nana ahutana
walumalau, na kosi deu tekelainie maraana, wa
26 lei*n*e kei too oto ana. Ana iteitana *n*aini kei masa
hahieu na hahie walaku, *n*e Kale ni inoni kei masa
lou hahie, ana maholo kei lae mai ana rara*n*adarue
na Amana, na ana rara*n*ana mu angel maai lou.
27 Tae noko ere toohu huniomu uri, *N*aeta mu heluini
hikana *m*ala e ure ileu na kire saa mami ike oho*n*ana
mae*n*a, na kire kaa saro leesie alaha*n*a a God.
28 Na qaolana e lae urini, uri walune *n*a di*n*e e
liu hahie e ere urine, *n*e kosi toleraelu a Peter na
a John na a James, na ko hanetaa ile*n*ine toloi
29 hanue hunie are*n*aine. Na maholo e are*n*ai, *n*e lio-
hana maana esi aopa, na mui tooni i*n*eie kire ko
30 nei huhurerea na ko la otoi wanawana. Na lio kau,
e ro *m*ane e mani wala peie, a Moses na a Elija:
31 kererue haatai ana raraa, kererue ko ladoa laelana
32 tatahana oto huni kei haama*n*oa tai Jerusalem. Na
maana Peter e hie na maadarue lou peie: tae maholo
33 kiraelu lio oto *n*e kiraelu leesie rara*n*ana, na e ro ini
lou e ure peie. Oto qaolana e lae urini, uri maholo
kererue hoalai *m*aanie, *n*e a Peter esi ere uri hunia
Jesus, Haausuli, e diana nakaelu huni io*n*a ileu:
hoe, melu ke tohue *n*a olu apaapa; *n*aini nemue,
*n*aini nana Moses, *n*aini nana Elija: tae e kaa mana-
34 tainie meola ko unue. Na maholo ko ereere urini,
mei uru esi siho, ko melusiraelu: na kiraelu sili
35 laona me uru peie mau*n*e. Na mei wala ure mai
ana mei uru e teuri, Kaleku ni ie, nou lio hunie:

36 omu ke tolaana. Na mei wala e loho ma*n*o, kiraelu
lio tooana Jesus tae i*n*eii maraana. Na kiraelu rohu
hahie, na kaa unue hunie *n*aini ana mui di*n*e *n*eena
*n*a meola hikana muola kiraelu leesii.
37 Na qaolana e lae urini, uri kire siho toli urei
38 toloi henue, na *m*ala hu*n*e e odoie. Na lio kau,
*n*aeta *m*ane ana *m*ala hu*n*e e ere paine, ko teuri,
Haausuli, noko haatohu emu oke lio hahie kaleku;
39 ana i*n*eii taataa *m*ela moutei: na lio kau, lioa ko
tolea, oto ko tolana arai oto: na ko papatainie na
hutohuto ko hanehane ana, na ko teitehi asa
40 *m*aanie, ko kumu menamenasie. Oto nou haatohu
41 ana mui qaaro*n*oisuli ioe hunie kire ke sikerainie;
tae e kaa *m*adausire oto. Oto a Jesus e alamire
ko teuri, Qau*n*e ni sae rueruaa na ni popoliilii ni
ie, nekei saro oo oto pei omu kei hule i*n*anite, wa
42 nekei neineisae malumu huniomu? tola kau mei
a kalemu. Na maholo ko laelae ue mai, lioa ni
orahaa ko weinie oto, ko papa tataalasie. Tae a
Jesus e ere ana lioa ni orahaa, kosi haaurie *m*elana
43 na e toliasie lou hunia amana. Na kire mani pa*n*a-
tainie manikuluhaana God *n*eena.
Na maholo kire mani pa*n*atainie ue waluola e qaoi,
*n*e kosi teuri hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, Mui wala
44 ie huni ke kokoro hoi eli*n*emiu: ana qelolana Kale
45 ni inoni kei lae laona nimana mu inoni. Na kire
puotainie mei walana, na e mumuni *m*aanire, *m*ane
kire roro*n*o saie: na kire mauteinie dolosilana ana
mei walana.
46 Na oto haitohe*n*a e talaae ada, uri atei ni hikada
47 kei alaha liutaa. Na maholo a Jesus e lio saaie loona-
i*n*e i saeda *n*eena, esi tolea kele *m*au, ko haauresie
48 isulie, kosi teuri hunire, *N*aini ko tekuhie *m*au ie
inunuhaana sataku, *n*e e takuhieu ena: na *n*aini ko
tekuhieu *n*e e takuhie ini e usu*n*einieu mei ena:
ana ini e *m*ai*m*ei hitoo amiu, *n*e e liutaa ena.
49 Na a John e alamie ko teuri, Haausuli, *m*elu leesie
*n*aini ko sikerainie mui lioa ni orahaa ana satamu;
50 na melu ereana kau, ana e kaa hatahata peikolu. Tae
peie a Jesus e teuri hunie, *M*ane omu ereereana:

ana ini oto kaa maeloo*n*a huniomu, *n*e ko peiomu
*n*eena.
51 Oto qaolana e lae urini, uri qo*n*ine e karai siho oto
huni tahelainie, *n*e esi nei maa hahuroto ni lae tai
52 Jerusalem, na e usu*n*einie mu hurulaa tai naona : oto
kire lae, kire ko sili ana *n*aeta hulume mui Samaria,
53 huni mouqeline hunie. Na oto kire kaa takuhie,
54 ana maana mala ko lae tai Jerusalem. Na maholo
ro qaaro*n*oisuli i*n*eie a James na a John e leesie
urine, *n*e kererue kosi teuri, Lord, uri saemu oto
hunie melu ke unue du*n*e ke siho urei mai le*n*i, ke
55 waruhire ma*n*o? Tae e aliu, ko ere adarue. Oto
56 kire lae ana *n*aeta hulume aopa.
57 Na maholo kire laelae isulie tala, *n*aeta ini e teuri
58 hunie, Neke totola oto i aemu ana taena *n*a leu oko
laelae ana. Oto *n*ea Jesus ko teuri hunie, Mui fox na
kire too liwe taane, na mui menu ni le*n*i kire too niui
59 taane ; tae Kale ni inoni hulaana *n*a leu ni ulu*n*e
i*n*eii na haike. Na e teuri hunie *n*aini aopa, Oke
luluisulieu. Tae e teuri, Lord, oke holai toliasieu keu
60 neke lae neke haitoli ana amaku. Tae e teuri hunie,
Oke toliasie muini e mae kire ke haitoli*n*einie *n*a muini
ko mae ada ; tae ioe oke lai houleinie alaha*n*a a God.
61 Na *n*aini aopa e unue lou e teuri, Nekei totola i aemu,
Lord ; tae oke holai toliasieu neke lae ere hautaai
62 nana aleini i nume ineu. Tae a Jesus e teuri hunie,
Ini ko susueinie nimana hunie waato, na kosi lio
keke lou *m*aanie, *n*eii oto saa adona alaha*n*a a God.

10

1 Na waluola ie e haro ma*n*o, a Lord esi haatolaie
mu heluini aopa lou e hiu awalai *m*ane, na e
usu*n*einire taau tai naona too ro ini na too ro ini
takoie taena *n*a hulume na taena *n*a pu*n*ui nume,
2 tatahana oto huni *n*eii ke lae ani. Na e teuri hunire,
Siokoni*n*e e paine, na mu inoni esuesu kaa hu*n*e
mone : aena *n*eena omu ke haatohu ana aei lalo,
hunie ke usu*n*einie mai *n*a mu inoni huni siokoni

3 nana. Omu ke laelae taau: lio kau, noko usu*n*eini-
4 omu taau mala mui lamb i matolana mui wolf. *M*ane
omu taherie *na* *m*ai ni haa, wa *na* *m*ai huni laeha, wa
*n*a ola ni hoo hahie aemiu: na *m*ane omu paalahea
5 *n*aini isulie tala. Na omu ko lai sili laona *n*aeta
nume, omu ke holai teuri, Ke hanuelama hahie nume
6 ie. Na uri ana *n*a kale ni henuelama taane ileune *n*e
hanuelama iomu kesi siho hahie: ana ko haike, *n*e
7 kei oli lou weu takoiomu. Na omu ke oo susulei ana
taataa nume *n*eena, ko *n*eu*n*eu na ko inuinu ana
moola saadaelu: ana inoni esuesu e ado huni
8 waaitana. *M*ane omu heisuu ana mui nume. Na
omu ko sili laona *n*aeta hulume, na kire ko tekuhi-
omu, *n*e omu ke *n*au*n*eu ana muola kire ko niinii
9 emiu: na omu ke teuri hunire, Alaha*n*a a God e
10 nanauhiomu oto mai. Tae omu ko sili laona *n*aeta
hulume, na oto kire kaa takuhiomu, *n*e omu ke isitaa
taau isulie mu tala paine ikire peie mei wala uri,
11 *M*akana loho ana hulume iomu e rarao i aemami, *n*e
emi ko usuri asie hahiomu ie: tae peie omu ke
manatainie leu ie uri alaha*n*a a God e nanauhi oto
12 mai. Noko unue huniomu, Kei *m*a*m*ate hunia Tur na
hunia Sidon ana di*n*e ni lei*n*e, tae hunie hanuena
13 haike. Amaamasilemu Korasin! amaamasilemu
Bethsaida! uri ana qaolana mu anoa e lae oto i Tur
na i Sidon mala e laelae oto i matolamoro, haala
kererue onisae oto waite ani tooni pono maa na
14 ani qasaora. Tae peie kei *m*a*m*ate hunia Tur na
hunia Sidon ana di*n*e ni lei*n*e, tae huniomoro
15 haike. Na ioe, Kapernaum, uri haapainalamu kei
16 hulaana salo? asilemu kei lae hoi Hades. *N*aini ko
tolaamiu *n*e ko tolaaku; na *n*aini ko lelediomu *n*e ko
lelediеu; na *n*aini ko lelediеu *n*e ko leledie ini e
usu*n*einieu mei ena.

17 Oto kira hiu awala *n*eena e oli mei pei ileni*m*ae*n*a,
kire ko teuri, Lord, hele toli*n*ilana mui lioa ni
18 orahaa amelu inunuhaana satamu. Oto i*n*eii hunire
19 uri, Ineu nou leesia Satan mala waariri e domu
oto ure mai ile*n*i. Lio kau, nou niie oto huniomu
nanama*n*a huni uri hahie mui *m*aa, na mu heriheri,

na hahie ahutana aaila*na* mui maeloo*na*: na iteitana
20 *na* meola saa dau huisiomu ike. Tae *m*ane òmu
ileileni*m*ae hahie me olana, uri hele toli*n*ilana mui
lioa ni orahaa amiu; tae peie omu ke ileileni*m*ae
hahie uri usulana satamiu e lae ile*n*i.
21 Oto ana maholoi satona e ileileni*m*ae ana Lioa
Maai, ko teuri, Noko paalaheo, Mamaa, Lord hahie
ile*n*i na mai haha, ana o mumunie moola ienini
*m*aanie kira saiola na kira saenanau, osi ili haatainii
hunire mui weewee: toohu, Mamaa: ana e diana
22 urine i naomu. Mani toliasilana taena *na* ola e mani
lae oto hunieu ana Amaku: na *n*aini oto kaa mana-
tainie uri Kale atei, tae peenie a Mamaa hahaiteli:
na uri a Mamaa atei, tae peenie a Kale hahaiteli,
23 kererue *n*aini lou a Kale ko sare haatainie hunie. Oto
e aliu takoie mui qaaro*n*oisuli, ko unue hunire
hahaiteli uri, Deidehie mui maa ko leesie muola
24 omu ko talei leesii: ana noko unue huniomu, uri mui
prophet na mui inemauri hu*n*e e sasare leesie moola
omu ko talei leesii, na oto kire kaa lio ma*n*ini: na
huni ro*n*oa moola omu ko talei ro*n*oi, na oto kire kaa
ro*n*o lele*n*ani.
25 Na lio kau, *n*aeta haausuli e taelai ko malaado*n*ana,
ko teuri, Haausuli, *na* mei taa ni neke qaoa, hunie
26 neke helesie maurihe hu nekue? Oto e teuri hunie,
*N*a taa ni usulana e lae ana mu haatola*na*? oko sasai
27 uritaa ana? Oto e alamie ko teuri, Oke manata
diana hunia Lord God ioe oto ana ahutana saemu na
ana ahutana maurihaamu, na ana ahutana aailaa*na*
ioe, na ana ahutana mui neisae*n*a ioe; na hunia au-
28 henue ioe oto mala hunio. Na e teuri hunie, O ere
too oto ni *n*eena: oko teurine, na o kei meuri oto na.
29 Oto *n*eii ko sare haainonie kosi teuri hunia Jesus,
30 Kau, atei ni euhenue ineu? A Jesus kosi alamie ko
teuri, *N*aeta *m*ane e lae hou i Jeriko urei Jerusalem;
na e lai suaana kira horo peli, na kire taasie tooni
i*n*eie *m*aanie pei repusilana, kire si hoalai, kire ko lae
31 *m*aanie na tatahana oto huni ke mae oto. Na *n*aeta
32 priest e qau toli hao sulie tala na; na e leesie oto kosi
palili *m*aanie. Na urine lou *n*aeta *m*ane ana mui

33 Levi, maholo e hule hai leune, na e leesie oto, ne kosi
palili maanie. Tae naeta ini ni Samaria, isulie lae-
34 lana, e hulaana : na e leesie oto, saena kosi amasie,
na ko lae saana, ko hoo hahie mu halata ana,ko lini
rumui olive na wine hahii, na e haauresie ilenine
ass ineii, e tolea hai nume ni awataa, na e raretainie.
35 Oto dine i haho e tetea e ro penny, ko niie hunie
aei nume, pei ko teuri, Oke raretainie oto ; na na mei
taa oko nii toto ana, ineu noko oli mei, nesi suuola
36 hunio ana. Hoe, oko unue uri atei ni hikedaelu e
nei euhenue hunie ini e lai suaana kira horo peli?
37 Oto e teuri, Ini e ue e hele isulie ni amasie. Na a
Jesus kosi teuri hunie, Oko lae oke teurine lou.
38 Oto ana laelada, e lai sili laona naeta hulume:
na naeta keni satana a Martha e takuhie tai nume
39 ineie. Na e too asine satana a Mary, na ineii
ienini e io isulie aena Lord, huni roronoa walana.
40 Na saena Martha e talei puo ana e raretai hune-
hunaa; na e susuhie wau, ko teuri, Lord, uri o kaa
neisae ana asiku ie e toliasieu noko raretai maraaku
41 ie? Oke unue ke peieu. Tae a Lord e alamie,
ko teuri hunie, Martha, Martha, oko neineisae toote
42 ana moola hune na saemu ko la otoi iolaha ani : taataa
meola hahaiteli herihunilana kei lae : na a Mary e
lio hunie leu diana ie nana, na taasilana saa lae oto
lou maanie.

11

1 Na qaolana e lae urini, uri maholo e arenai keu ana
naeta leu, ne e haro rohu oto, ne naeta ini ana mui
qaaronoisuli ineie e teuri hunie, Lord, oke haasaiemi
noone ani arenaine mala kau a John e haasaie mui
2 qaaronoisuli ineie. Oto e teuri hunire, Maholo omu
ko arenai, omu ke teuri, Mama, Satamu ke maai.
3 Alahana ioe ke lae mai. Da mai huniemi suli heidine
4 mui neula e ado ani heidine. Na oke saeasie huniemi
mui roroana iemi, ana iemi ko saeasie noone mui
roroana taena na ini kire haaroroaire huniemi eni.
Na mane o tole emi hunie malaahonamami.

5 Na e teuri hunire, Atei keu hikemiu e too malahune,
na oto kei lae saana i upui rodo, na ke teuri hunie,
Malahuku, oke niie kau mei e olu hoi bread hunieu ;
6 ana *n*aeta malahuku lou e hulaaku oto isulie laelana,
7 na e kaa me ola ike aku huni nii ana ; na oto i*n*eie tai
nume kei alamie ke teuri, *M*ane o kotaahieu : melu
hono oto, na iemelu na maeni kaleku melu meni eno
8 oto ; *n*e nou saa taelai ike huni niileni hunio ? Noko
unue huniomu, Uri ana e saa taelai huni niileni hunie
aena ana kererue haimalahune, tae peie kei taelai
huni niileni hunie enite hoi ini saena ani ana isulie
9 ko suke raramaa ana. Na noko unue huniomu, Omu
suke, na niilana kei lae huniomu ; omu heitale, na
omu kesi lio odoie ; omu ikiiki, na kire ke taha maa
10 huniomu. Ana taena *n*aini kei haatohu, *n*e kei hele,
na *n*aini kei heitale, *n*e kei lio odoie ; na hunie *n*aini
11 ko ikiiki, *n*e kire kei tahamaa hunie. Ana atei keu
hikemiu e too kalena, na kalena *n*eena ko sukaa
*n*a hoi bread ana, *n*e kei niie *n*a hoi heu hunie ? wa
*n*a hoi ie, *n*e kei niie *n*a *m*aa hunie olitana hoi ie na ?
12 Wa ko sukaa *n*a hoi kue, *n*e kei niie *n*a hariheri
13 hunie ? Ilisie iomu iolamiu e tataala, na omu sai
niie nii*n*e diana hunire *m*e*m*ela iomu, *n*eni uri Ama-
miu ile*n*i e saa tohu*n*ei nii liutaa ana Lioa Maai
hunie *n*a muini ko sukaana ?
14 Na e sikerainie lioa ni orahaa, e qeu. Na qaolana
e lae urini, uri maholo lioa ni orahaa *n*eena e loutaa
oto, *n*e qeu esi ere taa ; na *m*ala hu*n*e e pa*n*atainie.
15 Tae mu heluini hikada e teuri, Ko sikerainie mui lioa
ni orahaa ana a Beelsebub naohai lioa ni orahaa.
16 Na *n*a mu heluini aopa lou e malaaho*n*ana kau ko
17 heitalea tolimaa urei le*n*i ana. Oto i*n*eii e manatainie
saeda, esi teuri hunire, Taena *n*a alaha*n*a kei opaa
maraana, kei nao*n*a oto ; na *n*a nume kei opaa
18 maraana, kei aoho oto. Na ana a Satan lou kei
opaa maraana, *n*e alaha*n*a i*n*eii kesi io uritaa ena ?
ana omu ko unue uri ineu noko sikerainie mui lioa
19 ni orahaa ana a Beelsebub. Tae uri ana ineu noko
sikerainie mui lioa ni orahaa ana a Beelsebub,
*n*e mui kalemiu ko sikerainire ana atei ena ?

20 Aena *n*eena kire kei leilei omu oto. Tae uri ineu
noko sikerainie mui lioa ni orahaa ana riiriina God,
21 *n*e ni alaha*n*a a God e siho oto mai hahiomu. Ana
*n*a ramo e tauleinie mui reisi*n*e na ko kakalie amaa
22 i*n*eii, *n*e toolana kei io loko oto : tae ana *n*aini e ramo
liutaana kei polahe, na kei aailaa *m*aanie, oto ko leue
*m*aanie ahutana mui reisi*n*e *n*eena e puutoo ani, kosi
23 opaa muola ni heiheileu. Ini oto kaa peieu, i*n*eii
maeloo*n*a hunieu ; na ini kaa siokoni peieu, *n*e kei aa
24 tata*n*ainii. Lioa *m*ada*m*ada ko isitaa *m*aanie *n*a inoni,
*n*e kei loutaa laona hanue sala, ko heitalea leu ni
mamalo nana ; na kaa lio odoie, oto kosi teuri, Rao
neke oli keu tai nume ineu ni *n*e nou isitaa kau
25 *m*aanie ni. Oto e lai hule, ko lio odoie kira talaa, na
26 kire hataai diana ana muola ilaona. Oto e lae taau
kosi tolea lou e hiu lioa e orahaa liutaana : oto kire
kosi lai sili, kire kosi io oto hu ileune ; oto tolahana
inonine haipuri kosi tataala oto hitoo liutaana tola-
hana holai nao.
27 Na qaolana e lae urini, uri maholo e ere uri, *n*aeta
keni ana *m*ala hu*n*e e soi ile*n*i, e teuri hunie, Deidehie
28 ie e toleo, na susu o susu ana. Oto i*n*eii e teuri, O
siue, tae deidehie kira ro*n*oa walana God pei sulu
isulie.
29 Na maholo *m*ala e rururu keu saana, *n*e esi aehota ere
uri, Qau*n*e ienini qau*n*e tataala ; ko heitalea tolimaa ;
tae niilana *n*a tolimaa saa lae ike hunire, tae tolimaa
30 a Jona haliite. Ana mala a Jona e nei tolimaa nana
mui Nineve, aitana noone lou Kale ni inoni hunie
31 qau*n*e ienini. Toro ure taau kei taelai tararuru ana
di*n*e ni lei*n*e peie mu inoni ana qau*n*e ienini, na kei
lei mae ana : ana e lae mai *m*aanie *n*e*n*edena waluma-
lau hunie ke ro*n*oa saiola*n*a a Solomon ; na lio kau,
32 ini e liutaana Solomon taane ie. Mui Nineve kei
taelai tararuru ana di*n*e ni lei*n*e peie qau*n*e ienini, na
kei lei maeana : ana kire onisae itehulaana laeliwala*n*a
a Jona ; na lio kau, ini e liutaana Jona taane ie.
33 *N*aini oto saa erihainie *n*a light, hunie esi neie
ana leu e mumuni, wa hahana maraohu, tae peie
i talahuliana oto, aena hunie muini ko sisili

34 weu kei leesie rara*n*ana. Light ana sapemu oto
maamu : ana maamu ko manola *n*e ahutana sapemu
kei mataqa oto ana ; tae ana ko aeaela *n*e ahutana
35 sapemu kei rorodoa oto. Aena *n*eena oke lio diana
ana hunie ohe da*n*i i saemu e nei rodohono oto wa
36 haike. Aena *n*eena uri ana ahutana sapemu kei nei
de*n*i ma*n*o, na e kaa iteitana *n*a leu ke rodohono,
*n*e kei nei de*n*i oto ma*n*o ena, mala maholo light ko
raa*n*io oto ana rara*n*ana.
37 Na maholo ko ere ue, *n*aeta Pharise e haatohu ana
huni *n*eu peie : oto e lai sili weu, na ko io iano huni
38 *n*eu. Na maholo Pharise *n*eena e leesie, esi pa*n*atainie
39 ana e kaa holai hoda nime huni esi *n*eu. Na a Lord
e teuri hunie, Oto ienini iomu mui Pharise omu ili
hoda rerea ana kolune kaokao na nime ; na saemiu
e honu oto mola ana hele lau*n*e na ana tataala*n*a.
40 Kira qeu, ini e haaholai moola mai sue ohe e kaa
41 haaholai moola lou wai lalo ? Tae peie omu ke niinii
ana moola wai lalo ; na lo kau, ahutana moola esi nei
rerea oto huniomu.
42 Tae amaamasilemiu kira Pharise ! ana omu ko niie
*n*a leu *n*a ta*n*ahuluana ana mui nonoisuli, na mui
mahe, na oto ana taena *n*a ola i hohola, na omu
ko aeaelulu hahie lei*n*e na oto manata diana*n*a hunia
God : na leu oto i sapemiu uri omu ke qaoa muola
ienini, na *m*ane omu aeaelulu hahie moola urinena.
43 Amaamasilemiu kira Pharise ! ana omu ko herihunie
mui leu ni ioio tai nao ana mui nime ni ruru, na huni
44 paalahelamiu lalona mui heraiusi*n*e. Amaamasile-
miu ! ana omu mala mui kiliqeu e *m*ana*m*anaa, na
*m*ala ko uriurii oto na kaa manatainii.
45 Na *n*aeta haausuli e alamie ko teuri hunie, Haau-
suli, oke ere urinena na oko ere lelediemi lou ana.
46 Oto i*n*eii uri, Amaamasilemiu lou kira haausuli ! ana
omu ko pili*n*ie mu inoni ani ludaa e popo*n*a, ana oto
omu kaa kele hele ike i toto*m*ana ana mui ludaa ana
47 *n*a taataa riirii emiu. Amaamasilemiu ! ana omu
ko siosio liliheu ana kiliqeu*n*e mui prophet, na oto
48 mu amamiu e saunire. *N*e oto iomu urine kira unu
haaoaii omu ko alamainie palo*n*a mu amamiu : ana

ikire kire saunire, na iomu omu ko siosio liliheu
49 ana kiliqeu*n*e ikire. Aena *n*eena saenanau*n*e a God
esi unue uri, Neke usu*n*einie taau mui prophet hunire
na mu hurulaa; na *n*aeta mui heluini ada kire kei
50 seunire, pei kire kei teu*n*einire; uri hunie apune
ahutana mui prophet, ahesilana e lae uraana neilana
poopootana walumalau oto mai, sio sulilana kei lae
51 ana qau*n*e ienini; talimaa ana apuna Abel hulaana
apuna Sakaria, ini e mae i matolana nume maai
na ora ni unuunu: toohu, noko unue huniomu, sio
52 sulilana kei lae ana qau*n*e ienini. Amaamasilemiu
kira haausuli! ana omu ko taasie ki ani saenanau*n*e:
iomu omu kaa sili ike wau, na *n*a muini e daudeu
huni sili weu *n*e omu kosi ere ada.
53 Na maholo ko hoalai oto *m*aanie ileune, mu haau-
suli na mui Pharise e talaai ala pupulu hahie, pei
54 kotaahie huni ke ere hu*n*ehu*n*aa; kire ko alasie oto,
uri huni talahuaa *n*a meola ana *n*idune.

12

1 Oto ana moolana e laelae ue *m*ala hu*n*ehu*n*aa e
rurupuli, na kire talei uriurire hailiu, oto e aehota ere
inao hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, uri, Omu ke lio
talamiu *m*aanie leven ikire mui Pharise, dau hahota*n*a
2 *n*eena. Tae taena *n*a meola aluhilana e lae *n*eni
aelilana kei saro lae taane: na taena *n*a ola mumuni-
3 lana e lae na manatainilana kei saro lae taane. Aena
*n*eena iteitana *n*a meola omu unue laona rodohono
*n*eni ro*n*olana kei lae ana da*n*i; na *n*a meola omu
unue i eli*n*e i ehi, omu ke tola taha*n*ainie i qaoha.
4 Na ineu noko unue huniomu maeni malahuku uri,
*M*ane omu meuteinie *m*ala kei horo sape mola amiu,
5 na purine kaa ola aopa lou kire kei qaoa. Tae ineu
noko aha tahanie huniomu ana ini omu ke hahuei
meuteinie oto: Omu ke mauteinie ini *n*eena ke horo
oto, na purine e la otoi saka huni deu tekelainii
hai Gehena; toohu, noko unue huniomu, Omu ke
6 hahuei meuteinie oto. Uri kire ko holie *n*a ro pipisu

ana *n*a lousuu ? tae pulo*n*osilana *n*a taataa ini
7 hikada saa lae i naona God. Tae hulaana warauhune
qaumiu na idumilana e lae oto. *M*ane omu meumeu :
8 omu la otoi hie *m*aanie mu koruhei pipisu. Na ineu
noko unue huniomu uri, Taena *n*aini kei unu taha*n*a-
inieu i naona mu inoni, i*n*eii *n*eena Kale ni inoni kei
9 unu taha*n*ainie i naona mu angel a God : tae ini kei
tatei*n*einieu i naona mu inoni, tatei*n*einilana kei lae i
10 naona mu angel a God. Na taena *n*aini kei unue *n*a
mei wala hahie Kale ni inoni, saeasilana kei lae oto
hunie : tae kire saa saeasie oto oo hunie ini ko ere
11 tauteu ana Lioa. Tae maholo tolalamiu kei lae ana
mui nume ni ruru, na saana kira leilei, na kira alaha,
*m*ane omu neineisae toote uri omu kei ere talihe
uritaa, wa ani wala uritaa, wa omu kei unue *n*a taa :
12 ana Lioa Maai kei haananau omu ana maholona ana
moola leu i sapemiu ni unui.
13 Na *n*aini ana *m*ala hu*n*e e ere hunie e teuri,
Haausuli, oke unue asiku ke opaa toolana amamerei
14 huniemerei. Oto i*n*eii uri, Hai *m*aena, atei ni e
15 haauresieu hahiomu huni leilei wa huni opaopa ? Na
e teuri hunire, Omu ke lio talamiu, na omu ke kinetai-
niomu *m*aanie taena *n*a saehanali*n*e : ana maurihaana
*n*a inoni kaa io ike ana too ola*n*a liutaa ana waluola
16 i*n*eii. Na e ere ni alahuu*n*e hunire e teuri, Hohola
17 *n*aeta inoni e *m*ai e tahe oto : ote e lolodosae maraana,
e teuri, *N*a mei taa ni neke qaoa, ana e kaa leu oto
18 ni siokonie mui *n*eula ineu ? Oto i*n*eii uri, Nekesi
teuri ; neke ohosie haa ineu, neke dau peinaana ; na
nekesi siokonie mui *n*eula na waluola toolaku tai
19 leune. Na neke teuri hunie maurihaaku uri, Mauri-
haai, siokonilana oto namue moola diana hu*n*e loosie
molani helisi ; mamalo kau, *n*au*n*eu, inuinu, ileileni-
20 *m*ae. Tae a God e teuri hunie, Qeu, sio sulilana
maurihaamu emu hairodo ienini ; oto moola o
21 dudurue kau kei io nana atei ? Aitana lou *n*aini ko
lolohainie dianahaana muola nana maraana, na e kaa
*m*ai ike nana God.
22 Na e unue hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, e teuri,
Aena *n*eena noko unue huniomu uri, *M*ane omu

neineisae toote ana ma*n*omiu ana me ola ni *n*a wa ni
inuhie: wa lou ana sapemiu ana me ola ni tooni
23 hahiomu ana. Ana ma*n*omiu e lai liutaana mui
24 *n*eula, na sape e lai liutaana mui tooni. Omu ke
neineisae ana mu aha, uri kire kaa tatataai, kire kaa
elieli; kire kaa duduru, kaa haa ike ikire; tae a God
ko haahaa*n*aure; *n*e omu lai hie uritaa liutaana mui
25 menu! Na atei ni hikemiu ko neineisae toote ana,
26 na uri ke sapeie sapena ana *n*a taataa maapou? Sio,
ana e kaa *m*adausiomu ni qaoa kele me ola *m*ai*m*ei,
anae ue ni omu ko neineisae toote ana moola ue
27 mai? Omu ke lolodosae ana mu aro pue, kire ko
peipeine uritaa: kire kaa asuesu kaa a*n*oa*n*o; tae
peie noko unue huniomu, A Solomon e houhou lilikeli
28 na kaa tooni mala *n*a taataa ini hikada. Na uri a
God ko tooni urine hahie mu hahalisi i qeinaa, ko oo
siiri, na ide*n*i hunie asileni laloi umu; uri ohe e saa
29 tooni liutaa hahiomu, kira neisae rueruaa? Na *m*ane
omu heitale uri omu kei *n*eu*n*eu taa, wa omu kei
30 inuinu taa, na *m*ane omu neineisae rueruaa. Ana
ahutana muola ie taena *n*a komu ana walumalau ko
meni heiheitalei oto: tae Amamiu e manatainie oto
31 uri omu ko la otoi sae tooana moola urinena. Tae
omu ke holai naolainie haitalelana alaha*n*a i*n*eie, na
sapeilana moola urinena kesi lae taane huniomu.
32 *M*ane omu meumeu, iomu pulita ni sheep *m*ei*m*ei;
ana saena Amamiu e diana na kei toliasie alaha*n*a
33 namiu. Omu ke ulu*n*einie tootoolamiu, na omu ke
niiniie mui nii*n*e; omu ke akauri *m*ai ni haa e saa moka,
dianahaana moola tai le*n*i *n*eena saa suu ike, leu inoni
pelipeli saa rauhei ana, na pepe saa *n*au ike ana.
34 Ana dianahaana muola iomu kei io ana *n*a leu, saemiu
kei io noone ileune.
35 Rorohahilana upumiu ke lae, na mui light iomu
36 ke esoeso; na iomu omu kei urihana mu inoni ko
maohia alaha ikire, maholo kei oli mei ana aharota;
uri, ko hule na ko ikiiki, *n*e kire kesi tahamaa hunie.
37 Deidehie mui konikonihe *n*eena, a alaha ko hule na
ko lio tooada ko liolio oto: toohu noko unue huniomu,
uri ke hoo hahie, na ke haaiosire huni *n*eu, na ke lae

38 mai huni raretainire. Na uri ko hule mai ana ruana
maholoi lio*n*a, wa ana olune, na ko leesire urine,
39 deidehie mui konikonihe *n*eena. Tae omu ke mana-
tainie leu ie, uri aei nume ke manatainie maholoi lio*n*a
uritaa inoni pelipeli ko reuhei ana, haala e kakali
hunie, na e saa toliasie huni ke akerainie nume i*n*eie.
40 Aena *n*eena iomu noone lou omu ke io walama*n*o:
ana maholo omu kaa neineisae ana *n*e Kale ni inoni
kei lae mai ana.
41 Na a Peter e teuri, Lord, uri o unue alahuu*n*e ie
42 huniemelu heliite, wa hunie ahutana *m*ala lou? Na a
Lord e teuri, Atei *n*e *m*ane lioisuli *n*eena ko kinekine-
tai ola na e saenanau, a alaha i*n*eie ko neie habire ana
nume i*n*eie, huni haadora ani *n*eula suli maholo?
43 Deidehie konikonihe *n*eena, a alaha i*n*eie ko oli mei,
44 na ko lio tooana ko tete urine. Noko unue walaimo-
li*n*e huniomu, uri kei neie hahie ahutana tootoolana.
Tae uri ana konikonihe *n*eena kei ere ni sae uri,
45 A alaha ineu ko haahiru ana oli*n*e mai; oto kei
talaai seuseunire mui konikonihe saanau na mui keni,
46 na kei *n*eu*n*eu na kei inuinu, kei inu qeuqeue; *n*e a
alaha konikonihe *n*eena kei oli mei ana di*n*e e kaa
maohie ana, na ana maholo e kaa manatainie, *n*e
kei opa hitelie, kei toliasie *n*a leu talana peira sae
47 rueruaa. Na konikonihe *n*eena, e manatainie saena
alaha i*n*eie, na e kaa hele walama*n*o, wa ke sului
sulie saena, kire kei repusie ana mu maai repusilana
48 hu*n*e; tae ini e kaa manatainie, na e qaoqao ola e
adona mu maai repusilana, kire kei repusie ana mu
maai repusilana saa hu*n*e. Ana toliasilana muola
hu*n*e e lae oto hunie *n*aini, sio sulilana muola hu*n*e
lou kei lae ana: na niilana muola hu*n*e e lae oto
hunie *n*aini, dolosilana muola hu*n*ehu*n*aa kei lae ana.
49 Nou lae mai huni asie du*n*e hahie walumalau; na
*n*a mei taa ni neke harihunie oto, uri ana erihainilana
50 e lae oto? Tae nou manatainie lotomaai*n*e lotomaa-
ileku kei lae ana; na hurosilana saeku mala *n*a taa
51 hulaana kei siho oto! Omu ohe ko neineisae ana uri
nou lae mai huni niie hanuelama*n*a laona walumalau?
52 Noko unue huniomu uri, Haike ena; tae peie opa*n*a:

ana talimaa oto ienini e lime ini ana *n*a taataa nume
kei opara, e olu ini *m*aanie e ro ini, na e ro ini *m*aanie
53 e olu ini. Kei opara oto, ro hai mamana kei opa; na
ro hai nikana kei opa; na ro mahu*n*aona keni kei
opa.
54 Na e teuri lou hunie *m*ala, Maholo omu ko leesie
mei uru ko hane ana leu suulana sato, oto omu ko
tolana unue uri, Hoi nemo kei nemo; *n*e ko urine
55 oto. Na maholo omu ko leesie awalosi ko seu, omu
kosi teuri, Madoro*n*a taane oto; na ko urine oto.
56 Kira dau hahota, omu manatai lio saie waluola tai
salo na mai i ano lou; tae e ue omu kaa manatai lio
57 saie maholo ienini? Na *n*a taa ni omu kaa leilei
58 tohumiu ana muola odotai? Ana mala moro na
maeloo*n*a ioe moro ko laelae saana leilei, oke haitale
raerae ana isulie tala hunie haaurilemu *m*aanie;
*m*ane da na ko weinio saana leilei, oto a leilei kei
toliasio hunia qaoqao ola, na oto a qaoqao ola kei
59 asio ilaona nume hoohoo. Noko unue hunio, O saa
isitaa oto na o kaa saro suue oto *n*a kele ola ni ola.

13

1 Na *n*a muini ileune ana maholona e unue hunie
ana mui Galilea, a Pilate e qai tararuru ana apude
2 peie mu unu*n*e ikire. Oto e alami ko teuri hunire,
Ohe omu ko unue uri mui Galilea ie e orahaa
liutaana ahutana mui Galilea, ana kire sape salu keu
3 urine? Noko unue huniomu uri, Haike ena; tae uri
4 oto omu kaa onisae, omu ke mani eia oto urine. Wa
*n*a muini *n*eena kira awala *m*ana walu saohai nume
*n*eena hai Siloam e aoho ile*n*ide, na e pili maeada,
ohe omu ko unue uri mui roroa*n*a e roroaire oto
5 liutaana ahutana mu inoni e io i Jerusalem? Noko
unue huniomu uri, Haike ena: tae uri oto omu kaa
onisae, omu ke mani eia oto urine.
6 Na e unue mei alahuu*n*e ie; *N*aeta *m*ane e hasie
da*n*o fig ilaona hohola ni vine i*n*eie; na e lae wai
7 loohie huehuana, tae e kaa lio tooana *n*a hue. Na

e teuri hunie ini ko esuie vine, uri, Lio kau, e olu
helisi ie nou laelae mai huni loohie huehuana fig
ienini, na nou kaa lio tooana ike *n*a hue: tohu asie
8 oto; e ue ko ape honosie mei *m*akana ie? Tae e
alamie ko teuri hunie, Alaha ineu, oke toliasie kau *n*a
taataa halisi oto ie, na neke eli kelie, nekesi ano hahie
9 ani oraora: na kei hu*n*u talimaa ana maholona, e
diana; ko haike, o si haro tohu asie taane.
10 Na e haahaausuli ana *n*aeta nume ni ruru ana di*n*e
11 sabbath. Na lio kau, *n*a keni ileune lioa ni mamaelaa
e io ana awalai helisi *m*ana walu oto; na e lolo, na e
12 kaa uwe qau ike. Na a Jesus e leesie, kosi soie, ko
teuri hunie, Keine, luhesilemu e lae oto *m*aanie
13 mamaelaa*n*a ioe. Oto e neie nimana hahie: oto lauae
haaodohilana e lae oto, na kosi soi haamanikulua God.
14 Na naohai *m*ane hahie nume ni ruru *n*eena esi saewasū
ana Jesus e haahaauri ana di*n*e sabbath, *n*e kosi alami
ko teuri hunie *m*ala, E ono di*n*e oto leu i sapena mu
inoni huni esu*n*e ana: hoe, ana mu di*n*e *n*eena omu
ke lae mai hunie haaurilemiu, na suuri oto ana di*n*e
15 sabbath. Tae a Lord e alamie, ko teuri, Kira dau
hahota iomu, ohe iteitana *n*aini hikemiu ana di*n*e
sabbath kaa luhesie kau i*n*eie wa ass i*n*eie *m*aanie leu
16 ni *n*eu*n*eu, huni tolea i wei? Na keni ienini, kalei
Abraham mone, a Satan e hoosie, lokau, awalai helisi
*m*ana walu ienini, uri e kaa ado kire ke luhe walo ni
17 hoohoo *m*aanie ana di*n*e sabbath? Na ana ko teurini
kira maeloo*n*a hunie esi masa: na ahutana *m*ala e
saesaediana hahie muola e manikulue qaolani e lae ana.
18 Aena *n*eena e teuri, Alaha*n*a a God e sada ani taa?
19 na alahuuteinilana ani taa? E urihana oto hoi litei
mustard, *n*a inoni e da, na e asie hai hohola i*n*eii; na
e saro qito tae, ko nei da*n*o oto; na mui menu ni le*n*i
20 e oa ana mui sasarana. Na e teuri lou, Neke alahuu-
21 teinie alaha*n*a a God ani taa? E urihana mei leven,
hue e da, e anomie laona olu nimei flour, hulaana
mei leven e mani sakahii oto ma*n*o.
22 Na e laehie mu hulume na mui pu*n*ui nume, ko
23 haahaausuli, na ko laelae tai Jerusalem. Na *n*aeta
ini e teuri hunie, Lord, *n*a muini haaurilada kei lae

24 uri *ma*ma*n*aini? Na e teuri hunire, Omu ke haitale
wainiini huni sili*n*e ana maai para e *m*ai*m*ei: ana *n*a
muini hu*n*e, noko unue huniomu, kei lapasie sili*n*e
25 wau, na e saa *m*adausire oto. Talimaa ana maholo
aei nume e taelai oto, na e hohono oto, na omu kosi
talaai ure i sinaha na ni ikiikinie maa, pei mei wala
uri, Lord, taha maa amelu; na i*n*eii oto kei alami kei
teuri huniomu, Nou kaa manatainie iomu urei tei;
26 oto omu ke talaai unue uri, Melu *n*eu*n*eu melu inuinu
27 i naomu, na o haahaausuli isulie mui tala iemi; na
i*n*eii kesi teuri, Noko unue huniomu, nou kaa tohu*n*ei
manatainie iomu urei tei; omu ke hoalai oto *m*aanieu,
28 ahutemiu kira hele ola tataala. *N*ara*n*a ileune na
rete hau*n*e, maholo omu ko leesia Abraham na Isaak,
kiraelu a Jakob, na ahutana mui prophet, tai ilaona
29 alaha*n*a a God, na asilemiu kei lae wai sinaha. Na
kire kei lae mai uraana leu i qaalana sato, na lou i
suulana sato, na ure hao na ure taau, na kei eno hou
30 ilaona alaha*n*a a God. Na lio kau, muini e apepuri
keu na kire kei naonao, na muini e naonao kau na
kire kei apepuri lou.
31 Oto ana maholoi satona *n*a mu helui Pharise e
lae mai, kire ko teuri hunie, Oke isitaa taau, oke
hoalai *m*aanie ileu: ana saena Herod hunie
32 saunilemu. Oto e teuri hunire, Omu lae omu unue
hunia fox *n*eena uri, Lio kau, noko sikerainie
mui lioa ni orahaa na noko haahaaurire maemaea
i siiri na ide*n*i, na olune *n*a di*n*e mouqelileku kei lae
33 oto. Tae peie leu i sapeku ni laelae tarasi isiiri na
ide*n*i na di*n*e lou tai hahona: ana e saa molahie oto
oo uri iteitana *n*a prophet ke mae tai Jerusalem
34 hahaiteli. Hai, Jerusalem, Jerusalem, ini ko suuhe-
inie mui prophet, na ko seunie muini usu*n*einilada e
lae saana! haanite oto nou sasare dau huni siokonil-
lana mui kalemu, mala kue ko lokoa mui kalena i
35 hahana apaapana, na iomu omu serei! Lio kau,
toliasilana huniomu nume iomu e qala: na noko
unue huniomu, Talimaa ie omu saa hei leesieu lou,
na kaa saro lae hulaana omu kei unue uri, Deidehie
ini ko lae mai inunuhaana satana Lord.

14

1 Oto qaolana e lae urini, uri e lai sili ana numa
*n*aeta naohai Pharise ana di*n*e sabbath huni *n*eu
2 bread, na kire ko tootoomaie. Na lio kau, *n*aeta
3 *m*ane i naona e pule. Na a Jesus e alami ko teuri
hunie mui haausuli na mui Pharise uri, E ado*na*
taane haatola*na* huni haauri ana di*n*e sabbath wa
4 haike? Tae kire kaa *n*uhie ike. Oto e heleana, e
5 haaurie, esi toliasie. Na e teuri hunire, Atei keu
hikemiu *n*a ass wa *n*a kau i*n*eie ko usu hai laona
6 kali*n*e, e saa tolana weinie ile*n*i ana di*n*e sabbath?
Na kire kaa roroa alamie oto oo ana mu olana.
7 Na e unue me alahuu*n*e ie hunie muini harailada e
lae kau, ana e lio saaie kire ko liolio hunie mui naohai
8 ioioha; ko teuri hunire, *N*aini ko haraio hunie aharota,
*m*ane o eno ana naohai ioioha; *m*ane da na kire
9 ke haraie *n*aini e alaha liutaamu, na oto ini e haraiomoro
kei lae mai kei teuri hunio, Oke suu hao·talana
*m*ane ie; na oke si hele pei masa*na* ana puri ioioha.
10 Tae maholo kire ko haraio, o lae o io iano ana puri
ioioha na; uri maholo ini e haraio kei lae mai, *n*e
kesi teuri hunio, Malahuku, oke suu poi leu: oto osi
menikulue i maana ahutana *n*a muini ko eno tararuru
11 oto peio. Ana iteitana *n*aini ko haapainaa maraana
haa*m*ai*m*eialana kei lae; na iteitana *n*aini ko haa*m*ai*m*eia
*n*e haapainaalana kei lae.
12 Na e teuri lou hunie ini e haraie uri, Maholo oko
da *n*auhe i atowa wa *n*auhe i seulehi, *m*ane o haraie
maeni malahumu, wa maeni esimu, wa mui tekihemu,
wa mu euhenue ioe kira *m*ai; *m*ane da na kire
13 ke haraio lou, *n*e kesi suu ola hunio. Tae ioe maholo
oko da *n*auhe, oke haraie kira maitale, kira tou, kira
14 rarasi, kira ulu: na deidehio oto; ana e kaa iteitana
*n*a meola ada ni suu ola hunio ana: tae suu ola*na*
kesi lae hunio ana taelai*n*e kira odotai.
15 Na *n*aeta ini hikana muini e eno tararuru peie e
ro*n*oa mu ola ie, esi teuri hunie, Deidehie ini kei
16 *n*eu bread ana alaha*n*a a God. Tae e teuri hunie,

*N*aeta inoni e da *n*auhe i seulehi: na e haraie
17 muini hu*n*e; na e usu*n*einie taau konikonihe i*n*eie
ana maholo ni *n*eu i seulehi huni unue uri hunie
*n*a muini harailada e lae, uri, Omu lae mai; ana
18 waluola e walama*n*o oto. Na kire mani aehota
luqei lalawa mɑla. Naohai ini e teuri hunie, Nou
holie hohola, *n*e leu i sapeku ni lai leesie: noko
19 eitanaio oke lio *m*a*m*anoto aku. Na *n*aeta ini e
teuri, Nou holie awalai keu, *n*e noko lai deu ado-
20 *n*aada: noko eitanaio oke lio *m*a*m*anoto aku. Na
*n*aeta ini e teuri, Nou tola hue, aena *n*eena nou
21 saa lae ike taau. Oto konikonihe *n*eena e oli
weu, kosi unue moola ie hunia alaha i*n*eie. Oto
aei nume *n*eena e saewasu e teuri hunia konikonihe
i*n*eie uri, Oke lauae taau isulie mui tala paine na
mu herii tala laona hulume, na oke tolea mai kira
22 maitale na kira tou na kira ulu na kira rarasi. Na
a konikonihe *n*eena e teuri, Lord, me olana o unu
23 ena e ma*n*o oto, na *n*a leu oto. Na alaha i*n*eie e
teuri hunia konikonihe *n*eena, Oke lae taau isulie
mui tala na isulie mui para, na oke tau rarahire
huni sili*n*e mai, hunie nume ineu ke haro honu.
24 Ana noko unue huniomu uri, Iteitana *n*aini hikana
muini haaro*n*olada e lae ie e saa mami oho*n*a ana
*n*auhe i seulehi ineu.
25 Na *m*ala hu*n*e e hakusie: na e aliu, e teuri
26 hunire, Ana *n*aini ko lae mai sieku, na oto e kaa
*n*iduupu hunia amana, na hunia nikana, na hunia
hue i*n*eie, na hunie mui kalena, na hunie mu esine,
na hunie mu iniana, toohu, na hunie maurihana
27 lou, *n*eii saa roroa nei qaaro*n*oisuli ineu. *N*aini kaa
a*n*ainie poupou i*n*eie, huni esi lulu isulieu, *n*eii saa
28 roroa nei qaaro*n*oisuli ineu. Ana atei keu hikemiu,
ana ko sare tohue saɑhai nume, kaa holai io iano
huni idumie mu haa kei lae ana, uri kire hu*n*e ana
29 huni hele ma*n*oa wa haike? *M*ane da na maholo
e neie poopootana nume, na e kaa *m*adausie oto
huni hele ma*n*oa, *n*e ahutana *m*ala ko leesie ko
30 talaai *m*esi *m*aanie, peie mei wala uri, A *m*ane ie
31 e aehota tohue, tae e kaa *m*adausie oto huni hele

ma*n*oa. Wa atei inemauri, ana ko lai oho peie *n*aeta
inemauri, saa holai io iano huni ruru wala uri ohe
i*n*eii pei taataa molai *m*ane kei heukama honosie
32 *n*aeta inemauri *n*eena ko lae mai honosie pei ro
molai *m*ane? Ko haike, maholo eta inemauri
*n*eena e haatau ue, ko usu*n*einie hurulaa i*n*eie ko
33 haatohu ana huni luhesie mae. Urine lou iteitana
*n*aini emiu kaa tolipuri ma*n*oma*n*o ana toolana,
34 *n*eii oto saa roroa nei qaaro*n*oisuli ineu. Aena *n*eena
35 ahaa e diana: tae ahaa kei maraohue, kire kesi hui
lou hahie ani taa? Kaa diana hunie *m*akana, wa
hunie alitehu: kire ko talei asie oto. Ini e too
ali*n*ana huni ro*n*o, ke ro*n*o oto.

15

1 Oto kira totola tooha na kira orahaala e nanauhie
2 huni ro*n*oa. Na mui Pharise na mu haausuli e
uqeuqesie, kire teuri, A *m*ane ie ko teutekuhie kira
orahaala, na ko *n*eu*n*eu ruru peire.
3,4 Oto e unue alahuu*n*e ie, e teuri, Atei inoni
hikemiu, ta*n*alai sheep oto i*n*eie, na *n*a taataaini
ada e takalo *m*aanie, saa tolipuri ana siwe awala
*m*ana siwe *n*eena laona hanue sala, huni lae ohie
5 ini e takalo *n*eena, kei raro lio odoie? Na e lio
6 odoie oto, kosi a*n*ainie pei ileni*m*ae*n*a hahie. Na e
hule oto ana nume i*n*eie, kosi haraie mai maeni
malahune na mu euhenue i*n*eie, ko teuri hunire,
Omu ke saesaediana peieu, ana nou lio odoie oto
7 sheep ineu e takalo kau. Noko unue huniomu, uri
kire kei saesaediana urine ile*n*i hahie *n*a taataa ini
ni orahaa ko onisae oto, *m*aanie hahie kira odotai e
siwe awala *m*ana siwe *n*eena, e kaa meola ada ni
onisae hahie.
8 Wa atei *n*a keni awalai mei tooha ana, na ta*n*ahulu-
ana ko eia, saa erihainie *n*a light huni ke talaa nume,
9 na ke haitale onimei kei raro lio odoie? Na e
lio odoie oto, kosi haraie mai maeni malahune na
mu euhenue i*n*eie, ko teuri, Omu ke saesaediana

10 peieu, ana nou lio odoie oto mei tooha ineu e aia
kau. Urine lou, noko unue huniomu, uri kire ko
saesaediana i naona mu angel a God hahie *n*a taa-
taaini ni orahaa ko onisae oto.
11,12 Na e teuri, *N*aeta inoni e ro *m*ela i*n*eii: na
puri *m*ela e teuri hunia amana uri, Mamaa, oke opaa
hunieu poo ni toolamu e adoku. Oto e haadorarue
13 ana toolana. Na mui di*n*e kaa hu*n*e e liue na
puri *m*ela e lokoa muola i*n*eie, e lae ana *n*aeta hanue
14 haatau; na e wai ahea toolana ileune ani io*n*a tataala.
Na maholo e dau tekelainie ma*n*o *m*aanie, oto hiolo*n*a
paine e tola ana hanuena; na e talei meimeileinie.
15 Na e lai reuhei peie *n*aeta auhenue ana hanuena;
16 na e usu*n*einie tai hohola i*n*eii huni haa*n*au poo. Na
e sasare *n*au ni pote ani huehuei da*n*o ana mui poo:
17 na *n*aini e kaa nii ike ana. Tae maholo e loonainie
oto esi teuri, Enite konikonihe a amaku *n*eena ko
*n*eu ore ani bread, na ineu ie noko maesie hiolo*n*a!
18 Neke taelai, neke oli takoia amaku, neke teuri hunie,
Mamaa, nou orahaala oto *m*aanie ile*n*i, na oto i
19 naomu: nou kaa malisine lou oke saieu ana kalemu:
20 oke da neke urihana oto *n*aeta konikonihe ioe. Oto e
taelai, esi lai hule saana amana. Tae maholo e
haatau ue wau *n*e amana e leesie, na saena e amasie,
oto e huru honosie, e akoie i luana, ko nonoie oto.
21 Na kalena e teuri hunie, Mamaa, nou orahaala oto
22 *m*aanie ile*n*i, na oto i naomu: nou kaa malisine lou
oke saieu ana kalemu. Tae amana e unue hunie
mui konikonihe, e teuri, Omu ke ai haadai leuae
ana tooni diana, na omu ke tooni hahie ana; na omu
ke derehainie *n*a ri*n* ana riiriine, na omu ke hoo
23 hahie aena: na omu ke tolea mai kalei keu maomao-
pue *n*eena, omu ke hunue, kolu ke *n*au*n*eu, ani
24 saediana*n*a: ana kaleku ienini e nei rae kau, na ko
meuri oto lou; e eia kau, na kire lio odoie oto. Na
25 kire aehota ileileni*m*ae. Na naohai *m*ela oto i hohola:
26 na maholo e oli mei na ko karainie nume, e ro*n*oa au
na mao*n*a. Oto e haraie *n*aeta konikonihe wai saana,
27 ko dolosi ana uri muola ie e ue. Oto e teuri hunie,
Asimu e hule oto e ue; na amamu e hunue kalei keu

maomaopue *n*eena, aena e takuhie sapemawa oto.
28 Oto e saewasu, ko serei sili weu: na amana e isitaa
29 kosi eitanaie. Tae e alamie e teuri hunia amana, Lio
kau, mu helisi hu*n*e oto ie noko talei esu nemue,
na nou kaa haitohea ike walamu: na o kaa niie
ike kalei goat hunieu, hunie melu maeni malahuku
30 melu ke saesaediana : tae a kalemu ie e hule, e wai
ahea toolamu suli repi, oto o hunue kalei keu mao-
31 maopue *n*eena ana. Na e teuri hunie, Kaleku, oko
32 oo susulei peieu, na toolaku toolamu oto. Kolu ke
saesaediana kolu ke ileileni*m*ae na e diana: ana asimu
ie e nei rae kau, na ko meuri oto lou; na e eia kau, na
kire lio odoie oto.

16

1 Na e teuri lou hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, *N*aeta
*m*ane e *m*ai, na *n*a *m*ane lioisuli i*n*eie oto; na kire ko
2 qelu wala ile*n*ine ie uri e wai ahea tootoolana. Na
e haraie mai, esi teuri hunie, *N*a mei taa ni ie noko
ro*n*oa amu? oke tolea oto mai usuusu ana lioisuli*n*e
3 ioe, ana o saa roroa lioisuli oto lou. Oto a *m*ane
lioisuli *n*eena e looloonai i saena uri, *N*a mei taa ni
neke qaoa, ana a alaha ineu ie ko da oto lioisuli*n*e
4 ineu *m*aanieu. Nou kaa aailaa huni eli; na noko masa
ani susuke. *N*e ni nou neisae moutei oto neke ue,
uri maholo lelediIeku kei lae *m*aanie lioisuli*n*e kire
5 kesi tekuhieu oto tai nume ikire. Na e haraie mai
sulie taena *n*aini mui roroa*n*a a alaha i*n*eie e roroaire,
na e teuri hunie ini naohada, Enite mei roroa*n*a a
6 alaha ineu emu? Oto i*n*eie uri, Ta*n*alai totohota
ani rumu ni olive. Oto e teuri hunie, Oke heleana
usuusu ioe, o tolana io iano o usue uri e lime awala.
7 Oto i*n*eie hunie *n*aeta ini lou, Enite mei roroa*n*a lou
emu? Oto i*n*eie uri, Ta*n*alai nimei korn. Oto ko
teuri hunie, Oke heleana usuusu ioe, o usue uri walu
8 awala. Na alaha i*n*eie e paalahea *m*ane liosuli
tataala *n*eena ana e hele ni saenanau; ana mui kale
ni welumalau ie hunie qau*n*e ikire ko la otoi saena-

9 nau *m*aanie mui kale ni de*n*i. Na noko unue
huniomu uri, Omu ke da mui malahumiu ana mamon
ni hele tataala*n*a: aena ana maholo kei eia kire kesi
10 tekuhiomu tai laona mui nume oto hu. Ini ko
kinetainie meola kaa hu*n*e, *n*e ko kinetainie lou
muola hu*n*e: na ini ko hele tataalasie moola kaa
11 hu*n*e, *n*e ko hele tataalasie lou muola hu*n*e. Aena
*n*eena ana omu oto kaa kinetainie mamon ani hele
tataala*n*a, atei keu kei toliasie dianahaana muola
12 huniomu hunie hele isuli*n*e? Na ᵱmala iomu kaa
kinetainie tootoolana *n*aini aopa, atei keu kei *n*iie
13 tootoolamiu maraamiu huniomu? E kaa konikonihe
ike kei esu nana ro master; ana ohe kei *n*iduupu
hunie *n*aini, na kei manata diana hunie ruana; wa
ohe ke hataainie *n*aini na kei leledie ruana. Omu
saa asu maarue nana God na nana mamon.
14 Na mui Pharise, saeda huni mui tooha, e ro*n*oa
ahutana muola ie; na kire ko *m*a*m*akaterehainie.
15 Oto e teuri hunire, Iomu kira haaodohiomu i naona
mu inoni; tae a God e manatainie saemiu: ana leu e
liutaa saana mu inoni na leledilana ke lae i naona
16 God. Mu haatola*n*a na mui prophet e io hulaana
John: *n*e talimaa ana maholona laeliwala*n*a oto ana
tataroha diana ana alaha*n*a a God, na taena *n*a inoni
17 ko sili ramoramoa ilaona. Ile*n*i na ano kei eia taane
oto, tae *n*a kele ola ni ola ana mu haatola*n*a saa
18 tekelai oto oo. Taena *n*a ini ko sikaa hue i*n*eie, na
ko tolea *n*a keni aopa, *n*eii ko mesi: na ini ko tolea
keine poro i*n*eie e sikaa oto kau *n*eii ko mesi noone.
19 Oto *n*aeta *m*ane e *m*ai, na e tooni eni tooni noro na
ana mi sala rerea, na e *n*au*n*eu ni pote suli heidi*n*e:
20 na *n*aeta *m*ane satana a Lasarus e susuke tooha
neilana oto isulie maana nume i*n*eie, na sapena e
21 talei honu eni osa, na saena uri huni haa*n*aulana ani
ehuhuei *n*eula e usu *m*aanie table ini e *m*ai; toohu,
na mu usu noone e lae mai ko meamealie osana.
22 Na qaolana e lae urini, uri ini e susuke tooha
*n*eena e mae oto, na tolalana taau ana mu angel i
sarona Abraham: na ini e *m*ai e mae oto lou, na
23 aorilana e lae oto. Na i Hades e hahurei maa

ana isulie e la otoi motaahie, na ko leesia Abraham
24 oto haatau weu, na a Lasarus oto i sarona. Oto
e arai ko teuri, Mamaa Abraham, oke amasieu,
oke usu*n*einia Lasarus mei huni too*n*ainie *non*oana
riiriine laona mei wei, huni haawawaie meaku; ana
25 ko la otoi motaahieu laona du*n*e ienini. Tae a
Abraham e teuri, Kaleku, oke neineisae ana o hele
namue ana dia*n*ahaana muola ana qo*n*imu, na a
Lasarus lou urine ana tataalahaana muola: tae
26 haasaedodolana ko lae oto ileu, na motaahilemu oto.
Na *n*a leu lou ie, i matolakaelu aliholo*n*a e kokoro ko
apehono oto, uri huni ke asaire *n*a muini ileu ko sare
liki holo taau saamolu, na huni *n*aini lou tai leune
27 ke suuri liki holo taau saamelu. Oto i*n*eie uri, Noko
28 si eitanaio *n*eena, mamaa, uri huni oke usu*n*einie wai
numa amaku; ana e lime asiku weu; huni ke unu
haaoaie hunire, *m*ane da na kire lae lou mei laona leu
29 ni motaahi*n*e ie. Tae a Abraham e teuri, A Moses na
30 mui prophet oto saada; huni kire ke ro*n*ora oto. Oto
i*n*eii uri, Haike na, mamaa Abraham, tae uri ana
31 *n*aini hikana *n*a muini e mae oto kei lae saada, haala
kire ke onisae. Na e teuri hunie, Uri kire kaa ro*n*oa
Moses na mui prophet, haaliulada haike lou maala
*n*aini ko taelai *m*aanie muini e mae oto.

17

1 Na e teuri hunie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie uri, E
saa mola oto oo uri muola ni haamauo ke sisiho
oto mai: tae amaamasilana inoni *n*eena, kire ke sisiho
2 mai itehulaana. E lai diana hunie huni qarolana
*n*a hau puopuo kei lae i luana, huni lai kulu asie
ilaona asi, *m*ane haamauoa *n*a taataa kele ini hikana
3 mui kele ini ie. Omu ke lio talamiu oto: ana asimu
kei orahaa, oke ere ana; na ana ko onisae, o kesi
4 neisae asie hunie. Na ana ko deu huisio oto haahiu
ana taataa di*n*e, na ko eliu lou oto haahiu takoio,
pei mei wala uri, Noko onisae oto; oke si saeasie
hunie na.

5 Na mui hurulaa e teuri hunia Lord, Oke sapeie
6 hiwalainoli*n*e iemi. Tae a Lord e teuri, Uri hiwa-
laimoli*n*e oto amiu mala hoi litei mustard, haala
omu ke unue hunie da*n*o sukamin ie uri, Oke
auru oto, na hasilemu ke lae oto i esi; na haala
7 ke tolai suliomu oto. Na atei keu hikemiu, konikoni-
he i*n*eii oto ko elieli *m*akana wa ko kakakali sheep
keu na ko oli oto mai urei hohola, kei teuri hunie,
8 Lauae mai, oke io iano huni *n*eu; na uri e saa kele
unue hunie uri, Oke mouqeline *n*a meola akue, oke
hoo hahio, oke raretainieu keu, neke haro *n*au na
9 neke inu; ma*n*o urine ioe osi *n*eu na osi inu? Na uri
ko paalahea konikonihe *n*eena, ana e hele isulie
10 muola kire haatolaie ani? Aitana lou iomu, maholo
omu hele ma*n*oa muola kira haatolaiomu eni, omu kesi
teuri, Iemi mui konikonihe ni hele huihui*n*e, emi hele
hahaiteli ana muola leu i sapemami huni qaoi.
11 Na qaolana e lae urini, uri maholo kire ko laelae tai
Jerusalem, *n*e esi liu i matolana Samaria na Galilea.
12 Na maholo ko lai sili ana *n*aeta hulume awalai
13 *m*ane e tou kosi odoie, kire ure haatau: na kire arai
14 kire ko teuri, Jesus, Haausuli, oke amasiemelu. Na
maholo e leesire, kosi teuri hunire, Molu lae taau
molu haatainiomolu hunie mui priest. Na qaolana
e lae urini, uri maholo kire ko laelae ue, *n*e kire
15 rerea oto. Na *n*aini hikada, ana e manatainie uri
16 haarerealana e lae oto, esi oli weu, pei soi haamani-
kulua God ana mei wala paine: na e lai ladamai
iano isulie aena pei paalahea: na i*n*eii oto ini ni
17 Samaria. Na a Jesus ko alamie ko teuri, Kira awala
uri kire kaa mani rerea ma*n*o? tae siwe ini *n*eena kai
18 tei? Uri kire kaa lio tooana *n*a muini oto e oli mei
huni haamanikulua God, tae taataa *m*ane awataa ni
19 ie haliite? Oto e teuri hunie, Taelai, oke hoalai oto
taau; hiwalaimoli*n*e ioe oto e haaurio.
20 Oto mui Pharise e dolosi ana, uri alaha*n*a a God ke
siho mai i*n*anite, na e alamire ko teuri, Alaha*n*a a
21 God kaa siho mai ani toomailana: na kire saa teuri,
Lio kau, i*n*eii ie! wa I*n*eii *n*eena! ana lokau, alaha*n*a
a God *n*eii oto wai saemiu.

22 Na e teuri hunie mui qaaro*n*oisuli, Qo*n*i ke siho
mai, na omu kei herihunie leesilana *n*aeta qo*n*ina
23 Kale ni inoni, na oto omu saa leesie ike. Na ohe kire
ke teuri huniomu, Lio kau, i*n*eii *n*eena! Lio kau,
i*n*eii ie! *m*ane omu laelae taau, *m*ane omu luluisulire:
24 ana mala waariri, ana ko na*n*ariroa *m*aanie eta
poo ni salo, ko raa taau hulaana eta poo ni salo lou;
25 aitana lou ena Kale ni inoni ana qo*n*ine. Tae leu i
sapena huni ke holai sapesalu hu*n*ehu*n*aa, na huni
26 leledilana kei lae ana qau*n*e ienini. Na mala qaolana
e lae kau ana qo*n*ina Noa *n*e kei urine lou ana qo*n*ina
27 Kale ni inoni. Kire *n*au*n*eu, kire inuinu, kire totola
hue, kire tootoo poro, lae hulaana haidi*n*e a Noa e
ni ae laona iola, na luelue e tahe oto e suuheinire
28 ma*n*oma*n*o. Mala lou qaolana e lae ana qo*n*ina Lot;
kire *n*au*n*eu, kire inuinu, kire holiholi, kira haahaaholi,
29 kire haihesi, kire toutohu nume; tae ana haidi*n*e a
Lot e hoalai *m*aanie Sodom, du*n*e na brimstone e oho
30 toli urei le*n*i, oto e suuheinire ma*n*oma*n*o: kei urine
oto lou ana haidi*n*e haatainilana Kale ni inoni kei lae
31 ana. Oto ana di*n*e *n*eena, ini ko io i koluhe, na oto
tootoolana i nume, *m*ane siho hou huni sulu asii:
32 na ini lou i hohola *m*ane hei oli lou. Omu ke neinei-
33 sae ana hua Lot. Iteitana *n*aini ko deudeu huni
terie maurihaana *n*e kei deu tekelainie: tae *n*aini ko
deu tekelainie maurihaana *n*e kei haahutaa e mauri.
34 Noko unue huniomu, Ana hairodo *n*eena *n*a ro *m*ane
ke eno ana taataa hulite; suluilana taataa ini kei lae,
35 na ruana kei orea. *N*a ro keni ke mani puopuosie
hau puopuo; suluilana *n*aini kei lae, na ruana
36 kei orea. Oto kire alamie ko teuri hunie, Itei ni,
Lord? Na esi teuri hunire, *N*a rae oto kei io ana
*n*a leu, ola mu hada kei meni ruru oto hahie leune.

18

1 Oto e ere ni alahuu*n*e hunire aena huni kire
2 ke are*n*ai onioni, na *m*ane sapeda e kaalawa; ko
teuri, Ana *n*aeta hulume *n*aeta *m*ane leilei, na *n*eii oto

kaa haahaamau ana God, na e kaa neineisae ike ani
3 inoni: na mei nao ana hulume neena; na ko talei
laelae onioni mei sulie, pei mei wala uri, Oke
4 haaletehie maeloona hunieu. Na e sasarei keu:
mai purine e teuri i saena, Nou kaa tohunei meuteinia
5 God, na nou kaa neineisae ike ani inoni; tae peenie
aena mei nao ie ko talei kotaahieu, ne nekesi
6 haaletehie maeloona hunie na. Na a Lord e teuri,
7 Omu ke ronoa meola a lei takalo e unue na. Na
uri God saa haaletehie maeloona hunie muini ineie
lio hunilada e lae oto, kire ko nara tahelai ana
suli heiatowa na suli heirodo, na saena ko la otoi
8 amaamasire? Ineu noko unue huniomu, uri kei
leuae ani haaletehie maeloona hunire. Tae peenie
maholo Kale ni inoni ko lae mai uri kei lio odoie
taane hiwalaimoline laona walumalau?
9 Na e unue lou me alahuune ie hunie na muini
e noorutoo ada uri kire odotai, na kire la otoi maka-
10 tainie muini aopa: Na ro inoni e tahelai taau tai
nume maai huni arenai; naini Pharise na ruana mane
11 totola tooha. Oto Pharise neena e ure e arenai
maraana e teuri, God, noko paalaheo, ana nou kaa
urihana mala aopa, kira haiheileu, kira hele takalo,
kira masi, wa oto mala a mane totola tooha ienini.
12 Noko oloolonau haarue sulie week; noko niiniie na
13 leu na tanahuluana ana waluola noko terii. Tae a
mane totola tooha neena, e ure haatau, e kaa sare
hahurei maa ileni, tae e kumu i mamanona, pei ko
14 teuri, God, oke amasieu nou orahaa. Ineu noko unue
huniomu uri, A mane ienini e oli hai nume ineie na
kire leie uri e odotai, tae kire kaa lei ike urine ana
naeta ini neena: ana iteitana naini ko haapainaa
maraana haamaimeialana kei lae; tae ini ko haamai-
meia haapainaalana kei lae.
15 Na kire tolea lou memela werewere saana, huni
ke qaora ana nimana: tae mui qaaronoisuli e leesie,
16 kire si ereada. Tae a Jesus e soire mai saana, pei
e teuri, Omu ke maaire memela ni lae mai sieku,
na mane omu ereereada: ana muini oto mala ikire
17 toolada ana alahana ni leni. Toohu noko unue

huniomu, *N*aini oto kaa helesie alaha*n*a a God nana
mala oto *m*ela, likimaana oto e saa roroa lai sili
ilalona.
18 Na *n*aeta *m*ane alaha e dolosiana, e teuri, Haausuli
diana, *n*a mei taa ni neke qaoa huni nesi hele hu
19 ana maurihe hu? Oto *n*ea Jesus e teuri hunie,
E ue ni oko saieu uri nou diana? kaa iteitana
20 *n*aini e diana, taataa ini oto haliite, *n*e a God. O
manatainie mu haatola*n*a uri, *M*ane o maimesi,
*M*ane o horohoro, *M*ane o pelipeli, *M*ane o qelu wala
eroero, Oke haamau ana amamu na ana nikemu.
21 Oto e teuri hunie, Nou tolai sulie oto waluolana
22 urei *m*ei*m*eihaaku. Na a Jesus e ro*n*oa, kosi teuri
hunie, Taataa meola e tototala uaamu: oke ulu-
*n*einie tootoolamu, oke haadoa mu inoni meitale ani,
23 huni osi manatainie dianahaana muola ile*n*i: osi
lae mai, oke luluisulieu. Oto e ro*n*oa muola na, *n*e
saena kosi hu oto liutaa; ana i*n*eii *n*eena toolana e la
24 otoi peine. Oto a Jesus e leesie kosi teuri, E la otoi
asaie mala *n*a taa inoni e *m*ai huni ke lai sili ilaona
25 alaha*n*a a God! Ana e *m*adausie *n*a kamel huni ke
lai sili isulie maana sulitelu, tae oto e saa *m*adausie
inoni e *m*ai huni ke lai sili laona alaha*n*a a God.
26 Oto muini e ro*n*o e teuri, *N*e atei ni ke roroa mauri
27 ena? Oto e teuri, Muola kaa *m*adau oto saana mu
28 inoni kei *m*adau taane saana God. Oto *n*ea Peter
uri, Lo kau, iemelu melu meni tolipuri oto ana mui
29 toolamelu, huni luluisilemu. Oto e teuri hunire,
Toohu noko unue huniomolu uri, Iteitana *n*aini e toli
puri ana nume, wa ana hue, wa ana mu esine, wa ana
amana na nikana, wa ana mui kalena itehulaana
30 alaha*n*a a God, *n*e kei hele haahu*n*e oto urine oto ana
maholo ie, na maurihe hu ana walumalau ue mai.
31 Na e hoara awala *m*ana rue, na e teuri hunire,
Lokau, kolu ko tahelai tai Jerusalem, na oto haao-
ailana waluola hunie Kaleni inoni usulana e lae
32 kau ana mui prophet. Ana qelolana kei lae hunie
33 mu apoloa aopa, huni haaero ana, na huni teuteu-
*n*einie, na huni *n*isuhie: na kire ke rapusie na ke
34 haamaesie oto: oto olu*n*e *n*a di*n*e kei taelai lou. Na

kire kaa manatainie ike *n*a leu hikana muola ie; tae
mumunilana mei wala ie e lae oto maanire, na kire
kaa liosaie ike muola unuleni e lae.
35 Na qaolana e lae urini, uri maholo e susuhie
36 Jeriko, *n*aeta ulu ko io i reune tala ko susuke: na e
37 ro*n*oa *m*ala hu*n*e ko liu ileune, oto e dodolosi uri *n*a
taa kire ko da. Oto kire unue hunie uri a Jesus ni
38 Nasaret ko liu. Oto e uloulo, ko teuri, Jesus, Kalei
39 David, oke amasieu. Na muini e nao e ereana, uri
huni ke rohu: tae kosi uloulo oto paine *m*aanie holai
40 nao, uri, Kalei David, oke amasieu. Oto a Jesus
e ure, ko haatolaire huni kire ke lai tolea saana:
na maholo ko karainie wau, kosi dolosiana uri,
41 *N*a taa ni saemu ana huni neke qaoa hunio? Oto
42 i*n*eie uri, Lord, uri neke liolio oto. Oto a Jesus e
teuri hunie, Oke liolio oto: hiwalaimoli*n*e ioe e
43 haaurio oto. Na e tolani liolio oto, na kosi luluisulie,
ko soi haamanikulua God: na ahutana *m*ala
maholo kire leesie urine, kire kosi paalahea God.

19

1 Na e lai sili tai Jeriko na ko lae tahaunudara ana.
2 Na lio kau *n*a *m*ane satana a Sakeus; i*n*eie naohai
3 *m*ane totola tooha, na e *m*ai. Na e daudeu huni ke
leesia Jesus uri i*n*eie atei; tae e kaa leesie ike aena
4 *m*ala e hu*n*e, na i*n*eii e oorue. Oto e huru tai nao, na
e hane tai le*n*ine sukamor huni leesie: ana tatahana
5 oto huni ke liu ileune. Na a Jesus e hule ileune esi
lio alele*n*a, kosi teuri hunie, Sakeus, o ke siho hou
leuae; ana leu i sapeku huni neke io siiri i nume ioe.
6 Oto e siho hou leuae, na e takuhie pei ileni*m*ae*n*a.
7 Na maholo kire leesie, kire si meni sae unuhie, kire
8 teuri, E lae saana orahaala huni *n*eu peie. Na a
Sakeus e ure, e teuri hunia Lord uri, Lio kau, Lord,
pooni leu ana tootoolaku noko niiniie nada mu inoni
meitale; na uri ana nou soi tooha ni ero*n*a ana *n*aini,
9 noko haapuoi haahai oto. Na a Jesus a teuri hunie,
Siiri maurihe e wete saana nume ie, ana isulie i*n*eie

10 lou kalei Abraham. Ana Kale ni inoni e lae mai huni
heitalea na huni haaurie meola e eia kau.
11 Na maholo kire ko roro*n*oa muola ie, esi sapeie lou
e hei unue alahuu*n*e, ana e karainie oto Jerusalem na
ana kire unue uri alaha*n*a a God kei haatai leuae oto.
12 Aena *n*eena e teuri, *N*aeta *m*ane alaha e lae ani henue
haatau huni helesie alaha*n*a nana, huni esi oli lou
13 weu. Oto e haraie mai sulie awalai konikonihe, ko
niie awalai pound hunire, ko teuri hunire, Omu ke
14 asuii lai hulaana noko hei oli lou mei. Oto mu
euhenue i*n*eie e *n*idu upu hunie, na kire usu*n*einie
mu hurulaa isulie, pei mei wala uri, Melu sereinia
15 *m*ane ie kei alaha hahiemelu. Oto qaolana e lae
urini, uri maholo e lai hule lou ana e helesie alaha*n*a
oto nana, *n*e esi unue kire ke haraie mui konikonihe
i*n*eie saana, e niie mu haa kau hunire, huni ke
16 manatainie muola kire tarii eni esu*n*e ikire. Oto a
naohada ko lae mai honosie, pei ko teuri, Lord, pound
17 ioe e qaoa awalai ini lou hahie. Oto e teuri hunie,
Diana ena, konikonihe diana: ana leesilemu e lae uri
o kinetainie muola kaa paine, o kesi alaha hahie
18 awalai hulume. Oto ruana e lae mai, pei ko teuri,
19 Pound ioe, Lord, e qaoa e lime ini lou hahie. Oto
e teuri hunie, Ioe lou oke alaha hahie e lime hulume.
20 Na *n*aeta ini e lae mai, pei ko teuri, Lord, lio kau,
pound ioe ni ie, nou konie nou ehuie ana mi sala:
21 ana nou meuteinio, ana oko la otoi rararamaa: oko
dudurue muola o kaa neineii ike, na oko siosiokonie
22 muola o kaa hasii ike. Oto e teurini hunie, Neke leio
oto ana *n*idumu ena, konikonihe tataala ni ioe. O
manatainieu uri nou la otoi rararamaa, noko dudurue
muola nou kaa neineii ike, na noko siosiokonie muola
23 nou kaa hasii ike; aena *n*eena e ue o kaa niie mei
tooha ineu hunie *m*ala wai nume ni tooha, hunie noko
oli lou mei, nesi soi sulie mei tooha ineu peie *n*a
24 meola kire tarie lou hahie? Na e unue hunie muini
e ure karainie uri, Omu ke da pound *n*eena *m*aanie,
25 omu ke niie hunie ini awalai pound oto ana. Na
26 kire teuri hunie, Lord, awalai pound oto ana. Ineu
noko unue huniomu, uri iteitana *n*aini e hele oto *n*e

sapeilana kei lae; na naini kaa hele ue, ne taasilana
27 na meola e hele ana kau kei lae oto maanie. Tae
mui maeloona hunieu ena, kire sareinieu uri mane
nou alaha honosire, omu ke tolera mai, omu ke
saunire mai naoku ileu.
28 Oto e ere mano urine, esi naonao tarau taau, ko
laelae tai Jerusalem.
29 Oto qaolana e lae urini, uri maholo e karainie
Bethphage na Bethania, horana toloi henue i Olivet,
esi usuneinie taau e ro ini hikana mui qaaronoisuli
30 ineie, ko teuri, Moro ke laelae i henue e io odohaa-
miu; na moro ko sili ana moro kesi leesie kalei ass
31 kire qaroa, na inoni kaa taelie ike ue: moro ke luhesie,
moro si tolea mai. Na naini ko dolosi amoroi uri, E
ue moro ko luhesie? moro kesi teuri, A Lord e la
32 otoi saetooana. Oto ro ini kire haatolairerue urine
kererue si lae taau, kererue ko lio tooana mala
33 unulana e lae kau hunirerue. Na kererue ko luhesie
kalei ass, oto muini e tooana esi teuri hunirerue,
34 E ue ni moro ko luhesie kalei ass neena? Oto kererue
35 uri, A Lord ko la otoi saetooana. Na kererue ko
tolea saana Jesus: na kire ko asie mui sala ikire
i kolune kalei ass, kire kosi haaiosia Jesus ilenine.
36 Na maholo kire laelae kire ko epasie tala ana mui
37 sala ikire. Na ko karaini oto na kosi siho hou
ana toloi henue i Olivet, oto pulita paine mui qaaro-
noisuli e aehota saediana pei paalahea God ana mei
wala paine hahie ahutana mu anoa kire leesii: kire
38 ko teuri, Deidehie Inemauri ko lae mai i nunuhaana
satana Lord: hanuelama tai salo, manikuluana tai
39 leni. Na na mu helui Pharise hikana mala hune
neena e teuri hunie, Haausuli, oko ereana mui qaa-
40 ronoisuli ioe. Oto e alamire ko teuri, Noko hahuei
unue huniomu uri ana muini ie kei rohu, ne mu heu
kei mamawa oto ena.
41 Na maholo e karaini oto, kosi leesie hulume na
42 ko narasie, ko teuri, Uri oke manatainie ana dine
ie, ioe noone, muola e adona hanuelamana! tae oto ie
43 kire mumunie oto maanie maamu. Ana mu dine kei
siho hahio, maholo mui maeloona hunio kei eli para

ahuio, na kei lilikelio, na kei deu kelio ma*n*oma*n*o oto,
44 na kei papatainio iano, na mui kalemu lou ilalo amu;
na kire saa toliasie i matolamu *n*a hoi heu huni ke
saohai ile*n*ine *n*a hue; ana o kaa manatainie di*n*e
kire ko maatolio ana.
45 Na e lai sili tai laona lolata maai, oto ko aehota
46 ohea *m*ala ko haahaaholi, ko teuri hunire, Usulana
e lae oto uri, Nume ineu nume ni are*n*ai: tae omu
kosi da oto huni hahale kira horo peli.
47 Na e haahaausuli suli heidi*n*e ana lolata maai.
Na mui naohai priest na mu haausuli na mui naohai
48 inoni ana *m*ala e lapasie saunilana: na kire kaa lio
odoie ike meola ni qaoa; ana ahutana *m*ala e mani
tapolie walana, kire ko qaaqaaro*n*oisulie.

20

1 Na qaolana e lae urini, uri maholo e haahaausulie
*m*ala ana *n*aeta di*n*e ana mu di*n*ena tai lolata maai,
pei e tarohainie tataroha diana, *n*e mui naohai
priest na mu haausuli peire mui ratoni*m*ane ko
2 odoie; na kire unue kire si teuri hunie, Oke unue
huniemi: Nanama*n*a urei tei ni oko qaoqaoa muola
3 ie ana? wa atei ni e da nanama*n*a ie hunio? Oto e
alamire ko teuri hunire, *N*e ineu noone lou neke
dolosie e taataa meola amiu, na iomu omu ke unue
4 oto hunieu: Lotomaai a John, e ure mai le*n*i, wa ohe
5 e ure mai ana mu inoni? Oto kire ko heitale*n*ainie
maraada, kire ko teuri, Uri kolu ko unue uri, E ure
mai le*n*i; *n*e kei unue hunikolu uri, E ue *n*eena omu
6 kaa hiwalaimoli ana? Tae uri kolu kei unue uri, E
ure mai ana mu inoni; *n*e ahutana *m*ala ke mani
seunikolu eni heu, ana kire ko neisae moutei oto
7 ana John uri *n*eie *n*a prophet. Oto kire ko alamie,
8 uri kire kaa manatainie ike uri e urei tei. Na a Jesus
e teuri hunire, *N*e ineu noone lou nou saa roroa unue
huniomu uri nanama*n*a urei tei ni noko qaoqaoa muola
ienini ana.
9 Na e aehota unue alahuu*n*e ie hunie *m*ala uri:

*N*aeta inoni e hasie hohola ni vine, na e maaie kau
hunie *m*ala asuesu, na esi lae ani henue mui di*n*e oto
10 hu*n*e. Oto ana halisi ni vine e usu*n*einie *n*aeta koni-
konihe saana *m*ala asuesu *n*eena, uri huni kire ke niie
hunie ana mu huehuei ola ana hoholana: oto *m*ala
asuesune e winiwinie, kire kosi usu asi *m*akule ana.
11 Oto e hei usu*n*einie *n*aeta konikonihe aopa lou: na
i*n*eii *n*eena kire winiwinie lou, pei haaletehie, pei usu
12 asi *m*akule ana. Na e hei usu*n*einie lou olune *n*aini:
13 oto kire haa*m*arie, kire si asie i sinaha. Oto aei hoho-
la ni vine *n*eena e unue uri, *N*a taa ni neke qaoa?
Neke usu*n*einie kale madu ineu: ohe kire ke masa
14 ana. Tae *m*ala asuesune e leesie kire si looloonai
maraada, ko teuri, A oliolitana oto ienini; ikolu, kolu
seunie mone, hunie ke hele hu ana oto hanue i*n*eii
15 nakaelu. Oto kire ko asie i koluna para ana hohola
ni vine, kire ko seunie oto. *N*e aei hohola kei uara
16 ena? Kei lae mai kei suhei ma*n*ora oto *m*ala asue-
sune, na kei maaie oto hohola ni vine hunie *m*ala aopa.
Na kire ro*n*oa oto, kire kosi teuri, *M*ane urine oto.
17 Tae e toomaire, ko teuri, *N*a taa ni ie usulana e lae
oto uri,

Hau kira toutohu nume e leledie kau,
*N*e qaolana esi lae huni hahuei heu ani suusuui
para?

18 Taena *n*aini kei domu ile*n*ine hau *n*eena *n*e kei maoi
oto; tae ko usu ile*n*ine *n*aini *n*e kei pili memesoa.
19 Oto mui haausuli na mui naohai priest e sare
helesie ana taataa maholona; na kire ko meu rara-
*n*ana *m*ala; ana kire manatainie uri e unue alahuu*n*e
20 ie rara*n*adaelu. Oto kire haamaesie, pei usu*n*einie *n*a
muini huni toli loosie, kire ke dau hahota uri kire
odotai, uri huni kire ke hele ana walana, hunie
qelolana hunie lei*n*e na hunie nanama*n*a a governor.
21 Na kire ko dolosiana, ko teuri, Haausuli, melu mana-
tainio uri oko ereere na oko haahaausuli odoodo, na o
kaa lio ike hunie inoni hahaiteli, tae oko haahaausuli
22 ana tala a God ani walaimoli*n*e: E adona taane
23 haatola*n*a huni wili*n*e hunia Kaisar wa haike? Tae e
24 liosaie oto raomae*n*a ikire, kosi teuri hunire, Haatainie

kau mei penny. Nunune atei ienini na usuusu ana
25 atei *n*e ile*n*ine? Oto kire ko unue uri, Ana Kaisar e
ue. Oto ko teuri hunire, Ko urine omu ke haapuoa
26 hunia Kaisar muola a Kaisar, na hunia God muola
a God. Na kire kaa hele ike ana mei wala na i naona
*m*ala: oto kire pa*n*ataine alami*n*e i*n*eie, kire si toli
rohu oto.
27 Oto mu helui Saduke e lae mai saana, muini ko unue
28 uri taelai*n*e haike; na kire ko dolosi ana uri, Haau-
suli, a Moses e unue hunikie, uri asine *n*aini ko mae,
na e too hue, na oto kaa too kalena, uri asine ke tolea
29 naona, hunie ke haahuta *n*a *m*ela hunia asine. *N*e e
hiu *m*aasine amelu: a naohada e too hue oto e mae,
30, 31 na kaa too kalena; oto ruana lou; na olune e hei
32 tolea lou; na e hiu *m*aena ena kire kaa haahutaa
*m*ela ike, na kire mae. Oto esi elipuri ana hue e mae
33 oreta. *N*e ana e urine ana taelai*n*e kei tooana atei
hikana hiu *m*aena? ana e hiu ini *n*eena kire mani
34 tolea kau. *N*e e Jesus e teuri hunire, Kira kalei welu-
35 malau ie ko totola hue, na ko tootoo poro: tae muini
leilada e lae uri kire adona arapuu*n*e ana walumalau
*n*eena, na ana taelai*n*e *m*aanie muini e mae oto, kire
36 kaa tootoo hue wa ke tootoo poro lou: ana kire saa
hei mae lou; ana kire sada peie mu angel; na kire
nei oto mui kalena God, ana kire nei oto mui kalei
37 taelai*n*e. Tae ana kire ko taea lou muini e mae oto,
*n*e a Moses noone e unu taha*n*ainie, ana leu ana
Da*n*o, ana e saia Lord uri God Abraham, na God
38 Isaak, na God Jakob. Oto i*n*eie kaa God ike muini e
mae, tae God muini e mauri: ana ahutana mu inoni
39 ko meni meuri hunie. Na *n*a mu helui haausuli e
alamie, kire ko teuri, Haausuli, o ko ere too ni *n*eena.
40 Ana kire kaa neisae moutei lou oto oo huni dolosi*n*e ana.
41 Na e teuri hunire, Kire ko unue uritaa ana a Christ
42 uri i*n*eie kalena David? Ana a David mone e unue
ana book Psalm e teuri,

A Lord e unue hunia Lord ineu uri,
Oke io i qaloqaloku,
43 Hulaana neke neie hou mui maeloo*n*a ioe huni
uriurite talana aemu?

44 Uri ana a David ko saie urini uri a Lord, *ne*
kei hei nei kalena lou uritaa?
45 Oto ahutana *m*ala e mani ro*n*oa na kosi teuri hunie
46 mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, Omu ke kinetainiomu *m*aanie
mu haausuli, muini ne ko sare walowaloliu pei tooni
tewa, na ko herihunie paalahelada lalona mui herai-
usi*n*e, na mui leu ni ioio tai nao ana mui nume ni
47 ruru, na mui qeuni toli*n*e ana mui *n*euhe; muini ne
ko *n*eu asie mui nume mu nao, na ko are*n*ai tetewaa
ani ero*n*a: ikire ienini leilada kei peine liutaa na.

21

1 Oto e hahurei maa kosi leesie *m*ala e *m*ai kire
ko aa tooha ani nii*n*e hai laona leu ni niinii
2 tooha. Na kosi leesie *n*aeta mei nao e maitale ko
3 aa hai leune ana ro kele kawe oorue. Oto e teuri,
Toohu noko unue huniomu uri, Mei nao maitale ie
4 e aa liutaada ma*n*oma*n*o: ana kire ienini kire aa
dolalie mui nii*n*e na toolada e hu*n*e: tae i*n*eie ie
e aa ma*n*oa taena *n*a ola ko meumeuri ana na toolana
oto kaa ado.
5 Na oto maholo *n*a muini e unue nume maai, uri
kire haalaunie ani heu didianaa na ana muola kire
6 niie, oto esi teuri, Ana waluola omu ko talei leesii
ie, *n*e qo*n*i kei siho, na kire saa toliasie ileu *n*a taataa
hoi heu huni ke saohai ile*n*ine *n*a hue, tae hue asilana
7 kei saro lae oto. Oto kire ko dolosiana, kire ko teuri,
Haausuli, maholo uritaa ni muola ie kei oa ana?
Na *n*a taa ni tolimaa uri waluola ie tatahana oto
8 huni ke siho mai? Oto i*n*eie uri, Omu ke lio talamiu
*m*ane kire haatakalo iomu: ana muini hu*n*e kei lae
mai inunuhaana sataku, peie mei wala uri, Ineu oto;
na uri, Qo*n*i e siho oto mai: *m*ane omu laelae taau
9 isulire. Na maholo omu ko ro*n*oa mui mae na
haipola*n*a, *m*ane saemiu e arieriri: ana muola ie
kei holai oa na e saa molahie ike; tae oretalana mone
saa siho lauae.
10 Oto e teuri hunire, *N*a *m*ala kei taelai honosie *n*a

11 *m*ala, na *n*a apoloa honosie *n*aeta apoloa : na nunu
peine kei nunu, na ana mu helui henue hiolo*n*a na
liu*n*e ni maela kei tola; na muola ni meu isulii na
12 mui tolimaa paine kei siho urei le*n*i. Tae i naona
waluola ie kire ke niinime hahiomu, na kei teu*n*e-
iniomu, ko qeloomu tai nume ni ruru na tai nume
hoohoo, pei tolalamiu i naona mu inemauri na mui
13 governor aena sataku. Kei nei oto ola ni unu
14 haaoai*n*e namiu. Aena *n*eena omu ke neie oto hoi
saemiu, uri *m*ane omu looloonaie holai nao uri omu
15 ke alamire uritaa: ana ineu neke da wawa na
saenanau*n*e huniomu, na ahutana mui maeloo*n*a
huniomu kire saa ure honosie oto wa kire ke alamie
16 oto oo. Tae qelolamiu kei lae mone ana mu amamiu
na oto ana mu nikemiu, na ana mu esimiu, na ana
mui malahumiu; na *n*a mu heluini hikemiu kire
17 ke haamaesire oto. Na iomu kei nei muini ni *n*i*n*idu
18 upu hunie taena *n*a inoni aena sataku. Tae *n*a taataa
19 uhui qeu i qeumiu saa eia ike. Omu kei hele odoie
maurihaamiu ani maohi*n*e susutoo iomu.
20 Tae maholo omu ko leesie mae ko ala hahie
Jerusalem, maholona omu ke manatainie uri qoni*n*e
21 e siho huni ke nao*n*a oto. Oto ana maholona muini
i Judea huni ke tahi oto tai toloi henue, na muini
i matolana huni ke hoalai oto *m*aanie; na muini wai
22 hohola *m*ane kire hei sili lou ilalona. Ana mui di*n*e
ienini mui di*n*e ni suu ola*n*a, uri huni haaoailana
23 waluola kei lae usulana e lae oto ana. Tae amaama-
silana *n*a muini iada e maelo peie *n*a muini lou ko
haahaasusu ana mui di*n*e urinena! ana tau*n*einilana
hanue ie kei lae oto e aopa, na saewasu*n*e kei seunie
24 *m*ala ie. Na kire kei maesie maana naihi, na ni
tola mauri ada saana taena *n*a *m*ala: na mu apoloa
aopa kei uri pulisie Jerusalem kei lai teli ana qo*n*ine
mu apoloa aopa kei haro oa ma*n*o oto. Na mui
25 tolimaa oto ana sato na ana waroawaro na ana mu
heu; na mai ano ileu teu*n*einilana *m*ala hu*n*e kei
lae, saeda ko talei puo oto ana asi na ahe ko kokohu;
26 saena mu inoni ke mae oto ani meu*n*e, na ani
maohilana waluola kei tola ana walumalau: ana

27 muola nanama tai le*n*i kei esuoloolo oto. Tae ana
maholona kire kesi leesie Kale ni inoni ko lae mai
ile*n*ine mei uru pei nanama*n*a na pei menikulua*n*a
28 oto paine. Na ana maholo waluola ie ko aehota oa,
*n*e omu kesi lio alele, na omu ke uwa ale*n*a ana
qaumiu; ana tapa olisilemiu ko siho oto mai.
29 Na e unue alahuu*n*e hunire uri, Omu ke leesie fig
30 na oto taena *n*a da*n*o: maholo kire ko ure oto, *n*e
omu kosi leesie na omu kosi manatainie maraamiu
31 uri oku ko karaini oto. Aitana lou iomu ena, maholo
omu ko leesie waluola ienini ko oa *n*e omu kesi
manatainie uri alaha*n*a a God e karaini oto mai.
32 Toohu noko unue huniomu uri, Qau*n*e ienini saa
suu ike na waluola kaa saro oa ma*n*o. Ile*n*i na ano
33 kei suu: tae walaku oto saa suu ike oto oo.
34 Tae omu ke lio talamiu oto, *m*ane da na saemiu e
hie ana *n*au*n*e, na ana inu*n*e paine, na ana muola
haae ana maurihe ie, oto di*n*e *n*eena kei too lauae
35 hahiomu mala oto hune: ana kei too urine hahie
36 ahutana *m*ala ko oo ana ahutana walumalau. Tae
omu ke kakali sulie taena *n*a maholo, pei eitanai*n*e,
uri huni omu ke aailaa ni tehi sapemawa *m*aanie
waluola ienini tatahana oto huni ke oa, na ni ure
honosie naona Kale ni inoni.
37 Na ana mu heiatowa e haahaausuli ana lolata
maai; esi isiisitaa ana mu hei seulehi huni maahu*n*e
38 i toloi henue kire saie ana i Olivet. Na ahutana *m*ala
e haahuo tai lolata maai huni ro*n*oa.

22

1 Oto houla ani bread lalemo e karaini oto, sailana
2 uri Rekelao*n*i. Oto mui naohai priest na mu haausuli
e looloonainie helesilana uri kei lae uritaa; ana kire
mauteinie *m*ala.
3 Na a Satan e sili i saena Judas sailana ana
4 Iskariot, *n*aini hikana awala *m*ana rue. Oto e hoalai,
ko ruru wala peire mu naohai priest na mu kaptain,
5 uri huni qelolana kei lae uritaa hunire. Oto kire si

6 saesaediana, kire holosie nii tooha*n*a hunie. Oto ko
*m*aesie oto, na kosi iroa hunie *n*a leu diana huni ke
qeloa hunire maholo ke qalasie.
7 Oto di*n*e ani bread lalemo e haro siho oto, leu i
8 sapeda huni unue rekelao*n*i ana. Oto kosi usu*n*einie
taau a Peter na a John, pei ko teuri, Moro lae moro
9 ke talamainie rekelao*n*i, huni kolu kei *n*eu. Oto
kererue ko teuri hunie, O harihunie mere kei lai
10 talamai itei ena? Oto e teuri hunirerue uri, Lio kau,
maholo moro ko lai sili oto taau ana hulume, *n*a
*m*ane ko a*n*ainie ho atea ni wei kei odoimoro, moro
11 ke luluisulie tai numena *n*eii kei lai sili ana. Na
moro ke teuri hunie aei nume, A Haausuli ko teuri
hunio, Duru mu awataa *n*eitei, hunie melu na mui
12 qaaro*n*oisuli ineu melu kei *n*eue rekelao*n*i ana? Oto
kesi haatainie huniomoro haala*n*i kire holasie oto: *n*e
13 moro ke talamai tai leune. Oto kererue lae taau, na
kosi lio tooana oto mala unulana e lae huni rerue:
oto kererue kosi talamainie rekelao*n*i.
14 Oto maholoi satona e haro hule oto, esi io iano
15 kiraelu na mu hurulaa. Na kosi teuri hunire, Ani
herihunilana nou herihunie *n*aulana rekelao*n*i ie
16 peiomu maholo nou kaa sapesalu ue: ana noko unue
huniomu uri, Nou saa roroa *n*aue na kaa saro oa
17 ma*n*o ana alaha*n*a a God. Oto e da kaokao, na
maholo e ere ni paalahe ma*n*o, kosi teuri, Omu
18 heleana ie, omu ke haado omu ana: ana noko unue
huniomu uri, Talimaa ienini nou saa roroa inuhie lou
*n*a eweewei vine, na alaha*n*a a God kaa saro siho
19 ma*n*o oto. Na e da hoi bread, na e ere ni paalahe
ma*n*o, kosi nisie, na ko niie hunire, pei ko teuri,
Hasioku *n*e ienini, toliasilana e lae itehulaamiu:
20 omu ke tete urine huni amasitoo*n*a aku. Na kaokao
lou urine purine *n*au*n*e, pei ko teuri, Kaokao ienini *n*e
haalu*n*e haalu ana apuku, ko ahe oto itehulaamiu.
21 Tae lio kau, nimana ini ko qeloau *n*e ile*n*ine table
22 peieu. Ana Kale ni inoni ko laelae noone, mala
hato*n*ainilana e lae oto: tae amaamasilana inoni
23 *n*eena qelolana kei lae ana! Oto kire si aehota hai-
heitale maraadaelu, uri atei ni hikada kei qaoa leune.

24 Na haitohe*n*a e aehota ada, uri atei hikada neisae*n*a
25 ana uri e liutaa. Na e teuri hunire, Mu inemauri
nana mu apoloa aopa kire ko alaha hahire: na kire
ko saie *n*a muini ko rato ada uri, Muini ni helehele
26 diana. Tae iomu *m*ane urine amiu: tae *n*aini e
rato hikemiu, huni ke nei mala saanau ne; na
*n*aini e naohai inoni, huni ke nei mala hairaretai ne.
27 Ana atei ni e rato, uri ini ko eno huni *n*eu? wa ini
ko raeraretai? ohe ini *n*eena haike ko eno huni
*n*eu? tae ineu nou io i matolamiu mala ini ko raera-
28 retai. Na iomu oto kira io tarau peieu ana malaaho-
29 *n*alaku; *n*e ineu noko unue alaha*n*a namiu, mala a
30 Amaku e unue lou nekue, uri huni omu kei *n*eu na
kei inu sulie table ineu ana alaha*n*a ineu; na omu kei
io oto ile*n*ine mui neunekume ni alaha huni leie mu
31 komu ni Israel awala *m*ana rue. Simon, Simon, lio
kau, a Satan e haatohuomu, huni ke opa omu mala
32 mu korn: tae ineu nou eieitanai talamu, uri huni
hiwalaimoli*n*e ioe ke suuri suu oto: na ioe, maholo
33 saemu ko eliu oto, o si haasusue mu esimu. Oto esi
teuri hunie, Lord, ana kure ke haku oto haala nou
teulei oto ni lae tai laona nume hoohoo na tai laona
34 mae*n*a. Na e teuri, Ineu noko unue hunio, Peter,
kue saa *n*ara siiri, na o kaa saro tatei*n*einie oto haaolu
uri o kaa manatainieu.

35 Na e unue hunire uri, Maholo nou usu*n*einiomu
taau na omu kaa tola *m*ai ni haa, na kaa tola *m*ai ike,
wa ke tola shoe, uri *n*a meola e ore omu wa haike?
36 Oto kire uri, Haike. Na e unue hunire uri, Tae oto
molana, ini *m*ai ni haa oto i*n*eie, *n*e kei tolea oto, na
*m*ai lou urine: na ini kaa naihi i*n*eie, *n*e ke haaholi-
37 *n*einie tooni aluhi i*n*eie kei holie oto *n*aini. Ana ineu
noko unue huniomu, uri leu ie usulana e lae oto kei
haro oa oto aku, uri, *N*e idumilana oto peira orahaa:
38 ana *n*a leu e adoku *n*e kei ma*n*o telai oto. Oto
kiraelu uri, Lord, lio kau, e ro naihi kaie. Na e teuri
hunire, E diana oto.

39 Oto ko isitaa, kosi lae isulie tolahana oto, takoie
toloi henue i Olivet; na mui qaaro*n*oisuli lou e
40 luluisulie. Na e hule oto tai leune, esi teuri hunire,

Omu ke are*n*ai *m*ane omu lai sili tai malaaho*n*alamiu.
41 Na e hoalai *m*aanire mala kire ko uileinie hoi heu;
42 oto e pouruuru ko are*n*ai, ko teuri, Mamaa, ana
saemu kei ola, oke sulu asie kaokao ienini *m*aanieu:
tae peie *m*ane leu i saeku e oa, tae leu oto i saemu.
43 Na *n*a angel e haatai ana urei le*n*i, ko haasusue.
44 Na ana ko la otoi motaahie oto e are*n*ai waiiniini
*m*aanie holai nao: na madara*n*a ana mala kokoi epu
45 ko uduudu i ano. Oto e taelai *m*aanie are*n*ai*n*e, kosi
lai hulaana mui qaaro*n*oisuli, na ko leesire kire ko
46 maahu ani saehu*n*e, na kosi teuri hunire, E ue ni
omu ko maahu? taelai, omu ke are*n*ai, *m*ane omu dao
lalo ana malaaho*n*alamiu.
47 Maholo ko ere ue, lio kau, *m*ala hu*n*e, na ini sailana
uri a Judas, *n*aini oto hikana awala *m*ana rue, ko
naoda; na ko nao susuhia Jesus oto huni nono peie.
48 Tae a Jesus e teuri hunie, Judas, uri oko qeloa Kale
49 ni inoni ana nonoilana? Na *m*ala kalikelie e leesie
meola qaolana kei lae, oto kire kosi teuri, Lord, uri
50 melu kei repu eni naihi? Oto *n*aeta ini hikada e
rapusie konikonihe a naohai priest na e tapa tekela-
51 inie ali*n*e i qaloqalo ana. Oto a Jesus e alamire ko
teuri, Omu ke lio maaie leu ie. Na ko hele wau ana
52 ali*n*ana ko haaurie oto. Na a Jesus e teuri hunie
mui naohai priest na mui kaptain uraana nume maai,
na hunie mui ratoni*m*ane, kire isitaa kau mei hunie,
uri, Molu isitaa mai mala uri hunie inoni horohoro
53 peli, pei naihi na pei die? Nou talei ooo peiomu
suli heidi*n*e tai nume maai, na iomu oto kaa niinime
ike hahieu; tae maholo iomu oto ienini, na nanama*n*a
ani rodohono.
54 Oto kire si helesie, kire ko tolea oto tai numa
naohai priest. Tae a Peter e luluisulie e haataulie.
55 Na kire rurue *n*a du*n*e i matolana lolata *n*eena, kire
kosi meni io iano, oto a Peter e io iano noone i
56 matoladaelu. Na *n*aeta keni e leesie ana e io horana
esolana du*n*e, na e toomaie oto kosi teuri, A *m*ane
57 ienini noone peie. Oto ko tatei*n*einie, ko teuri,
58 Keine, nou kaa manatainie ike. Oto e haawali na
*n*aeta ini lou e leesie, kosi teuri, Ioe lou *n*aini hikada,

Oto a Peter ko unue uri, *M*aena, ineu haike ena.
59 Oto taataa maholoi sato e liu na *n*aeta ini e susu-
leinie, kosi teuri, Toohu a *m*ane ie lou peie: ana
60 i*n*eii e urei Galilea. Tae a Peter e unue uri, *M*aena,
nou kaa manatainie ike meola oko unue na. Na
lauae maholo ko ereere ue, *n*e kue ko *n*ara oto. Na a
61 Lord e aliu, esi toomaia Peter. Na a Peter kosi
amasitoo ana walana Lord, ana e teuri hunie, Kue
saa *n*ara siiri na o kaa saro tatei*n*einieu oto haaolu.
62 Oto e isitaa taau, ko *n*ara uloulo.
63 Na *m*ala e hele ana Jesus ko haaero ana, peie kire
64 ko repusie. Na kire ko ulue maana ani sala, kire
kosi dolosi ana, ko teuri, Oke ere ni prophet oto:
65 atei ni ini e rapusiò na? Na moola hu*n*e haiaopai
kire ko qelu ile*n*ine pei ere tataalasie.
66 Na ko de*n*i oto, pulita kira ratoni*m*ane ana *m*ala e
ruru oto, mui naohai priest na mu haausuli noone;
67 oto kire kosi tolea taau tai nume ni lei ikire, kire kosi
teuri, Ana ioe oto a Christ, oke unue oto huniemi.
Tae e teuri hunire, Ana noko unue huniomu, *n*e omu
68 saa hiwalaimoli ike: na ana noko dolosi emiu, *n*e
69 omu saa ala lou. Tae talimaa oto ienini Kale ni
70 inoni kei io ana qaloqalona nanama*n*a a God. Oto
kire mani unue uri, *N*e ioe ni Kalena God? Na kosi
71 teuri hunire, Omu ko unue oto na uri ineu. Oto kire
ko teuri, *N*a taa ni lou kolu ko saro haiheitalea lou *n*a
mei wala ni unu haaoai*n*e? ana kolu noone kolu ro*n*oa
ana *n*idune.

23

1 Oto ahutana pulita ikiraelu e taelai, kire ko tolea
2 honosia Pilate. Na kire aehota qelu ile*n*ine, kire ko
teuri, Melu odoia *m*ane ienini ko wei tataala ana *m*ala
iemi, na ko ereada *m*ane wili*n*e hunia Kaisar, pei ko
3 unue uri i*n*eii a Christ inemauri. Na a Pilate e dolosi
ana ko teuri, Ioe ni Inemauri mui Judea? Oto e
4 alamie ko teuri, *N*e ni oto oko unui ne. Na a
Pilate e unue hunie mui naohai priest na hunie *m*ala
hu*n*e, e teuri, Nou kaa lio tooana ike *n*a mei roroa*n*a

5 ana a *m*ane ienini. Tae kire susulei meutaa, kire
teuri, Ko talie kotaahie saena *m*ala, ko haahaausuli
ko laehie Judea, na talimaa i Galilea hule mai ienini.
6 Na a Pilate e ro*n*o urine, *n*e ko dolosi uri a *m*anena
7 e urei Galilea. Na e manatainie uri *n*eie e uraana
alaha*n*a a Herod, oto e usu*n*einie taau saana
Herod, ana i*n*eie noone lou i Jerusalem ana mu
di*n*e na.
8 Na a Herod e leesia Jesus, kosi la otoi saediana
hitoo: ana e harihunie leesilana oto urei waite, ana e
talei ro*n*oa houlana; na e maohie uri huni ke leesie
9 qaolana *n*aeta tolimaa kei lae ana. Oto e dolosie mu
10 wala hu*n*e ana; tae e kaa alamie oto oo. Na mui
naohai priest na mu haausuli e ure, kire ko qelu ola
11 susulei ana. Na a Herod na muí soldier i*n*eie e
mamakolasie, kire ko haahaa*m*asiana, na ko tooni
hahie ani tooni leuleunie, kosi hei usu*n*einie lou weu
12 saana Pilate. Na a Herod na a Pilate e hai mala-
hune lou ana taataa di*n*e na: ana kererue holai hei
maeloo*n*ai*n*e kau hunirerue.
13 Na a Pilate e lokora mui naohai priest na mu
14 alaha na *m*ala lou peire, kosi teuri hunire, Omu tolea
oto mai a *m*ane ienini, mala uri *n*aini ko wei tataala
ana *m*ala: na lio kau, ineu nou dodolosi wainiini ana
i naomiu, na nou kaa lio tooana ike *n*a mei roroa*n*a
ana *m*ane ienini ana muola omu qelu ile*n*ine ani:
15 haike oto, na a Herod haike lou: ana *n*eie e usu*n*ei
elihoi ana i saakaelu; na lio kau, qaolana *n*a meola e
16 adona mae*n*a e kaa lae ike ana. Aena *n*eena neke
18 rapusie, nesi luhesie. Tae kire mani tea tai*n*elu, kire
teuri, Oke taasie oto ini ie, na oke luhesia Barabas
19 huniemelu: ini *n*eena kire qelusie laona nume hoohoo
20 itehulaana haipola*n*a na horo*n*a oto i hulume. Na a
Pilate e ere lou hunire, ko sare da huni ke toliasia
21 Jesus; tae kire si soi peine, ko teuri, Rapu tale*n*asie
22 ile*n*ine poupou, rapu tale*n*asie ile*n*ine poupou. Na
olune *n*a mei wala hunire uri, Ani taa, *n*eitei me ola
tataala a *m*ane ie e qaoa? Ineu nou kaa lio tooana
ike *n*a meola ana e malisine mae*n*a: aena *n*eena neke
23 haro rapusie luhesilana esi lae. Tae kire susulei ani

walada e paine, ko haatohu huni repu tale*n*asie ile*n*ine
24 poupou. Na walada e too oto. Na a Pilate e tola
taha*n*ainie uri qaolana me ola kire haatohue kei lae
25 oto. Oto e luhesie ini kire qelusie kau laona nume
hoohoo itehulaana haipola*n*a na horo*n*a, ini *n*eena
kire haatohue na; tae qelolana a Jesus e lae oto
isulie saeda e harihunie.
26 Oto kire tolea taau, kire kosi helesia Simon ni
Kurene, ko oli mei urei hohola, na kire ko neie
poupou ile*n*ine, huni ke a*n*ainie isulia Jesus.
27 Na pulitaa paine ana *m*ala e luluisulie, na ana mui
keni lou kire ko kumu i mama*n*oda pei taotakosie.
28 Tae a Jesus e aliu takoire kosi teuri, Maeni keni mui
kalei Jerusalem, *m*ane omu taotakosieu, tae omu ke
29 taotakosiomu na mui kalemiu. Ana lio kau, mui
di*n*e kei siho mai, na kire ke ere uri eni, Deidehie mu
amara, na mu ie kaa haahute ike, na mui susu kire
30 kaa sususu ike ani. Oto ana maholona kire ke aehota
ere uri hunie mui toloi henue uri, Omu ke anomiemi;
na huni mui suisu*n*ie uri, Omu ke ruru kore hahiemi.
31 Ana uri qaolana muola ie ko lae ana da*n*o maumaurie,
qaolana *n*a taa kei lae kau ana da*n*o e mae?
32 Na e ro *m*ane lou, kira hele ola tataala, tolaladarue
e lae peie huni seuniladarue.
33 Na kire hule oto ana leu sailana uri Rarata, kire
si repu tale*n*asie ile*n*ine poupou, na e ro *m*ane lou
kira hele tataala *n*eena, *n*aini i qaloqalona na ruana i
34 meumeuline. Oto a Jesus e teuri, Mamaa, Oke
neisae asie leu ie hunire, ana kire kaa manatainie
ike meola kire ko da. Na kire haadora ana mui tooni
35 i*n*eie, kire ko hehutoo hunii. Na *m*ala e ureure kire
ko tootoomaie. Na mu alaha lou e mamakolasie, e
teuri, E roroa haahaaurie *m*ala aopa; huni ke haaurie
oto, ana i*n*eii a Christ nana God, ini lio hunilana e
36 lae. Na mui soldier lou e haa*m*asiana, kire ko laelae
37 mai sulie ko niie vinegar hunie, pei ko teuri, Oko nei
38 Inemauri nana mui Judea, oke haaurio oto. Na
usuusu oto i hahona, uri, Inemauri nana mui Judea
kaie.
39 Na *n*aeta ini hikana ro *m*ane kira hele tataala

*n*eena aroroladarue e lae kau ko ere tauteu ana, ko
teuri, Ni, Ioe oto a Christ wa haike? oke haauri
40 kolu oto na. Tae ruana e alamie, na e ere ana ko
teuri, Uri o kaa mauteinie ike a God, ana kire leio
41 noone lou peie? Na kire suraaie oto huni kure; ana
kure ko hele mala e adona palo*n*a akarai: tae a *m*ane
42 ienini e kaa hele huisie ike *n*a leu oto oo. Na e teuri,
Jesus, oke neisae aku maholo oko lae mai ana alaha*n*a
43 ioe. Na kosi teuri hunie, Toohu noko unue hunio uri,
Isiiri kure ke io oto i Paradise.
44 Na oto mala onona *n*a maholoi sato oto, na rodo-
hono e dau hahie ahutana hanue hulaana siwana *n*a
45 maholoi sato, na rara*n*ana sato kaa waara ike mai: na
sala kire lohea honotana nume maai e haka e aari i
46 denume. Na a Jesus e soi ana mei wala paine, e
teuri, Mamaa noko neie ma*n*oku tai laona nimemu:
47 na e ere ma*n*o urine, *n*e esi toliasie ma*n*ona. Na
*m*ane kenturion *n*eena e leesie meola qaolana e lae
kau, esi soi haamanikulua God, ko teuri, Toohu, a
48 *m*ane ie *n*a *m*ane odotai. Na ahutana *m*ala hu*n*e e
ruru huni leesilana meola ie, maholo kire ko leesie
oto waluola qaolana e lae, kire si oli oto pei kumuie
49 ma*n*oma*n*oda. Na ahutana *m*ala e manatainie, na
mui keni e luluisuli oto peie urei Galilea, kire ure
haatau, ko leeleesie muola ie.
50 Na lio kau, *n*a *m*ane satana a Joseph, *n*aini hikana
51 pulita ni leilei, *n*a *m*ane diana na e odotai, (*n*eii ie e
kaa *m*aesie ike loonai*n*e ikire na helelada) i*n*eii ini ni
Arimathea, *n*aeta hulume ikire mui Judea, na e
52 maohie alaha*n*a a God: a *m*ane ienini e lae saana
53 Pilate, na e haatohue rae ana Jesus ana. Na e
ohosie, na e uloa ana mi sala rerea, oto e lai neie
laona kiliqeu kire didie ana hau, *n*aini kaa eno ue
54 ilaona. Na di*n*e ena di*n*e ni talamai*n*e, na di*n*e
55 sabbath ko sisiho. Na mui keni e mani hekusie kau
urei hai Galilea kire ko luluisulie, na ko leesie kiliqeu,
56 na aorilana rae ana uri e lae uritaa. Na kire oli
oto, kire ko mouqeline muola wauwesu na laqi ni
suu.

24

1 Tae ana etana *n*a di*n*e ani week, oto mola i ma-
huohuo, kire ko lae saana kiliqeu, kire ko tolea muola
2 wauwesu kire mouqeline kau. Na kire leesie hau hue
3 asilana e lae oto *m*aanie kiliqeu. Na kire sili weu,
4 tae kaa lio tooana rae ana Lord Jesus. Oto qaolana
e lae urini, uri maholo kire ko talei puo ani, e ro *m*ane
5 e ure karainire ani tooni huhurerea: na ana kire maau
na ko lio toli iano, oto kererue kosi teuri hunire, *N*a
6 taa ni omu ko heitalea ini e mauri peira mae? *N*eie
e aia ileu, tae e taelai oto: omu ke neineisae ana e
7 ere huniomu maholo i*n*eii ue i Galilea, e unue uri leu
i sapena Kale ni inoni huni qelolana kei lae oto laona
nimada orahaala, na huni repu lakomainie ile*n*ine
poupou, na huni taelailana kei lae ana olune *n*a dine.
8, 9 Oto kire si amasitoo ana walana, na kire oli oto
*m*aanie kiliqeu, pei unu taha*n*ainie waluola ie hunie
kira awala *m*ana eta, na hunie ahutana muini aopa
10 lou. A Mary ni Magdala ni ie, na a Joanna, na
a Mary nikana James: na mui keni aopa peire e unue
11 muola ie hunie mui hurulaa. Na kire ro*n*oa mui
wala ie mala uri onioni*n*e; na kire kaa hiwalaimoli ike
12 ada. Tae a Peter e taelai, na ko huru oto saana
kiliqeu; oto e oromai iano e toomai laona na ko leesie
mui sala rerea *n*eena maraani oto haliite; oto e hoalai
tai nume i*n*eie, ko pa*n*atainie meola qaolana e lae.
13 Na lio kau, e ro ini hikada e laelae ana di*n*e na
takoie hulume satana i Emaus e haataulie Jerusalem
14 e hiu mile peie *n*a apa. Na kererue ko meni wala ana
15 taena *n*a ola ie qaolani e lae kau. Na qaolana e lae
urini, uri maholo kererue ko meni wala oto na ko
heidodolosi, *n*e a Jesus oto ko nao susuhirerue, na
16 ko hekusirerue oto. Tae hele hahie maadarue *m*ane
17 kererue manatainie. Na e teuri hunirerue, *N*a mui
wala taa ni ie moro ko tatapa haiolisi laelaei eni?
Oto kererue ko ure oto, na maadarue ko rahitou.
18 Oto *n*aeta ini adarue satana a Kleopas e alamie ko
teuri hunie, Ohe tae ioe maraamu oko oo ni awataa

tai Jerusalem na o kaa manatainie ike muola e oa
19 ileune ana mu di*n*e ienini? Oto e teuri hunie, *N*a
muola taa ni *n*eena? Oto kererue hunie uri, Muola e
ue ana a Jesus ni Nasaret, *n*a prophet noone e saka
ani palo*n*a na ani wala*n*a i naona God, na i naona
20 ahutana *m*ala: na ana mui naohai priest na mu alaha
iemi e qeloa huni lei mae ana, na kire rapu tale*n*asie
21 oto ile*n*ine poupou. Na iemi emi maohie oto uri
i*n*eie oto ini ni tapa olitana Israel. Toohu, na *n*a leu
lou ie, olune *n*a di*n*e kaie i purine qaolana me olana.
22 Na lou mu helui keni amelu e haasireiniemi, kire
23 haahuo oto i kiliqeu; na kire kaa lio tooana ike *n*a
rae ana, kire kosi oli weu kire ko unue uri kire leesie
mu angel e haatai hunire, ko unue uri e mauri.
24 Na *n*a mu heluini amelu e lae saana kiliqeu, na e
leesie mala mui keni e unue oto: tae i*n*eii kire kaa
25 leesie ike. Na e teuri hunirerue, Kira qeu, saemiu e
la otoi hie ani hiwalaimolilana ahutana *n*a moola mui
26 prophet e unui! Uri e kaa leu i sapena a Christ huni
ke sapesalu urine, na huni si tahelai taau laona mani-
27 kuluhaana? Na e talaae ana Moses na ana ahutana
mui prophet, kosi unu taha*n*ainii hunirerue laona
28 taena *n*a usuusu muola kire unui rara*n*ana. Oto
kiraelu ko karainie oto hulume kererue ko lae ana:
29 na i*n*eie e dau huni ke lae tarasi. Oto kirerue ko
teu rarahie, ko teuri, Kolu ke io kau: ana e apai sato
oto na ko seulehi oto. Oto e sili weu huni io peirerue.
30 Na qaolana e lae urini, uri maholo e io iano huni *n*eu
peire, e da hoi bread, na ko ere haadianaa, esi nisie
31 kosi niie hunirerue. Na maadarue esi lio taa, na
kererue manatainie oto; na e ahutata *m*aanie
32 maadarue. Oto kererue mani wala uri, Saekarai
kaa madoro kau, maholo e ere hunikure isulie tala,
33 maholo e tahanie kau mu usuusu hunikure? Oto
kererue ko taelai ana taataa maholoi satona, ko oli
tai Jerusalem, na ko odoie kira awala *m*ana eta e
34 loko, na *m*ala lou peenire, kire ko ere uri, A Lord e
35 taelai oto toohu, na e haatai hunia Simon. Oto
kererue lado warihana muola isulie tala, na ana
kererue manatainie uritaa ana nisilana bread.

36 Na maholo kire ko ere ue urine, i*ne*ii e ure i
matolada, na ko teuri hunire, Ke hanuelama
37 huniomu. Tae saeda e qailulu pei meu*ne*, na kire
38 unue uri kire ko leesie *na* akalo. Na e teuri hunire,
E ue ni saemiu ko talei iolaha oto? na ana *na* taa
39 ni mui loonai*ne* ko taetaelai i saemiu? Omu ke
leesie nimeku na aeku, uri ineu taane ie: omu ke
heleaku, na omu ke lio namiu; ana akalo kaa hasio
40 na kaa suisuli ike ana mala omu ko leesii eku. Na e
ere ma*no* urine, kosi haatainie nimana ada na aeaena.
41 Na maholo kire ko neisae rueruaa ue aena ileni*ma*e*na*
pei kire ko pa*na*tainie, *ne* esi teuri hunire, Omu
42 manatainie *na* meola ni *na* ileu? Oto kire ko niie *na*
43 me ie hunie kire uunue. Oto ko heleana, kosi *na*
i maada.
44 Na e teuri hunire, Mui walaku ni ie nou unui
huniomu, maholo nou oo ue peiomu, uri haaoai-
lana waluola e saa mola ike usuleni e lae rara*na*ku
ana mu haatola*na* a Moses, na ana mui prophet, na
45 ana mui psalm. Oto e tahanie saeda huni kire ke lio
46 saaie mu usuusu; na e teuri hunire, Usulana e lae oto
urini, uri hunia Christ kei sapesalu, na kei taelai lou
47 ana olune *na* di*ne* *ma*anie muini e mae oto; na huni
laeli wala*na* ana onisae*na* na ani saeasilana mu
orahaa ana satana hunie taena *na* komu ni inoni
48 talimaa i Jerusalem. Iomu muini ni unu haaoaii
49 ana muola ienini. Na lio kau, noko usu*ne*inie i
hahomiu po*nine* a Amaku; tae omu ke haawali i
hulume, hulaana kei tooni hahiomu ani saka*na* urei
le*ni*.
50 Na e tolera hule taau horana Bethania: oto e
51 susueinie nimana ko haadianara. Na qaolana e lae
urini, uri maholo ko haadianara ue, esi hoalai *ma*anire,
52 na suluilana e lae taau i le*ni*. Na kire pouruuru keu
hahie, kire kosi oli lou tai Jerusalem pei saema*no*n*a*
liutaa: na kire oo onioni i nume maai, pei paalahea
God.

TATAROHA DIANA

MALA

A JOHN E TAROHAINIE

1

1 Ana aehotalana oto mei Wala, na mei Wala *n*eena
2 saana God, na mei Wala *n*eena *n*eii God. I*n*eie
3 ienini ana aehotalana saana God. Haaholalana
taena *n*a ola e lae ana ; na taena *n*a ola haahola
4 e kaa ahoa ike ana haaholalana e lae. Mauri*n*e *n*e
ana ; na mauri*n*e *n*eena e nei de*n*i hunie mu inoni.
5 Na da*n*i *n*eena ko waaraa ilaona rodohono ; na rodo-
6 hono kaa aailaa liutaana. *N*a *m*ane e lae mai, ola
7 a God e usu*n*einie wau, satana a John. I*n*eie ienini
e lae mai huni ke unu haaoaie, huni ke unu haaoaie
da*n*i, hunie kire ke mani hiwalaimoli itehulaana.
8 I*n*eii kaa da*n*i *n*eena, tae e lae mai huni ke unu
9 haaoaie da*n*i. Tohu*n*ana da*n*i i*n*eii taane, ini oto ko
raa*n*ie taena *n*a inoni ko laelae mai laona walumalau.
10 I*n*eii ienini e io oto laona walumalau, na walumalau
e aehota ana, na walumalau kaa manatainie ike.
11 *N*eii e lae mai takoie moola i*n*eie, na *m*ala i*n*eie kaa
12 takuhie ike. Tae muini e takuhie *n*eii esi sakaahire
kire ke neie oto mui kalena God, muini otona ko
13 hiwalaimoli ana satana : kire kaa hute ike ani epu,
wa ani herihuni*n*e ni hesio, wa ani herihuni*n*e mu
14 inoni, tae kire hutaana God. Na mei Wala oto e nei
hesio, na e ooo i saaka (na emi kerehie taane mani-
kuluhaana, mei menikulua*n*a mala oto ana Kalena
Mamaa taataa *m*ela moutei), e honu eni nii*n*e na oto
15 ani walaimoli*n*e. A John ko unu haaoaie, ko ere
paine, ko teuri, I*n*eii oto ienini nou ere rara*n*ana kau

uri, Ini e poo puriku keu *n*e e nei ke naoku oto: ana
16 e naoku keu ure oto mai. Ana kie mani hele ana *n*a
moola *n*eii e honu eni, na nii*n*e tapa likitana nii*n*e.
17 Ana niilana mu haatola*n*a e lae ana nimana Moses,
tae nii*n*e na walaimoli*n*e e aehota oto ana Jesus
18 Christ. E kaa ini ke kerehia God ure oto mai; Kale
taataa *m*ela moutei, ko oo oto i sarona Mama, *n*eii oto
e houleinie mai.
19 Na a John e unu haaoaie uri, maholo mui Judea
e usu*n*einie mui priest na mui Levi saana urei
20 Jerusalem huni dolosi*n*e ana uri, Ioe atei? Oto e
ere talihe kaa ero ike, tae e ere tahihe uri, Nou
21 kaa a Christ ike. Oto kire kosi dolosiana uri, *N*a
taa ena? Ioe ohe a Elija? Oto i*n*eie uri, Hai, ineu
haike. Ioe ohe a prophet *n*eena? Oto e alamire
22 uri, Haike. Aena *n*eena kire si teuri hunie, Atei ni
ioe? hunie emi kesi alamie muini e usu*n*einiemi
23 mei. Oko unuo uritaa huniemi? Oto *n*eie esi teuri,
Ineu oto walana *n*aini ko ere paine laona hanue sala
uri, Omu ke haaodoa tala a Lord, mala oto Isaia
24 prophet e unue. Na muini mu hurulaa *n*eena e
25 uraana mui Pharise. Oto kire dolosi ana kire si
teuri hunie, E ue ni oko talei lolotomaai, na o kaa a
26 Christ, wa a Elija, wa a prophet *n*eena? A John
kosi alamire, ko teuri, Ineu noko lolotomaai eni wei
mola haliite: ini ko ure i matolamiu na omu kaa mana-
27 tainie ike, i*n*eii *n*eena ko poo puriku, na nou kaa adona
28 luhesilana hoo hahi ae i*n*eie. Qaolana moola ie e lai
Bethania i reune Jordan poo wau, a John e lolotomaai
kei leune.
29 Oto di*n*e i hahona ko leesia Jesus ko lae mai
saana, kosi teuri, Lio kau, a Lamb a God, ini ko
30 sulu asie roroalana walumalau! I*n*eie kaie nou unue
rara*n*ana uri, *N*aini ko poo puriku *n*e e nei ke naoku
31 oto: ana e naoku oto ure oto mai. Na ineu nou kaa
manataie ike; tae hunie haatainilana kei lae hunie
mu Israel, *n*e aena meolana nou lae mai noko si
32 lolotomaai eni wei. Na a John e unu haaoaie, e
teuri, Nou leesia Lioa e siho mai urei le*n*i mala oto
33 hiroiku; na e oa oto ile*n*ine. Na ineu nou kaa

manataie ike; tae ini e usu*n*einieu mei huni lolotomaai eni wei, i*n*eii esi teuri hunieu, Ini oko leesia
Lioa ko siho ile*n*ine, na kosi oa oto ile*n*ine, i*n*eii oto
34 *n*eena ini kei lolotomaai ana Lioa Maai. Na nou
kerehie oto, na nou unu haaoaie oto uri i*n*eii ienini
Kalena God.
35 Oto di*n*e lou i hahona a John e ure, ikiraelu
36 na ro qaaro*n*oisuli i*n*eie; na kosi toomaia Jesus
ana ko laelae, na kosi teuri, Liokau, a Lamb a
37 God. Na ro qaaro*n*oisuli *n*eena e ro*n*oa ana e ere,
38 oto kererue kosi luluisulia Jesus. Na a Jesus e aliu,
ko toomairerue ko luluisulie, na kosi teuri hunirerue,
*N*a taa ni moro ko heitalea? Oto kererue hunie,
Rabi (sailana ana kire ko ere olisie, uri, Haausuli),
39 oko oo itei? *N*eii kosi teuri hunirerue, Moro ke lae
mai, na moro ke leesie. Aena *n*eena kire si lae wai
leesie leu ko oo ana; na kererue oo peie ana di*n*e
na: na e urihana oto ta*n*ahuluana *n*a maholoi sato.
40 *N*aeta ini hikedarue ro *m*ane na e ro*n*oa John e ere,
na esi luluisulie, a Andrew *n*eena, asina Simon Peter.
41 I*n*eii kosi holai lio tooana oto a Mesia (ere olisilana
42 uri, a Christ). *N*eii kosi tolea saana Jesus. A Jesus
e toomaie, kosi teuri, Ioe oto a Simon kalena John:
kire ke saio ana a Kephas (ere olisilana uri, a Peter).
43 Oto di*n*e lou i hahona saena uri ke tahelai tai
Galilea, na ko lio tooana Philip: na a Jesus kosi
44 teuri hunie, Oke luluisulieu. Na a Philip ie e urei
Bethsaida, uraana hulume a Andrew na a Peter.
45 A Philip kosi lio tooana Nathanael, kosi teuri hunie,
Melu lio odoia ini, a Moses ana mu haatola*n*a, na
ikire mui prophet lou, e usuusu rara*n*ana, a Jesus
46 ni Nasaret otona kalena Joseph. Na a Nathanael
e teuri hunie, Raona *n*a meola diana kei isitaa *m*aanie
i Nasaret? A Philip esi teuri hunie, Oke lae mai oke
47 lio namue. A Jesus e leesia Nathanael ko lae mai
saana, na kosi teuri rara*n*ana, Lio kau, hahuei kale
48 ni Israel kaie, e kaa me ero*n*a ike ana! A Nathanael
kosi teuri hunie, E ue ni o manatainieu? A Jesus
e alamie ko teuri, A Philip kaa soio ue, na nou holai
49 leesio o oo i hahana fig *n*eena. A Nathanael e alamie

uri, Rabi, ioe oto Kalena God; ioe oto inemauri nana
50 mu Israel. A Jesus e alamie ko teuri, Uri oko
hiwalaimoli ana nou unue hunio uri, Nou leesio i
hahana fig? Oke leesie muola e paine liutaana
51 muola ienini. Na ko teuri hunie, Toohu, toohu, noko
unue hunio, Omu ke leesie salo ko euhora, na mu
angel a God ko taetahelai taau na ko sisiho hou
ile*n*ine Kale ni inoni.

2

1 Oto olune *n*a di*n*e aharota i Kana i Galilea; na
2 nikana Jesus ileune; na kire haaro*n*oa Jesus, na mui
3 qaaro*n*oisuli i*n*eie, hunie aharota. Na maholo wine
e *m*aa oto, *n*e nikana Jesus esi teuri hunie, E kaa
4 wine ike ada. Na a Jesus kosi teuri hunie, Teitei,
*n*a ola taa oalaku na oalamu? qo*n*iku kaa too mone
5 ue. A nikana kosi teuri hunie mu heiraretai, *N*a
meola *n*eii ko unue huniomu, omu ke hele isulie.
6 Oto kire neie e ono ho atea hau ileune isulie tolahada
mui Judea hunie haarerea*n*a, kire ke mani adona *n*a ro
7 wai ohe wa *n*a olu. A Jesus ko teuri hunire, Omu
ke danu haahonue mu ho atea ani wei. Oto kire si
8 denu makeato ani. Na ko teuri hunire, Omu ke
taluhie oto molana, na omu ke totola saana naohai
9 inoni hahie *n*auhe. Oto kire si tola. Na maholo
naohai inoni hahie *n*auhe e name aho*n*aana wai
*n*eena e nei wine oto, tae e kaa manatainie uri e urei
tei (tae mu heiraretai *n*eena e danuhie wai keu kire
manatainie taane), oto naohai inoni hahie *n*auhe e
10 soia poro haalu, kosi teuri hunie, Taena *n*a inoni ko
holai neie wine diana; na maholo kire kele inu peine
oto, oto neilana wine kaa diana kosi lae: tae ioe o
11 saenie kau wine diana osi haatainie oto ie. A Jesus
e talaaehota dau anoa*n*a ie i Kana i Galilea, na e
haatainie manikuluhaana ana; na mui qaaro*n*oisuli
i*n*eie e hiwalaimoli ana.
12 Ma*n*o urine e lae hai Kapernaum, i*n*eie na nikana,
na mu esine na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie; na e oo ileune
mu di*n*e kaa hu*n*e.

13 Na rekelao*n*i ikire mui Judea e nanauhie oto, na a
14 Jesus e hanetaa tai Jerusalem. Na ko lio tooana tai
lolata maai *m*ala ko haahaaholi keu na sheep na mui
15 hiroiku, na *m*ala ko oliolisi tooha e io oto: na e ielie
*n*a raurepu, esi ohei ma*n*o *m*aanie lolata maai, mu
sheep na mu keu lou; na e li*n*isii iano mu tooha *m*ala
16 ko oliolisi tooha, pei e qelusie mu table ikire; na e
teuri hunie *m*ala e haahaaholii hiroiku, uri, Omu ke
sulu asii moola ie *m*aanie ileu; omu ke suuri qaoa
17 numa Amaku ke nei nume ni holiholi. Na mui
qaaro*n*oisuli i*n*eie e amasitoo ana uri usulana e lae
kau, uri, Mei sae madoro hahie nume ioe kei enohieu
18 oto. Aena *n*eena mui Judea e alamie oto kire si teuri
hunie, Tolimaa uritaa ni oko haatainie amelu, ana
19 oko tete urinena? A Jesus e alamire ko teuri hunire,
Omu ke ohoie nume maai ie, na neke taea lou ana
20 olu heidi*n*e. Aena *n*eena mui Judea e teuri, E hai
awalai helisi *m*ana ono kire tohue nume maai ie ana,
21 na uri ioe oke taea oto mola ana olu heidi*n*e? Tae
22 e ere rara*n*ana sapena. Oto ana taelailana e lae
*m*aanie muini e mae oto, *n*e mui qaaro*n*oisuli i*n*eie esi
amasitoo ana e ere urinena: oto kire si hiwalaimoli
ana mu usuusu, na oto ana mei wala a Jesus e
unuena.

23 Oto maholo e oo i Jerusalem ana rekelao*n*i, oto ana
lalona *n*auhe, *n*a muini hu*n*e e hiwalaimoli ana satana,
maholo kire ko leesie mu tolimaa qaolani e lae ana.
24 Tae peenie a Jesus kaa maimaaie ike hunire, ana e
25 manatainire mu inoni ma*n*oma*n*o, na aena ana e
kaa maohie *n*aini ke unu haaoaie saana ana mu inoni:
ana i*n*eie monena e manatainie moola i sae ana mu
inoni.

3

1 Oto *n*aeta *m*ane ana mui Pharise, satana a Niko-
2 demus, alaha mui Judea: i*n*eii ie e lae mai i rodo
saana Jesus, kosi teuri hunie, Haausuli, emi mana-
tainio oto haausuli e ure mai saana God; ana God oto
kaa peie *n*aini e saa roroa qaoa *n*a mei tolimaa mala

3 oko qaoine. Oto *n*ea Jesus e alamie ko teuri hunie,
Toohu, toohu, noko unue hunio, Oto *n*aini kaa hei
4 hute lou e saa lio ma*n*ine alaha*n*a a God. Oto *n*ea
Nikodemus uri, *N*e kei hute uritaa lou inoni e repo
oto? uri kei sili elihoi iana nikana, huni esi ruana *n*a
5 hute lou mei? Oto *n*ea Jesus uri, Toohu, toohu,
noko unue hunio, Oto *n*aini kaa hei hute lou ani wei
na ana Lioa e saa sili ike waꞌu laona alaha*n*a a God.
6 Ola ko hute ni hesio mai kei nei hesio; na ola ko
7 hute ni Lioa mai kei nei Lioa. *M*ane o papa*n*atainie
ana noko unue hunio uri, Leu i sapemiu huni omu
8 kei hei hute lou. Da*n*i ko oruoru isulie saena ana *n*a
leu na ana *n*a leu, oko ro*n*oa awaawatana, tae o kaa
manatainie leu e uraana, na o kaa manatainie lou
leu ko lae takoie: aitana ena inoni kei hute ni Lioa.
9 A Nikodemus e alamie ko teuri hunie, Moola ie kei ue
10 ena? A Jesus e alamie ko teuri hunie, Ioe haausuli
11 mu Israel, na uri o kaa manataie moola ie? Toohu,
toohu, noko unue hunio, Emi ko unue *n*a moola emi
manatainii, na emi ko unu haaoaii *n*a moola emi
leesii; na iomu omu kaa hele ike ana mui wala ni
12 unu haaoai*n*e iemi. Ana noko unue huniomu ana
moola ure mai iano, na oto omu kaa hiwalaimoli ike
ani, *n*e omu kesi hiwalaimoli uritaa ana noko unue
13 huniomu ana moola ure tai le*n*i? Na *n*aini oto kaa
taetahelai ike tai le*n*i, tae ini heliite e siho ure mai
14 ile*n*i, Kale ni inoni ena, ko oo oto ile*n*i. Na mala a
Moses e haauresie oto *m*aa laona hanue sala, aitana
noone lou leu i sapena Kale ni inoni huni haauresi-
15 lana kei lae: uri hunie taena *n*aini ko hiwalaimoli ana
kei helesie maurihe hu ana.
16 Ana God e manata diana urini hunie walumalau
hulaana e maaie Kalena taataa *m*ela moutei, hunie
taena *n*aini ko hiwalaimoli ana kei suuri eia, tae kei
17 helesie maurihe hu ena. Ana God e kaa usu*n*einia
Kale laona walumalau huni ke leie walumalau; tae
18 hunie haaurilana walumalau kei lae ana. Ini ko
hiwalaimoli ana *n*e leilana saa lae ike: ini kaa
hiwalaimoli ana *n*e leilana e upuni lae oto, aena ana
e kaa hiwalaimoli ana satana Kalena God taataa

19 *m*ela moutei. Na lei*n*e *n*eii oto ie, uri de*n*i e lae oto
mai laona walumalau, na mu inoni e harihunie
rodohono na da*n*i haike; aena palo*n*aada e lai aela.
20 Ana taena *n*aini palo*n*aana e lai aela ko *n*i*n*idu upu
hunie da*n*i, na kaa lae ike mai takoie da*n*i, *m*ane da
21 na kire ke lei too ana palo*n*aana. Tae peenie ini ko
palopaloa walaimoli*n*e *n*eii ko lae mai takoie da*n*i,
hunie haatainilana palo*n*aana kei lae, uri ko palopaloa
oto ilalo ana God.
22 Ma*n*o urine a Jesus na mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e
lae wai henue mui Judea; na e oo kau ileune
23 peiraelu, ko lolotomaai. Na John e lolotomaai keu lou
i Enon karainie i Salim, aena ana mu wei e la otoi
hu*n*e ileune: na kire laelae wau ko hele ana loto-
24 maai*n*e. Ana kire kaa asie ue a John ilaona nume
25 hoohoo. Oto dolosi*n*e e aehota ada mui qaaro*n*oisuli
a John peie *n*aeta *m*ane ni Judea ana haarerea*n*a.
26 Na kire ko lae saana John, ko teuri hunie, Rabi, ini
moro oo i renue Jordan poo wau, lokau, *n*eii ko
27 lolotomaai noone, na *m*ala ko meni ma*n*o oto i saana.
A John e alamire kosi teuri, *N*a inoni oto saa hele
ana *n*a leu, ana toliasilana leune kaa holai lae hunie
28 urei le*n*i. Iomu omu unu haaoaieu, ana nou teuri
keu, Nou kaa a Christ ike, tae, uri usu*n*einileku e lae
29 wai naona. Ini ko tola keni *n*eii oto poro haalu: tae
peenie malahuna poro haalu, ini ko ure na ko
qaaro*n*oisulie, *n*eii ko la otoi ileni*m*ae hahie walana
poro haalu: hoe, ileni*m*ae*n*a ineu esi too oto ie.
30 Leu i sapena hunie ke paipeine tae, tae leu i sapeku
hunie neke *m*ai*m*ei hou.
31 Ini ko siho mai urei le*n*i *n*eii *n*eena hahona
waluola: ini ure mai iano ini ni ano ena, na ko ere
ana moola ni iano: ini ko siho mai urei le*n*i *n*eii
32 hahona waluola. Na ko unu haaoaie moola e leeleesii
na e roro*n*oi; na *n*aini kaa hele ana unu haaoai*n*e
33 i*n*eie. Ini e hele oto ana unu haaoai*n*e i*n*eie *n*e e
34 *m*ae*m*ae ena hunie leu ie uri, God e walaimoli. Ana
ini God e usu*n*einie *n*eii ko unuunue mu wala a God:
35 ana e kaa niie Lioa ani totohota. A Mamaa ko
manata diana hunia Kale, na e mani niie walutana

36 *n*aola laona nimana. Ini ko hiwalaimoli ana Kale *n*e
e hele oto ana maurihe hu ena: tae ini kaa tola ana
Kale *n*eii saa roroa leesie maurihe, tae saewasu*n*e a
God ko rarao oto ana.

4

1 Aena *n*eena maholo a Lord e manatainie uri mui
Pharise e ro*n*oa uri a Jesus ko qaoa muini hu*n*e
liutaana kira John huni ke qaaro*n*oisulie pei ko lolo-
2 tomaai ada (tae peenie *n*ea Jesus kaa lolotomaai ike,
3 tae mui qaaro*n*oisuli haala), esi hoalai *m*aanie i Judea,
4 ko lae hai Galilea. Na leu i sapena huni ke lae
5 i matolana Samaria. Oto kosi hule ana *n*aeta hulume
ni Samaria, sailana uri i Sukar, karainie leu a Jakob e
niie hunia Joseph kalena: na hulaa a Jakob hai
6 leune. Oto *n*e a Jesus e talei io mola urine i reune
hulaa, ana e weo ana lae*n*a. Na e urihana onona *n*a
7 maholoi sato. Oto *n*aeta keni ni Samaria ko lae
mai i tei wei: a Jesus kosi teuri hunie, Oke danu wei
8 ekue. Ana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e lae tai hulume
9 huni holi *n*eula. Keni ni Samaria *n*eena kosi teuri
hunie, E ue ni ioe, *m*ane ni Judea, oko suka aku hunie
*n*a mei wei emue, na ineu *n*a keni ni Samaria. (Ana
mui Judea *n*eena kaa hatahata ike peie mui Samaria.)
10 A Jesus e alamie kosi teuri hunie, Ana o manatainie
niilana God, na ini ienini ko teuri hunio, Oke danu
11 wei ekue: haala oke haatohu ana, na *n*eii ke nii taau
hunio ana *n*a mei wei meuri. A keine kosi teuri
hunie, Alaha ineu, e kaa ola ni denu ioe, na kali*n*e ni
wei ie ko la otoi kokoro hou: mei wei meuri *n*eena
12 amu e urei tei? Uri oko lai alaha liutaana amakaelu
a Jakob, ini e niie kali*n*e ni wei ie huni emelu, na e
inuinu noone ana, na mui kalena, na mu keu i*n*eie?
13 A Jesus e alamie ko teuri hunie, Taena *n*aini ko
14 inuinu ana wai ie *n*e ke hei marou lou: tae iteitana
*n*aini ko iuuinu ana mei wei *n*eena neke niie *n*e e saa
roroa marou lou; tae wai *n*eena neke niie taau hunie
kei nei hulaa ilalo ana na ke hurehurei taa hulaana

15 maurihe hu. *N*e a keine kosi teuri hunie, Alaha ineu,
oke nii taau ekue ana mei wei ie, hunie neke suuri
hei marou lou, wa neke laelae haatau mei ie huni tei-
16 tei wei. A Jesus ko teuri hunie, Lae mone, oke haraie
17 mai poro ioe. A keine e alamie kosi teuri hunie, Nou
kaa too poro ike. A Jesus kosi teuri hunie, Nou kaa
too poro ike. A Jesus kosi teuri hunie, O ere too oto
18 ni *n*eena uri, Nou kaa too poro ike: ana o tooana e
lime poro kau; na ini oko oo saana oto mola ie *n*e
19 kaa poro ioe ike: o la otoi ere too ni *n*eena. *N*e a
keine kosi teuri hunie, Alaha ineu, nou lio saio oto
20 uri *n*a prophet. Amamelu e palopalo ile*n*ine toloi
henue ie; na iomu omu ko unue uri tai Jerusalem
heliite leu kire unue mu inoni ke palopaloa God
21 ana. A Jesus ko teuri hunie, Keine, oke hiwalaimoli
eku, maholoi heidi*n*e ko nanauhie oto mai, na omu
22 saa ili palopaloa Mamaa ile*n*ine toloi henue ie, wa
tai Jerusalem lou. Omu ko palopaloa meola omu
kaa manatainie: iemi emi ko palopaloa meola emi la
otoi manatainie: ana mauri*n*e e uraana mui Judea.
23 Tae maholoi heidi*n*e ko nanauhie oto mai, na e
hule mone oto, na muini ko palopalo walaimoli kei
palopaloa Mamaa ana lioa na ani walaimoli*n*e:
ana a Mamaa ko heitalea noone muini urine huni
24 kire ke palopaloa. God *n*eii Lioa: na leu i sapena
muini ko palopaloa huni kire ke palopaloa ana lioa
25 na ani walaimoli*n*e. *N*e a keine ko teuri hunie,
Nou manatainie taane uri a Mesia ko la otoi mai
(sailana ana a Christ): na maholo ke hule oto mai, *n*eii
26 kesi houleinie walutana *n*a ola hunikie. A Jesus ko
teuri hunie, Ineu keu i*n*eie noko ere hunio ie.
27 Oto ana maholona mui qaaro*n*oisuli i*n*eie esi hule;
na kire pa*n*atainie ana kererue a keine ko ereere; tae
peenie *n*aini kaa kele teuri, *N*a taa ni oko loohie? wa,
28 E ue ni moro ko ereere? Oto *n*ea keine e nei asie ola
talei wei i*n*eie, kosi hoalai tai hulume, kosi teuri hunie
29 mu inoni uri, Omu ke lae mai i leesie *n*a inoni e unu
ma*n*oi hunieu taena *n*a ola nou talei deudeui: ohe
30 *n*eia Christ ie? Kire isitaa *m*aanie hulume, na ko
31 laelae wai saana. Maholo kire kaa hule ue mui qaaro-

*n*oisuli e haatohu ana, ko teuri, Rabi, oke *n*au keu.
32 Tae e teuri hunire, Mei *n*eula taane aku omu kaa
33 manatainie ike. Oto mui qaaro*n*oisuli e mani wala
34 maraada uri, *N*aini ohe e tola oto ana? A Jesus ko
teuri hunire, Mei *n*eula ineu oto uri hunie neke
haatooa saena ini e usu*n*einieu mei, na hunie neke
35 haama*n*oa mei palo*n*a ana. Uri omu kaa ere uri keu,
E hai warowaro, na siokoni*n*e oto? lokau, noko unue
huniomu, Omu ke uwe ale*n*a, na omu ke toomaie mu
36 hohola, uri kire la otoi rara hunie siokoni*n*e. Ini ko
siokoni ko hele ana waaite, na ko nei koni mu huehuei
ola loosie maurihe hu; uri hunie ini ko tatataai na
ini ko siosiokoni kererue ke mani ileileni*m*ae tararuru.
37 Ana alahuu*n*e ie e too oto ana me olana, uri, *N*aini
38 ko tatataai, na *n*aini aopa ko siosiokoni. Ineu nou
usu*n*einiomu taau huni siosiokonie muola omu kaa
asuii ike: muini aopa e asuii mone, na iomu omu too
ilalo ana mu esu*n*e ikire.
39 Na mui Samaria hu*n*e ana hulume *n*eena e hiwa-
laimoli ana itehulaana walana keine e unu haaoaie
uri, *N*eii e unu ma*n*oi hunieu taena *n*a ola nou talei
40 deudeui. Aena *n*eena ana mui Samaria e hule saana,
kire si haatohu ana hunie ke oo i saada: na e oo
41 ileune e ro haidi*n*e. Na muini hu*n*e lou e hiwalaimoli
42 itehulaana walana; na kire si teuri hunia keine uri,
Melu ko hiwalaimoli oto, tae e kaa isulie ike erelamu:
ana melu ro*n*oi tohumelu, na melu ko la otoi mana-
tainie toohu uri a Christ *n*e ienini a haaurilana
walumalau.
43 Na e ro haidi*n*e na e saro ma*n*o *n*e esi loutaa
44 *m*aanie ileune ko lae hai Galilea. Ana a Jesus e unu
haaoaie maraana, uri *n*a prophet saa manikulue ike
45 ana tohu*n*ana hanue i*n*eie. Oto maholo e hule hai
Galilea, mui Galilea esi tekuhie, ana kire leesie walu-
tana *n*a ola qaolana e lae ana tai Jerusalem ana houla:
ana ikire noone kire lae ana houla.
46 Oto e lae lou i Kana i Galilea, e da wai ileune
ke nei wine oto. Na *n*aeta *m*ane a inemauri kalena
47 ko mae i Kapernaum. Na maholo e ro*n*oa Jesus uri
e loutaa *m*aanie Judea hai Galilea, esi lae wai saana,

ko haatohu ana huni ke siho oto hou huni haauria
48 kalena; tatahana oto huni ke mae oo. A Jesus
kosi teuri hunie, Ana omu kaa tohu*n*ei leesie mui
49 tolimaa na mu anoa omu saa roroa hiwalaimoli ike.
*M*ane a inemauri *n*eena kosi teuri hunie, Alaha ineu,
50 oke lae hou na a kaleku kaa mae oo ue. A Jesus kosi
teuri hunie, Oke hoalai oto; a kalemu ko meuri oto.
Oto a *m*aena e hiwalaimoli oto ana mei walana a Jesus
51 e unue hunie, *n*e kosi hoalai oto. Na maholo ko laelae
ue hao mu heiraretai i*n*eie e odoie ko unue uri kalena
52 ko meuri oto. Oto e dolosi ada uri maholoi sato uritaa
e talaai awaa ana. Oto kire si teuri hunie, I nonola
ana hiune *n*a maholoi sato mae*n*a mamadali e aia
53 oto *m*aanie. Na amana *n*eena esi manatainie uri
oto ana maholona ana taataa maholoi satona a Jesus
e unue hunie, uri, A kalemu ko meuri oto: na
54 i*n*eie e hiwalaimoli oto, na aleiini i*n*eie. Ruana
*n*a tolimaa ie a Jesus e qaoa, ana e loutaa *m*aanie
i Judea hai Galilea.

5

1 Ma*n*o urine houla mui Judea; na a Jesus e lae tai
Jerusalem.
2 Na lama tai Jerusalem horana maai para ni sheep,
sailana mala Hebrew uri Bethesda, e lime duru ana.
3 Na mui maemaea pulita paine ko talei enoeno hai
5 leune, mu ulu, mu tou, mu rarasi. Na *n*aeta *m*ane
ileune, mae*n*a i*n*eii e talei totolea e olu awalai helisi
6 *m*ana walu oto. Maholo a Jesus e leesie ko eno, na e
manatainie uri e io tewa oto urine, esi teuri hunie, O
7 harihunie uri haaurilemu kei lae? A maemaea *n*eena
e alamie uri, Alaha ineu, nou kaa too inoni mone,
maholo ko qeiqeie wai, hunie ke neieu hai lama: tae
maholo noko lae ue, *n*aini aopa ko holai siho hou i
8 naoku. A Jesus e teuri hunie, Taelai, oke suluie
9 hulitemu, oke laelae hailiu. Na lauleu haaurilana
a *m*aena esi lae oto, na ko suluie hulitana kosi laelae
hailiu.
10 Na di*n*e sabbath oto ana di*n*ena. Aena urine mui

Judea ko teuri hunia *m*aena kire haaurie kau, uri,
Di*n*e sabbath otona, na e kaa malisine mu haatola*n*a
11 huni oke suluie hulitemu. Tae e alamire uri, Ini e
haaurieu, i*n*eii *n*eena e teuri hunieu, Oke suluie
12 hulitemu, na oke laelae hailiu. Kire si dolosie uri,
Atei *m*ane e teuri hunio uri, Oke suluie hulitemu, na
13 oke laelae hailiu? Tae a *m*aena kire haaurie kau e
kaa manataie uri atei: ana Jesus e lae apalili, ana
14 *m*ala hu*n*e e haapuli ileune. Oto haawali na a Jesus
e odoie tai lolata maai, na kosi teuri hunie, Lokau,
haaurilemu e lae oto: *m*ane o hei orahaala lou, *m*ane
15 da na meola aela hitoo e too amu. A *m*aena e hoalai,
na kosi unue hunie mui Judea uri a Jesus otona a
16 haaurilana. Anea *n*eena mui Judea e tau*n*einia
17 Jesus, ana e tete urine ana di*n*e sabbath. Tae a
Jesus e alamire uri, Amaku ko esu oto hule mai
18 ienini, na ineu noko esu noone lou. Aena meolana
mui Judea e haiheitale oto liutaa uri hunie saunilana,
ana e kaa ili deu aela ana haatola*n*a ana di*n*e sabbath
hahaiteli, tae e harainia God uri hahuei Amana, e
qaoa uri ke sada peia God.
19 Aena *n*eena a Jesus e alamire ko teuri hunire,
Toohu, toohu, noko unue huniomu, A Kale saa roroa
qaoa ike *n*a leu tohune tae peenie *n*a meola hahaiteli
*n*e ko leesia Mamaa ko qaoqaoa; ana taena *n*a ola ko
qaoqaoi *n*e ikire otona a Kale lou ko qaoqaoi noone
20 urine. Ana a Mamaa ko manata diana hunia Kale,
na ko haatainie ana waluola ko qaoqaoine; na kei
haatainie mui palo*n*a e paine liutaana muini ie, uri
21 huni omu kesi pa*n*aani. Ana mala a Mamaa ko
taelie lou muini e mae oto pei ko haahaaurire, aitana
noone lou a Kale ko haahaaurire *n*a muini sulie
22 saena. Ana a Mamaa mone kaa leie ike *n*aini, tae e
23 mani niie lei*n*e hunia Kale; uri hunie ahutana mu
inoni ke mani haamau ana a Kale, mala kau kire ko
haamau oto ana a Mamaa. Ini kaa haamau ana a
Kale kaa haamau lou ana a Mamaa e usu*n*einie mai.
24 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ini ko ro*n*oa
walaku, na ko hiwalaimoli ana ini e usu*n*einieu mei,
*n*e e hele oto ana maurihe hu ena, na e saa lae ike

hunie lei*n*e, tae e isitaa oto *m*aanie mae*n*a hunie
25 mauri*n*e. Toohu, toohu, noko unue huniomu uri,
Maholoi heidi*n*e ko nanauhie oto mai, na e hule mone
oto, uri muini e mae oto kei ro*n*oa walana Kalena
God ana maholona; na muini ko ro*n*o kei meuri ena.
26 Ana mala a Mamaa e manatainie mauri*n*e ana, aitana
noone lou e maaie hunia Kale uri huni ke manatainie
27 mauri*n*e ana; na e maaie nanama*n*a hunie huni ke
28 leilei, ana i*n*eie noone Kale ni inoni. *M*ane omu pa-
*n*atainie leu ie: ana maholoi sato ko nanauhie oto mai,
na ahutana muini laona mui kiliqeu kei ro*n*oa walana,
29 na kei isitaa mai: muini palo*n*aada e diana hunie
taelai*n*e ani meuri*n*e; na muini palo*n*aada e aela,
hunie taelai*n*e ani lei*n*e.
30 Nou saa qaoa ike *n*a leu tohuku: mala noko roro*n*o
*n*e noko si leilei: na lei*n*e ineu e odo; ana nou kaa
haitalea muola isulie saeku, tae isulie saena ini e
31 usu*n*einieu mei. Ana noko unu haaoaieu maraaku,
32 mei unu haaoai*n*e *n*eena kaa walaimoli ike. Ini aopa
*n*eena ko unu haaoaieu; na nou manataie uri mei
unu haaoai*n*e *n*eii ko unu haaoaieu ana e la otoi
33 walaimoli. Iomu omu usu*n*einie muini saana John,
34 na i*n*eie e unu haaoaie walaimoli*n*e. Tae mei unu
haaoai*n*e noko heleana *n*eena kaa ure ike ana mu
inoni: tae peenie noko unue muola ie, uri huni
35 haaurilemiu kei lae ana. I*n*eii *n*eena light ko esoeso
na ko raaraa: na iomu omu *m*ae*m*ae ni ileileni*m*ae
36 ana rara*n*ana. Tae mei unu haaoai*n*e taane aku e lai
liutaana unu haaoai*n*e a John: ana mui palo*n*a a
Mamaa e maaie hunieu huni neke haama*n*oi, mui
palo*n*a noko qaoqaoine, ikire *n*eena kire ko unu haao-
37 aieu, uri a Mamaa e usu*n*einieu mei. Na a Mamaa
ini e usu*n*einieu mei *n*eii e unu haaoaieu. Iomu omu
kaa ro*n*oa walana ure oto mai, wa omu ke leesie
38 sapena. Na omu kaa manatainie walana huni ke io
oto amiu: ana ini *n*eena e usu*n*einieu mei omu kaa
39 hiwalaimoli ike ana. Omu ko heiheitale hai laona
mu usuusu, aena omu ko unue uri omu akaurisie
maurihe hu eni; na ikire otona kire ko unu haaoaieu;
40 na omu ko serei lae mai sieku, uri huni omu kesi

41 akaurisie maurine. Nou kaa helesie ike manikuluana
42 ana na inoni. Tae nou la otoi saaiomu, uri omu kaa
43 manatainie manata dianana hunia God amiu. Ineu
ni nou lae mai i nunuhaanà satana Amaku, na oto
omu kaa takuhieu ike: tae naini aopa kei lae mai i
nunuhaana tohunei satana, ne omu kesi tekuhie
44 taane ena. Iomu omu kei hiwalaimoli uritaa, ana
omu ko haahaamanikuluomu heiliu, na omu kaa haita-
lea mei manikuluana neena e uraana taataa God oto
45 moutei neena? Mane omu unue uri neke haasusunei-
niomu hunia Mamaa: naini taane ko haasusuneini-
46 omu, nea Moses ena, omu la otoi noorutoo ana. Ana
omu hiwalaimoli ana a Moses, haala omu ke hiwalai-
47 moli lou eku; ana neie e usuusu raranaku. Tae ana
omu kaa hiwalaimoli ana mu usuusu ineie, ne omu
kesi hiwalaimoli uritaa ana walaku?

6

1 Mano urine a Jesus ẹ hoalai i reune iqe ni Galilea
2 poo wau, iqe ni Tiberias neena. Na mala hune e
luluisulie, aena ana kire leesie mu tolimaa e qaoi ada
3 mui maemaea. Na a Jesus e tahelai tai lenine toloi
henue neena, na e io hai ano ileune peie mui qaaro-
4 noisuli ineie. Na rekelaoni houla mui Judea ko
5 karainie oto. Aena neena a Jesus e uwe alena esi
leesie uri mala hune ko lae saana, kosi teuri hunia
6 Philip, Kolu ke holie mu hoi bread ada urei tei? Na
e ere urine uri hunie malaahonalana: ana neie e
7 manatainie noone na mei taa kei qaoa. A Philip e
alamie uri, Kire ke holie mu hoi bread ana ro tanalai
penny na e saa ado, hunie iteitana naini ke kele hele
8 ana. Naini hikana mui qaaronoisuli ineie, a Andrew,
9 asina Simon Peter, esi teuri hunie, Kele mau ileu, e
lime hoi bread barley ana, na e ro hoi ie: tae moola
10 urine kei ado uritaa ana mala e hune urini? A Jesus
e teuri, Molu ke haaiosie mala hai ano. Na hahalisi e
aa ileune. Oto mui maena e io iano, kire urihana e
11 lime molai mane. A Jesus kosi hele ana mu hoi

bread *n*eena ; oto e ere ni paalahe*n*a ma*no*, esi niiniie
hunie muini kire haaiosire iano ; e urine lou ana mu
12 hoi ie na mala *n*aini ko sare *n*au. Na maholo kire
haro pote ma*no*, *ne* esi teuri hunie mui qaaro*no*isuli
i*n*eie, Omu ke sio konie mu oretai *n*eula ana mu *n*eula
13 kire nisii, *m*ane *n*a leu e tekelai. Oto kire si siokonii,
na kire si haahonue awalai *m*ei *m*ana rue ana mu
oretai *n*eula ana lime hoi bread barley *n*eena kire *n*au
14 orei. Oto maholo *m*ala e leesie tolimaa *n*eena
qaolana e lae ana, kire si teuri, Toohu, *n*a prophet
kaie ini ko lae mai laona walumalau.
15 Oto a Jesus, ana e lio saie uri kire ko deu ni lae
mai deu ramoramoa hunie, hunie kire ke qaoa huni
ke alaha oto, esi hoalai lou maraana tai toloi henue
huni ke are*n*ai.
16 Na maholo e saulehi oto, mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e
17 siho toli hai one, na kire ko taelie *n*a iola, kosi deu ni
atoholo i reune iqe hai Kapernaum. Na e rodo oto,
18 na a Jesus e kaa hule ue ada. Na kosi aehota ahela
19 isulie oru peine ko seu. Oto maholo kire lae ani hote
mala e olu mile wa e olu mile peie *n*a apa, kire ko
leesia Jesus ko uriuri ile*n*ine asi na ko nao susuhirae-
20 lu : oto kire ko la otoi meumeu. Tae e teuri hunire,
21 Ineu taane ; *m*ane omu meumeu. Oto kire *m*ae tolea
tai laona iola : na lauae iola na e arapu hai ione ana
leu kire ko lae hunie.
22 Oto di*n*e i hahona *m*ala hu*n*e *n*eena e ure i reune
iqe poo hao kire leesie uri ruana *n*a iola haike ileune,
tae taataa ini *n*eena maraana, na uri a Jesus kaa tae
ana peie mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, tae uri mui qaaro*no*-
23 isuli i*n*eie e hoalai maraada (tae peenie mu iola e lae
taane mai urei Tiberias karainie leu kire *n*au bread
24 purine Jesus e ere ni paalahe*n*a) : oto maholo *m*ala
hu*n*e *n*eena e leesie uri Jesus e aia ileune na mui
qaaro*n*oisuli lou noone, kire si taelie mu iola *n*eena,
25 kire ko lai hai Kapernaum ko heitalea Jesus. Na
maholo kire lai hule saana i reune iqe poo hao, kire si
26 teuri hunie, Rabi, o lae mai ileu i*n*anite ? A Jesus e
alamire kosi teuri hunire, Toohu, toohu, noko unue
huniomu, Omu ko heitaleau, na e kaa aena ana omu

leesie mui tolimaa, tae aena ana omu *n*eu ni pote ana
27 mu hoi bread *n*eena. *M*ane omu esuesu talana mu
*n*eula ko eia, tae talana mu *n*eula ko ooo hunie
maurihe hu, a Kale ni inoni kesi nii huniomu eni:
28 ana a Mamaa a God e neie tolimaa oto ana. Oto
kire si teuri hunie, Melu ke ue, huni emelu ke pala-
29 paloa palo*n*aana God? A Jesus e alamire e teuri
hunire, Palo*n*aana God *n*e ienini, uri huni omu ke
30 hiwalaimoli ana ini e usu*n*einie mai. Oto kire si
teuri hunie, *N*a mei taa ni oko qaoa hunie tolimaa,
huni emi ke kerehie mone, na ke hiwalaimoli emu?
31 *N*a mei taa ni oko palopaloa? Mu amakaelu e *n*au
ana manna *n*eena laona hanue sala: mala usulana e
32 lae uri, E niie bread ada urei le*n*i. A Jesus kosi
teuri hunire, Toohu, toohu, noko unue huniomu uri,
E kaa a Moses ike e niie bread amiu urei ile*n*i *n*eena;
tae peenie a Amaku ko niiniie tohu*n*ei bread amiu
33 urei le*n*i *n*eena. Ana bread a God *n*eena ola ko siho
oto urei le*n*i na ko niie mauri*n*e hunie walumalau.
34 Oto kire si teuri hunie, Lord, oke niie bread *n*eena
35 amami onioni. A Jesus e teuri hunire, Ineu oto
bread ani meuri*n*e: ini ko lae mai sieku e saa hei
hiolo lou, na ini ko hiwalaimoli eku e saa hei marou
36 lou. Tae nou unue oto huniomu, uri omu kerehieu
37 oto, na omu kaa hiwalaimoli oto. Taena *n*a ola a
Mamaa ko niie nakue kire ke lae oto mai isieku: na
ini ko lae mai isieku nou saa roroa sike asie oto oo.
38 Ana nou siho oto urei le*n*i, na e kaa huni neke qaoa
muola isulie saeku, tae isulie saena ini e usu*n*einieu
39 mei. Na moola isulie saena ini e usu*n*einieu mei kire
ni ie, uri neke suuri deu tekelainie *n*a leu ana moola
e niie nakui, tae hunie neke taelainie ana di*n*e oreta.
40 Ana muola isulie saena a Mamaa kire ni ie, uri
iteitana *n*aini ko toomaie Kale pei ko hiwalaimoli
ana, *n*e kei akaurisie maurihe hu ena; na neke
taelainie lou ana di*n*e oreta.
41 Oto mui Judea e papa*n*uru*n*uru ana e teuri keu,
42 Ineu oto bread *n*eena e siho mai urei le*n*i. Na kire
si teuri, Ni, a Jesus ni ie wa haike, a kalena Joseph,
kolu saie oto amana na nikana? e ue ni ko unue ie

43 uri, Nou siho mai urei le*n*i? A Jesus e alamire ko
44 teuri, *M*ane omu uqeuqe maraamiu. *N*aini saa lae
ike mai sieku, uri ana a Mamaa e usu*n*einieu mei kaa
wainie mai: na nesi taea lou ana di*n*e i oreta.
45 Usulana e lae laona mui prophet uri, Na haausuli-
lada kei lae oto ana God. Iteitana *n*aini e ro*n*oi ana
a Mamaa na ko saenanau oto, *n*eii kosi lae mai sieku.
46 E kaa uri *n*aini e leesia Mamaa, tae peenie ini e
47 uraana God, *n*eii oto e leesia Mamaa. Toohu, toohu,
noko unue huniomu, Ini ko hiwalaimoli *n*e e akaurisie
48 maurihe hu ena. Ineu oto bread ani meuri*n*e.
49 Mu amamiu e *n*aue manna *n*eena laona hanue sala,
50 na kire mae oto. *N*eii ni ie bread ko siho mai urei
le*n*i, uri hunie *n*aini kei *n*eu ana na ke suuri mae.
51 Ineu oto bread mauri e siho mai urei le*n*i; ana *n*aini
ko *n*eu ana bread ie, *n*e kosi meuri oto hu: toohu na
bread *n*eena neke niie, hasioku monena, itehulaana
maurihaana walumalau.
52 Aena *n*eena mui Judea e haiheitohe maraada, kire
ko teuri, A *m*ane ienini kei niie hasiona uritaa
53 amami? Oto a Jesus e teuri hunire, Toohu, toohu,
noko unue huniomu, Uri ana omu kaa *n*aue hasiona
Kale ni inoni peie inuhilana apune, omu saa roroa
54 manatainie mauri*n*e amiu. Ini ko *n*eue hasioku peie
ko inuhie apuku *n*e kosi manatainie maurihe hu: na
55 neke taea lou ana di*n*e i oreta. Ana hasioku hahuei
56 ola ni *n*eu, na apuku hahuei ola ni inu. Ini ko *n*eue
hasioku na ko inuhie apuku *n*eii ko rarao oto aku na
57 ineu oto ana. Mala kau a Mamaa ini ko meuri e
usu*n*einieu mei na noko meuri itehulaana a Mamaa;
aitana noone lou ini ko *n*eueu, *n*eii kei meuri noone
58 lou itehulaaku. I*n*eii ni ie bread e siho mai urei le*n*i;
e kaa urihana ike mui weuwe e *n*au na kire si mae:
59 ini ko *n*eu ana bread ie *n*e kesi meuri hu ena. E
unue muola ie wai nume ni ruru, maholo e haahaau-
suli i Kapernaum.
60 Aena urine muini hu*n*e ana mui qaaro*n*oisuli,
maholo kire ro*n*oi, kire si teuri, Mei wala ie ko lai
61 asa; atei kei tola ana? Tae a Jesus e manatainie
i saena uri mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e uqeuqesie meola

na, esi teuri hunire, Uri meola na ko qao omu omu ko
62 mauo itehulaana? *N*e kesi ue ena ana omu kei
toomaie Kale ni inoni ko tahelai taau takoie leu e
63 uraana? Lioa mone ko haahaauri; hasio saa peipei
ike: mu wala *n*eena nou unui oto huniomu ikire lioa,
64 na mauri*n*e lou. Tae *n*a muini hikemiu kaa hiwalai-
moli oto. Ana a Jesus e manatainie ure oto mai i
aehotalana muini *n*eena kaa hiwalaimoli na ini oto
65 kei qeloa. Na e teuri keu, Aena me olana nou unue
huniomu uri *n*aini saa lae mai sieku uri ana a Mamaa
kaa toliasie leune nana.
66 Talimaa ienini muini hu*n*e ana mui qaaro*n*oisuli
67 e duue alihoi, na kire kaa hatahatainie oto. Aena
urine a Jesus e teuri hunie awala *m*ana rue, Iomu
68 noone lou uri omu ko sare hoalai oto? A Simon
Peter e alamie uri, Lord, melu kei lae saana atei?
ioe mone o manatainie mui wala ana maurihe hu.
69 Na emi hiwalaimoli oto na emi ko la otoi saio uri Ini
70 Maai a God. A Jesus e alamire, Uri nou kaa lio
hilisiomu kira awala *m*ana rue, na *n*aini hikemiu lioa
71 ni orahaa? E ere urine rara*n*ana Judas kalena
Simon Iskariot, ana i*n*eii kei qeloa, *n*aeta ini mone
hikana kira awala *m*ana rue.

7

1 Na ma*n*o urine a Jesus e laelae hailiu i Galilea;
2 ana e kaa sare laelae hailiu i Judea, aena mui Judea
e lapasie saunilana. Na houla oto mui Judea ena,
3 houla ani apaapa, e nanauhie oto mai. Aena *n*eena
mu esine e teuri hunie, Oke hoalai *m*aanie ileu, na
oke lae tai Judea, uri hunie mui qaaro*n*oisuli ioe
noone lou ke kerehie palo*n*aamu oko palapaloine.
4 Ana *n*aini oto kaa qao mumuni ike ana *n*a leu, na ko
herihunie uri manatainilana kei lae oto haadai. Ana
oko qaoqaoi moola ie, oke haatainio oto hunie walu-
5 malau. Ana mu esine noone lou kaa hiwalaimoli ike
6 ana. Oto a Jesus esi teuri hunire, Qo*n*iku kaa too
7 mone ue; tae qo*n*imiu mouqeline onioni. Waluma-

lau saa *nin*idu upu huniomu; tae ko *nin*idu upu
hunieu, aena noko unue haaoaie uri palo*n*aana ko la
8 otoi aela. Iomu omu ke lae taau ana houla: ineu
nou saa lae ue taau ana houla ie; ana qo*n*iku kaa
9 ahu ue. Na e ere urine hunire, esi io ue i Galilea.
10 Tae maholo mu esine e lae oto taau ana houla, oto
e lae noone lou, na e kaa lae haadai, tae domana
11 e lae mumuni. Oto mui Judea kosi heitalea ana
12 houla *n*eena, pei kire teuri, I*n*eii oto ileu? Na
*m*ala hu*n*e e talei papa*n*uru*n*uru hu*n*ehu*n*aa oalana:
*n*a muini e teuri, I*n*eii *n*a *m*ane diana; *n*a muini
13 e teuri, Haike na, tae ko eroa *m*ala. Tae peenie
*n*aini kaa unu haadai ana aena kire mauteinie mui
Judea.
14 Tae ana hahuei di*n*e ni houla a Jesus e hane tae
15 laona lolata maai, kosi haausuli. Oto mui Judea esi
pa*n*atainie, kire ko teuri, A *m*ane ienini ko sai book
16 uritaa, na *n*aini kaa haausulie ike? Oto a Jesus e
alamire kosi teuri, Maai haausuli*n*e aku nou kaa
17 tooana ike, tae ini e usu*n*einieu mei e tooana. Ana
*n*aini ko herihunie palolana muola isulie saena, *n*eii
kesi saaie oto maai haausuli*n*e *n*eena, uri ohe e uraana
18 God, wa uri ohe noko ereere tohuku. Ini ko ereere
tohune *n*e ko heitalea manikulua*n*a nana maraana:
tae ini ko heitalea manikulua*n*a nana ini *n*eena e
usu*n*einie mai, *n*eii *n*eena e walaimoli, na ero*n*a
19 e aia ana. Uri ohe a Moses kaa niie mu haatola*n*a
huniomu, tae *n*aini hikemiu kaa haatooa ike mu
haatola*n*a *n*eena? E ue ni omu ko lapasie saunileku?
20 *M*ala hu*n*e *n*eena e alamie ure, Lioa ni orahaa *n*e
21 amu: atei keu ko lapasie saunilemu? A Jesus e
alamire ko teuri, Nou paloa taataa mei palo*n*a, na
22 omu meni pa*n*atainie oto. Aena meola ie a Moses e
niie aha tolimaa*n*a huniomu (na e kaa urihana e
aehota ike ana Moses, tae ana mui weuwe); na ana
23 di*n*e sabbath omu ko aha tolimaa ana mu inoni. Ana
kire ko aha tolimaa ana *n*a inoni ana di*n*e sabbath,
uri huni kire ke suuri deu aelaana mu haatola*n*a a
Moses; uri omu ko saewasulieu, aena nou hahuei
24 haaurie ma*n*o *n*aeta ini ana di*n*e sabbath? *M*ane

omu talei leilei sulie liohana moola, tae omu ke lei
odotai oto.
25 Oto *na* muini hikana mui Jerusalem e teuri, Uri
26 kaa *n*eii ie kire ko lapasie saunilana? Na lokau, ko
ere haadai oto, na kire kaa ere ana oto oo. Ohe mu
27 alaha e manatainie noone uri *n*eia Christ? Tae iemi
emi manatainia *m*ane ie uri e urei tei: tae maholo
a Christ kei hule, *n*aini saa manatainie ike uri e urei
28 tei. Oto a Jesus esi ere paine tae lolata maai ana
ko haahaausuli, e teuri, Omu manatainieu na omu
manatainie leu nou ura ana; na nou kaa lae ike mai
tohuku, tae ini e usu*n*einieu mei e walaimoli, na omu
29 kaa manatainie ike. Ineu ie nou manatainie; ana
30 nou ura ana, na i*n*eii oto e usu*n*einieu mei. Oto kire
si deu huni helesie: na *n*aini oto kaa niinime hahie,
31 ana qo*n*ine kaa too ue. Tae muini hu*n*e ana *m*ala
hu*n*e e hiwalaimoli ana: pei kire teuri, Maholo a
Christ ke hule uri ke qaoa mui tolimaa hu*n*e liutaana
32 muini a *m*ane ie e qaoine? Mui Pharise e ro*n*oa
*m*ala hu*n*e e papa*n*uru*n*uru urine oalana: oto mui
naohai priest na mui Pharise e usu*n*einie mu heirare-
33 tai huni helesie. Oto a Jesus kosi teuri, Taataa kele
leu oto noko oo peiomu, na noko si lae saana ini e
34 usu*n*einieu mei. Omu kei heitaleau, na omu saa lio
odoieu oto: na leu noko lai oo ana *n*e omu saa lae
35 ike ana. Oto mui Judea kosi ere uri maraada, A
*m*ane ie ko lai tei na kolu saa lio odoie oto? Ohe kei
lae saana muini e tata*n*a saana mui Grekia, hunie ke
36 haausulie mui Grekia? Mei wala uritaa ni ie ko
unue uri, Omu kei heitaleau, na omu saa lio odoieu
oto, na leu noko lai oo ana, *n*e omu saa lae ike
ana?
37 Oto di*n*e i oreta, di*n*e paine *n*eena ana houla,
Jesus e ure ko ere paine uri, Ana *n*aini ko marou,
38 hunie ke lae mai sieku, ke inu. Ini ko hiwalaimoli
eku, mala mu usuusu e unue oto, mu wei meuri peine
39 kei hureitaa *m*aanie iana. Tae e ere urini rara*n*ana
Lioa, tatahana oto muini e hiwalaimoli ana kei
helesie: ana niilana Lioa kaa lae ue; ana haamaniku-
40 lualana Jesus kaa lae ue. Oto *na* muini hikana *m*ala

hu*n*e, maholo kire ro*n*oa mui wala ie, kire si teuri,
41 Toohu a *m*ane ienini a prophet *n*eena. Tae *n*a muini
aopa uri, A *m*ane ienini a Christ. Tae *n*a muini uri,
42 Rao, a Christ kei teutaa mai i Galilea? Uri mu
usuusu e kaa unue uri a Christ ko lae mai ana mui
weuwana David, na urei Bethlehem, hulume a David
43 e oo ana? Oto *m*ala hu*n*e esi aehota opa itehulaana.
44 Na *n*a muini e sare helesie; tae *n*aini oto kaa
niinime ike hahie.
45 Oto mu heiraretai *n*eena e oli saana mui naohai
priest na mui Pharise; oto kire kosi teuri hunire,
46 E ue omu kaa tolea mai? Mu heiraretaine kosi
alamire uri, *N*a inoni oto kaa ere ike urine ure mai
47 inao. Oto mui Pharise kosi alamire uri, Ohe kire
48 haatakalo omu lou? Uri *n*aini hikana mu alaha e
hiwalaimoli taane ana, wa oto hikana mui Pharise?
49 Tae *m*ala hu*n*e ie e puotainie mu haatola*n*a *m*ala ni
50 heiuwesi*n*e ni kire. A Nikodemus e teuri hunire
51 (inine e holai lae saana, i*n*eii noone ini hikada), Uri
mu haatola*n*a ikie ko leie oto *n*aini, na kire kaa holai
ro*n*oa hunie kire kesi manatainie *n*a mei taa ko qaoa?
52 Kire alamie kire ko teuri hunie, Ioe noone lou ohe
o urei Galilea? Oke haiheitale hunie, osi manatainie
uri *n*a prophet e kaa taelai ike hai Galilea.

8

53, 1 Na kire lae tootai ini tai nume ikire: tae a Jesus
2 e lae hai toloi henue i Olivet. Na oto i waalie e lae
lou tai lolata maai, na ahutana *m*ala e ruru i saana:
3 na e io iano kosi haausulire. Na mu haausuli na
mui Pharise ko tolea mai keni kire helesie ana
masi*n*e: na kire ko haauresie oto i matolada, kire
4 kosi teuri hunie, Haausuli, kire helesia keni ie ana
5 masi*n*e, oto ana me olana. Na a Moses e haatolaiemi
ana mu haatola*n*a uri ui mae*n*a ana muini ko tete
urine kei lae ani heu: tae ioe oko ere uritaa kau ana?
6 Na kire teuri keu kire ko malaaho*n*ana hunie kire
kesi manatainie *n*a meola ni qelu ile*n*ine ana. Tae a

Jesus e urutou iano, ko usuusu i *m*akano ana riiriine.
7 Tae kire ko saro dodolosie ue, esi uwe ale*n*a ile*n*i,
kosi teuri hunire, Inine hikemiu e kaa manatainie
me orahaa ana, hunie kei holai uie ana *n*a hoi heu.
8 Oto e hei urutou lou iano, ko usuusu i *m*akano ana
9 riiriine. Na ikire maholo kire ro*n*oa urine, kire si
isiisitaa tootai ini talaae ana naohai ini lai hulaana
ini heipuri: na tae a Jesus i*n*eii ue maraana, na a
10 keine i*n*eie ue i talana, i denume. Na a Jesus e uwe
ale*n*a, esi teuri hunie, Keine, ikire *n*eena kire oto
11 itei? uri *n*aini kaa lei too amu? Oto *n*eie uri, Haike
oto, Lord. A Jesus esi teuri, Na ineu lou nou kaa
lei tooamu; oke hoalai oto; talimaa ie *m*ane o hei
orahaala lou urine.

12 Oto a Jesus e hei ere lou hunire, ko teuri, Ineu
de*n*i hunie walumalau: ini ko lulu isulieu *n*eie oto
saa laelae ike ilaona rodohono, tae kei manatainie
13 oto da*n*i ani meuri*n*e. Oto mui Pharise kosi teuri
hunie, Ioe oko unu haaoaio ie; me unu haaoai*n*e ioe
14 ie kaa walaimoli ike. A Jesus e alamire ko teuri,
Ana neke unu haaoaieu mone maraaku, *n*e unu
haaoai*n*e ineu e walaimoli oto: ana nou manatainie
15 leu nou uraana, na leu lou noko lae hunie. Iomu
omu ko leilei sulie hasio; ineu nou saa leie ike *n*aini.
16 Toohu, ana neke leilei mone *n*eii oto lei*n*e ineu e
walaimoli, ana nou kaa io ike maraaku, tae iemerei
17 oto na a Mamaa ini e usu*n*einieu mei. Toohu, na
usulana e lae ana mu haatola*n*a iomu, uri *n*a ro
18 ini kei unu haaoaii *n*e kesi walaimoli ena. Ineu ni
ie noko unu haaoaieu maraaku, na a Mamaa e
19 usu*n*einieu mei *n*eii ko unu haaoaieu lou. Oto kire
si teuri hunie, Amamu *n*eitei ena? A Jesus e
alamire uri, Iomu kaa manatainiemere na Amaku:
ana omu ke manatainieu, haala omu ke manatainie
20 Amaku ena. E unue mui wala ie ana leu ni wili
tooha*n*a, maholo e haausuli tai lolata maai: na *n*aini
kaa niinime ike hahie; aena ana qo*n*ine kaa too
mone ue.
21 Aena *n*eena esi hei teuri lou hunire, Noko hoalai

oto, na omu kei heitaleau, na omu ke mae ilalo ana
mu orahaa iomu: leu noko laelae ana, iomu saa
22 lae ike ana. Oto mui Judea esi teurine, Uri kei
seunie maraana, ana ko ere urini uri, Leu noko
23 laelae ana, iomu saa lae ike ana? Na e teuri hunire,
Iomu omu ure mai iano; ineu nou ure tai le*n*i: iomu
omu ure ana walumalau ie; ineu nou kaa ure ike ana
24 walumalau ie. Aena *n*eena nou unue kau huniomu; uri
omu ke mae ilalo ana mu orahaa iomu: ana omu kaa
hiwalaimoli uri ineu oto ie, haala omu kesi mae oto
25 ilalo ana mu orahaa iomu. Oto kire kosi teuri hunie,
Ioe oto atei ena? A Jesus e teuri hunire, Taataa
me olana e ue noko talei onioni ana huniomu oto ure
26 mai i aehotalana. Muola hu*n*e taane aku ni unui
rara*n*amiu na ni leilei eni: tae peenie ini e usu*n*einieu
mei e walaimoli; na mu mei wala nou roro*n*oi ana,
27 ikire ni ie noko unuunui hunie walumalau. Kire
kaa roro*n*o saie uri e ere hunire rara*n*ana a Mamaa.
28 Oto a Jesus esi teuri hunire, Maholo omu taea oto
Kale ni inoni, oto ana mah̄ōlona omu kesi manatainie
uri ineu oto, na uri nou kaa palopalo ike maraaku,
tae mala kau a Mamaa e haananaueu, *n*e ni noko
29 unuunui moola ie. Na ini e usu*n*einieu mei *n*eii
noone aku; e kaa toliasieu ike maraaku; ana noko
30 qaoqaoi onioni muola isulie saena. Mahōlo e ere
urinena, muini hu*n*e e hiwalaimoli ana.
31 Oto a Jesus kosi teuri hunie mui Judea *n*eena e
hiwalaimoli ana, uri, Ana omu ko io susu oto isulie
walaku, omu kesi neie mui qaaro*n*oisuli ineu oto
32 toohu: na omu kei manatainie walaimoli*n*e, na
33 walaimoli*n*e *n*eena kei haasapemawa iomu. Kire
alamie uri, Iemi mui weuwana Abraham, na emi kaa
io ni hoo*n*a oto saana *n*aini: e ue oko unue uri, Kire
34 kei haasapemawa iomu? A Jesus e alamire uri,
Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Taena *n*aini
ko palopaloa me orahaa *n*eii ko io ni hoo*n*a saana
35 me orahaa ena. *N*aini ko io ni hoo*n*a *n*eii kaa io
36 hu ike i nume: tae Kale kei io hu oto i nume. Hoe,
ana a Kale *n*eena kei haasapemawa iomu, omu kesi
37 sapemawa oto toohu ni *n*eena. Nou la otoi mana-

tainie uri iomu mui weuwana Abraham; tae omu
ko lapasie saunileku, aena ana walaku kaa too talana
38 ike amiu. Noko unuunui muola nou lesii ana
Amaku: na iomu lou omu ko palopaloi muola omu
39 ro*n*oi ana amamiu. Kire alamie kire si teuri hunie,
Amamelu a Abraham. A Jesus e teuri hunire, Ana
iomu mui kalena Abraham, haala omu ke paloa mui
40 palo*na* a Abraham. Tae omu ko lapasie saunileku
molana, ineu oto inoni e unue walaimoli*n*e, nou
ro*n*oa oto ana God: *n*e a Abraham e kaa tete urine
41 ike. Omu ke palopaloi mui palo*na* a amamiu. Kire
si teuri hunie, Emi kaa hute ike ani mesi*n*e: taataa
42 ini oto a amamelu, *n*e a God. A Jesus e teuri hunire,
A God oto ko nei Amamiu, haala omu kei manata
diana hunieu: ana nou isitaa oto na nou lae oto mai
saana God; ana nou kaa lae ike mai maraaku, tae
43 i*n*eie oto e usu*n*einieu mei. E ue omu kaa ro*n*o saie
ana noko ereere? Aena oto e kaa *m*adausiomu ni
44 ro*n*oa walaku ie. Iomu omu ura ana amamiu *n*e
a qelu eroero *n*eena, na omu ko herihunie palolana
mu saehanali*n*e a amamiu. I*n*eii ini ni horo mama-
ki*n*e ure oto mai i aehotalana, na e kaa ureure ike
laona walaimoli*n*e, aena e kaa walaimoli*n*e ike ana.
Maholo ko ere ani ero*na*, *n*e ko unue muola i*n*eie:
45 ana i*n*eie oto ini ko eroero na oto amana ero*na*. Tae
aena ana noko unue walaimoli*n*e, *n*e ni oto omu kaa
46 hiwalaimoli eku. *N*eitei hikemiu ko lei too aku ana
orahaa*na*? Ana noko unue walaimoli*n*e, *n*e e ue ni
47 *n*eena omu kaa hiwalaimoli eku? Ini e ura ana
God *n*eii ko ro*n*oa mui wala a God: aena me olana
iomu omu kaa roro*n*oi, ana omu kaa ure ike ana God.
48 Mui Judea e alamie kire si teuri, Uri emi kaa unu
diana amu uri ini ni Samaria, na uri lioa ni orahaa
49 *n*e amu? A Jesus e alamire uri, E kaa lioa ni orahaa
ike aku; tae ineu noko haamau ana a Amaku, na
50 iomu omu ko mamakaterehainieu. Tae nou kaa
haitalea ike manikulua*na* nakue maraaku: *n*aini
51 taane ko heiheitale pei ko leilei. Toohu, toohu, noko
unue huniomu uri, Ana *n*aini ko sulu isulie walaku,
52 *n*e e saa lio hikana *na* mae*na* oto di. Mui Judea e

teuri hunie, Oto ie melu kosi lio saie uri lioa ni
orahaa *n*e amu. A Abraham e mae oto, na ikire
mui prophet lou: na ioe oko unue uri, Ana *n*aini
ko sulu isulie walaku, *n*e e saa mami oho*n*aana
53 mae*n*a oto di. Uri o lai alaha liutaana Amakaelu
a Abraham, ini e mae oto? na mui prophet e mae
54 noone lou: ioe ni oko unuo uri atei? A Jesus e
alamire uri, Ana noko soi haamanikulueu maraaku,
*n*e manikulua*n*a ineu ena ko haike oto: a Amaku
*n*eena ko soi haamanikulueu; na iomu omu ko la otoi
unue uri *n*eii oto God iomu; na iomu omu kaa
55 manamanataie ike; tae ineu nou manataie; na ana
neke unue uri nou kaa manataie haala neke nei
urihana iomu, ini eroero: tae nou manataie oto, na
56 noko sulu isulie walana. Amamiu a Abraham e
57 saesaediana hahie e leesie qo*n*iku. Oto mui Judea
kosi teuri hunie, E kaa lime awalai helisi ue amu,
58 na uri o leesia Abraham? A Jesus e teuri hunire,
Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, A Abraham
59 kaa hute mone ue, na ineu oto. Kire si suluie mu
heu ni uie ani: tae a Jesus e mumuni *m*aanire, esi
isitaa *m*aanie i lolata maai.

9

1 Na maholo e liuliu, esi leesie *n*aeta ini e ulu ura
2 ana hutelana. Na mui qaaro*n*oisuli ko dolosi ana,
ko teuri, Rabi, atei ni e orahaala, a *m*ane ie, wa
3 amana na nikana, hunie esi hute ulu ie? A Jesus e
alamire uri, A *m*ane ie kaa orahaala ike, na amana
na nikana haike lou: tae hunie haatainilana palo-
4 *n*aana God kei lae ana. Leu i sapeka hunie kie ke
asuie palo*n*aana ini e usu*n*einieu mei, maholo e
daide*n*i ue: rodo oto kei siho, na *n*aini oto saa asuesu
5 ike. Maholo noko oo ue ana walumalau, ineu oto
6 da*n*i hunie walumalau. E ere urine oto, na kosi *n*isu
i *m*akana, na ko deu hunie mei qiqi ke nei ana hoi
7 *n*isu *n*eena, kosi alohie maana ana mei qiqi *n*eena, na
kosi teuri hunie, Lae, oke hoda maa hai lama bai

Siloam (ere olisilana uri, Ini hurulaa). Oto esi hoalai
8 *n*eena, e hoda maa, kosi oli lou taau, ko lio oto. Oto
mu euhenue, na muini e talei leeleesie holai nao, ana
e susuke tooha, kire si teuri, I*n*eii kaie ohe e ioio pei
9 suke toohaa*na*? Tae *na* muini uri, I*n*eie oto; na *na*
muini lou uri, Haike, tae e uri i*n*eie. I*n*eie maraana
10 e unue uri, Ineu taane. Kire si teuri hunie, Maamu
11 e taha uritaa ena? *N*eii kosi alamire uri, Ini sailana
uri a Jesus e dau qiqi, e alohie maaku ana, esi teuri
hunieu, O lae hai Siloam, oke hoda maa: oto nou
12 hoalai huni hoda maa, *n*e nou lio oto ena. Na kire
ko teuri hunie, *N*eii oto itei? Oto i*n*eii uri, Atei e
manataie.
13 Kire kosi tolea ini *n*eena e ulu keu holai nao saana
14 mui Pharise. Na di*n*e *n*eena a Jesus e dau qiqi
15 pei e tahanie maana ana di*n*e sabbath otona. Oto
mui Pharise ko hei dolosi lou ana uri e lio uritaa
lou. *N*e kosi teuri hunire, E neie mei qiqi i hahona
maaku, na nou hoda maa, *n*e ni nou lio oto ie.
16 Oto mu heluini ana mui Pharise e teuri, A *m*ane ie
kaa uraana God ike, ana e kaa kinetainie di*n*e
sabbath. Tae *na* muini uri, Ini e orahaala uri kei
qaoqaoa taane mu tolimaa mala ie? Oto kire si
17 aehota opara itehulaana. Kire kosi ere lou hunia
ulu uri, Ioe oko unue uri i*n*eie atei, ana e tahanie
18 maamune? *N*e esi teuri, *N*a prophet e ue. Na mui
Judea kaa hiwalaimoli uri e hute ulu esi lio lou, lai
hula ana kire haro soia amana na nikana ini e lio lou,
19 na kire ko dolosi adarue uri, A kalemoro ie, moro ko
unue uri e hute ulu? *n*e kosi lio uritaa lou ni *n*eena?
20 Amana na nikana e alamire uri, Mere manatanie
21 taane uri a kalemere ie, na uri e hute ulu: tae mere
kaa manataie e lio uritaa lou ie; wa mere ke mana-
taie ini e tahanie maana: molu ko dolosie ana; *n*eii
22 e rato oto; kesi ere tohune. Amana na nikana e
ere urine, aena kire mauteinie mui Judea: ana mui
Judea e mani wala oto, uri *n*aini ko haahoue uri *n*eii
a Christ kire kesi neie sihana *m*aanie nume ni ruru.
23 Aena meolana amana na nikana e teuri, *N*eii e rato
24 oto; kei ere tohune. Oto ruana kire si soie mai ini e

ulu keu, kire si teuri hunie, Oke soi haamanikulua
God: iemelu melu manatainia *m*ane ie uri *m*ane
25 orahaala. I*n*eii kosi alamire uri, Ohe *n*eii *m*ane
orahaala wa haike, ineu nou kaa manataie ike: tae
leu ie nou manataie taane, uri nou ulu keu, na noko
26 lio lou ie. Oto kire ko teuri hunie, E uao? e tahanie
27 maamu uritaa? *N*eie e alamire uri, Nou si kele
unue mone huniomu oto mola ie, na omu kaa ro*n*o
ike: e ue omu sare ro*n*oa lou? iomu lou ohe omu
28 ko sare nei qaaro*n*oisuli i*n*eii? Kire kosi ere tataa-
lasie, kire ko teuri, Ioe mone qaaro*n*oisuli i*n*eie; tae
29 iemelu mu qaaro*n*oisuli a Moses. Kolu manatainie
uri a God e ere nana Moses: tae a *m*ane ie, melu kaa
30 manataie uri e urei tei. A *m*aena e alamire ko teuri,
Akuu, tohu*n*ei anoa *n*e ie, ana omu kaa manataie uri
31 e urei tei, tae i*n*eie e tahanie maaku. Kolu manataie
uri a God kaa tolai sulie kira orahaala: tae *n*aini
ko palopaloa God, pei ko sulu isulie saena, *n*e kei
32 ro*n*oisulie ena. Ure mai i aehotalana walumalau
ro*n*olana kaa lae uri *n*aini e tahanie maana *n*aini e
33 hute ulu. Ana a *m*ane ie kaa ura ana God, haala
34 saa qaoa ike *n*a meola. Kire alamie kire kosi teuri
hunie, O hahuei hute ani orahaa, na uri oko haausuli
emelu? Oto kire si peesie taau.
35 A Jesus e ro*n*o ana kire peesie taau; na ko lio
tooana, kosi teuri, Oko hiwaimoli ana Kalena God?
36 E alamie ko teuri, I*n*eii atei ni, Lord, hunie neke
37 hiwalaimoli ana? A Jesus e teuri hunie, O leesie
38 noone oto, na i*n*eii oto ko ere hunio ie. Oto esi
teuri, Noko hiwalaimoli oto, Lord. Na kosi pouruuru
39 oto hunie. Na a Jesus e teuri, nou lae oto mai
laona walumalau ie aena lei*n*e, uri hunie muini kaa
lio ue kire kesi lio ena; na hunie muini e lio kire
40 kesi nei ulu oto ena. *N*a mu helui Pharise e hakusie
*n*eena kire ro*n*oa muola ie, kire si teuri hunie, Uri
41 emelu melu ulu lou? A Jesus e teuri hunire, Ana
omu kei ulu, haala omu saa manatainie mu orahaa
amiu: tae omu ko unue molana uri, Melu ko lio oto:
*n*e mu orahaa iomu kire taane ue.

10

1 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ini e kaa
lai sili weu ana maai para tai laona para ni sheep, tae
ko hane wau aopa ilalona, i*n*eii *n*eena ini pelipeli
2 na ini ko horo peli. Tae ini ko lai sili weu ana maai
3 para i*n*eii a kakakali sheep ana. Ini ko lio isulie
maai para ko taha talana; na mu sheep ko ro*n*o saie
walana: na ko saie mu sheep i*n*eie ana satada, na ko
4 totolera tai sinaha. Maholo e tola haadai ma*n*o ana
muini i*n*eie esi naoda wau, na mu sheep ko lulu
5 isulie; ana kire ro*n*o saie walana. Na kire saa
lulu isulie ini aopa, tae kire kei tehi *m*aanie; ana kire
6 kaa ro*n*o saie walana muini aopa. A Jesus e unue
me alahuu*n*e ie hunire: tae kire kaa manatainie
7 muola taa ni ie ko unuunui hunire.
Oto a Jesus e hei teuri lou hunire, Toohu, toohu, noko
unue huniomu uri, Ineu oto maai para nana mu sheep.
8 Ahutana muini e naoku kira pelipeli ne na kira horo
9 peli: tae mu sheep kaa qaaro*n*oisulire ike. Ineu oto
maai para: *n*aini ko sili weu eku, *n*e haaurilana kesi
lae ena, na kei sisili weu na kei isiisitaa lou na kei
10 lio tooana hahalisi. Ini pelipeli ko laelae mai hahai-
teli huni ke haahaamaesi: ineu nou lae mai hunie
kire ke manatainie mauri*n*e, na hunie kire ke hele
11 liutaa ana. Ineu oto a kakalihe diana: a kakalihe
diana ena ko neie maurihaana hou itehulaana mu
12 sheep. Ini ko esu hunie waitana, na e kaa a kakalihe
ike, na e kaa tooana mu sheep, *n*eii ko kerehie wolf ko
lae mai, na ko tolipuri ana mu sheep kosi tehi oto, na
13 wolf kosi leure, pei ko tata*n*ainire: ko tehi ena ana
i*n*eii ko esu hunie waitana, na e kaa neineisae ike
14 ana mu sheep. Ineu oto a kakalihe diana; na nou la
otoi saie mu sheep ineu, na muini ineu kire saieu
15 noone, mala kau a Mamaa e saieu, na nou saia
Mamaa lou; na noko neie maurihaaku hou itehulaana
16 mu sheep. Na mu helui sheep aopa ineu noone lou,
kire kaa ure ike ana para ni sheep ie: ikire noone
lou leu i sapeku neke tolera lou mei, na kire kei ro*n*oa

walaku; oto kei nei taataa haka ni sheep, taataa
17 kakalihe. Aena leu ie a Amaku ko manamanata
diana hunieu, ana noko neie maurihaaku hou, huni
18 nesi hei suluie lou. *N*aini kaa taasie ike *m*aanieu, tae
noko neie hou oto tohuku. Nou la otoi saka ni neie
hou, na nou saka ni hei suluie lou. Haatola*n*a ie nou
da ana a Amaku.
19 Oto mui Judea e aehota opara itehulaana mui wala
20 ie. Na *n*a muini hu*n*e hikada e teuri, Lioa ni orahaa
*n*e ana, na ko herohero oto; e ue omu ko qaaro*n*oi-
21 sulie? *N*a muini aopa e teuri, Mui wala ie kaa
walana ike *n*aini lioa ni orahaa ana. Uri lioa ni
orahaa kei tahanie maana *n*aini e ulu?
22 Na houla ana haamaailana nume i Jerusalem: oto
23 ana rara; na a Jesus e walowalo liu laona lolata
maai i mara nume *n*eena kire haarainie ana a Solomon.
24 Oto mui Judea e puli ahuie, kosi teuri hunie, Lai hule
i*n*anite oko hurosie saemami? Ana ioe a Christ,
25 oke unu haadai ana huniemi. A Jesus e alamire uri,
Nou unue oto kau huniomu, na oto omu kaa hiwalai-
moli: mui palo*n*a noko qaoqaoi i nunuhaana satana
26 Amaku, ikire ie kire ko unu haaoaieu. Tae omu kaa
hihiwalaimoli, aena omu kaa ure ike ana mu sheep
27 ineu. Mu sheep ineu ko ro*n*oa walaku, na nou la
28 otoi saire, na kire ko lulu isulieu: na noko niie
maurihe hu hunire; na kire saa roroa eia oto di oto
29 di, wa *n*aini ke laure *m*aanie nimeku. A Amaku ena
e niire mai hunieu, *n*eii e lai alaha liutaada ma*n*o-
ma*n*o; na *n*aini oto saa saka huni leure *m*aanie
30 nimana Amaku. Iemere na a Mamaa *n*a taataa ini.
31 Oto mui Judea e hei suluie lou mu heu ni uie ani.
32 A Jesus e alamire uri, Mui palo*n*a hu*n*e diana nou
haatainie amiu ura ana a Mamaa; *n*eitei palo*n*a ana
33 mui palo*n*a ie omu ko uieu hahie? Mui Judea esi
alamie uri, Melu kaa uio hahie mei palo*n*a diana,
tae hahie ere tauteu*n*e; na hahie leu ie ana ioe kau
34 inoni na oko qaoo uri a God. A Jesus e alamire uri,
Uri usulana kaa lae ana mu haatola*n*a iomu uri, Iomu
35 mu God? Ana sailana muini walana God e loho
saada uri mu God (na ikire saa haamolaa mu usuusu),

36 omu ko ere rara*n*ana ini a Mamaa e haamaie pei
usu*n*einie laona walumalau uri, Oko ere tauteu; ana
37 nou teuri keu, Ineu oto Kalena God? Uri ana nou
kaa paloa palo*n*aana Amaku, *m*ane omu hiwalaimoli
38 eku. Tae ana noko palopaloi taane, ana oto omu kaa
hiwalaimoli eku, omu kesi hiwalaimoli ana mui pa-
lo*n*a *n*eena: uri hunie omu ke manatainie na ke ro*n*o
saie lou uri a Mamaa *n*e aku, na ineu lou ana a
39 Mamaa. Kire si hei lapasie lou helesilana: tae e
isitaa taau *m*aanie nimada.
40 Na e hoalai lou i reune Jordan poo wau saana leu
a John e holai lolotomaai wei leune; oto esi oo wai
41 leune. Na *m*ala hu*n*e e lae wai siana; na kire si
teuri, A John mone kaa qaoa *n*a mei tolimaa: tae
walutana *n*a ola a John e unui oalana a *m*ane ie e
42 walaimoli oto. Na *n*a muini hu*n*e e hiwalaimoli ana
wai leune.

11

1 Na *n*aeta *m*ane ko mae, a Lasarus mone ini ni
Bethania, ura ana hulume a Mary na a Martha asine.
2 Na a Mary ie e suuhia Lord ani laqi ni suu, esi
huloa aena ani uhui qeune, na a Lasarus a iniana
3 ko mae *n*eena. Oto ro iniana ko usu*n*ei taau hunie
ko teuri, Lord, lokau, ini oko manata diana hunie ko
4 mae. Tae maholo a Jesus e ro*n*oa urine esi teuri,
Maemaeha ie e kaa ike hunie mae*n*a, tae uri hunie
God kei menikulue ana, hunie haamanikulualana
5 Kalena God kesi lae ana. Na a Jesus e manamanata
diana hunia Martha ie, na hunia asine, na hunia
6 Lasarus. Oto maholo e ro*n*oa uri ko mae, esi hei
7 io lou e ro haidi*n*e wai leune *n*eie ana. Na kire haro
ma*n*o esi teuri hunie mui qaaro*n*oisuli, Kolu ke lae
8 lou tai Judea. Mui qaaro*n*oisuli ko teuri hunie, Rabi,
mui Judea esi heitaleo molana hunie uilemu eni heu;
9 na uri oko hei lae lou tai leune? A Jesus e alamire
uri, Mui maholoi sato ana *n*a taataa hai atowa ohe
kaa awalai ini *m*ana rue? Ana *n*aini ko walowalo
liu i atowa, *n*e e saa tataro ike, aena ko leesie da*n*i

10 ana walumalau ie. Tae *n*aini ko walowalo liu i rodo,
11 *n*e kosi tataro, aena da*n*i kaa io ike ana. E ere
urine kau; oto esi teurine hunire, A Lasarus a mala-
hukaelu ko maahu: tae noko lae ie uri huni neke
12 haalioa. Oto mui qaaro*n*oisuli kosi teuri hunie, Lord,
13 ana ko maahu, kei awaa ena. Tae a Jesus e ere
rara*n*ana maelana: tae kire unue uri e ere rara*n*ana
14 maahu mamalo*n*a. Oto a Jesus kosi unu taha*n*ainie
15 oto hunire uri, A Lasarus e mae oto. Na nou la otoi
saesaediana itehulaamiu ana nou kaa io ileune, uri
hunie omu kesi hiwalaimoli oto; tae peenie kolu ke
16 lae saana. Oto *n*ea Thomas, sailana uri a Didimus,
esi teuri hunie mui qaaro*n*oisuli oana, Ikolu noone
lou, hunie kolu ke mae taruruɾu oto peie.
17 Oto maholo a Jesus e haro hule, esi manatainie
18 oto uri e eno oto e hai heidi*n*e laona kiliqeu. Na
Bethania e karainie oto i Jerusalem mala tai ro mile
19 molā; na muini hu*n*e ana mui Judea e lae saana
Martha na a Mary uri huni haama*n*oa saedarue ana
20 iniadarue. Oto a Martha, maholo e ro*n*oa Jesus ko
lae oto mai, esi lae taau honosie: tae a Mary e oo ue
21 wai nume. Oto a Martha esi teuri hunia Jesus,
Lord, ana ioe taane ileu, haala a inieku kaa mae ike.
22 Na nou manatainie ie uri taena *n*a ola oko haatohue
23 ana God uri niilana kei lae oto hunio. A Jesus kosi
24 teuri hunie, A iniemu kei taelai lou. *N*e a Martha
hunie, Nou manatainie taane uri kei taelai lou ana
25 taelai*n*e ana di*n*e i oreta. A Jesus e teuri hunie,
Ineu oto Taelai*n*e na Maurihe: ini ko hiwalaimoli
26 eku, ana ko mae oto, tae kei hei taelai lou: na taena
*n*aini ko meuri na ko hiwalaimoli eku *n*e e saa mae
27 oto oo. Oko hiwalaimoli urini? I*n*eie kosi teuri
hunie, O siue, Lord: nou hiwalaimoli oto uri ioe a
Christ, Kalena God, ini ko lae mai laona walumalau.
28 Na maholo e ere ma*n*o urine esi hoalai ko harai
mumuni ana asine, ko teuri, A Haausuli ileu, ko
29 soisoio. Na i*n*eie, maholo e ro*n*o urine, esi taelai
30 leuae, kosi lae wai saana. (Tae peenie a Jesus kaa
lae ue tai hulume, tae ko ooo ue ana leune a Martha
31 e odoie ana.) Oto mui Judea *n*eena e oo saana i

nume, ko haahaama*n*oa saena, maholo kire ko leesia
Mary, uri e taelai leuae na ko isitaa oto, kire si lulu
32 isulie, ana kire unue uri ko lai tatako i kiliqeu. Oto
*n*ea Mary, ana e hule wai leune a Jesus e ooo ana, na
e leesie, kosi ladamai iano isulie aena, ko teuri hunie,
Lord, ana ioe taane ileu, haala a inieku kaa mae ike.
33 Maholo a Jesus e leesie ko tatako *n*eena, na mui
Judea e hakusie ko tatako noone lou, esi awasirahe
i saena, pei e motaahie na kosi teuri, Molu aorie
34 itei? Kire kosi teuri hunie, Lord, lae mai oke leesie.
35, 36 A Jesus e *n*ara oto. Oto mui Judea esi teuri, Omu
37 leesie kau ana e manata diana uritaa hunie! Tae *n*a
muini hikada e teuri, A *m*ane ie e tahanie kau maana
ini e ulu, na uri e saa *m*adausie huni ke qaoa lou uri
38 ini ie saa mae ike? Oto a Jesus e hei awasirahe
lou i saena na kosi nao susuhie kiliqeu. Liwe otona,
39 na hau kire neie honosie. A Jesus ko teuri, Omu ke
huesie hau *n*eena. A Martha iniana ini e mae *n*eena,
e teuri hunie, Lord, ko kesu oto ienini: ana haine
40 *n*a di*n*e e liue oto ie. A Jesus e teuri hunie, Uri nou
kaa unue kau hunio, uri ana oke hiwalaimoli oke
41 si leesie manikuluhaana God? Oto kire kosi huesie
hau. Na a Jesus e uwe ale*n*a ile*n*i, ko teuri, Mamaa,
42 noko paalaheo ana o ro*n*oau oto kau. Na nou la otoi
manatainie ana oko roro*n*oau oto onioni: tae nou
teurine kau itehulaana *m*ala e ure kalikeli ie, hunie
43 kire ke hiwalaimoli ana o usu*n*einieu mei. Na ma-
holo e ere urinena, esi ere paine uri, Lasarus, oke
44 isitaa mai. Oto ini e mae *n*eena e isitaa taau, ulolana
nimana na aena e lae ana mu tooni eni heitoli; na
ulolana maana ani sala ni usuusuri. A Jesus kosi
teuri hunire, Omu ke luhesie, omu ke toliasie ke
lae oto.

45 Oto muini hu*n*e hikana mui Judea *n*eena e lae mai
saana Mary na Martha na e leesie muola e qaoi
46 *n*eena, kire si hiwalaimoli ana. Tae *n*a muini hikada
e hoalai saana mui Pharise, ko unue hunire muola
a Jesus e qaoine.

47 Oto mui naohai Priest na mui Pharise esi lokoa
*m*ala leilei, kire kosi teuri, Kolu ko ue oto? ana a

48 mane ie ko qaoqaoi mui tolimaa hune. Ana kolu ko
rohu urine maanie, ne mala ke hiwalaimoli mano
ana: na mu Rome kei lae mai kei taasie mala ikie na
49 mu leu talahuliaka. Tae naeta ini hikada, a Kaiaphas,
ana e naohai priest ana halisi neena, esi teuri hunire,
50 Iomu la otoi puo, ana omu kaa lolodo sae ana leu
ie uri e lai diana namiu uri hunie na taataa ini kei mae
honotana mala, hunie ahutana mala ke suuri suu
51 mano oto. Na e kaa ere ike urine tohune: tae ana
ineii naohai priest ana halisi neena, esi ere ni prophet
uri a Jesus kei mae itehulaana mala neena; tae e kaa
52 honotana ike mala neena hahaiteli, tae hunie kei
53 lokoa mui kalena God e tatana oto. Oto talimaa ana
dine neena kire si ruru wala oto hunie kire ke
saunie.
54 Oto a Jesus kaa laelae haadai oto i matolana mui
Judea, tae e hoalai maanie ileune tai laona hanue
hatarea hanue sala, hunie hulume sailana uri i
Ephraim; na e ooo ileune ineie na mui qaaronoisuli
55 ineie. Na rekelaoni mui Judea e susuhie oto mai:
na muini hune e lae tai Jerusalem maanie mui henue,
56 i naona rekelaoni, hunie haarerealada. Oto kire si
heitalea Jesus, na kire ko meni wala maraada, ma-
holo kire ureure tai lolata maai, kire ko teuri, Omu ko
neineisae uritaa? Ohe e saa lae ike mai ana houla?
57 Na mui naohai priest na mui Pharise e haatola kau,
uri naini ke manatainie leu ko ooo ana, kei haatainie
oto, hunie kire kei helesie oto.

12

1 Oto e ono haidine oto honosie rekelaoni a Jesus esi
hule i Bethania, a Lasarus neii noone ileune, ini
2 a Jesus e taelie lou maanie muini e mae oto. Na
kire kosi deu neune i seulehi hunie ileune: na a
Martha e raeraretai: tae a Lasarus noone peie
3 muini e eno pee ana naune neena. Na a Mary
kosi heleana mei totohota ani laqi ni suu, hahuei
me ola, kosi suuhie aena Jesus ana, kosi hulo aate

ana aena ani ihui qeune: na nume e honu oto
4 ani haarana laqi ni suu *n*eena. Tae a Judas Iskariot,
*n*aeta ini ana mui qaaro*n*oisuli i*n*eie, ini oto kei
5 qeloa ena, e teuri keu, E ue kire kaa haaholi*n*einie
laqi ni suu ie uana olu ta*n*alai penny, na niilana
6 oto hunie kira maitale? *N*e e teuri keu, tae e
kaa uri ana ko neineisae ana kira maitale; tae ana
*n*eii ko pelipeli, na *m*ai ni haa ikire *n*e ana, *n*e
7 ko deue muola neileni e lae ilalona. Oto a Jesus
kosi teuri, Omu ke rohu *m*aanie: e nei konie loosie
8 di*n*e haitolileku kei lae ana. Ana kira maitale ko
talei ooo hu oto peiomu; tae ineu nou saa oo hu
ike pei omu.
9 Oto taewau mu inoni ana mui Judea e mana-
tainie uri i*n*eie ileune: na kire ko laelae wau, tae e
kaa itehulaana a Jesus maraana, tae huni kire ke
leesia Lasarus noone lou, ini e taea kau *m*aanie
10 muini e mae oto. Tae mui naohai priest e mani
11 wala uri hunie saunilana a Lasarus lou; aena ite-
hulaana oto i*n*eii mui Judea hu*n*e e hoalai oto, kire
kosi hiwalaimoli ana Jesus.
12 Oto di*n*e i hahona *m*ala hu*n*e *n*eena e lae taau
ana houla, maholo kire ro*n*oa uri a Jesus ko lae
13 tai Jerusalem, kire si da mui sasarai ee, kire kosi
isitaa honosie, peie kire soisoi uri, Hosana: Deidehie
ini ko lae mai ana satana Lord, a Inemauri noone
14 nana mu Israel. Na a Jesus e lio tooana oto
kalei ass, esi tae ile*n*ine, mala usulana e lae oto
15 uri, *M*ane o maumeu, keine kalei Sion: lokau,
Inemauri ioe ko lae mai, ko tae ile*n*ine kalei ass.
16 Saena mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kaa tahanie moola ie
holai nao: tae maholo haamanikulualana Jesus e
saro lae oto, kire si amasitoo ana uri usulana
moola ie e lae ana, na ana qaolana moola ie e lae
17 hunie. Oto *m*ala hu*n*e *n*eena e hakusie kau maholo
e soia Lasarus *m*aanie kiliqeu, pei e taelie lou
*m*aanie muini e mae oto, kire *n*eena kire ko unu
18 haaoaie oto. Aena meolana noone *m*ala hu*n*e e lae
taau honosie, ana kire ro*n*oa oto ana e qaoa mei
19 tolimaa ie. Oto mui Pharise esi ere maraada uri,

Omu ke leesie ena ana omu kaa aailaa ike: lokau,
walumalau e ma*n*o oto isulie.
20 Na mu helui *m*ane ni Grekia hikana muini e lae
21 taau huni palopalo ana houla: ikire ie kire kosi
lae wai saana Philip, ini ni Bethsaida i Galilea,
kosi dolosi ana, ko teuri, *M*aena, emi ko herihunie
22 leesilana Jesus. A Philip kosi lae wai haaro*n*oa
Andrew: a Andrew kosi lae ikererue na a Philip
23 na kererue ko haaro*n*oa Jesus. Na a Jesus ko
alamirerue ko teuri, Maholoi sato e hule oto, uri
hunie haamanikulualana Kale ni inoni kei lae ana.
24 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ana hoi korn
kaa usu i *m*akano kaa mae, *n*e ke io oto maraana; tae
25 ana ko mae, *n*e kosi ehu oto hu*n*ehu*n*aa. Ini ko
mahamanata diana hunie maurihaana *n*e kei deu
tekelainie oto; na ini ko *n*i*n*idu upu hunie mauri-
haana ana walumalau ie, *n*e kei kinetainie loosie
26 maurihe hu. Ana *n*aini ko raeraretainieu, *n*e ke lulu
isulieu oto; na leu noko oo ana, a hairaretai ineu kesi
io lou ileune: ana *n*aini ko raeraretainieu a Mamaa
27 kei haamau oto ana. Kotahilana saeku oto molana;
na *n*a mei taa ni neke unue na? Mamaa, oke
haaurieu *m*aanie maholoi sato ie. Tae aena me olana
28 nou lai hula ana maholoi sato ie. Mamaa, oke kaa-
manikulua Satamu. Oto mei wala e loho mai urei
le*n*i uri, Nou hahuei haamanikulue oto, na neke hei
29 haamanikulue lou. Oto *m*ala hu*n*e e ure kalie na,
maholo kire ro*n*oa kire si unue uri ko loulou: na
30 *n*a muini uri, *N*a angel e ere hunie. A Jesus e ala-
mire e teuri, Mei wala ie e kaa loho ike mai itehula-
31 aku, tae itehulaamiu oto. Oto mola ie leilana walu-
malau ienini e lae: oto mola ie asilana alaha hahie
32 walumalau ie e lae oto. Na ineu, ana taelaku kei
lae *m*aanie ano, *n*e nesi weinie taena *n*a inoni sieku.
33 Tae e teuri, kosi hato*n*ainie mae*n*a *n*eena *n*eii kei
34 maesie oto uri ke lai uritaa. Oto *m*ala hu*n*e *n*eena
kosi alamie uri, Emi ro*n*oa oto ana mu haatola*n*a uri a
Christ ko io oto hu: na ioe oko ere uritaa ni ie uri,
Taelana Kale ni inoni kei lae? atei Kale ni inoni ena?
35 Oto a Jesus kosi teuri hunire, E haawali oto mola

da*n*i ko oo ue i matolamiu. Omu ke laelae maholo
da*n*i e io ue i matolamiu, *m*aanie rodohono e dau
hahiomu: na ini ko laelae ilaona rodohono kaa mana-
36 tainie ike uri ko lai tei. Maholo omu manatainie ue
da*n*i, omu ke hiwalaimoli ana da*n*i, uri hunie omu ke
nei mui kalena da*n*i ne.
A Jesus e unue muola ie, kosi hoalai oto ko lai
37 mumuni *m*aanire. Na e qaoqaoa mui tolimaa hu*n*e
38 urine i naoda, tae kire kaa hiwalaimoli ike ana: aena
hunie haaoailana mei wala a Isaia *n*a prophet, ana e
teuri keu,

Lord, atei ni e hiwalaimoli ana tataroha iemi ie?
Wa nimana a Lord e haatai hunia tei?

39 Aena meolana hiwalaimoli*n*e kaa *m*adausire, ana a
Isaia e teuri lou,

40 E haaulue maada, na e haamautaa saeda;
*M*ane da na kire lio ana maada, na kire lio saiola
ana saeda,
*M*ane kire aliu lou,
Na nekei haaurire oto.

41 A Isaia e ere urine, aena e leesie manikuluhaana;
42 na e ere rara*n*ana kau. Tae peenie muini hu*n*e ana
mui naohai inoni e hiwalaimoli ana: tae itehulaana
mui Pharise kire kaa haahoue, *m*ane peesilada e lae
43 *m*aanie nume ni ruru: ana kire harihunie manikulu-
a*n*a mu inoni liutaana manikulua*n*a a God.
44 Na a Jesus e soi ile*n*i, ko teuri, Ini ko hiwalaimoli
eku, *n*e e kaa hiwalaimoli ike aku, tae ko hiwalaimoli
45 ana ini e usu*n*einieu mei. Na ini ko kerehieu *n*e ko
46 kerehie ini e usu*n*einieu mei. Ineu de*n*i nou lae mai
laona walumalau, hunie taena *n*aini ko hiwalaimoli
47 eku *n*e ke suuri io laona rodohono. Na ana *n*aini ko
ro*n*oi sulie walaku ie, na oto kaa sulu isulie, ineu nou
saa leie ike: ana nou kaa lae ike mai huni leilana
48 walumalau, tae huni haaurilana oto. Ini ko leledieu,
na kaa takuhie walaku, *n*aini taane ko leileie: mei
wala nou unue na, i*n*eii oto kei leie ana di*n*e i oreta.
49 Ana nou kaa ere ike tohuku: tae a Mamaa e usu*n*ei-
nieu mei, *n*eii e neie haatola*n*a aku, ana muola neke
50 unui na neke sisiho ani. Na nou manatainie uri

haatola*na* i*n*eii maurihe hu ena: aena urine moola
noko sisiho ani, mala Mamaa e unui hunieu, *n*e noko
sisiho ani.

13

1 Oto i naona houla ana rekelao*n*i, ana a Jesus e
manatainie oto uri qo*n*ine e too oto hunie kei hoalai
*m*aanie walumalau ie saana Mamaa, ana e manata
diana hunie muini i*n*eie kire oo ue ilaona walumalau,
2 esi hahuei manata diana hunire lai hulaana oretalana.
Na maholo kire ko *n*eu i seulehi, ana a qelu eroero
e neie oto hoi saena Judas Iskariot, kalena Simon,
3 huni ke qeloa, a Jesus e manatainie oto uri a
Mamaa e toliasie ma*n*oma*n*o walutana *n*a ola laona
4 nimana, na uri e isitaa mai *m*aania God, na ko lae
lou saana God, esi taelai *m*aanie *n*au*n*e i seulehi
ena, kosi nei asie tooni i*n*eie; na ko hele ana mei
5 sala ni hulo, esi hoosie i denumana. Oto kosi
huie mei wei hai laona nime, kosi aehota hodalie
6 aena mui qaaro*n*oisuli, ko hulo aate ana mei sala
ni hulo e hoosie i denumana ena. Oto ko si hule
7 ana a Simon Peter. *N*eii kosi teuri hunie, Lord,
uri oko hodalie aeku? A Jesus e alamie ko teuri
hunie, O kaa manatainie ike molana me ola noko
qaoa ie; tae saemu kesi tahanie ana *n*a maholo.
8 A Peter e teuri hunie, O saa roroa hodalie aeku
oto oo. A Jesus ko alamie uri, Ana nou kaa
9 hodalio o kaa hatahatainieu ike. A Simon Peter
kosi teuri hunie, Lord, suuri aeku hahaiteli, tae
10 nimeku lou na qauku. A Jesus kosi teuri hunie,
Ini e loto ahu oto, ana ko hodalie mola aena na
kei rerea ma*n*o oto: na iomu omu rerea oto, tae
11 ahutemiu haike. Ana e manatainie ini kei qeloa;
aena urine esi teuri, Ahutemiu omu kaa mani
rerea.
12 Oto maholo e hodalie aeda ma*n*oma*n*o, na e hei
da lou mui tooni i*n*eie, esi io iano, ko teuri hunire,
Uri omu manatainie taane leu nou qaoa huniomu
13 ie? Omu ko saieu uri, Master, na, Lord, na omu

14 ko ere too oto; ana ineu oto urine. Ana ineu a
Lord na a Master, nou hodalie aemiu, *n*e leu i
15 sapemiu huni omu kei hei hodahodalie aemiu. Ana
nou neie totohota huniomu, huni omu kei tete
16 urine mala nou qaoa huniomu ie. Toohu, toohu,
noko unue huniomu uri, A hairaretai kaa liutaana
ike alaha i*n*eie; wa hurulaa ke liutaana ini e usu-
17 *n*einie wau. Ana omu manatainie muola ie, deidehi
18 omu uri ana omu ko qaoqaoine. Nou kaa ere ike
rara*n*amolu ma*n*o; nou manatainie muini nou lio
hunire kau: tae hunie haaoailana oto mu usuusu
uri, Ini ko *n*eue bread ineu e huisie koukouli aena
19 hahieu. Talimaa ienini noko unue huniomu ana
kaa oa mone ue, uri maholo kei oa oto, omu kesi
20 hiwalaimoli uri ineu oto. Toohu, toohu, noko unue
huniomu uri, Ini ko teutekuhie ini noko usu*n*einie
wau *n*e ko tekuhieu ena; na ini ko teutekuhieu *n*e
ko tekuhie ini e usu*n*einieu mei.
21 A Jesus e ere urine, na saena esi iolaha, pei ko
unu haaoaie, kosi teuri, Toohu, toohu, noko unue
22 huniomu, uri *n*aini hikemiu kei qeloau. Mui
qaaro*n*oisuli e tootoomaire hailiu, ana saeda kaa
23 tahanie ini ko ere rara*n*ana. Na *n*aeta ini ana mui
qaaro*n*oisuli i*n*eie e eno sulie table e hataraa i roro
mai sae ana Jesus, ini *n*eena a Jesus e manama-
24 nata diana hunie. Oto a Simon Peter kosi alaqau
hunie, pei ko teuri hunie, Oke unue huniemi ko
25 ere rara*n*ana atei. Oto ini *n*eena e eno tale*n*a
mola urine i roro mai sae ana Jesus kosi teuri
26 hunie, Lord, *n*eitei ena? A Jesus kosi alamie uri,
I*n*eii ni *n*eena neke too*n*ainie mei *n*eula ana, nesi
niie wau hunie. Oto e too*n*ainie mei *n*eula ena
kosi niie wau hunia Judas kalena Simon Iskariot.
27 Oto i purine mei *n*eula ena, a Satan esi sili wai
lalona. Oto a Jesus kosi teuri hunie, Leu oko
28 qaoa, oke qao lauleu ana. Na *n*aini hikana muini
e *n*au ena e kaa manatainie uri aena *n*a mei taa
29 ko ere urine hunie. Ana *n*a muini e unue uri, aena
ana a Judas e hele ana *m*ai ni haa ikire *n*e a Jesus
kosi teuri hunie, Oke holie *n*a muola kolu sare

tooani hunie houla; wa hunie ke niie *n*a meola
30 hunie kira maitale. Oto e heleaṇa mei *n*eula *n*eena
esi loutaa lauae i sinaha: na e rodo oto.
31 Maholo e loutaa oto, a Jesus kosi teuri, Oto mola
ie haamanikulualana Kale ni inoni e lae oto, na
32 haamanikulualana God noone ana; na God ke
haamanikulua ilalo ana maraana, ne kei haamani-
33 kulua oto lauae. Maeni *m*ela, taataa kele leu oto
noko oo peiomu. Omu ke haitaleau: na mala nou
unue kau hunie mui Judea, Leu noko laelae ana,
omu saa laelae ike ana; aitana ena noko unue
34 huniomu lou ie. Mei haatola*n*a haalu noko haatola
iomu ana, uri omu ke manamanata diana huniomu hei-
liu; mala kau ineu nou manamanata diana huniomu,
35 uri iomu noone lou omu ke manamanata diana urine
huniomu heiliu. Itehulaana me olà ie taena *n*a inoni
kei manatainiomu oto uri iomu mui qaaro*n*oisuli ineu,
ana omu ko manamanata diana huniomu heiliu.
36 A Simon Peter kosi teuri hunie, Lord, oko lai tei
ena? A Jesus kosi alamie uri, Leu noko lae ana,
ioe o saa lulu isulieu ike ana mola ienini; tae oke
37 lulu isulieu oto ana *n*a maholo. A Peter kosi teuri
hunie, Lord, anae ue nou saa lulu isulio oto mola
38 ienini? Itehulaamu mone neke neie maurihaaku
hou. A Jesus kosi alamie, Uri oke neie mauri-
haamu hou itehulaaku? Toohu, toohu, noko unue
hunio uri, Kue saa *n*ara haaolu oto, na o kaa saro
tatei*n*einiꞌeu haaolu oto.

14

1 *M*ane saemiu e liliki: omu ko hiwalaimoli ana God,
2 omu ke hiwalaimoli lou eku. Mu leu ni ioio e hu*n*e
ana numa Amaku; ana e kaa urine haala nou unue
oto huniomu; ana noko lai mouqeline *n*a leu talamolu.
3 Na ana noko lai mouqeline *n*a leu talamolu, noko hei
lae lou mei, na nesi tekuhiomu sieku; uri hunie noko
oo ana *n*a leu *n*e iomu noone lou omu ke io wai
4 ileune. Na leu noko lae ana, omu manatainie oto

5 tala hunie. A Thomas ko teuri hunie, Lord, emi
kaa manatainie leu oko lae ana; *n*e emi kesi mana-
6 tainie tala uritaa ena? A Jesus e teuri hunie, Ineu
oto tala, na walaimoli*n*e, na maurihe: *n*aini ko lae
7 saana Mamaa na oto ko liu eku. Ana omu manata-
inieu, haala omu manatainie lou a Amaku: talimaa
8 ie omu manatainie oto, pei omu leesie oto. A Philip
e teuri hunie, Lord, oke haatainia Mamaa amelu, na
9 kosi diana oto. A Jesus e teuri hunie, Uri nou oo
tewa oto urini saamolu, na o kaa manatainieu oto,
*m*aena Philip? ini e leesieu oto e leesia Mamaa noone
lou; e ue ni oko teuri, Oke haatainia Mamaa amelu?
10 Uri o kaa hiwalaimoli eku ana noko oo ilalo ana a
Mamaa, na a Mamaa lou ilalo aku? mui wala noko
unui huniomu, nou kaa ladoi ike maraaku: tae a
Mamaa ko io ilalo aku *n*e ko qaoqaoi mui palo*n*ana.
11 Oke hiwalaimoli eku uri ineu ilalo ana a Mamaa, na
uri a Mamaa ilalo aku: ko haike, oke hiwalaimoli eku
12 aena mui palo*n*a *n*eena. Toohu, toohu, noko unue
huniomu uri, Ini ko hiwalaimoli eku, *n*e kei qaoa
mui palo*n*a noko qaoqaoi ne; na oto kei qaoa mui
palo*n*a e paine *m*aanie muini ie; aena noko lae saana
13 Mamaa. Na taena *n*a ola omu ko haatohu ana i nunu-
haana sataku, *n*e nesi qaoine, uri hunie haamaniku-
14 lualana Mamaa kei lae ana a Kale. Ana omu ko
haatohue *n*a meola aku, *n*e nesi qaoa oto leune.
15 Ana omu ko manata diana hunieu, omu ke sulu
16 isulie mu haatola*n*a ineu. Na neke haatohu ana
a Mamaa, na *n*eii oto kei niie taau huniomu *n*aeta
ini ni Haasusu, hunie ke io susu peiomu, Lioa ani
17 walaimoli*n*e monena: walumalau saa takuhie ike;
ana oto kaa tootoomaie, wa ke manatainie: iomu
omu manatainie taane; ana ke io peiomu, na ke
18 io ilalo amiu. Nou saa tolipuri emiu huni omu
19 ke nei inemae: noko lae mai siemiu. E taataa
kele leu oto, na walumalau saa toomaieu oto
lou; tae iomu omu ke toomaieu taane: aena noko
20 meuri *n*e omu kei hei meuri lou. Ana taataa di*n*e
ena omu ke manatainieu uri noko oo ilalo ana Amaku,
21 na iomu ilalo aku, na ineu ilalo amiu. Ini e mana-

tainie oto mu haatolana ineu, pei ko sulu isulii, ineii
neena ko manata diana hunieu: na ini ko manata
diana hunieu ne a Amaku lou kesi manata diana
hunie, na ineu neke manata diana hunie, na neke
22 haatainieu oto hunie. A Judas (A Iskariot haike)
e teuri hunie, Lord, leu ie ko la otoi ue uri oke
haatainio huniemelu na oto hunie walumalau haike?
23 A Jesus e alamie e teuri, Ana naini ko manata diana
hunieu, ne kesi sulu isulie walaku : na a Amaku kesi
manata diana hunie, na iemere mere ke lae saana, na
24 mere ke oo oto saana. Ini kaa manata diana hunieu,
ne e kaa sulu isulie walaku: na mei wala omu ko
roronoa neena e kaa walaku ike hahaiteli, tae walana
Mamaa e usuneinieu mei.
25 Nou tete urine kau huniomu, maholo noko oo ue
26 peiomu. Tae ini ni Haasusu, a Lioa Maai ena, ola
a Mamaa kei usuneinie mai inunuhaana sataku, ne
kesi haasaiomu ana walutana na ola, na ke haamasitoo
omu ana taena na ola nou unue kau huniomu.
27 Hanuelamana ne noko neie siemiu; hanuelamana ineu
ne noko niie huniomu: nou kaa niinii ike huniomu
mala walumalau ko niinii. Mane saemiu e liliki, wa
28 mane e maumeule. Omu ronoa ana nou-unue huniomu
uri, Noko hoalai, na noko hei lae lou mei siemiu.
Ana omu manata diana hunieu, haala omu ke ileile-
nimae oto, hahie noko lae saana Mamaa: ana a
29 Mamaa e saka liutaaku. Na nou unue ie huniomu
maholo kaa too mone ue, uri, maholo kei too oto,
30 omu kesi hiwalaimoli oto. Nou saa ereere hunehunaa
oto huniomu, ana a alaha hahie walumalau ie ko lae
31 mai : na e kaa ola ineie ike aku ; tae hunie waluma-
lau ke manatainie oto uri noko manata diana hunia
Mamaa, na mala a Mamaa e haatolaieu keu, ne noko
hei qaoa noone lou urine. Taelai, kolu ke hoalai oto
maanie ileu.

15

1 Ineu oto vine toohu, na a Amaku ini ko esuie hohola
2 ni vine. Taena na sasarai ola aku kaa ahu, neii ko

taasie oto: na taena *n*a sasarai ola ko ehu oto, *n*eii
3 ko deu diana ana, hunie ke ahu liutaa. Na iomu ko
la otoi rerea oto aena mei wala na nou unue oto kau
4 huniomu. Omu ke io susu oto aku, na ineu lou emiu.
Mala kau mei sasarai ola saa ahu ike tohune, ana e
kaa io susu ana vine; aitana iomu lou omu saa ahu
5 ike ana omu kaa io susu eku. Ineu oto vine, iomu
mu sasarai ola ana: Ini ko io susu eku, na ineu ana,
i*n*eii *n*eena ko ehu oto liutaa: ana ahoa aku omu saa
6 ili qaoa ike *n*a meola. Ana *n*aini kaa io susu eku,
asilana wau mala sasarai ola, na kei nunulu oto; oto
siokonileni, na asileni lao du*n*e, oto ko weru ma*n*o
7 oto. Ana omu ke io susu eku, na mu walaku ke io
susu lou emiu, omu ke haatohue waluola isulie sae-
8 miu, na qaolani kei lae oto namiu. A Amaku ko
menikulue oto itehulaana leu ie, uri omu ke ahu
liutaa; na omu kesi nei qaaro*n*oisuli ineu urine.
9 Mala kau a Mamaa e manata diana kau huniomu,
aitana ena nou manata diana kau lou huniomu:
10 omu ke io susu oto ana manata diana*n*a ineu. Ana
omu ke sulu isulie mu haatola*n*a ineu, omu kesi
io susu oto ena ana manata diana*n*a ineu; mala kau
ineu nou sulu isulie oto mu haatola*n*a a Amaku, na
11 noko io susu oto ana manata diana*n*a i*n*eie. Nou
unue oto muola ie namiu uri hunie ileni*m*ae*n*a iomu
12 ke ahu oto. Haatola*n*a ineu *n*eii ni ie, uri omu ke
manata diana huniomu heiliu, mala ineu nou manata
13 diana huniomu. E kaa manata diana*n*a ike ke paine
liutaana ie uri *n*aini ke neie maurihaana hou itehula-
14 ana mui malahune. Iomu mu malahuku ana omu
15 ke lulu isulie muola noko haatolaiomu eni. Nou kaa
saiomu lou uri mu heiraretai; ana a hairaretai kaa
manataie muola a alaha i*n*eie ko qaoi: tae nou saiomu
uri maeni malahuku; ana taena *n*a ola nou ro*n*oi ana
16 a Amaku nou haaro*n*o omu oto ani. Omu kaa lio
ike hunieu, tae ineu nou lio huniomu, na nou nei
omu, uri huni omu ke hoalai ke ahu, na hunie
huehuei ola iomu ke io susu oto: uri taena *n*a ola
omu ko haatohue ana a Mamaa inunuhaana sataku,
17 *n*e kesi niie huniomu. Muola ie noko haatolaiomu

eni, uri huni omu kesi manata diana huniomu heiliu.
18 Ana walumalau oto ko *n*i*n*idu upu huniomu, omu
manatainie oto uri e holai *n*i*n*idu upu hunieu wei
19 naomiu. Ana omu ke uraana walumalau, haala
walumalau ke manata diana hunie muini i*n*eie:
tae aena omu kaa ure ike ana walumalau tae
nou lio huniomu *m*aanie walumalau, aena me
olana walumalau kosi *n*i*n*idu upu huniomu ena.
20 Omu ke amasitoo ana mei wala nou unue kau
huniomu uri, A hairaretai kaa alaha liutaana alaha
i*n*eie. Ana kire tau*n*einieu keu, kire kesi teu*n*einiomu
lou: ana kire haatooa walaku, kire kesi haatooa
21 lou walamiu. Tae kire kei qaoa taena *n*a ola ie
huniomu itehulaana sataku, aena kire puotainie ini
22 e usu*n*einieu mei. Ana nou kaa lae mai ni ere nada,
haala kire kaa manataie ike *n*a me orahaa: tae oto
mola ie e kaa ola ike ada ni luqe lalawa hahie mu
23 orahaa ikire. Ini ko *n*idu upu hunieu *n*e ko *n*idu upu
24 lou hunia Amaku. Ana nou kaa paloa i matoladaelu
mui palo*n*a *n*eena *n*aini aopa kaa qaoqaoi ike, haala
kire kaa manatainie orahaa ada: tae oto mola ie
kire hahuei leesie ahutamere na a Amaku, na kire
25 *n*idu upu hunie ahutamere ma*n*o. Tae qaolana oto
muola ie, hunie haaoailana mei wala kei lae kire usue
oto ana mu haatola*n*a ikire uri, Kire *n*idu upu tototala
26 mola aku, na e kaa too aena ike. Tae maholo ini ni
Haasuṣu *n*eena kei hule mai, neke usu*n*einie wau
huniomu *m*aania Mamaa, ini ko isiisitaa ena *m*aania
27 Mamaa, *n*e kesi unu haaoaieu: na iomu noone lou
omu ke unu haaoaie, aena omu io hu oto peieu ure
mai i aehotalana.

16

1 Nou unue oto muola ie huniomu, *m*ane kire
2 haamauo omu. Kire ke neiomu tai sinaha *m*aanie
mui nume ni ruru: toohu, maholoi sato ko nanauhie
oto mai, na *n*aini ko seuniomu ke unue uri ko
3 palopaloa God ana. Na kire ke qaoqaoa muola ie,
aena kire kaa manamanataini emere na a Mamaa.

4 Tae nou unue oto muola ie huniomu, uri qonine ko
haro siho oto, ne omu kesi amasitoo ani uri nou unui
oto huniomu. Na nou kaa unui muola ie huniomu
5 ure mai i aehotalana, aena nou oo ue peiomu. Tae
noko lae oto ie saana ini e usuneinieu mei; na naini
6 hikemiu kaa kele dolosi eku uri, Oko lai tei? Tae
aena nou unui oto muola ie huniomu, ne saemiu e
7 honu oto aui saehune. Tae peenie noko unue
walaimoline huniomu ie; E la otoi diana namiu hunie
neke hoalai oto: ana oto nou kaa hoalai ike, ne
ini ni Haasusu e saa lae ike mai siemiu; tae ana noko
8 lae ne nesi usuneinie wau siemiu. Na maholo kei
lae mai ne kesi haaloie walumalau ana orahaa,
9 na ana odotaine, na ana leine; ana orahaa kau,
10 aena kire kaa hiwalaimoli eku; ana odotaine kau,
11 aena noko lae saana a Mamaa, na omu saa hei kere-
hieu oto lou; ana leine kau, aena leilana alaha hahie
12 walumalau ie e lae oto. Muola hune taane aku
13 ni unui huniomu, tae omu saa poonainii ue. Tae
peenie maholo Lioa ani walaimoline ko haro hule oto,
ne kesi naomiu oto ilalo ana ahutana walaimoline:
ana e saa ere ike tohune; tae waluola kei ronoi, ne
14 kesi unuine: na kei unui huniomu muola ke haro oa
ana na maholo. Ne ke haamanikulueu: ana ke hele
oto hikana muola ineu, na kesi houleinii huniomu.
15 Taena na ola toolana a Mamaa ne toolaku mano ena:
aena urine nou unue kau, uri ko hele hikana muola
16 ineu, na kesi houleinii huniomu. Tatahana oto, na
omu saa kerehieu oto; na tatahana oto lou, na omu
17 ke hei leesieu lou. Oto na muini hikana mui
qaaronoisuli ineie esi teuri maraada, Na ola taa ni ie
ko unue hunikie uri, Tatahana oto, na omu saa
kerehieu oto; na tatahana oto lou, na omu ke hei
18 leesieu lou: na, Ana noko lae saana a Mamaa. Oto
kire si teuri, Na ola taa ni ie ko unue uri, Tatahana
19 oto? Kolu kaa manatainie ike meola ko unue na.
A Jesus e losaie kire ko sare dolosie ana, esi teuri
hunire, Uri omu ko heiheitalenainie maraamiu leu ie,
ana nou unue kau, Tatahana oto, na omu saa kerehieu
oto, na tatahana oto lou, na omu ke hei leesieu lou?

20 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Omu kei
*n*ara*n*ara na omu kei tatako, tae walumalau kei
ileileni*m*ae: iomu kei saehu keu, tae saehu*n*e iomu
21 kei nei ileni*m*ae*n*a oto. Maholo hue ko haahute *n*e
kosi saehu ena, hahie qo*n*ine e hule oto: tae maholo
e mauri oto ani *m*ela, *n*e e kaa amasitoo lou ana
salu*n*e, aena ileni*m*ae*n*a hahie inoni e hute mai
22 laona walumalau. *N*e iomu urinena omu ke saesaehu
molana: tae neke leesiomu lou, na saemiu ke
ileileni*m*ae, na *n*aini oto saa taasie ike ileni*m*ae*n*a
23 iomu *m*aaniomu. Na omu oto saa dolosi eku ana
*n*a meola ana di*n*e na. Toohu, toohu, noko unue
huniomu, Ana omu ko haatohue *n*a meola ana
a Mamaa, *n*e kesi niie oto huniomu inunuhaana
24 sataku. Lae hule ienini omu kaa haatohue ue
*n*a meola i nunuhaana sataku: omu ke haatohu,
na omu kesi hele oto, hunie ileni*m*ae*n*a iomu ke ahu
oto.
25 Nou ere urini keu eni alahuu*n*e huniomu: maholoi
sato ko nanauhie oto mai, na nou saa ere ike huniomu
eni alahuu*n*e, tae neke houleinia Mamaa huniomu.
26 Oto ana di*n*e na omu ke haatohu i nunuhaana
sataku: na nou kaa unue huniomu uri neke
27 aitanaia Mamaa talamiu; ana a Mamaa noone
ko manata diana huniomu, aena omu manata diana
kau hunieu, na omu hiwalaimoli oto uri nou isitaa
28 mai *m*aania Mamaa. Nou isitaa kau *m*aania Mamaa,
na nou lae oto mai laona walumalau: noko hoalai lou
*m*aanie walumalau, na noko lae saana Mamaa.
29 Oto mui qaaro*n*oisuli i*n*eie kosi teuri, Lokau, oko ere
30 taa oto ie, na o kaa ere ike ani alahuu*n*e. Emi
manatainie oto ie uri o la otoi manataie waluola, na o
kaa maohie ike uri *n*aini ke dolosi emu: aena urinena
emi ko hiwalaimoli oto uri o isitaa mai *m*aania God.
31 A Jesus e alamire uri, *N*e omu ko hiwalaimoli
32 oto ie? Lio kau, maholoi sato ko nanauhie oto
mai, toohu, na e too oto, hunie kire ko haatata*n*aini-
omu, *n*aini ni takoie moola i*n*eie, na *n*aini ni takoie
moola ineie, na omu ke tolipuri eku maraaku: tae
nou kaa maraaku heliite, ana a Mamaa ko io oto

33 i sieku. Nou ere urine kau namiu, uri hunie omu
ke akaurisie hanuelama aku. Laona walumalau
teu*n*einilemiu ko laelae: tae saemiu ke dodo; ineu
nou aailaa oto *m*aanie walumalau.

17

1 A Jesus e ere ma*n*o urine; esi hehureie maana
ile*n*i, kosi teuri, Mamaa, maholoi sato e hule oto;
oke haamanikulua Kalemu hunie Kale kei haamani-
2 kuluao lou: mala kau o niie hunie saka*n*a hahie
ahutana hasio, uri hunie taena *n*a ola o niie oto nana,
3 *n*e kesi niie maurihe hu nada. Na *n*eii ni ie mei
meurihe hu ena, uri hunie kire ke manatainio taataa
God oto toohu, na ini o usu*n*einie mai *n*e a Jesus
4 Christ monena. Nou haamanikuluao mai iano ie,
ana nou hele ma*n*o oto ana mei palo*n*a o unue uri
5 neke palopaloa. Na oto mola ie, Mamaa, oke
haamanikulueu siemu ani menikulua*n*a *n*eena nou
6 akaurisie amu maholo walumalau haike ue. Nou
houleinie oto satamu hunie muini *n*eena o maaire
nakui *m*aanie walumalau: toolamu noone ada, na o
maaire wau nekui; na kire sulu isulie oto walaku.
7 Oto mola ie kire manatainie oto uri waluola o nii
8 oto hunieu kire ko uraamu: ana mu wala *n*eena o
niie oto hunieu nou hei niie lou hunire; *n*e kire
helesii oto, na kire manatainie oto toohu uri nou
isitaa *m*aanio, na kire hiwalaimoli oto uri o usu*n*einieu
9 mei. Noko haatohu talada; nou kaa haatohu ike
talana walumalau, tae talana muini o maaire nakui;
10 toolamu oto ada: na tootoolaku tootoolamu oto,
na tootoolamu tootoolaku oto: na nou menikulue
11 oto ani. Na nou kaa oo oto lou laona walumalau,
tae ikire ie kire ko oo ue laona walumalau, na
noko lae wai siemu. Mama Maai, oke kinetainie
ana satamu *n*a muini o maaire oto nakui, uri hunie
12 kire ke nei oto *n*a taataa ini, mala oto ikure. Maholo
nou oo saada, nou kinetainie oto ana satamu *n*a
muini o maaire oto nakui: na nou para ahuire, na *n*aini

hikada kaa aia ike. tae kale ni eia mola maraana.
13 Tae mola ie noko lae wai siemu; na noko ere urine
laona walumalau ie, uri hunie kire ke manatainie
14 ileni*ma*e*na* ineu ke ahu oto ada. Nou niie oto
walamu hunire; na walumalau e *n*idu upu hunire,
aena kire kaa ure ike ana walumalau, mala ineu
15 lou nou kaa ure ike ana walumalau. Nou kaa
haatohu ike uri huni oke taasire *m*aanie walumalau,
16 tae huni oke kinetainire *m*aania orahaala. Ikire
kire kaa ure ike ana walumalau, mala ineu lou nou
17 kaa ure ike ana walumalau. Oke haamaaire ani
18 walaimoli*n*e: walamu oto walaimoli*n*e. Mala kau
o usu*n*einieu mei laona walumalau, aitana lou ena nou
usu*n*einire oto ilaona walumalau. Na noko haamaa-
19 ieu oto itehulaada, uri hunie haamaailada kei
20 lae noone lou ani walaimoli*n*e. Na nou kaa
haatohu ike talana muini ie hahaiteli, tae talada
21 lou kira hiwalaimoli eku itehulaana walada; uri
hunie kire ke mani nei oto *n*a taataa ini; mala kau
ioe, Mamaa, oko oo oto aku, na ineu emu, uri huni
kire ke oo noone lou urine akarue; uri hunie
walumalau kesi hiwalaimoli uri o usu*n*einieu mei.
22 Na mei menikulua*n*a *n*eena o niie oto hunieu, *n*e nou
niie oto wau hunire; uri hunie kire ke nei oto *n*a
23 taataa ini, mala oto ikure; ineu oto ada, na ioe oto
aku, uri hunie mouqelilada kei lae huni nei oto *n*a
taataa ini; uri hunie walumalau kesi manatainie uri
o usu*n*einieu mei, na uri o manata diana hunire
24 mala oto o manata diana hunieu. Mamaa, *n*a muini
o maaire nakui, saeku uri huni kire ke oo oto lou
peieu ana leu noko oo ana; uri hunie kire ke toomaie
oto manikuluhaaku, o niie oto nakue: ana o holai
manata diana hunieu keu na poo*n*ilana walumalau
25 kaa lae mone ue. Mamaa odotai, walumalau kaa mana-
tainio ike, tae ineu nou manatainio; na aleini ie kire
26 manatainie uri o usu*n*einieu mei; na nou houleinie
oto satamu hunire, na neke houleinie ue; uri hunie
mei manata diana*n*a *n*eena o manata diana hunieu
ana *n*e ke io ada, na ineu oto ada.

18

1 A Jesus e ere ma*no* urine kosi loutaa peie mui qaaro-
*no*oisuli i*ne*ie, na ko la*on*ie dere *ma*a i Kedron, hohola
ne ileune, na ko lai sili ilalona ikiraelu na mui qaaro-
2 *no*oisuli i*ne*ie. Na a Judas ini e qeloa, e manatainie
noone leune: ana a Jesus na mui qaaro*no*oisuli i*ne*ie
3 ko talei laelae ana. Oto *ne*a Judas, e helesie oto mae,
peie mu palopalo, ana mui naohai priest na mui
Pharise, esi lae hai leune pei light na sine na mui
4 reisi*ne*. Oto *ne*a Jesus, ana e manatainie waluola kei
tolea na, esi lae honosire ko teuri hunire, Atei ni omu
5 ko loohie na? Kire kosi alamie uri, A Jesus ni
Nasaret e ue? A Jesus kosi teuri hunire, Ineu oto.
6 Na a Judas, ini e qeloa, e ure noone peire. Oto
maholo e teuri hunire, Ineu oto, kire si duue alihoi
7 ko lai ladamai iano. Oto ko hei dolosi ada lou uri,
Atei ni omu ko loohie ena? Oto kire ko teuri, A Jesus
8 ni Nasaret e ue? A Jesus esi teuri, Nou unue oto
huniomu uri ineu oto: *ne* ana omu ko loohieu ena
9 omu ke toliasie muini ie kire ke lae: uri hunie haaoai-
lana mei wala *ne*ena e unue uri, Nou kaa dau
tekelainie ike *na*ini hikana muini o maaire oto nakui.
10 Oto *ne*a Simon Peter ana e manatainie naihi kosi
deresie wau, na ko repusia hairaretai a naohai priest,
ko tapa tekelainie ali*ne* i qaloqalo ana. Na satana a
11 hairaretai *ne*ena a Malkus. Oto a Jesus kosi teuri
hunia Peter, Oke derehainie lou naihine i talana:
kaokao *ne*ena a Mamaa e niie, uri nou sae inuhie oto?
12 Oto mae *ne*ena pei naohai kaptain, na mu palopalo
13 ikire mui Judea, e helesia Jesus ko hoosie oto, na kosi
holai tolea saana Anas; ana i*ne*ie hu*na*ona Kaiaphas,
14 naohai priest ana halisi *ne*ena. Na a Kaiaphas
*ne*ena e haananaue mui Judea, uri e la otoi diana nada
hunie *na* taataa inoni kei mae honotana *ma*la.
15 Na a Simon Peter ko luluisulia Jesus, pei *na*eta qaa-
ro*no*oisuli lou. Na a qaaro*no*oisuli *ne*ena e saia naohai
priest, na kosi lai sili tararuru peia Jesus tai lolata a
16 naohai priest *ne*ena; tae a Peter e talei ureure i mara

nume i sinaha. Oto ruana qaaro*n*oisuli *n*eena ini e
saia naohai priest, e isitaa taau kosi ere hunia keine e
17 kakalie maa, kosi tolea Peter tai nume. Oto a keine
e kakalie maa *n*eena kosi teuri hunia Peter, Ioe *n*aini
hikana mui qaaro*n*oisuli a *m*ane ie wa haike? *N*eie
18 kosi teuri, Ineu haike. Na mui konikonihe pei mui
palopalo e ureure ileune, kire rurue *n*a du*n*e ani loilohi;
aena oto mamaudi*n*e; na kire ko rarara*n*i oto: na a
Peter noone lou peire, e ureure ko rarara*n*i.
19 Oto a naohai priest kosi dolosi ana Jesus ana mui
20 qaaro*n*oisuli na oto ana maai haausuli*n*e i*n*eie. A
Jesus e alamie uri, Nou talei ereere haadai keu hunie
walumalau; nou haahaausuli keu wei nume ni ruru,
na oto tai lolata maai, leu mui Judea ko talei loloko
21 ana; na nou kaa ere ike mumuni. E ue oko dolosi
eku? oke dolosi keu ana muini e ro*n*oi oto aku, uri
muola taa ni nou unui hunire: lokau, ikire ie kire saie
22 oto muola nou unui ne. Na e ere ma*n*o urine, oto
*n*aini hikana mu palopalo e ureure saana ko hidelia
Jesus, pei ko teuri, Uri oko alamia naohai priest urine?
23 A Jesus kosi alamie uri, Ana nou ere aela, oke unu
haaoaie aela*n*a *n*eena: tae ana nou ere diana, e ue oko
24 hidelieu? Oto a Anas kosi hoosie ko hei usu*n*einie oto
saana Kaiaphas naohai priest.
25 Oto a Simon Peter e ureure ue ko rarara*n*i. Oto
kire kosi teuri hunie, Ioe *n*aini hikana mui qaaro*n*oi-
suli i*n*eie wa haike? *N*e kosi ere talihe, ko teuri,
26 Ineu haike. Oto *n*aini hikana mu konikonihe a naohai
priest, takihana ini a Peter e tapa tekelainie ali*n*ana
kau, kosi teuri, Uri nou kaa leesio peie i hohola na?
27 Oto a Peter kosi hei ere talihe lou: na kue e tolani
*n*ara oto.
28 Oto kire kosi tolea Jesus *m*aania Kaiaphas tai
laona nume ni alaha*n*a: na oto mola i waalie; na
kire kaa lai sili ike tai laona nume ni alaha*n*a, *m*ane
da na kire *m*adaa ana, tae hunie kire ke *n*aue Reke-
29 lao*n*i. Oto a Pilate ko isitaa taau saada, ko teuri, *N*a
30 taa ni molu ko qelusie ile*n*ine inoni ie? Kire alamie
kire ko teuri, Ana ini ie kaa ini ni hele ola aela, haala
31 melu kaa qeloa ike hunio. Oto a Pilate kosi teuri

hunire, Molu ke tolea taau, molu ke leie sulie mu
haatola*n*a iomolu. Mui Judea e teuri hunie, E kaa
adona mu haatola*n*a huni emi ke haamaesie *n*aini:
32 uri hunie haaoailana walana Jesus kei lae *n*eie e unue
na, e hato*n*ainie mae*n*a *n*eena *n*eii kei maesie uri ke
lai uritaa.
33 Oto a Pilate ko hei sili lou wei nume ni alaha*n*a, ko
soia Jesus taau, kosi teuri hunie, Ioe taane inemauri
34 mui Judea? A Jesus ko alamie uri, Oko ere tohumu
35 ni ie, wa ohe *n*a muini aopa e unueu siemu? A Pilate
ko alamie uri, Ineu *n*a *m*ane ni Judea? *M*ala ioe pei
mui naohai priest e qeloo hunieu: *n*a mei taa o qaoa
36 ena? A Jesus ko alamie uri, Alaha*n*a ineu kaa ure ike
ana walumalau ie: ana alaha*n*a ineu ke ura ana wala-
malau ie, *n*e mu palopalo ineu kesi oho oto hunie kire
ke suuri qeloau hunie mui Judea: tae oto ie alaha*n*a
37 ineu e kaa ure ike ileu. Oto *n*ea Pilate kosi teuri
hunie, Ni toohu, ioe oto inemauri? A Jesus ko alamie
uri, *N*e ni oto oko unue na uri ineu inemauri. Aena
oto ie nou hute mai, na aena oto ie nou lae mai laona
walumalau, uri hunie neke unu haaoaie walaimoli*n*e.
Iteitana *n*aini e ura ana walaimoli*n*e *n*e ko ro*n*oa
38 walaku. A Pilate kosi teuri hunie, *N*a taa ni oto
walaimoli*n*e na? Na e ere ma*n*o urine, esi hei isitaa
lou saana mui Judea, kosi teuri hunire, Nou kaa lio
39 tooana ike mei tataala*n*a ana. Tae haaninalamiu oto,
huni neke luhesie *n*aini huniomu ana Rekelao*n*i: hoe,
omu herihunie uri neke luhesie huniomu inemauri
40 nana mui Judea? Oto kire kosi hei tea lou, ko teuri
A *m*ane ie suuri, tae a Barabas. Na a Barabas ie ini
ni horo peli.

19

1 Oto a Pilate esi heleana Jesus, kosi repusie.
2 Na mui soldier e hausie rorodara ani walo kaukeu,
kosi neie hahie qaune, na ko tooni hahie ani tooni
3 noro: na kire ko lae mai saana, ko teuri, Deidehio,
Inemauri nana mui Judea! na kire ko hihidelie oto.
4 Na a Pilate ko hei lae lou taau, kosi teuri hunire,

Lokau, noko tolea lou taau saamolu ie, uri huni omu
ke manatainie uri nou kaa lio tooana ike mei tataala*n*a
5 ana. Oto a Jesus ko isitaa, e neie rorodara ani walo
kaukeu ne na e tooni ani tooni noro *n*eena. Na a
6 Pilate kosi teuri hunire, Lio kau, inoni ne kaie. Oto
maholo mu naohai priest na mu palopalo e leesie, kire
si tea, ko teuri, Rapu tale*n*asie ile*n*ine poupou, rapu
tale*n*asie ile*n*ine poupou. A Pilate kosi teuri hunire,
Iomu omu ke tolea, omu si repu tale*n*asie ile*n*ine
poupou : ana nou kaa lio tooana mei tataala*n*a ana.
7 Mui Judea kosi alamie uri, Haatola*n*a oto amami,
na isulie me haatola*n*a na *n*eii kei mae oto, aena e
8 qaoa uri *n*eii Kalena God. Maholo a Pilate e ro*n*oa
9 mei wala ie kosi meu oto liutaa ; oto e sili lou tai nume
ni alaha*n*a, kosi teuri hunia Jesus, Ioe o urei tei ena?
10 Tae a Jesus kaa alamie ike. Oto a Pilate kosi teuri
hunie, Uri o saa ere ike hunieu? uri o kaa manataie
ana nou saka hunie toliasilemu, na nou saka lou
11 hunie rapu tale*n*asilemu ile*n*ine poupou? A Jesus
e alamie uri, O saa saka ike hahieu, ana niilana urine
ke suuri lae namue urei le*n*i : aena urine na ini e
12 qeloau hunio *n*e orahaa*n*a i*n*eie e paine liutaa. Talimaa
ie a Pilate e daudeu hunie luhesilana : tae mui Judea
e awaraa, ko teuri, Ana oko luhesia *m*ane ie o kaa
malahuna Kaisar ike ; taena *n*aini ko qaoa huni ke
13 inemauri *n*e ko heukama honosia Kaisar ena. Ma-
holo a Pilate e ro*n*oa mui wala ie, kosi tola haadai
ana a Jesus, kosi io iano ile*n*ine naunekume ni
lei*n*e ana leu sailana uri, Leu kire hataai heu ana, na
14 mala Hebrew uri, Gabatha. Na talamai*n*e oto loosie
Rekelao*n*i : e urihana oto onona *n*a maholoi sato. *N*e
kosi teuri hunie mui Judea, Lio kau, Inemauri iomu!
15 Oto kire kosi tea uri, Taasie, taasie, rapu tale*n*asie
ile*n*ine poupou. A Pilate ko teuri hunire, Uri neke
rapu tale*n*asia inemauri iomu ile*n*ine poupou? Mui
naohai priest ko alamie uri, E kaa inemauri iemi ike
16 tae a Kaisar hahaiteli. Oto esi toliasia Jesus hunire
huni repu tale*n*asie ile*n*ine poupou.
17 Oto kire kosi tolea Jesus : na ko isitaa taau, ko a*n*a-
inie poupou hunie maraana, oto hunie leune sailana uri,

Leu mala rarata, na sailana mala Hebrew uri, Golgotha:
18 na kire ko repu tale*n*asie wai leune ile*n*ine poupou, na
e ro ini lou peie, ahuie ro karokarona, na a Jesus oto
19 i denume. Na a Pilate e usue lou sinata, kosi neie
i hahona poupou. Na usuusu ne e uri, Jesus ni
20 Nasaret, Inemauri nana mui Judea. Na mui Judea
hu*n*e e saie sinata ie: aena leune kire rapu tale*n*asia
Jesus ile*n*ine poupou ana *n*e e karainie hulume: ana
kire usue ana ere*n*a ni Hebrew, na ni Latin, na ni
21 Grik. Oto mui naohai priest ana mui Judea kosi
teuri hunia Pilate, *M*ane o usuusu uri, Inemauri nana
mui Judea, tae, uri *n*eii e unue uri, Ineu inemauri
22 nana mui Judea. A Pilate e alamie uri, Me ola na
nou usue nou usue oto na.
23 Oto mui soldier, maholo kire rapu tale*n*asia Jesus
ma*n*o oto ile*n*ine poupou, kosi da mu tooni i*n*eie, kosi
da hai apa ani, *n*a apa e ado ana *n*a soldier, *n*a apa e
ado ana *n*a soldier; na tooni ninime noone lou: na
tooni ninime *n*eena maai teuteurite kaa io ike ana,
24 tae kire hau heileku mola ana. Oto kire kosi teuri
maraada, *M*ane kolu hakahakasie, tae kolu ke hahu-
too hunie, ke io ohe nana atei: uri hunie haaoailana
mu usuusu ne uri,
Kire ado ana mu tooni ineu,
Kire ko hehutoo hunie tooni diana ineu.
25 Mui soldier *n*eena kire teuri keu. Tae a nikana
Jesus e ure isulie poupou na a asina nikana lou,
26 Mary hua Klopas, na Mary ni Magdala. Oto ma-
holo a Jesus e leesia nikana, kererue a qaaro*n*oisuli
madu *n*eena kererue ko ure mola karaini, esi teuri
27 hunia nikana, Teitei, lokau, a kalemu *n*e! Oto esi
teuri hunia qaaro*n*oisuli *n*eena, Lokau, a nikemu *n*e!
Na talimaa oto ana maholoi satona a qaaro*n*oisuli
*n*eena e tolea oto saana.
28 Ma*n*o urine, ana a Jesus e manatainie oto uri walu-
ola e ma*n*o tee oto, hunie haaoailana mu usuusu, kosi
29 teuri, Noko marou. Hoatea e honu eni vinegar kire
neie oto hai leune: oto kire ko haamedoa me hulo
ani vinegar kosi darahainie ani hisop, ko susueinie
30 telainie *n*idune. Oto maholo a Jesus e helesie oto

vinegar, kosi teuri, Ma*n*o ena: oto ko haate*n*ote*n*oa
qaune, na kosi toliasie oto ma*n*ona.
31 Oto mui Judea *n*eena, aena ana Talamai*n*e, hunie
sapeda ke suuri io ile*n*ine mu poupou ana di*n*e
sabbath (ana di*n*e sabbath *n*eena di*n*e oto liutaa),
kosi haatohu ana a Pilate hunie oilana aeaedaelu, na
32 hunie ke ohosiraelu oto. Oto mui soldier kosi lae
mai, kire ko oie aena etana *n*aini, na aena ruana *n*aini
lou kire rapu tale*n*asirerue peie ile*n*ine mu poupou:
33 tae maholo kire lai hula ana Jesus, na kire leesie uri
34 e upuni mae oto, *n*e kire kaa oie ike aena: tae peie
*n*aeta soldier e toromie rahorahona ani noma, na apu
35 na wai e tolana qisi taa oto. Na ini e leesie mone e
unu haaoaie oto, na me unu haaoai*n*e i*n*eie e walai-
moli oto: ana e manatainie oto uri ko ere walaimoli,
36 uri hunie omu ke hiwalaimoli lou. Ana qaolana
muola ie e lae uri hunie haaoailana mu usuusu ie
37 uri, *N*a kele suisuli ana saa maoi ike. Na lou *n*aeta
usuusu e teuri, Kire kei toomaie ini kire toromie kau.
38 Na muola ie e haro ma*n*o, na a Joseph ni Arimathea,
qaaro*n*oisuli a Jesus, tae e qaaro*n*oisuli mala mumuni
ana e mauteinie mui Judea, e haatohu ana Pilate
hunie tolalana rae ana Jesus: *n*e a Pilate esi ala-
39 mainie. Oto e lae mai kosi tolea rae ana. Na a
Nikodemus e lae mai noone lou, ini *n*eena e holai
lae wai saana i rodo, e tolea mu mur na mu aloe
kire aroqaii, kire hie totohota mala ta*n*alai pound.
40 Oto kire tolea rae ana Jesus, ko uloa ani tooni rerea
peie mu da*n*o wauwesune, mala tolahana mui Judea
41 oto ani heitoli*n*e. Na leu kire rapu tale*n*asie kau
ile*n*ine poupou ana hohola *n*e ileune; na oto ana
hohola na kiliqeu haalu kire kaa neie ue rae ana
42 *n*aini ilalona. Oto kererue kosi neia Jesus ilaona aena
talamai*n*e mui Judea (ana kiliqeu ne kaa haatau ike).

20

1 Oto ana etana *n*a di*n*e ani wik a Mary ni Magdala e
lae mai i mahuohuo, na e rorodoa ue, hunie kiliqeu,

na ko leesie haune taasilana e lae oto *m*aanie kiliqeu.
2 Oto kosi huru, ko lae saana Simon Peter ikererue eta
qaaro*n*oisuli lou ini a Jesus e manata diana hunie,
kosi teuri huni rerue, Kire sulu asie oto a Lord
*m*aanie i kiliqeu, na melu kaa manataie leu kire lae
3 neie ana. A Peter kosi isitaa, kererue eta qaaro*n*oi-
4 suli lou, na kererue ko lae hunie kiliqeu. Na keruerue
mani huru taruruoften taau: na eta qaaro*n*oisuli *n*eena
e huru liutaana Peter, esi holai lai hula ana kiliqeu;
5 na kosi oromai ko maakahi tai lalona, kosi leesie mui
sala kire uloa ani e io laku taane, tae peenie e kaa
6 lai sili ike ilalona. Oto a Simon Peter esi hei hule
lou, ko luluisulie, kosi lai sili tai laona kiliqeu; na
e tootoomaie mui sala kire uloa ani, na hulo ni usuri
7 *n*eena, neilana kau hahie qaune, e kaa io ike peie mui
sala kire uloa ani, tae e io ereereaile ue oto i tala-
8 huliana maraana. Oto eta qaaro*n*oisuli ne esi hei sili
lou weu, ini *n*eena e holai hule kau ana kiliqeu, na ko
9 lio saie, ko hiwalaimoli oto. Ana kire kaa manataie
ue mu usuusu, uri leu i sapena huni ke taelai *m*aanie
10 muini e mae oto. Oto ro qaaro*n*oisuli ne kosi elihoi
lou weu saadarue.
11 Tae a Mary e ureure i sinaha hatarea kiliqeu ko
*n*ara*n*ara: aena urine, ana ko nara*n*ara ue, esi oromai
12 kosi maakahi tai laona kiliqeu: na ko kerehie ro
angel ani tooni rerea e io oto, *n*aini ni hatarea qau
ulu*n*e, *n*aini ni hatarea leu talahuliana aena, ana leu
13 neilana rae ana Jesus e lae ana. Na kererue kosi
teuri hunie, Keine, e ue oko *n*ara*n*ara? Esi teuri
hunirerue, Ana kire sulu asie oto a Lord ineu, na nou
14 kaa manataie leu kire lai neie ana. Maholo e ere
ma*n*o urine, kosi eliu, ko leesia Jesus e ure, tae e kaa
15 manataie uri *n*ea Jesus. A Jesus ko teuri hunie,
Keine, e ue oko *n*ara*n*ara? atei ni oko heitalea *n*eena?
Oto *n*eie ana e unue uri *n*eii ini ko esuie hohola, esi
teuri hunie, Alaha ineu, ana o sulu asie kau *m*aanie
i leu, oke unue sieku leu o lai neie ana, na neke lae
16 wai tolea. A Jesus e teuri hunie, Mary. *N*e kosi
eliu, ko mala Hebrew hunie, ko teuri, Raboni, sailana
17 uri, Haausuli. A Jesus ko teuri hunie, *M*ane o hele-

hele aku ; ana nou kaa tahelai ue saana Mamaa ;
tae oke lae saana mu esiku, oke teuri hunire, Noko
tahelai saana Amaku na Amamiu, saana God ineu
18 na God iomu. A Mary ni Magdala *n*eena ko lai
unue saana mui qaaro*n*oisuli uri, Nou leesie oto a
Lord ; na ana e tete urine kau hunie.
19 Oto maholo e saulehi oto ana taataa di*n*e na,
etana *n*a di*n*e na ana wik, na kire hohono oto ana leu
mui qaaro*n*oisuli e ruru ana, aena kire mauteinie mui
Judea, a Jesus e lae mai ko ure i matolada, kosi teuri
20 hunire, Hanuelama*n*a huniomu. Na e ere ma*n*o
urine, kosi haatainie hunire nimana na paraparaana.
Oto mui qaaro*n*oisuli e saesaediana ana kire leesia
21 Lord. Oto a Jesus ko hei teuri lou hunire, Hanuela-
ma*n*a huniomu : mala kau a Mamaa e usu*n*einieu
mei aitana noone lou ineu noko usu*n*einiomu taau.
22 Na maholo e ere urine oto esi uhi hahire, ko teuri
23 hunire, Omu ke helesie namiu Lioa Maai : omu ko
neisae asie orahaa hunie *n*a muini, *n*e neisae asileni
kesi lae hunire ; omu ko hele honosie orahaa hunie
*n*a muini, *n*e hele honosileni kesi lae hunire.
24 Tae a Thomas, *n*aini hikana awala *m*ana rue,
sailana uri a Didimus e kaa hakusire ana maholo
25 a Jesus e lae mai. Oto mui qaaro*n*oisuli oana kosi
teuri hunire, Melu leesie oto a Lord. Tae *n*eii kosi
teuri hunire, Ana nou kaa tohu*n*ei leesie i talahuliana
waarao ana nimana, wa neke siliheinie riiriiku i
talahuliana waarao na, wa neke neie nimeku hai
laona paraparaana, *n*e nou saa roroa hiwalaimoli
oto.
26 Oto walune *n*a di*n*e e hule lou na mui qaaro*n*oisuli
e hei ruru lou i nume, na a Thomas oto peire. A
Jesus e lae mai, na kire hohono oto, na kosi ure i
27 matolada, pei ko teuri, Hanuelama*n*a huniomu. Oto
kosi teuri hunia Thomas, Oke susueinie mai riiriimu,
na oke kerehie nimeku keu ; na oke susueinie mai
nimemu na oke neie i paraparaaku : na *m*ane o
28 neineisae rueruaa, tae oke hihiwalaimoli. A Thomas
e alamie kosi teuri hunie, Lord ineu na God ineu.
29 A Jesus kosi teuri hunie, Aena o leesieu *n*e o si

hiwalaimoli: deidehie oto *n*a muini kaa leesieu, tae
kire hiwalaimoli oto.
30 Mui tolimaa hu*n*e aopa lou a Jesus e qaoi i maada
mui qaaro*n*oisuli, na oto usuleni kaa lae ike ana book
31 ie: tae usulana muola ie e lae, uri hunie omu ke
hiwalaimoli ana Jesus uri *n*eie a Christ, Kalena
God; na uri hunie omu isulie hiwalaimoli*n*e omu
kesi manatainie mauri*n*e i nunuhaana satana.

21

1 Na muola ie e haro ma*n*o na a Jesus kosi hei
haatainie lou hunie mui qaaro*n*oisuli i reune iqe ni
2 Tiberias; na e haatainie urini. Muini ie e ruru, *n*e
a Simon Peter, na a Thomas sailana ana a Didimus,
na a Nathanael urei Kana i Galilea, na e ro kalena
3 Sebede, na e ro qaaro*n*oisuli i*n*eie lou aopa. A
Simon Peter kosi teuri huniraelu, Noko lai weesi.
Kiraelu kosi teuri hunie, Iemelu lou melu kei
hekusio. Kire kosi isitaa taau, ko ni ae laona iola;
4 na hairodo *n*eena kire kaa saunie ike *n*a hoi ie. Na
kosi de*n*i tae na a Jesus e ure i one: tae peenie mui
5 qaaro*n*oisuli kaa manatainie uri *n*ea Jesus. A Jesus
kosi teuri huniraelu, Maeni kaleku, molu manatainie
6 taane mei *n*eula? Kire kosi alamie uri, Haike. Oto
kosi teuri huniraelu, Molu ke haadodoa huo ana rao
iola i qaloqalo, na molu kesi wei odoii taane. Oto
kire kosi haadodoa, na kire kaa aailaa ni weinie aena
7 mu ie e la otoi hu*n*e mamaau. Oto a qaaro*n*oisuli *n*eena
ini a Jesus e manamanata diana hunie na kosi teuri
hunia Peter, A Lord ni ie. Oto maholo a Simon Peter
e ro*n*oa uri a Lord oto, esi hoosie tooni i*n*eie ahuie (ana
8 e io *m*akule hau), kosi pola oto i esi. Tae mui qaaro*n*o-
isuli oana e lae mai ana iola ikire (ana kire kaa haataulie
ike ione, tae e urihana awalai taha*n*a oto *m*ana lime),
9 ko weinie huo e honu eni ie. Oto maholo kire ko
siho ione, kire leesie oto du*n*e ileune ani loilohi, na
10 hoi ie ihahona, na *n*a hoi bread. A Jesus ko teuri
huniraelu, Molu ke daue ana mu hoi ie na molu si

11 kele saunii. Oto a Simon Peter esi lai tae, ko weinie
mai huo ikule, e honu eni ei paine, ta*n*alai hoi ie pei
lime awala *m*ana olu : na ana kire hu*n*e urine tae huo
12 kaa haka ike. A Jesus ko teuri huniraelu, Lae mai
molu ke *n*au. Na iteitana *n*aini oto ana mui
qaaro*n*oisuli ne kaa neisae moutei uri ke dolosie ana
uri, Ioe oto atei? ana kire manatainie noone uri a
13 Lord oto. A Jesus ko lae mai, kosi heleana hoi bread
*n*eena, ko haadoraelu ana, na hoi ie na lou urine.
14 Olune ie haatainilana a Jesus hunie mui qaaro*n*oisuli,
i purine taelai*n*e i*n*eie *m*aanie muini e mae oto.
15 Oto maholo kire *n*au oto, a Jesus esi teuri hunia
Simon Peter, Simon, kalena John, oko sae tooaku
liutaana muini ie. *N*e kosi teuri hunie, O siue, Lord;
o manatainie uri noko manata diana hunio. Kosi
16 teuri hunie, Oke haa*n*aue mui lamb ineu. Ruana
kosi teuri lou hunie, Simon, kalena John, oko
saetooaku? Kosi teuri hunie, O siue, Lord; o mana-
tainie uri noko manata diana hunio. Kosi teuri
17 hunie, Oko kakalie mui sheep ineu. Oto olune kosi
teuri hunie, Simon, kalena John, oko manata diana
hunieu? Saena a Peter e hu ana e ere olune hunie
uri, Oko manata diana hunieu? Oto kosi teuri hunie,
Lord, o manatainie waluola; o manatainie uri noko
manata diana hunio. Oto a Jesus kosi teuri hunie, Oke
18 haa*n*aue mui sheep ineu. Toohu, toohu, noko unue
hunio uri, Ana saanauhaamu, o hoo hahio oto tohumu,
na o laelae ana mu leu oto isulie saemu; tae ana
repohaamu, oke susueinie nimemu taau, na *n*aini
aopa kei hoo hahio, na kei toleo ana mu leu o kaa
19 sare lae ani. Na e teuri keu na e haamalaa mae*n*a
uritaa *n*eii kei haamanikulua God ana. Na e ere
20 ma*n*o urine, kosi teuri hunie, Oke luluisulieu. *N*e a
Peter kosi eliu, ko leesia qaaro*n*oisuline a Jesus e
manamanata diana hunie ko luluisulie; ini ne e eno
tale*n*a i roro mai sae ana ana *n*au*n*e i seulehi *n*eena,
21 na e teuri, Lord, atei ini ko qeloo? Oto a Peter e
leesie kosi teuri hunia Jesus, Lord, na ini ie kei ue?
22 A Jesus ko teuri hunie, Maala saeku huni kei io kau
loosieu neke haro hule, *n*a mei taa amu ni *n*eena? ioe

23 oke luluisulieu. Oto mei wala ie e taro ana mui
*m*aasine *n*eena, uri a qaaro*n*oisuli *n*eena saa mae: tae
a Jesus kaa unue hunie uri e saa mae; tae peenie uri,
Maala saeku huni kei io kau loosieu neke haro hule,
*n*a mei taa amu ni *n*eena?
24 I*n*eie oto a qaaro*n*oisuli *n*eena ko unu haaoaie
muola ie, na e usue oto muola ie; na melu manatainie
uri me unu haaoai*n*e i*n*eie e walaimoli.
25 Na muola hu*n*e aopa lou a Jesus e qaoi, na uri ana
usuleni kei lae ma*n*oma*n*o, noko unue uri ahutana
walumalau ke honu orei ana mu book *n*eena usuleni
kei lae.

PALO*N*AADA HURULAA

1

1 Usuusu holai nao *n*eena nou da, *m*aena Theophilus,
oalana walutana *n*a ola a Jesus e talaai qaoqaoi na
2 ni haahaausuli eni, lai hulaana haidi*n*e *n*eena tahe-
lainilana e lae taau, ana e haatola ma*n*o isulie Lioa
Maai ana mu hurulaa *n*eena *n*eie e lio hilisire oto
3 kau : e haahaatai keu hunire uri e mauri oto i purine
sape salu*n*e i*n*eie ana mu hahuei tolimaa e hu*n*e, e
haahaatai dudu hunire e hai awalai heidi*n*e, esi ereere
4 nada ana mu ola e adona alaha*n*a a God : na e loko
kau peire, esi ereada oto uri *m*ane kire hoahoalai keu
*m*aanie i Jerusalem, tae uri kire kei io pei maohilana
qo*n*i a Mamaa, meola na kau omu ro*n*oi oto aku :
5 ana a John e lolotomaai noone ani wei, tae lotomaai-
lemiu kei lae ana Lioa Maai na oto mui di*n*e hu*n*e saa
liu ike.
6 Na kire ruru oto *n*e kire kosi dolosi ana uri, Lord,
7 uri o kei taea lou ie alaha*n*a mu Israel ? Oto *n*e ko
teuri hunire, E kaa leu ike namiu uri huni mana-
tainilana halisi wa maholoi helisi a Mamaa e neie
8 kau hunie leu ni alaha*n*a nana maraana. Tae omu
ke da nanama*n*a oto namiu, maholo Lioa Maai kei
siho oto i hahomiu ; na iomu ke unu haaoaie muola
nakue oto i Jerusalem, na ana ahutana Judea, na i
Samaria, na ke lai hule oto ana *n*e*n*edena walumalau.
9 Na e ereere ma*n*o kau urine *n*e kire kosi tootoomaie
na tahelainilana esi lae tai le*n*i ; na me uru e tolea
10 oto taau *m*aanie maada. Na maholo kire kosi too-
toomai tai le*n*i ana ko lae oto urine, *n*e lio kau, e
ro *m*ane e tooni ana mu tooni rerea e ure oto i saada ;
11 *n*e kererue kosi teuri, Muini ni Galilea, *n*a mei taa
ni omu ko hehurei maa tai le*n*i ana ? a Jesus ienini,

tahelainilana esi kele lae taau *m*aaniomu tai le*n*i, *n*e
kei oli lou mei mala omu leesie e lae tai le*n*i ie.
12 *N*e kire kosi oli lou tai Jerusalem uraana toloi
henue *n*eena sailana uri i Olivet, e karainie oto i
Jerusalem, mala e adona oto lae*n*a ana di*n*e sabbath.
13 Oto kire si lai hule, kire kosi hane tai laona saohai nume
*n*eena kire ko oo ana ; a Peter na a John na a James
na a Andrew, a Philip na a Thomas, a Bartholomew
na a Matthew, a James kalena Alphaeus, na a Simon
14 Selotes, na a Judas kalena James. Ahutana muini ie
e raururu oto ani are*n*ai*n*e pei taataa mei sae peie
*n*aeta mu helui keni lou, peia Mary lou nikana Jesus,
na peie maeni esine.
15 Na oto ana mu di*n*e urine a Peter e taelai i mato-
lana maeni *m*aasine, na esi teuri (na oto satadaelu
*m*ala hu*n*e e ruru *n*eena e uri oto taataa ta*n*alau peie
16 rue awala), Maeni esiku, mu usuusune e oa oto, na
kire kaa mola oto oo, a Lioa Maai e holai qo*n*iqo*n*i
keu eni ana *n*iduna David oalana Judas, ini e naona
17 *m*ala e helesia Jesus kau. Ana idumilana e lae kau
pei kolu, na e helesie kau poo ni leu nana ana palo*n*a
18 ienini. (Na *n*eii ie toolana kau ana me ano ana tooha
na waaite ani tatalaa*n*a i*n*eie ; na e pola oto hai ano,
esi makaka oto i denumana me anona, na ahutana
19 oqana e dede oto. Oto houleinilana meola na e lae
hunie ahutana muini e oo i Jerusalem, aena urinena
sailana me anona ana ere*n*a ikire uri Akeldama, uri
20 Ano ni epu.) Ana usulana e lae oto laona book mui
Psalm uri,

Iohana ke nao*n*a oto,
Na *m*ane *n*a iteitana *n*aini e io lou ana :

na lou,

Lioisuli*n*e i*n*eie *n*aini aopa ke tooana oto.

21 Ana e urinena leu oto i sapena *n*a taataa ini hikana
muini e hakusikolu oto ana maholona a Lord Jesus e
22 sisili mei na e sisili taau akaelu, talimaa oto ana loto-
maai a John, na lai hule oto ana di*n*e na tahelainilana
e lae taau *m*aanikolu, huni ke nei oto ini ni unu tara-
23 ruru peikolu haaoaie taelai*n*e i*n*eie. Na kire kosi haaure
haadai ana ro *m*ane, a Joseph sailana lou uri a

Barsabas, na *n*aeta satana uri a Justus, na a Mathias.
24 Oto kire si are*n*ai, kire ko teuri, Ioe oto, Lord, o
manatainie saena ahutana mu inoni, oke haatainie
25 kau ini o liohunie hikana ro ini ie, uri huni ke hele
kau nana ana poo ni leu ana palo*n*a ienini, oto ana
leu ni hurulaa *n*eena a Judas e domu oto kau *m*aanie,
26 uri huni ke lae oto hunie tohu*n*ei leu oto i*n*eie. Oto
kire kosi hehutoo hunirerue; na e too oto ana
Mathias; oto idumilana e lae oto peie awalai hurulaa
*m*ana eta.

2

1 Oto maholo haidi*n*e Pentekost esi kele too oto, kire
2 mani tarakoni oto ana taataa leu. Na lauae kokouha
e tolani siho ure mai ile*n*i mala oto ana mawaside*n*i
ko seu, na kosi haahonue ahutana nume kiraelu ko
3 ooo ilalona. Na mu meameahai ola e haatai ada ko
opaopa hailiu, mala oto ani du*n*e; na kosi lai io
4 ile*n*ide ahutada. Na ahutada kire mani honu oto
ana Lioa Maai, kire kosi talaai ereere oto ani ere*n*a
haiaopai, mala oto Lioa e da hunire huni kire ke
unuunui oto.
5 Na mu heluini ni Judea e ioio kau i Jerusalem,
muini ko palopaloa God ura ana taena *n*a komu ni
6 inoni laona walumalau. Na maholo ro*n*olana kokouha
ie e lae oto, *n*e *m*ala hu*n*e esi ruru oto, na manatada
e talei puo oto, aena ana iteitana *n*aini ada e ro*n*ora
7 kire ko ereere ana tohu*n*ana ere*n*a i*n*eie. Na ahutada
kire mani puo kire ko pa*n*atainie, peie mei wala uri,
Lio kau, muini ko ereere ie uri kire kaa urei Galilea
8 ma*n*oma*n*o? *N*e e ue kolu ko roro*n*o oto, iteitana
9 *n*aini hikekaelu oto ana ere*n*a i*n*eie e hutaana? Mui
Parthia na mui Media na mu Elam, na muini ko oo i
Mesopotamia na i Judea na i Kapadokia, i Pontus na
10 i Asia, i Phrugia na i Pamphulia, i Misraim na ana
mu poo ni henue i Libua karainie i Kurene, na mu
awataa urei Rome, mui Judea na mui proselut lou,
11 mu Krete na mu Arabia, kolu ko roro*n*oa oto kire ko
unuunue mui palo*n*a ni anoa a God oto ana mu ere*n*a

12 ikie? Oto kire mani puo oto na neisae rueruaa oto,
13 peie dolosi*n*e hailiu ada uri, *N*a mei taa ni ie? Na
*n*aeta muini ko haa*m*asi ko teuri, Kire inu hitoo ana
wine haalu.
14 Tae a Peter kosi taelai na kira awala *m*ana eta
peie, e soï ile*n*i e teuri, Alei ini mui Judea, na iomu
ahutemiu lou omu ko oo i Jerusalem, omu ke mana-
15 tainie leu ie, na omu ke qaaro*n*oisulie walaku ie. Ana
muini ie kaa mahiri ike, mala omu ko unue na;
16 ana olune *n*a maholoi sato mola ie; tae leu ie
qo*n*ilana e lae oto kau ana Joel prophet uri;

17 Na kei uri oto ana mui di*n*e i puri, ola a God ko unuunue, uri,
Nekei li*n*i hou ana Lioa ineu hahie ahutana mu hesio:
Na mui kalemiu *m*ane na keni kei ere ni prophet oto,
Na mui saanau emiu kei leesie mu anoa ko waaraa mai,
Na mu repo amiu kei maamaahu qole:
18 Toohu na hahie muini ineu ko io ni hoo mu *m*ane na mu keni ana mu di*n*e na,
Nekei li*n*i oto hao ana Lioa ineu; na kire kei ere ni prophet oto.
19 Na nekei haatainie mu anoa tai salo ile*n*i,
Na mui tolimaa mai iano i haha;
Apu, na du*n*e, na qauli du*n*e:
20 Sato kei nei rodohono,
Na warowaro kei nei epu,
Na di*n*e a Lord kaa saro siho oto,
Di*n*e e liutaa ena na e manikulue:
21 Na kei uri oto, uri iteitana *n*aini ke sasaie satana Lord *n*e haaurilana kei lae oto.

22 Alei ini mu Israel, omu ke qaaro*n*oisulie mui wala ie:
Jesus ni Nasaret, ini a God e tola taha*n*ainie oto
huniomu ani saka*n*a na ani anoa na ani tolimaa,
muola oto na a God e qaoi ana i matolamiu, mala
23 oto omu talei manatainie oto; na i*n*eie ie, ana
qelolana e lae oto isulie God e holai loonainie urine
na e manatainie oto urei mai inao, *n*e iomu omu

repu tale*n*asie ile*n*ine poupou peie saunilana ana
24 nimana kira hele ola tataala: tae *n*e a God e taelie
oto, ana e luhesie mui selu*n*e ni mae*n*a ena: ana
25 qaolana saa lae oto oo uri kire ke hele hahie. Ana
a David e teuri keu rara*n*ana,

Nou leesia Lord onioni i naoku;
Ana i*n*eie oto i qaloqaloku, *m*ane nou esuoloolo:
26 Aena *n*eena saeku e lai diana, na meaku ko ileile-
ni*m*ae;
Na hasioku lou kei mamalo ani maohi*n*e susutoo.
27 Aena ana o saa tolipuri ana maurihaaku i Hades,
Wa oke maaie Ini Maai ioe huni ke lio ma*n*ine
kasu*n*e.
28 O haasaaieu oto ana mu tala ni meurihe;
Oko da neke honu oto ana ileni*m*ae*n*a i naomu.

29 Alei inoni mu esiku, neke ere haadai oto ie huniomu
ana amakaelu a David, uri e mae kau na aorilana e
lae, na kiliqeu ana saakaelu oto hule mai ana di*n*e
30 ienini. Na ana i*n*eie *n*a prophet, na ana e mana-
tainie oto uri God e haalu oto hunie ani ere haapu*n*e,
uri ke haaiosie *n*aini kei hute i sapena ile*n*ine naune-
31 kume ni alaha*n*a i*n*eie: *n*eie e leesie urine oto maraana
holai nao esi ere rara*n*ana taelai*n*e a Christ, uri kire
kaa tolipuri ana i Hades, wa hasiona ke lio ma*n*ine
32 kasu*n*e. *N*ea Jesus ienini God e taelie oto, na iemelu
33 melu ko meni unu haaoaie oto. Oto tahelainilana e
lae tai qaloqalona God, na e helesie oto qo*n*i ana Lioa
Maai, *n*e esi li*n*isie hou meola ienini, omu ko talei
34 leesie oto na omu ko ro*n*oa ie. Ana a David kaa
tahelai ike tai le*n*i: tae e unue maraana e teuri,

A Lord e unue hunia Lord ineu uri, Oke io oto i
qaloqaloku,
35 Na nekei saro neie mui maeloo*n*a hunio kire kei
neie uriurite talana aemu.

36 Hoe ahutana nume kira Israel ke hahuei mana-
tainie oto, uri God e qaoa oto a Jesus ie huni ke Lord
na huni ke Christ, na iomu omu repu tale*n*asie kau
ile*n*ine poupou.
37 Tae kire ro*n*oa muola ie saeda esi iolaha isulii, kire
kosi teuri hunia Peter na hunie *n*aeta mu hurulaa

aopa lou. uri, Alei inoni mu esimelu, melu kei ue ena?
38 Tae a Peter esi teuri hunire, Omu ke onisae, loto-
maailana iteitana *n*aini ke lae amiu ana satana Jesus
Christ hunie saeasilana mui roroa*n*a iomu ; *n*e omu si
39 helesie oto niilana Lioa Maai. Ana kire qo*n*ie oto
huniomu ie, na hunie mui kalemiu, na hunie ahutana
muini e haatau ue, muini ne a Lord a God ikie kei
40 soire mai saana. Na e unu haaoaie oto ana mui
wala hu*n*e aopa lou, ko eieitanaire, kosi teuri, Omu
ke haauriomu *m*aanie qau*n*e ni inoni ie e la otoi
41 *m*aelu. Oto muini ne e helesie walana lotomaailada
esi lae: oto sapeilana oto hunire ana taataa haidi*n*e
42 *n*eena mala e olu molai maurihaai. Na kire raururu
oto pei taataa mei sae ani haausuli*n*e mu hurulaa na
ani hata*n*a, oto ani nisilana mu bread *n*eena na ani
palo*n*a maai.
43 Na oto mau*n*e esi siho hahie taena *n*a maurihaai :
na qaolana mu anoa na mui tolimaa e lae ana mu
44 hurulaa. Na ahutana muini e hiwalaimoli *n*eena
kire mani loko oto, na waluola ikire e mani nei oto
45 tootoolada ma*n*oma*n*o ; na kire ulu*n*einie tootoolada
na waluola ikire, kire si haadoa ahutana *m*ala ani,
46 mala oto ana *n*aini e sare too ola. Na oto isuli
heidi*n*e, kire ko reururu pei taataa mei sae tai lolata
maai, na ko ninisie bread oto saadaelu, kire kosi *n*a
mui *n*eula ikire peie ileni*m*ae*n*a na peie mei sae odo,
47 na ani paalahea God, *n*a ahutana mu inoni e mani lio
sae tooada. Na a Lord e sapeie hunire isuli heidi*n*e
ana muini haaurilada ko laelae.

3

1 Oto a Peter na a John kererue tahelai taau laona
lolata maai ana maholoi satona huni are*n*ai*n*e, siwana
2 *n*a maholoi sato otona. Na kire kosi a*n*ainie mai *n*a
*m*ane e talei tou oto *m*aanie iana nikana, na neilana
e talei laelae oto i maai para ana lolata maai sailana
uri e manikulue, uri hunie ke susuke *n*a nii*n*e ana
3 muini ko lai sili tai laona lolata maai ; oto *n*eii ie ko

leesia Peter na John kererue ko deu ni sili tai laona
4 lolata maai *n*e kosi susuke *n*a nii*n*e adarue. Oto *n*ea
Peter peia John ko toomaie kosi teuri, Oke leesiemere
5 kau. Na i*n*eie e ala adarue, kosi maohie uri ke
6 helesie *n*a meola adarue. Tae a Peter e teuri, *N*a
mei silver wa *n*a mei gold haike aku ; tae *n*a me ola
tane aku *n*eii ni *n*eena noko niie taau hunio. Ana
satana a Jesus Christ ini ni Nasaret, oke laelae hailiu.
7 Oto esi hele ana nime i qaloqalona, kosi taea oto :
na lauae aaena na koukou ni uli ana e nei aailaa oto.
8 Oto e pola ile*n*i kesi ure oto, kosi aehota laelae hailiu ;
na kosi lai sili taau peirerue laona lolata maai, ko
laelae hailiu, pei ko polapola ile*n*i, pei ko paalahea
9 God. Na ahutana *m*ala e leesie ko laelae hailiu oto
10 na ko paalahea God : na kire manatai susulie uri *n*eii
*n*eena ini e talei ioio huni teri nii*n*e i maai para mani-
kulue ana lolata maai : na kire pa*n*atainie oto liutaa
na saeda e talei puo oto ana meola na qaolana e lae
urine hunie.
11 Na i*n*eie ie ko helehelesia Peter na a John, na
ahutana *m*ala e mani huru taau oto takoiraelu tai
laona mara nume *n*eena kire saie ana a Solomon,
12 peie pa*n*atainilana. Na a Peter ko leesie urine, *n*e
kosi alamie *m*ala uri, Maeni inoni mu Israel, e ue
omu pa*n*atainie meola ienini ? wa e ue omu ko
tootoomaiemere, ana mala uri itehulaana nanama*n*a
iemerei wa palo*n*a diana iemere *n*e mere qaoa hunie
13 *m*ane ie ke laelae hailiu ? God kiraelu a Abraham
na a Isaak na a Jakob, *n*eii God amakaelu, e haa-
manikulua *m*ane i*n*eie a Jesus ; ini ne omu qeloa
taau, na omu tatei*n*einie i naona Pilate, na saena
14 oto e mautaa uri huni ke luhesie oto. Tae iomu
omu tatei*n*einia Ini e maai na e odotai *n*eena, na
15 omu haatohue uri niilana huniomu ini e talei horo
*m*a*m*akine, na ini aehotalana maurihe omu talei
horoie oto ; tae a God e taea oto *m*aanie muini e
16 mae oto ; *n*e iemi ie emi ko unu haaoaie oto. *N*e
oto satana ani hiwalaimolilana satana e da *m*ane ie
ke aailaa oto, omu ko leeleesie na omu manataine
oto : toohu, hiwalaimoli*n*e itehulaana *n*eena e da

17 hunie huni ke hahuei diana oto tai naomiu ie. Na
oto ie, maeni esiku, nou manatainie oto uri omu
qaoa me olana ani puo*n*a, na mu alaha iomu noone
18 lou. Tae muola a God e holai houleinii keu ana
wawana mui prophet, uri a Christ i*n*eie kei sapesalu,
19 *n*e esi haaoaii oto ie. Aena *n*eena omu ke onisae,
omu ke aliu oto, uri huni usuri asilana mu orahaa
iomu ke lae oto, hunie mu maholo ni mama*n*o taa
20 kesi siho oto *m*aanie i naona Lord; na hunie kei
usu*n*einia Christ *n*eena kire haatolaie oto namiu, *n*e a
21 Jesus *n*eena: ini oto *n*eena leu i sapena mu salo kire
kei tekuhie oto, lae hulaana mu maholo ni haauresie
lou taena *n*a ola, moola na a God e unui oto ana
wawana mui prophet maai i*n*eie kire ure mai i
22 aehotalana walumalau. *N*e a Moses e unue mone
uri, A Lord God kei taea oto *n*a prophet namiu
ura ana mu esimiu, ini mala oto ineu; *n*e omu ke
qaro*n*o isulie oto ana taena *n*a ola kei unui oto
23 huniomu. Na qaolana kei lae oto uri taena *n*a
maurihaai kaa qaaro*n*oisulia prophet *n*eena *n*e horo
24 asilana ke hahuei lae oto *m*aanie *m*ala. Toohu oto
mui prophet talimaa ana Samuel na muini lou i
purine, ahutana muini e talei ereere oto, kire mani
25 qo*n*iqo*n*ie mu di*n*e ienini. Iomu mui kalena mui
prophet, na mui kalena haalu*n*e *n*eena a God e
haihaalu*n*ei keu hunie mu amamiu ana, ana e teuri
keu hunia Abraham uri, Na deidehie oto ahutana
mu komu ni inoni laona walumalau isulie ini kei
26 hute ana sapemu. *N*e a God e taea oto *m*ane i*n*eie
na e holai usu*n*einie oto huniomu huni ke haadiana
omu, ani haaliulana iteitana *n*aini hikemiu *m*aanie
mui taataala*n*a iomu.

4

1 Na maholo kererue ko ereere ue hunie *m*ala, *n*e
mui priest na ini kaptain ana lolata maai na mui
2 Saduke e nao susuhirerue, na saeda e talei puo oto
aena ana kire ko haahaausulie *m*ala, pei ko unu

tahа*n*ainie taelai*n*e itehulaana Jesus *m*aanie muini e
3 mae oto. Oto kire kosi neie nimada hahire, na ko
lai neirerue laona nume hoohoo ke lai hule i hoowa:
4 ana e saulehi oto. Tae muini hu*n*e hikada kira ro*n*oa
mei wala e hiwalaimoli oto; na idumilada oto kira
urihana e lime molai *m*ane.
5 Oto qaolana e lae i hoowa, uri mu alaha ikire na
mu ratoni*m*ane na mu haausuli e tara koni oto i
6 Jerusalem; na a Anas a naohai priest noone lou, na
a Kaiaphas, na a John, na a Alexander, na ahutana
7 muini e ura ana komu a naohai priest. Oto kire
haauresirerue i matolada, kire si dolosi adarue uri, Ani
nanama*n*a uritaa, wa ani sata uritaa, molu tete urine
8 na? Oto *n*ea Peter e honu ana Lioa Maai, esi teuri
9 hunire, Iomu mu alaha honosie *m*ala, na iomu mu
rato ni *m*ane, ana uri heitalelana onimei ke lae
amerei siiri itehulaana mei palo*n*a diana qaolana e lae
kau hunia ini e mamaelaa, uri a *m*ane ie e mauri uritaa
10 lou; *n*e leu ie ke haadai oto huniomu ahutemiu, na
hunie ahutana *m*ala mu Israel, uri ana satana Jesus
Christ ini ni Nasaret, omu repu tale*n*asie kau ile*n*ine
poupou, tae a God e taea oto *m*aanie muini e mae oto,
*n*e oto a *m*ane ie ko ure oto i naomiu e mauri oto ite-
11 hulaana mei sata na. *N*eii ie hau iomu kira toutohu
nume omu leledie kau, tae qaolana e lae oto huni nao-
12 hai heu eni suusuu. Na haauri*n*e haike oto ana *n*aini
aopa: ana e kaa sata aopa lou i hahana salo, niilana
e lae oto saana mu inoni, *n*e leu ikie huni kie ke
mauri itehulaana.
13 Oto kire kosi leesia Peter na a John kererue ko
awa*n*a*n*a urine, *n*e kire kosi pa*n*atainie, ana kire lo
saaie uri haausulilada e kaa lae ike ana kererue ro me
inoni mola urine; na kire manatai susulirerue uri
14 kererue hakusia Jesus kau. Na kire ko leesia *m*aena
haaurilana e lae kau ko ureure peirerue kire kaa
15 roroa haitohea oto oo. Tae kire unue uri kererue ke
hoalai keu tai sihana *m*aanie pulita ni leilei *n*eena, kire
16 kosi meni wala maraada uri, *N*a mei taa ni kolu ke
da hunie ro *m*ane ie? ana e talei haadai oto hunie
ahutana *m*ala ko oo i Jerusalem uri qaolana mei

tolimaa e manikulue e lae oto itehulaadarue; na kolu
17 saa roroa haitohea oto oo. Tae huni ke suuri houlei
lou saana *n*ala, kolu ke walaa honosirerue, uri kererue
18 ke suuri ere lou hunie *n*aini ana sata ienini. Oto kire
kosi soi rerue, na kosi ere adarue *n*aani ere*n*a na
19 *n*aani haausuli*n*e lou ana satana Jesus. Tae a Peter
na a John e alamire e teuri, *N*e ana ohe e diana i
naona God huni tolaisulilemiu na oto huni tolaisulilana
20 God haike, iomu oto omu ke unue maraamiu: tae
iemere oto mere saa qaoa aopa ike tae mere ke unue
21 muola mere leesii na mere ro*n*oi. Oto ikire kire hei
walaa lou honosirerue *n*e kosi toliasirerue, ana kire
kaa lio tooana ike *n*a meola kire ke saunirerue hahie,
aena ana *n*ala; ana ahutana *n*ala e mani paalahea
22 God hahie leu qaolana e lae *n*eena. Ana ini *n*eena
qaolana me tolimaa ni haauri *n*eena e lae hunie *n*e
mu helisi i*n*eie e hu*n*e liutaana e hai awala oto.
23 Na oto toliasiladarue e lae oto, *n*e kererue kosi lai
hule saana aleini ikire, na kererue kosi ladoa oto
taena *n*a ola mu naohai priest na mu ratoni *n*ane e
24 unuunue hunirerue. Na kire ro*n*o urine, kire kosi
ere ile*n*i hunia God oto pei taataa mei sae, ko teuri,
Lord, ioe oto o haaholaa tai le*n*i na mai iano na
25 asi, na taena *n*a ola oto ani: ioe oto ana Lioa Maai,
ana *n*iduna amamelu a David *n*ane ioe, o teuri keu,
*N*a taa ni oto mu apoloa aopa ko akolu ana,
Na *n*ala ko looi tototala?
26 Mu inemauri mei ana walumalau e haukama oto,
Na mu alaha e mani ruru tei*n*elu,
Honosia Lord, na honosia Christ i*n*eie:
27 Ana toohu oto a Herod na a Pontius Pilate peie mu
apoloa aopa na *n*ala mu Israel e ruru tei*n*elu oto
laona hulume ie honosia *n*ane maai ioe a Jesus, o
28 suuhie oto kau eni rumu, uri huni qaolana iteitana *n*a
meola o holai loonainie kau na nimemu e qaoa oto
29 hunie ke oa urine. Na oto ie, Lord, oke leesie oto
walaa*n*a ikire: na oke niie oto hunie mu *n*ane ioe
30 ie kire ke awa*n*a*n*a oto ani ladolana walamu, maholo
oto oko susueinie oto nimemu huni haauri; na hunie
qaolana mui tolimaa na mu anoa kei lae inunuhaana

31 satana *m*ane maai ioe a Jesus. Na kire aita*n*ai ma*n*o
urine, *n*e leu kire ruru ana e anuenu; na kire si meni
honu oto ana Lioa Maai, na kire ko awa*n*a*n*a oto ani
ladolana mei wala.
32 Na taataa mei sae na taataa mei maurihaai oto ana
ahutana *m*ala hu*n*e e hiwalaimoli: na *n*aini kaa unue
uri toolana oto ana *n*a meola e tooana kau; tae kire
33 mani ado oto ana waluola ikire ma*n*oma*n*o. Na mu
hurulaa e unu haaoaie taelai*n*e a Lord Jesus ani
nanama*n*a paine: na nii*n*e paine e siho hahire
34 ahutada. Ana *n*aini hikada kaa ore oto oo: ana
ahutana muini e tooana kau *n*a me ano wa *n*a nume
kire si haaholi oto ani, na tolalana oto mei tooha kire
35 tarie ana muola kire haaholi eni, na neilana esi lae
oto i aena mu hurulaa: oto kire si haadoa taena *n*a
ini mala *n*aini e sare too ola kau.
36 Na a Joseph, ini *n*eena mu hurulaa e harainie
satana lou uri a Barsabas (ere olisilana uri, Kale ni
haasaema*n*o), ura ana komu ni Levi, na aena hanue
37 i*n*eie i Kuprus e tooana kau *n*a me ano, na e lai
haaholi*n*einie esi tolea mai *m*ei tooha ana, kosi lai
neie i aena mu hurulaa.

5

1 Na *n*aeta *m*ane satana a Ananias, na hue i*n*eie
2 a Saphira noone peie, ko haaholi*n*einie me ano, na ko
saenie oto *n*aeta pooni tooha e tarie kau, na hue i*n*eie e
manatainie noone, na kosi tolea mai *n*a pooni tooha
3 mola, na ko lai neie i aena mu hurulaa. Tae a Peter
e teuri, Ananias, e ue kau a Satan e haahonue oto
saemu huni oke eroa Lioa Maai, na huni saenie oto
*n*aeta pooni ola ana mu tooha o tarie kau ana me ano
4 na? Maholo e laku ue uri kaa toolamu oto ana? na
maholo haaholi*n*einilana e lae oto uri o kaa tooana
oto? E ue oto o talei lolodosae urine i saemu?
5 O kaa eroa ike mu inoni tae a God. *N*e a Ananias
e ro*n*oa mu wala ie kosi reputei hai ano na ma*n*ona
ko suu oto: na mau*n*e paine e siho hahie ahutana
6 muini e ro*n*oa me olana. Na mui saanau e taelai

kire kosi uloa, na anainilana kosi lae tai sinaha
hunie haitolilana.
7 Na oto olu maholoi sato e liue muola ie, na
hue ineie kosi lai sili lou na e kaa manataine muola
8 qaolani e lae kau. Oto nea Peter kosi alamie uri,
Oke unue kau hunieu ohe haaholilana me ano e
9 lae ana mei tooha urini? Oto ineie uri, O siue,
ana mei tooha urine? Tae a Peter e teuri hunie,
Ana na taa ni moro mani neie oto taataa mei sae
uri huni malaahonana Lioa a Lord? liokau, aena
muini e haitolia poro ioe kire tai mara nume oto,
10 ne ikire kire ke anainio lou tai sinaha. Oto e tolana
raputei iano i aena, na manona kosi suu oto: na
mui saanaune e lai sili taau kire ko lio tooana e
mae oto, kire kosi anainie tai sinaha kire ko lai
11 heitolineinie sulie poro ineie. Na maune paine e
siho oto hahie ahutana soihaadaine, na hahie ahutana
muini e ronoa muola ie.
12 Na qaolana mu tolimaa na mu anoa hune e lae
kau i matolana mala ana nimana mu hurulaa; na
kire ruru oto pei taataa mei sae ana mara nume
13 a Solomon. Tae naini ana muini aopa kaa neisae
moutei oto huni ke haku peire: tae peenie mala
14 e tohainire oto; na sapeilana oto liutaa hunia Lord
ana mala hune kira hiwalaimoli mu mane na mu
15 keni noone lou; lai hulaana kire ko anainie kira
mamaelaa tai haadai laona mu tala, kire kosi haa-
enohire ilenine mu hulite na mu niie, uri hunie
16 maholo a Peter ko liu, ohe nunune ke mamalu hahie
naini hikada. Na mala hune e hei ruru lou kire
uraana mu hulume kalikelie Jerusalem, kire ko anainie
muini e maemae, na muini mu lioa madamada e
tauneinire; oto haaurilada e lae manomano oto.
17 Tae a naohai priest e taelai, na ahutana muini
e loko peie (kire uraana muini e luluisulie mui
18 Saduke), na kire si honu oto ani lio i naei maana,
kire kosi neie nimada hahie mu hurulaa, kire kosi
19 neire i nume hoohoo ikire mala hune. Tae angel
a Lord e tahanie maa ana nume hoohoo i rodo,
20 esi haaisitaanainire, pei ko teuri, Molu ke lae taau,

molu ke ure oto tai lolata maai ani unulana mu
21 wala ana maurihe ie hunie *m*ala. Na ikire ro*n*o
urine, kire si lai sili tai lolata maai oto mala i waalie,
kire kosi haahaausuli. Tae a naohai priest e lae
taau, na muini e loko peie, kire kosi haraie pulita
ni leilei, na ahutana mu rato ni *m*ane ikire mu Israel,
na kosi usu*n*einie *n*a muini hai nume ni hoo uri
22 huni tolalada taau. Tae mu palopalo e lae hao
*n*eena kire kaa lio tooada ike hai nume hoohoo;
23 oto kire kosi oli lou taau, na kosi unue uri, Nume
hoohoo melu leesie na e laku taane, na kira ka-
kakali e ureure taane tai mara nume; *n*e melu tahanie
24 kau, tae melu kaa lio tooana ike *n*aini ilalona. Oto
maholo kaptain hahie lolata maai na mu naohai
priest e ro*n*oa mui wala ie saeda e talei puo ani
25 uri muola ie kei ue oto. Na *n*aeta ini e lae mai
kosi teuri hunire, Liokau, mu *m*ane na omu neire
hai nume hoohoo kire oto tai lolata maai ko ureure
26 na ko haahaausulie *m*ala. Oto *n*ea kaptain e lae
na mu palopalo peie na kosi tolera taau, tae kire
kaa dau ramoramoa ike hunire; ana kire lai oto
27 meuteinie *m*ala, *m*ane kire saunire ani heu. Oto
kire tolera taau, kire kosi haauresire i naona pulita
28 kira leilei, oto a naohai priest e dolosiada, ko teuri,
Emi ere amiu oto neisae uri *m*ane haausuli*n*e oto
ana sata ienini; na lokau, omu talei haahonue oto
hanue i Jerusalem ana haausuli*n*e iomu, na saemiu
oto uri omu ke da apune ini ie ke rarao oto hahiemi.
29 Tae a Peter na mu hurulaa e alamie ko teuri,
Leu i sapemami huni tolaana God na ani inoni
30 haike. A God amakaelu e taelia Jesus ini omu
31 seunie kau, ana omu aroroa kau ile*n*ine da*n*o. I*n*eie
*n*eena a God e tahelainie oto tai qaloqalona huni
ke alaha na huni ke haauri, hunie niilana onisae*n*a
kei lae hunia Israel, na neisae asilana mu orahaa.
32 Na iemi oto kira unu haaoaie mu wala ienini; na
i*n*eie a Lioa Maai noone lou, ini a God e niie oto
hunie muini ko tolaana oto.
33 Tae kire ro*n*oa urine na saeda kosi unuhire oto,
34 na saeda oto uri huni seunilada. Tae *n*aini satana

a Gamaliel *n*a Pharise e taelai i matolana pulita kira
leilei *n*eena, ini ko haahaausuli ana mu haatola*n*a,
na ahutana *m*ala e mani haahaamau ana, na e unue
35 uri tolalana mu *m*aena kei lae kau tai sinaha. Oto
esi teuri hunire, Maeni inoni mu Israel, omu ke lio
talamiu oto ana mu inoni ie, omu ko qaoa *n*a mei taa
36 oto. Ana a Theudas oto. e taelai ana mu di*n*e i
naona mu di*n*e ie, na e unue uri *n*eie oto alaha;
na pulita ni inoni e hakusie e uri hai ta*n*alau: na
saunilana e lae oto; oto ahutana muini e tola ana
37 kau e tata*n*a oto, na kire si eia oto mola. Oto i
purina *m*ane ie a Judas ini ni Galilea e taelai keu
ana mu di*n*e ni idumie *m*ala, na e wainie lou *n*a
*m*ala isulie: na i*n*eii ie e hei mae lou; na ahutana
muini e tolaana kau *n*e tata*n*aininilada hailiu oto.
38 Tae oto ie noko unue huniomu uri, Omu ke rohu oto
*m*aanie mu inoni ie, na omu ke lio *m*a*m*anoto ada:
ana uri loonai*n*e na palo*n*a ie e uraana mu inoni,
39 *n*e kei luhetai oto: tae uri e uraana God *n*e e saa-
*m*adausiomu ike huni luhesie; *m*ane da na kire ke lio
40 tooamiu oto ko heli peia God. Oto kire si *m*aesie
oto: kire si soie taau mu hurulaa saada, kire kosi
repusire na ko ereada oto *m*ane hei ereere oto lou
41 ana satana Jesus, *n*e toliasilada esi lae oto. *N*e kire
kosi hoalai oto *m*aanie i naona pulita kira leilei, ani
ileni*m*ae*n*a oto hahie neisae*n*a e lae ada uri kira adona
42 tau*n*einilada itehulaana mei sata *n*eena. Oto isuli
heidi*n*e, tai lolata maai na lou saadaelu kire kaa
moumou ike ani haausuli*n*e na ani laeliwala*n*a ana
Jesus uri *n*eie oto a Christ.

6

1 Na oto ana mu di*n*e ienini, ana mui qaaro*n*oisuli
ko kele hu*n*e oto, *n*e uqa*n*a kosi talaai ana mu Judea
e urei Grekia hunie mui Hebrew ana mu nao ikire e
2 ore ana toli*n*ilada isuli heidi*n*e. Oto kira awala *m*ana
rue e haraie mai *m*ala hu*n*e ana mui qaro*n*oisuli saada,
kire si teuri, E kaa malisi ike uri emi ke tolipuri ana

walana God, hunie asu*n*e ana mu leu ni *n*eu*n*eu.
3 Aena *n*eena, maeni esiku, omu ke lio hunie hiu *m*ane
amolu kire ko unu haaoaire oto, na kire honu oto ana
Lioa na ani saiola*n*a, hunie emelu ke qaora hunie
4 palo*n*a ie. Tae iemelu melu ke io susu oto ani
5 are*n*ai*n*e, na ani palolana mei wala. Na mei wala
na e lai diaṅa nana ahutana *m*ala hu*n*e: oto kire si lio
hilisia Stephen, ini e honu oto ani hiwalaimoli*n*e na
ana Lioa Maai, na a Philip, na a Prokorus, na a
Nikanor, na a Timon, na a Parmenas, na a Nikolus *n*a
6 proselut ni Antiokia: oto kire kosi neire i naona mu
hurulaa: oto kire are*n*ai ma*n*o *n*e kire kosi qaora ana
nimada.
7 Na walana God esi peipeine oto; na mui qaaro*n*oisuli e lai hu*n*e oto liutaa ana kire idumire kau i
Jerusalem; na muini hu*n*e ana mu priest e *m*aesie
hiwalaimoli*n*e *n*eena.
8 Na a Stephen e honu oto ana nii*n*e na ana saka*n*a
9 esi da mu anoa na mui tolimaa i matolana *m*ala. Tae
mu heluini e uraana nume ni ruru sailana ana mu
Libertin, na mu Kurene, na mu Alexandria, na ana
muini urei Kilikia na i Asia, kire si taelai ko weiteu
10 peia Stephen. Na kire kaa saka ike ni ure honosie
11 saenanau*n*e na Lioa e ereere kau peie. *N*e kire
si haananau peli ana *n*aeta mu helui *m*ane huni teuri
keu, Iemelu melu ro*n*oa *m*ane ie e suluie mu wala
12 tauteu hunia Moses, na hunia God. Na kire kosi
hurosie *m*ala na mui ratoni*m*ane na mu haausuli, kire
si isitaa hunie, kosi helesie oto, na ko lai tolea saana
13 pulita kira leilei, kire si haauresie muini ko unu
haaoaie eroero, ko teuri, A *m*ane ie kaa moumou ike
ani unulana mu wala hahie leu maai ie na hahie mu
14 haatola*n*a; ana melu ro*n*oa oto ana e unue uri a
Jesus ie ini ni Nasaret kei deu tekelainie leu ie,
15 na kei deu aopa ana mu tolaha a Moses e aehota
hunikie. Oto ahutana muini e ioio kau ana pulita
kira leilei e leesie maana mala uri maana *n*a
angel.

7

1 Oto a naohai priest esi teuri, Rao e urine taane?
2 Oto kosi teuri,
Maeni esiku na maeni amaku, omu ke qaro*n*o kau.
A God ini e manikulue e haatai keu hunia amakaelu
a Abraham, maholo e io oto i Mesopotamia, oto i
3 naena maholo e io oto i Haran, esi teuri hunie, Oke
hoalai oto *m*aanie hanue ioe, na *m*aanie alei ini ioe,
na oke luu taau ana hanuena nekei haatainie oto
4 hunio. *N*e esi isitaa oto *m*aanie i henue mu Kaldaea,
esi lai io i Haran; na ana amana e mae oto hailuu-
lana esi lae oto *m*aanie ileune tai laona hanue ienini,
5 *n*e omu ko ooo oto ana ana maholo ie: tae kaa niie
ike hunie *n*a leu ni hele hu oto, haike oto, kaa leu oto
oo mala huni uriurite talana aena: tae qo*n*ilana oto
uri ke niie oto hunie huni kei hele hu oto ana, na
hunie mui kalena lou i purine, na ana maholona kaa
6 too kalena oto. Na a God e ere urini, uri mui kalena
ke io ni awataa ana *n*a hanue aopa, na uri kire kei
hoosire huni esu*n*e, na kei teu*n*einire e hai ta*n*alai
7 helisi oto. Na mu apoloa *n*eena kire ke asu ni hoo*n*a
hunire, ineu neke leire oto, ola a God ko unue: oto i
purine mu olana kire ke isitaa oto, na kei palopaloau
8 ilalona leu ie. Na e hai niie hunie haalu*n*e ana
ahatolimaa*n*a: oto a Abraham esi haahutaa Isaak
urine, na ahatolimaalana e lae oto ana walune *n*a
di*n*e; na a Isaak e haahutaa Jakob, na a Jakob e
9 haahutaa kira aena komu awala *m*ana rue. Na kira
aena komu *n*eena e lio i *n*aei maa hunia Joseph *n*e
kire si haaholi*n*einie i Misraim; tae a God oto peie,
10 *n*e esi haaurie oto *m*aanie taena *n*a mu siohaa*n*a i*n*eie,
na e niie hunie huni ke lai saka na ke lai saenanau
oto i naona Pharaoh inemauri i Misraim; oto esi
qaoa huni ke governor oto hahie i Misraim na hahie
11 ahutana nume i*n*eie. Oto hiolo*n*a e tolea ahutana
hanue i Misraim na i Kanaan, pei siohaa*n*a paine: na
12 mu amakaelu kaa lio tooana ike *n*a mei *n*eula. Na a
Jakob e ro*n*oa tatarohaie ana mu *n*eula hai Misraim,

13 oto esi holai usu*n*einie mu amakaelu hao. Na ruana
*n*a maai lae*n*a oto a Joseph esi haatai oto hunie mu
esine; na a Pharaoh esi manataine oto mu tekihana
14 Joseph. Oto a Joseph esi usu*n*ei taau, ko haraie mai
a Jakob a amana, na ahutana mui tekihana, ikire e
15 hiu awalai ini *m*ana lime. Oto *n*ea Jakob esi lae hai
Misraim; na kosi mae oto, i*n*eie na mu amakaelu
16 noone lou; na tolalana mu rae ada tai Shekem, na
neilada esi lae ilalona kiliqeune a Abraham e holie
kau ana mu tooha silver ana mui kalena Emor i
17 Shekem. Tae maholo oto qo*n*i ko karai too oto, a
God e haalu oto ana hunia Abraham, *n*e *m*ala esi
18 *m*aera na kire kosi hu*n*e oto i Misraim, lae hulaana
*n*aeta inemauri aopa e taelai i·Misraim, na i*n*eii *n*eena
19 kaa manataine ike a Joseph. Na i*n*eii oto e haamo-
taahie *m*ala ikie, na e haaletehie mu amakaelu, uri
hunie kire ke nei asie mu kaleda uri *m*ane kire mauri.
20 Oto ana maholona a Moses esi hute, na liohaana e la
otoi lo diana; *n*e kire si sa*n*onie i numa amana e olu
21 warowaro oto. Oto maholo nei asilana e lae oto, *n*e
kalena Pharaoh *n*a keni esi tolea oto, kosi sa*n*onie oto
22 huni kalena. Na haausulilana a Moses e lae oto
isulie ahutana mu saenanau*n*e mu Misraim; na e
23 saka oto ana walana na ana helelana. Oto maholo
mu helisi i*n*eie kosi neie oto e hai awala, *n*e neisae*n*a
esi hane i saena uri ke maakalie mu esine *n*eena mu
24 kalena Israel. Na e leesie tau*n*einilana *n*aeta ini
hikada e lae *n*e esi ure honosie e suu ola hunie ini sio-
haana e tataala *n*eena, e horoie oto ini ni· Misraim:
25 ana e unue oto uri mu esine e manatainie oto uri a
God ko niie haauri*n*e hunire ana nimana *n*eena; tae
26 kire kaa manatainie ike. Oto di*n*e i hahona e hei
haatai lou hunire ana kire ko weiteu, na e daudeu
huni ke haaureruru alihoi ada, ko teuri, Alei inoni,
iomu mu *m*aasine oto; *n*a taa ni omu ko deu tataa-
27 lasiomu heiliu ana? Oto ini e dau tataalasie auhenue
i*n*eie esi sikileinie taau, peie mei wala uri, Atei ni e
28 qaoo uri oke alaha na oke leilei emi ie? Uri o sare
horo maeaku oto mala o horo maeana kau ini ni
29 Misraim i nonola? Oto a Moses e tahi aena me wala

na, esi lai io ni awataa ana hanue i Midian, na e
30 haahutaa e ro *m*ela *m*ane ileune. Na e hai awalai
helisi e saro ma*n*o oto, *n*e angel esi haatai hunie
ilaona hanue sala ana toloi henue i Sinai, ana esoeso-
31 hai du*n*e ana da*n*o. Na a Moses e leesie oto *n*e esi
pa*n*atainie meola e leesie *n*eena: na e nao susuhie
wau huni lio letea *n*e walana God esi loho mai, uri,
32 Ineu a God mu amamu, God a Abraham, na God a
Isaak, na God a Jakob. Na a Moses e arieriri oto,
33 na e kaa sare da uri ke lio letea oto. Oto a Lord esi
teuri hunie, Oke luhe asie hoo hahi ae *m*aanie
aemune; ana leu oko ure ana *n*eena leu maai otona.
34 Nou tohu*n*ei leesie oto siohaa*n*a *m*ala ineu ikire i
Misraim *n*eena na nou ro*n*oa oto awasirahe*n*a ikire,
na nou siho oto ie uri huni leure: *n*e oto ie oke lae
35 kau mei, noko usu*n*einio oto hai Misraim. A Moses
ie kire sareinie kau, peie me wala uri, Atei ni e qaoo
uri oke alaha na oke leilei? i*n*eii oto ni *n*eena a God
e usu*n*einie huni ke alaha oto na ke hanuire peie
36 nimana angel e haatai keu hunie ana da*n*o. A *m*ane
ie e naoda taau ana e qaoa oto mu anoa na mu
tolimaa i Misraim, na i Esi Nonoroa, na i henue sala
37 e hai awalai helisi oto. I*n*eii oto taataa a Moses
*n*eena e unue hunie mu kalena Israel e teuri, A God
kei taea oto *n*a prophet namiu uraana mu esimiu ini
38 mala oto ineu. I*n*eii oto *n*eena e oo peie Soihaadai*n*e
ilalona hanue sala peia angel *n*eena e ere kau hunie
ile*n*ine tolona Sinai, pa peie mu amakaelu: na e hele-
39 sie mu wala maumeuri huni niileni oto hunikie: tae
mu amakaelu oto e kaa sare tolaana, tae kire sikileinie
40 oto *m*aanire, kire si eliu i saeda hai Misraim, peie mei
wala uri hunia Aaron, Oke qaoa mu God namami
hunie kire ke laelae tai naomami: ana a Moses ie e
nao namami keu urei Misraim, kolu kaa manataine
41 oto *n*a mei taa e tolea. Oto kire si qaoa *n*a kalei keu
ana mu di*n*e na, kire si tolea oto mai *n*a unu*n*e hunie
nunui ola *n*eena, kire si ileileni*m*ae hahie leu talana
42 nimada. Tae a God e aliu oto, na e toliasire oto
hunie kire ke palopaloa taena *n*a ola hu*n*e tai salo;
mala usulana e lae oto ana book mui prophet uri,

Uri omu unuunu tane i sieku ana mu ola kire
hunui na ani unu*n*e
E hai awalai helisi oto i henue sala, omu numa
Israel *n*eena ?
43 Na iomu omu sulue nume susulu a Molok,
Na hoi heu a Rephan god *n*eena,
Mu nunui ola *n*eena omu taloa kau huni qouruuru
hunii :
Na neke luu omu oto poo wau ana Babulon.
44 Nume susulu ni unu haaoai*n*e e oo kau peie mu
amakaelu i henue sala, mala ini *n*eena e ere hunia
Moses e haatola kau uri ke qaoa oto isulie mei sape e
45 leesie kau *n*eena. Na mu amakaelu noone lou isulire
e tolea oto kau peia Joshua, ana kire hele susulie
toolada mu apoloa aopa, a God e sikileinire oto
*m*aanie i naona mu amakaelu ; lae hulaana oto qo*n*ina
46 David ; na i*n*eii *n*eena e saka oto i naona God na e
haatohu oto huni ke lio tooana *n*a leu ni ioio nana
47 God a Jakob. Tae a Solomon e tohue *n*a nume nana.
48 Tae peenie Ini e liutaa saa roroa io ike ana mu leu
talahuliana ninimana mu inoni ; mala oto *n*a prophet
e teuri keu,
49 Naunekume ni alaha ineu oto tai salo,
Na uriurite ineu oto walamalau :
*N*e nume uritaa ni omu ke tohue nakue ? ola a
Lord e unue :
Wa *n*eitei leu nekei mamalo ana ?
50 Uri nimeku keu kaa asuie waluola ie ma*n*oma*n*o ?
51 Aleini, luemiu e rara oto, na kire kaa ahatolimaa
ana saemiu na ali*n*emiu, omu ko talei heukama onioni
honosia Lioa Maai ; mala mu amamiu keu, *n*e iomu
52 noone lou urine. *N*eitei ini ana mu prophet mu amamiu
e kaa tau*n*einie kau ? na kire saunie oto muini e holai
tarohainie kau laelana Ini odotai *n*eena ; *n*e omu neie
53 oto kira qeloa na kira horo *m*a*m*aki ana ; iomu oto
muini e helesie mu haatola*n*a ana mu angel e haatola
ani na oto omu kaa kinetainii ike.
54 Oto kire ro*n*oa muola ie, *n*e saeda kosi unuhire,
55 na kire si *n*a*n*a*n*adie nihoda hahie. Tae i*n*eie e lai
honu oto ana Lioa Maai, esi hehureie maana tai

le*n*i, na e leesie rara*n*ana God, na a Jesus ko ure i
56 qaloqalona God, *n*e esi teuri, Lio kau, noko leesie
salo ko euhora, na a Kale ni inoni ko ure oto i
57 qaloqalona God. Tae kire si mawa oto ana mei wala
paine, na kire hele honosie ali*n*ada, kire si meni
58 polahie oto peie taataa mei sae; na kire asie oto
*m*aanie hulume, kire si seunie ani heu: na muini
e unu haaoaie e asie hao mu tooni ikire i aena kele
59 saanau satana a Saul. *N*ea Stephen ie kire saunie
oto ani heu, kosi soisoia Lord ko teuri, Lord Jesus,
60 oke hele ana ma*n*oku. *N*e esi qouruuru iano, esi
soisoi ana mei wala paine uri, Lord, *m*ane o iiteinire
ani orahaa ie.

8

1 Oto e ere ma*n*o uri, esi maahu. Na a Saul e *m*ae-
*m*aesie maelana oto kau.
Oto tau*n*einilana Soihaadai*n*e i Jerusalem esi
aehota oto liutaa ana taataa di*n*e na; na kire mani
tata*n*a oto ana mu henue i Judea na i Samaria, tae
2 mu hurulaa haike. Na mu helui *m*ane e palopaloa
God e haitolia Stephen, na kosi taotakosie e aopa.
3 Tae a Saul e wailie Soihaadai*n*e, e talei lai sili oto
ana taena *n*a nume, e wai haadai ana mui *m*ane na
mui keni na e lai neire hai nume hoohoo.
4 Aena *n*eena muini ne e tata*n*a oto kire si laehie
5 mu henue ani houleinilana mei wala. Na a Philip
6 e siho hao ana hulume i Samaria, kosi laeli
wala hunire ana a Christ. Na *m*ala hu*n*e *n*eena ko
qaaro*n*o oto pei taataa mei sae ana muola a
Philip e unui, maholo kire roro*n*oa na kire leeleesie
7 mu tolimaa e qaoi. Ana kire isitaa oto *m*aanie
muini hu*n*e mu lioa *m*ada*m*ada ada pei ko ere ile*n*i
ana mei wala paine; na haaurilana muini hu*n*e e
8 rararasi kau, na muini e tou, e talei lae oto. Na
saediana*n*a paine ana hulume *n*eena.
9 Tae *n*aeta *m*ane oto sata*n*a a Simon, ini e holai
qaoa muola ni raomae*n*a kau ana hulume *n*eena, na
e haasireinie *m*ala ni Samaria, ani unulana uri *n*eie

10 oto ini alaha: na ahutada kire mani qaaro*n*oisulie
oto, mu alaha na muini *m*ei*m*ei *n*oone lou, peie mei
wala uri, A *m*ane ie sakahaana God *n*eena sailana uri
11 e liutaa. Na kire qaaro*n*oisulie oto, aena ana e talei
haasireinire oto ure mai inao ana raomae*n*a i*n*eie.
12 Tae maholo kire hiwalaimoli ana a Philip e laelaeli-
wala ana tataroha diana ana alaha*n*a a God na ana
satana Jesus Christ, *n*e lotomaailada esi lae oto,
13 mu *m*ane na mu keni noone lou. Na *n*ea Simon
ie e hiwalaimoli noone lou: na i purine lotomaailana
esi io rarao peia Philip; na e keeleesie qaolana mu toli-
maa na mu nanama*n*a paine ko lae, *n*e saena esi puo oto.
14 Na mu hurulaa tai Jerusalem *n*eena e ro*n*oa oto uri
mu Samaria e helesie oto walana God, *n*e kire si
15 usu*n*einia Peter na a John hai saada: na kererue lae
hao *n*e kererue si eieitanai talada, uri huni kire ke
16 helesia Lioa Maai: ana e kaa siho ue ile*n*ine *n*aini
hikada: tae lotomaailada e lae mola ilaona satana
17 Lord Jesus. Oto kererue kosi neie nimadarue i
18 hahoda, *n*e kire si helesie oto Lioa Maai. *N*e a
Simon e leesie oto uri niilana Lioa Maai e lae ana
neilana nimana ro hurulaa *n*eena, *n*e esi haatainie
19 mu tooha adarue, ko teuri, Moro ke hei niie saka*n*a ie
hunieu lou, uri noko neie nimeku i hahona *n*aini, na
20 i*n*eie oto kei helesia Lioa Maai. Tae a Peter e teuri
hunie, Oke hahuei eia oto na mu tooha silver ioe lou
*n*eena, ana o unue kau uri oke akaurisie niilana God
21 ani tooha. O kaa manatainie ike *n*a maholo wa *n*a leu
ana me wala ienini: ana saemu kaa diana ike i naona
22 God. Aena *n*eena oke onisae oto *m*aanie mei tataa-
la*n*a ioe ie, na oke haatohu ana Lord, uri huni
23 neisaeasilana ohe mei neisae*n*a i saemu *n*eena. Ana
nou lai losaaio oto uri oke neie oto puluiola e aha,
24 na walo ni hoo nana tataala*n*a. Oto a Simon e
alamie e teuri, Moro ke aitanaia Lord nakue, *m*ane
da na muola moro unui *n*eena e too oto aku.
25 Na ikererue unu haaoaie ma*n*o oto peie ladolana
walana God, *n*e kererue kosi oli lou tai Jerusalem,
na ko laeli wala ana tataroha diana huni mu hulume
hu*n*e ikire mui Samaria.

26 Tae angel a Lord e ere hunia Philip e teuri,
Taelai, oke lae taau takoie tala ko lai Gaza urei
27 Jerusalem: hanuena hanue sala oto. Oto e taelai esi
lae taau: na liokau, *n*aeta *m*ane ni Ethiopia, *n*a
eunuk e alaha paine horana Kandake, qin ikire mu
Ethiopia, na e alaha hahie dianahaana muola i*n*eie,
28 e lae kau tai Jerusalem hunie palo*n*a maai; na
i*n*eie ie ko oli oto na e tae ile*n*ine kata i*n*eie, ko
29 sasaia prophet Isaia. Na Lioa e teuri keu hunia
Philip uri, Oke nao susuhie oto, oke hakusie oto kata
30 ie. Oto a Philip e huru i saana na e ro*n*oa ko sasaia
Isaia *n*a prophet, na kosi teuri, Saemu e taha
31 tane ana muola oko sasaii ne? Oto i*n*eie uri, Kei taha
uritaa, ana *n*aini oto kaa naoku hunii? Oto esi
32 haatohu ana Philip huni ke tahelai kererue ke io. Na
pooni usuusu e sasaie na e urini uri,

Tolalana oto mala *n*a sheep hunie leu ni hunuilana;
Na mala na kalei sheep kaa *n*u oto i naona ini
ko oloa ihune,
*N*e urine lou kaa rokasie ike *n*idune:
33 Kire taasie oto leilana oto ana haa*m*ai*m*eialana:
Atei kei roroa ladoa qau*n*e i*n*eie?
Ana taasilana ma*n*ona e lae oto *m*aanie walumalau.

34 Oto eunuk esi alamia Philip, kosi teuri, Kau noko
haatohu emu, a prophet ko tete urine oalana atei?
35 uri oalana maraana, wa oalana *n*aini aopa? Oto a
Philip esi tahanie *n*idune, na kosi aehota ana me
usuusu ie, ko laeliwala hunie ana tataroha diana ana
36 Jesus. Na maholo kererue laelae taau kererue si lai
wete ana mei wei; oto eunuk kosi teuri, Lokau,
mei wei oto; *n*a mei taa oto e ape honosie lotomaai-
38 leku? Oto e unue kata ke ure oto: na kererue mani
siho toli hao laona mei wei *n*eena, *n*ea Philip na *n*ea
39 eunuk lou, *n*e esi lotomaai ana. Na maholo kererue
tahelai taau *m*aanie mei wei *n*eena, Lioa a Lord esi
leua Philip; na a eunuk kaa kerehe oto lou, ana e
40 laehie laehana oto pei ileni*m*ae*n*a. Tae lio odoilana
a Philip esi lae oto i Asotus: na ko laelaehie ma*n*o
mu hulume ani laeli wala hunire ana tataroha diana,
lae hulaana e saro hule oto hai Kaisareia.

9

1 Tae a Saul, e saro manolie oto walaana na horo
mamakine hahie mui qaaronoisuli a Lord, na kosi lae
2 saana naohai priest, na ko haatohue mu usuusu ana
hunie i Damaskus nana mu nume ni ruru, uri hunie
ke hoosie na muini e luluisulie tala neena, mu mane
wa mu keni, ana kei lio odoire taane, na ke tolera oto
3 tai Jerusalem. Oto isulie laehana, qaolana e lae kau
uri e susuhie oto i Damaskus na lauae rara urei leni
4 e tolani raa kalikelie oto. Oto e lai ladamai iano, na
e ronoa mei wala ko tete uri hunie, Saul, Saul, e ue
5 oko teuneinieu? Oto ineie uri, Atei ni ioe, Lord?
Oto ineie hunie, Ineu a Jesus keu oko teuneinieu ie:
6 tae oke taelai, oke lai sili tai hulume, na oto
unulana kei lae hunio ana muola leu i sape-
7 mu oto huni qaoi. Na muini ne e hakusie kau kire
ure mamanoto, kire ko ronoa awaawatana me olana
8 tae kire kaa leesie ike naini. Oto a Saul esi taelai
maanie i makana, na maana e hei taha lou tae kaa
lio tooana ike na meola; na kire hele ana nimana,
9 kire si tolea urine tai Damaskus. Na e olu heidine
e liue na e talei ulu oto, na e kaa nauneu wa ke
inuinu.
10 Na naeta qaaronoisuli oto i Damaskus, satana a
Ananias; na a Lord e waara hunie e teuri hunie,
11 Ananias. Oto ineie uri, Liokau, ineu, Lord. Oto a
Lord e teuri hunie, Taelai, oke lae hunie tala neena
satana uri, Tala odo, na oke dolosie naini satana a
Saul, mane ni Tarsus, wai numa Judas: ana lio kau,
12 ko arenai oto; na e leesie oto na mane satana a
Ananias ko lai sili taau, ko neie nimana i hahona, uri
13 huni ke hei lio lou. Tae a Ananias e alamie uri,
Lord, nou talei ronoa oto ana muini hune oalana mane
ie, ana mu ola tataala e lai hune mala na taa e talei
14 deui hunie muini maai ioe tai Jerusalem: na lou ileu
sakana ne ana uraana mu naohai priest huni ke hoosie
15 ahutana muini ko sasaie satamu. Tae a Lord e teuri
hunie, Oke hoalai oto: ana a mane ie kaokao nou lio

hunie oto, huni ke a*n*ainie sataku i naona mu apoloa
16 aopa na mu kale ni Israel lou : ana neke unue hunie
ana muola e lai hu*n*e uritaa *n*eii kei sapesalu eni
17 itehulaana sataku. Oto a Ananias e hoalai oto, na
e lai sili tai nume ; esi neie nimana ihahona, kosi
teuri, Saul, asiku, a Lord, a Jesus *n*eena e waara
hunio isulie tala o lae mai ana *n*eii e usu*n*einieu mei ;
hunie oke hei lio lou, na oke honu oto ana Lioa Maai.
18 Oto lauae mala mu unehaai ola e siki oto *m*aanie
maana, na esi hei lio lou ; oto e taelai na lotomaailana
19 esi lae oto ; na *n*eie esi *n*eu eni *n*eula oto kosi aailaa
oto.
Na e io kau *n*a mu helui heidi*n*e peie mui qaaro*n*oi-
20 suli ni Damaskus. Na lauae ana mui nume ni ruru
21 e houleinia Jesus uri *n*eia Kalena God. Na ahutana
muini e ro*n*oa *n*e saeda e talei puo oto, kire si teuri,
Ohe *n*eie *n*eena ini e talei suuheinie tai Jerusalem
muini e sasaie sata ie ? na e lae lou ileu hunie meola
ie uri huni ke hoosire na ke tolera oto tai naona mui
22 naohai priest. Tae a Saul e aailaa tarau, na e
haamolahie mu loonai*n*e mu Judea e io i Damaskus,
ani ladolana mu wala hunire uri *n*eie ie a Christ oto.
23 Oto mui di*n*e hu*n*e e haro ma*n*o oto, *n*e mui Judea
24 e mani wala oto hunie saunilana : tae a Saul e mana-
tainie oto atohuo*n*a ikire. Na kire kakakalie oto mu
maai para ana atowa na lou i rodo hunie saunilana
25 oto : tae mui qaaro*n*oisuli i*n*eie e heleana kau i rodo
kire si ohosie tahaunudara ana maai para, ko haa-
siholie oto ilalona lue.
26 Na e hule oto tai Jerusalem, esi deudeu huni ke
hata peie mui qaaro*n*oisuli : tae kire mauteinie oto,
ana kire kaa hiwalaimolie ike uri *n*eie *n*a qaaro*n*oisuli.
27 Tae a Barnabas e heleana kau, esi tolea taau saana
mu hurulaa, esi ladoa hunire ana e leesia Lord oto
isulie tala, na uri e ere kau hunie, na ana e awa*n*a*n*a
oto hai Damaskus ani laeliwala*n*a ana satana Jesus.
28 Na e ioio peire ko sisili weu na ko isisitaa taau, pei
29 ko awa*n*a*n*a oto ani laeliwala*n*a ana satana Lord : na
e ereere oto pei ko heitohea mu Judea e urei Grekia ;
30 tae kire daudeu uri kire ke saunie. Tae mui *m*aasine

e manatainie kau kire si tolea oto hai Kaisareia, na
usuneinilana esi lae lou i Tarsus.
31 Oto soihaadaine ana ahutana hanue i Judea na
i Galilea na i Samaria e io oto ani henuelamana na
sapeilana e laelae oto; na e laelae ani haamaune ana
a Lord na ani haasusune ana Lioa Maai ne esi pei-
peine taau.
32 Oto qaolana e lae urini, uri maholo a Peter e
laelaehie taena na leu, esi lae lou hao saana muini
33 maai ko oo i Luda. Na e lio odoie naeta mane ileune
satana a Aeneas, e talei eno e walu helisi oto ilenine
34 hulitana; ana e rarasi oto. Oto a Peter kosi teuri
hunie, Aeneas, a Jesus Christ ko haaurio oto: taelai,
35 oke lulunie hulitemu. Oto esi tolani taelai oto. Na
ahutana muini e io oto i Luda na i Sharon e leesie
oto, ne kire si eliu oto isulia Lord.
36 Na naeta qaaronoisuli e oo i Jopa satana a Tabitha,
ere olisilana oto uri a Dorkas: ne a keni ienini e
honu oto ani palona diana na ana mu niine e daudeui.
37 Oto qaolana e lae ana mu dinena uri e mamaelaa
kau, esi mae oto: oto kire lotohie kau, kire si lae
38 neie i atohono tai leni ana nume. Na i Luda e
karainie oto i Jopa; oto mui qaaronoisuli maholo kire
ronoa uri a Peter ne ileune kire si usuneinie ro mane
saana, ko haatohu ana uri, Mane o haahiru oto oke
39 lae lauae mai saamelu. Oto a Peter e taelai ko
hekusirerue oto. Na e hule oto kire si tolea tai
atohono tai leni ana nume: na ahutana mu nao e
ure saana ko naranara, pei ko haatainie mu koat na
40 mu tooni a Dorkas e taurii maholo e oo peire. Tae
a Peter e panitorara mano i sinaha, ne esi pouruuru ko
arenai oto; na kosi eliu isulie rae ko teuri, Tabitha,
oke taelai. Oto ko lakatainie oto maana; na e leesia
41 Peter kosi io odoodo. Na ko susueinie nimana, kosi
taea oto; na ko soie mai muini maai pei mui nao
42 esi haatainie ko meuri oto. Na e houlei oto i ahutana
43 Jopa: na muini hune e hiwalaimoli ana Lord. Na
qaolana e lae urini, uri e Peter e oo i Jopa mu dine
hune saana naeta ini satana a Simon a asuesu ana
hinui poo.

10

1 Na *n*aeta *m*ane oto i Kaisarea, satana a Kornelius,
kenturion ana apani mae *n*eena sailana uri mae ni
2 Italia, *n*eie *n*a inoni odotai na ko haahaamau ana God
peie ahutana muini ana nume i*n*eie, na e niiniie
3 muola hu*n*e hunie *m*ala, na e area God onioni. Na
e lio tahairaa ana angel a God e waara mai ko lai
hule saana mala oto ana siwana *n*a maholoi sato
4 i atowa na ko teuri hunie, Kornelius. Na ko tootoo-
maie na ko meu oto, kosi teuri, *N*a taa ni Lord? Oto
i*n*eie uri, Are*n*ai*n*e na nii*n*e ioe e tahelai oto taau
5 i naona God hunie meola ni amasitoo*n*a ana. *N*e oto
ie oke usu*n*einie *n*a muini hai Jopa, huni haraia ola
6 a Simon, kire saie lou satana uri a Peter: *n*eie ko
io ni awataa saana a ola a Simon a asuesu ana hinui
7 poo, na nume i*n*eie hatarea asi. Oto maholo a angel
e ere hunie *n*eena e hoalai oto, *n*e kosi haraie mai ro
ini ana mu heiraretai i*n*eie, peie *n*aeta soldier *n*a
*m*ane odotai hikana muini e talei hekusie onioni;
8 na e ladoa *m*ano ahutana muola ie huniraelu esi
usu*n*einiraelu tai Jopa.
9 Oto di*n*e i hahona, maholo kiraelu ue isulie tala,
na ko susuhie oto i hulume *n*e a Peter e hanetaa tai
koluhaana nume huni are*n*ai*n*e, mala oto ana onona
10 *n*a maholoi sato; na esi hiolo oto, na ko sare *n*au:
na maholo kire ko haahaalie mu *n*eula *n*e esi waara
11 hunie; na ko leesie salo ko euhora, na *n*a me ola oto
ko siho hou mala oto nikei qana paine, kire ko
12 haaukue hai ano ani hai mei suusuui ola: na taena
*n*a poo ana walumalau ilalona na taena *n*a ola lou ko
13 a*n*oa*n*o i *m*akano na mu menu ni le*n*i. Oto mei wala
esi loho oto hunie uri, Taelai, Peter; oke hunui oto
14 oke ala amadi eni. Tae a Peter e teuri, Suuri, Lord;
ana nou kaa *n*au ue ana *n*a meola ke tauteu wa ke
15 *m*adaa. Oto ruana mei wala esi hei loho lou hunie
uri, *M*ane o sai teuteu ana *n*a meola a God e
16 haarerea oto. Na olune oto qaolana e lae urine: oto
lauae suluilana lou mei qana *n*eena tai le*n*i.

17 Na maholo saena Peter e talei puotainie oto uri *n*a
mei taa ni oto meolana leesilana e lae *n*eena, lio kau,
olu inine a Kornelius e usu*n*einiraelu keu kiraelu
kosi dodolosie oto numa Simon, na kosi ure oto i
18 para, na ko soisoi ko dodolosi uri a Simon, kire saie
lou satana uri a Peter, ko io ni awataa hai leune.
19 Na maholo a Peter ko loonainie me ola leesilana e
lae, *n*e Lioa esi unue hunie uri, Liokau, e olu *m*ane
20 ko heitaleo oto. Tae oke taelai, oke siho oto hou, oke
hakusiraelu, na *m*ane o neineisae rueruaa oto: ana
21 ineu nou usu*n*einiraelu mei. Oto a Peter esi lai hou
saana mu *m*aena, kosi teuri, Liokau, ineu oto ie molu
ko heitaleau oto: aena *n*a mei taa oto omu lae kau
22 mei? Oto kiraelu uri, A Kornelius *n*a *m*ane ken-
turion oto, inoni ko helehele odotai na ko haahaamau
ana God, na *m*ala ikire mu Judea ko meni unu
haaoaie oto, *n*e ahatahanilana e lae ana angel maai a
God uri hunie harailemu tai nume i*n*eie, na huni
23 ro*n*olana mui wala amu. Oto esi soi raelu tai nume
ko tekuhiraelu oto.
Oto haidi*n*e i haho ko taelai oto na kiraelu ko
meni isitaa oto, na mu heluini ana mu *m*aasine i
24 Jopa e hakusie oto. Oto di*n*e lou i haho kire kosi
sili tai Kaisareia. Na a Kornelius ko maohire oto
e haraie oto mai mu tekihana na mu helui malahune
25 e oo karaini. *N*e maholo qaolana e lae uri a Peter
e lai sili tae, a Kornelius ko odoie oto, ko lai ladamai
26 i aena, ko pouruuru honosie. Tae a Peter e taea
27 oto, ko teuri, Taelai; ineu noone lou *n*a inoni. Na
kererue ko meni ereere oto *n*e esi lai sili weu, na
28 kosi lio tooana muini hu*n*e e ruru: *n*e esi teuri
hunire, Iomu noone omu manatainie ana kire ere
ana taena *n*aini ana mui Judea *m*ane hakusie wa
*m*ane lae saana *n*aini e uraana *n*a komu aopa: tae
*n*ea God e haatainie aku uri *m*ane nou saie *n*aini
29 uri *n*a inoni teuteu wa e *m*adaa: aena *n*eena nou
lae oto mai nou kaa haitohe ike ana omu haraieu
mei. Hoe noko dodolosi oto amiu ana *n*a mei taa
30 omu haraieu mei? Oto a Kornelius esi teuri, E
hai heidi*n*e oto, lae hula ana maholoi sato ienini,

nou are*n*ai keu i nume ineu ana siwana *n*a maholoi
sato; na liokau, *n*a *m*ane e ure i naoku e tooni
31 eni tooni e huhurerea, na kosi teuri, Kornelius, kire
ro*n*oa oto are*n*ai*n*e ioe, na kire amasitoo oto ana
32 mu nii*n*e ioe, i naona God. Aena *n*eena oke hai-
usu*n*ei hai Jopa, na oke haraie mai a Simon siemu,
kire saie lou satana uri a Peter; *n*eii ko io ni
awataa oto i numa Simon a asuesu ana hinui
33 keu, oto hatarea asi. *N*e nou tolani heiusu*n*ei siemu;
na o qao diana ana o lae oto mai. Hoe ahutamelu
melu meni ruru oto ie i naona God, huni ro*n*olana
34 taena *n*aola a Lord e haatolaio ani. Oto a Peter
e tahanie *n*idune, ko teuri,
Toohu nou lai lio saaie oto uri a God kaa lio huni
35 maa ike ana mu inoni; tae uri ana taena *n*a komu ini ko
36 haamau ana, na ko palopalo odotai, *n*e kei tekuhie oto.
Mei wala *n*eena usu*n*einilana e lae kau hunie mu ka-
lena Israel, ani houleinilana tataroha diana ana hanue-
lama ana a Jesus Christ (tae i*n*eie oto Lord hahie
37 taena *n*a ola)—*n*e tatarohaie ana meola na omu mana-
taie noone, tarohainilana e lae ana ahutana Judea, e
talaae i Galilea, i purine lotomaai a John e laeliwala
38 kau ana; oalana a Jesus ni Nasaret, ana a God e
suuhie oto ana Lioa Maai na ani nanama*n*a: ini
oto e walowaloliu ko palopalo diana, na ko haahaaurie
oto ahutana muini a qelu eroero e saka hunire;
39 ana a God oto peie. Na iemi ie emi ko unu
haaoaie ahutana *n*a moola e qaoqaoi i henue ikire
mui Judea, na lou i Jerusalem: na kire saunie oto,
40 kire aroroa ile*n*ine da*n*o. Tae a God e taea oto
ana olune *n*a haidi*n*e, na e niie uri huni ke haadai
41 oto, na kaa hunie ahutana *m*ala, tae hunie muini
ni unu haaoaie, muinine a God e lio hilisire oto
inao, huni emi otona, emi *n*eu*n*eu na emi inuinu
peie, maholo e taelai oto *m*aanie muini e mae oto.
42 Na e haatolaiemi huni laeliwala*n*a hunie *m*ala,
na huni unu haaoaie uri *n*eie oto ie a God e
haauresie huni ke leileie kira mauri na kira mae
43 oto. Na ahutana mui prophet ko meni unu
haaoaie oto, uri iteitana *n*aini ko hiwalaimoli

ana ne ke helesie oto saeasilana orahaa itehulaana
satana.
44 Ne maholo a Peter ko unuunue ue mu wala ie a
Lioa Maai esi siho oto hahie ahutana muini e ronoa
45 mei walana. Oto muini e uraana ahatolimaana, muini
ne kira hiwalaimoli neena e hakusia Peter kau, kire
ko panatainie, aena linisilana niilana Lioa Maai e lae
46 lou hahie mu apoloa aopa. Ana kire ronoa kire ko
47 ere aapani, na ko soi haamanikulua God. Oto a
Peter kosi alamire uri, Atei kei roroa saenie na mei
wei, uri mane lotomaailana muini ie e helesie oto
48 Lioa Maai mala oto ikie? Ne esi unue lotomaailada
kei lae ana satana Jesus Christ. Oto kire haatohu
ana uri ke io peire na mu helui heidine.

11

1 Oto mu hurulaa na mui maasine ko oo i Judea
e ronoa oto uri mu apoloa aopa e hele lou ana walana
2 God. Na maholo Peter e tahelai tai Jerusalem, ne
3 muini e uraana aha tolimaa ko ere haitohe peie, ko
teuri, O lai sili saana mala aha tolimaalada kaa lae
4 ike, na o nau oto peire. Tae a Peter kosi talaae, ko
5 unu tahanainie ko laladoa hunire uri, Nou oo hai
hulume hai Jopa ani arenaine: na ani maahu
qolena meola e waara oto mai hunieu, meola oto ko
siho hou, mala oto nikei qana paine kire ko haaukue
hai ano ani hai mei suusuui ola; na e lai hule noone
6 aku: ne nou toomaaie pei loonaine nou si leesie
taena na poo ana walumalau na mu ola loloa na
7 muola ko anoano na mu menu ni leni. Na nou ronoa
mei wala ko teuri hunieu, Taelai, Peter; oke hunui
8 oto oke ala amadi eni. Tae nou teuri keu, Suuri,
Lord: ana me ola ke tauteu wa ke madaa e kaa roroa
9 sili oto i wawaku. Tae ruana oto mei wala esi ala
urei leni uri, Me ola na a God e haarerea oto mane o
10 dau teuteu ana. Na olune oto qaolana e lae urine:
11 oto suluileni esi lae lou manomano tai leni. Na
liokau, lauae oto e olu mane e ure i maranume ana

nume melu oo ana, usu*n*einilada e lae kau sieku urei
12 Kaisareia. Na Lioa e unue hunieu uri neke hakusire
oto, na *m*ane nou talei lio hilisie *n*aini. Na mu
*m*aasine ie e ono *m*ane oto e hakusieu noone lou;
13 *n*e melu lai sili i numa *m*aena: *n*e ladolana huniemelu
ana e leesia angel e ure i nume i*n*eie, ko teuri, Oke
haiusu*n*ei hai Jopa ohia Simon, kire saie ruana *n*a
14 satana uri a Peter; na i*n*eii ke unui mu wala hunio,
na haaurilemu ke lae oto ani, ioe na ahutana nume
15 ioe lou. Na maholo oto nou talaai ere, *n*e Lioa Maai
esi siho oto i hahoda, mala oto i hahoka kau ana
16 aehotalana. *N*e nou si amasitoo ana walana Lord,
anae teuri keu, A John e lolotomaai noone ani wei;
17 tae lotomaailemiu kei lae oto ana Lioa Maai. Ana
oto a God e niie taataa nii*n*e *n*eena hunire mala e niie
oto huni kolu, maholo kolu hiwalaimoli oto ana a
Lord Jesus Christ, *n*e ineu nou ue uri neke haukama
18 honosia God? Oto kire ro*n*oa muola ienini, kire si
rohu oto, pei soi haamanikulua God, pei mei wala uri,
Rao a God e niie oto lou hunie mu apoloa aopa kire
ke onisae hunie mauri*n*e.
19 Oto muini ne tata*n*ainilada e lae kau itehulaana
tau*n*einilada e aehota ana a Stephen *n*eena kire si lai
hule i Phenikia, na i Kupros, na i Antiokia, kire ko
20 unuunue mei wala hunie mu Judea hahaiteli. Tae
*n*aeta mu heluini ada, mu Kupros na mu Kurene,
e hule i Antiokia na ko ereere peie mu Grekia lou,
21 ko laeliwala ana tataroha diana ana a Lord Jesus. Na
nimana Lord oto peire: na *m*ala hu*n*e kira hiwalai-
22 moli e aliu sulia Lord. Oto tataroha ada e hule i
eli*n*ana soihaadai*n*e tai Jerusalem: *n*e kire si usu*n*ei-
23 nia Barnabas ke lae hai Antiokia: na i*n*eie ie e lai
hule na e leesie niilana God *n*e esi saediana hahie; na
e haasusure ma*n*oma*n*o hunie kire ke rarao peia Lord
24 mala kire loonainie oto: ana *n*eie oto tohu*n*ei *m*ane
diana, na e honu oto ana Lioa Maai na ani hiwalai-
moli*n*e: na sapeilana *m*ala hu*n*e e lae hunia Lord.
25 Oto esi isitaa ko lae hai Tarsus huni heitalea Saul:
26 na e lio tooana oto, esi tolea tai Antiokia. Oto
qaolana e lae urini uri kererue loko oto *n*a taataa

halisi peie soihaadai*n*e, kererue ko haausulie *m*ala
hu*n*e; na sailana mu qaaro*n*oisuli uri mu Christian e
aehota noone i Antiokia.
27 Oto ana mu di*n*ena mui prophet e lae hao hai
28 Antiokia urei Jerusalem. Na *n*aeta ini ada satana a
Agabus e taelai, ko ere haaluelu ana Lioa uri hiolo*n*a
paine kei tolea ahutana walumalau: *n*e qaolana e lae
29 noone urine ana qo*n*ina Klaudius. Oto mui qaaro*n*oi-
suli mala e *m*adausie iteitana *n*aini ada e neisae
moutei oto huni haatola huni peilana mu *m*aa-
30 sine e oo oto tai Judea: *n*e kire si qaoa urine, na
haatola*n*ainileni ko lae hunie mui ratoni*m*ane ana
nimadarua Barnabas na a Saul.

12

1 Na mala oto ana maholona a Herod inemauri esi
susueinie nimana huni teu*n*einie *n*aeta mu heluini
2 ana soihaadai*n*e. Oto e saunia James asina John ani
3 naihi. Na e leesie uri e lae diana urine nana mu
Judea, *n*e esi deu ni helesie lou a Peter. Na mu di*n*e
4 *n*eena mu di*n*e ani bread lalemo. Na e helesie oto
esi lai neie i nume hoohoo, na e toliasie hunie hai
pulita ni soldier too hai ini huni kakakalie; ko unue
uri ke tola haadai ana hunie *m*ala i purine Rekelao*n*i.
5 *N*a kakalilana Peter e lae wai nume hoohoo: tae
6 soihaadai*n*e e area God onioni talana. Na maholo
oto a Herod e daudeu huni ke tola haadai ana, *n*e oto
ana taataa hairodo *n*eena a Peter e maahu i matolana
ro soldier, na hoosilana e lae kau ana ro ieli heu: na
kira kakali i mara nume ko kakakalie oto nume
7 hoohoo. Na liokau, angel a Lord e ure isulie, na
raraa e raa*n*ie oto nume hoohoo: oto esi hidelia
paraparaana Peter, ko haalioa ko teuri, Lauae, oke
taelai oto. Oto mu ieli heu ana *n*eena e takaluhe oto
8 *m*aanie nimana. Oto a angel e teuri hunie, Oke hoo
hahio oto, oke hoosie oto muola ni hoo hahie aemu.
Oto esi teurine. Oto kosi teuri hunie, Oke aluhio oto
9 ana tooni ioe, na oke ahe isulieu. Na e isitaa oto

ko ahe isulie; tae e kaa manatainie uri meolana
qaolana e lae ana a angel e walaimoli, tae e unue
10 uri e leesie meola e waara hunie. Na kererue lae
liutaana kakalihe tai nao na lou ana ruana, *n*e kererue
si hule ana maai para hau ko maa takoie hulume ; na
esi taha maraana hunirerue : na kererue isitaa taau
na ko liue taataa mei tala ; na lauae angel kosi hoalai
11 oto *m*aanie. Oto saena Peter e hei manola lou na kosi
teuri, Noko si losaaie walaimoli oto ie, uri a Lord e
usu*n*einie taau angel i*n*eie na e haaurieu oto *m*aanie
nimana Herod, na *m*aanie mu Judea ko meni
12 maohieu. Oto e loonainie oto esi lai numa Mary
nikana John kire saie ruana *n*a satana uri a Mark ;
13 *m*ala hu*n*e e ruru oto wai leune ko areare*n*ai. Na e
ikiiki oto ana maai para, na keni raorii satana a Roda
14 e lae huni ke qaaro*n*o. Na e ro*n*o saaie walana
Peter, tae e kaa tahanie maai para ana e saesaediana,
tae e huru taau, kosi unue uri a Peter e ure i maai
15 para. Oto kire si teuri hunie, Oko herohero. Tae ko
unu letea oto uri i*n*eie. Oto kire si unue uri, A
16 Angel i*n*eie ohe. Tae a Peter ko ikiiki ue : na kire
17 taha maa kire si leesie oto, na saeda e puo oto. Tae
e salo hahire ana nimana uri kire ke rohu, na esi
ladoa hunire ana a Lord e tola taha*n*ainie uritaa
*m*aanie nume hoohoo. Na esi teuri, Molu ke unue
muola ie hunia James na hunie mui *m*aasine. Oto
18 esi hoalai ko lae ana *n*a leu aopa. Oto e hoowa tae
na nikei kotaha oto paine saana mu soldier uri a
19 Peter oto e ue. Na a Herod e totola kau ohie tae e
kaa lio tooana ike, *n*e esi dodolosi ana kira kakakali,
na e unue oto uri haamaesilada ke lae oto. Na e
lai hai Kaisareia urei Jerusalem, kosi io oto hai
leune.
20 Na saena e wana oto hahie mu Tur na mu Sidon :
na kire mani ruru oto saana pei taataa mei sae, na
kire haarakoa Blastus ini hahie nume ni maahu a
inemauri, kire si haatohue hanuelama, aena ana
haa*n*aulana mu henue ikire e lae ana hanua inemauri.
21 Oto ana haidi*n*e kire topoa a Herod e tooni hahie ana
tooni mu inemauri, na e io iano ile*n*ine naunekume ni

22 alaha, esi tea hunire. Oto *m*ala ko meni awara uri,
23 Walana *n*a God, kaa walana ike *n*a inoni. Oto lauae
angel a Lord e saunie, ana e kaa haamanikulua God:
na *m*aa e huto ana, *n*e ma*n*ona esi suu.
24 Tae walana God ko peipeine oto na ko aailaa
oto.
25 Na a Barnabas na a Saul e oli oto urei Jerusalem
maholo kererue haama*n*oa oto palo*n*a ikererue, na ko
tolea oadarue a John kire saie ruana *n*a satana uri a
Mark.

13

1 Na oto i Antiokia ana soihaadai*n*e hai leune *n*aeta
mui prophet na mu haausuli, a Barnabas, na a
Simeon sailana uri a Niger, na a Lukius ini ni
Kurene, na a Manaen kire sa*n*onie kau peia Herod a
2 Tetrark, na a Saul. Na maholo kire palopaloa Lord
peie olo *n*au*n*e, *n*e Lioa Maai esi teuri, Omu ke opaa
Barnabas nakue kererue a Saul hunie mei palo*n*a nou
3 soi rerue kau hunie. Na kire oloolo *n*au pei are*n*ai*n*e
kire si neie nimada hahirerue kire kosi usu*n*einirerue
taau.
4 Oto ana Lioa Maai ko usu*n*einirerue, *n*e kererue
kosi siho toli hai Selukia; na urei leune ko atoholo
5 oto wai Kupros. Na kererue io oto i Kupros ko
houleinie walana God ana mu nume ni ruru ikire mu
Judea: na a John Mark e hakusi rerue ko raretaini-
6 rerue. Na kererue laehie oto ahutana mu henue lai
hule i Paphos, *n*e kererue si lio tooana *n*aeta magos,
*n*a prophet eroero e uraana mu Judea, na satana a
7 Bar-Jesus; na i*n*eie ie e oo peia Governor, a Sergius
8 Paulus, *n*a *m*ane saenanau. Na i*n*eie ie e haraie
mai a Barnabas na a Saul, na e daudeu huni ro*n*oa
walana God. Tae a Elumas magos *n*eena (ana ere
olisilana satana urine) ko ato honosirerue, ko deudeu
9 huni weinia Governor *m*aanie hiwalaimoli*n*e. Tae a
Saul, sailana lou ana a Paul, e honu oto ana Lioa
10 Maai kosi toomaaie, ko teuri, *M*aena, oko la otoi honu
oto ana taena *n*a ero*n*a na ana taena *n*a tataala*n*a, a

kalena a qelu eroero, oko deu maeloo*n*a oto hunie
taena *n*a ola odotai, uri o saa moumoutei ani haa*m*ai-
11 lue mu tala odoodo a Lord? Na liokau ie, nimana
Lord oto ihahomu, na oke ulu oto, o saa leesie lou
sato na *n*a maholo oto ke liu. Oto e tolani waha
hahie pei rodohono; na ko tola hailiu ko heitalea
12 *n*aini ke hele ana nimana. Oto a governor e leesie
meola qaolana e lae *n*eena esi hiwalaimoli oto, ana
ane*n*a e daue oto itehulaana maai haausuli*n*e a Lord.
13 Oto kira Paul e tae i Paphos, na arapuu*n*e kosi lae
i Perga pooni leu i Pamphulia: na a John e hoalai
14 keu *m*aanire ko oli lou tai Jerusalem. Tae kire taelai
i Perga ko laehie mu henue; na kosi lai aratoto i
Antiokia pooni leu i Pisidia; na kire kosi lai sili i
15 nume ni ruru ana di*n*e sabbath, na kosi io iano. Na
sailana mu haatola*n*a na mu prophet e haro lae ma*n*o
*n*e kira alaha hahie nume ni ruru ko usu*n*einie *n*a
muini saadarue, pei mei wala uri, Ro *m*ane mu
*m*aasine, ana moro manataine mei wala ni eitanai*n*e
16 nana *m*ala, *n*e moro ke unue oto. Oto a Paul e taelai,
kosi sasalo hahire ana nimana ko teuri,
Aleini mu Israel, na iomu lou kira mauteinia God,
17 omu ke qaaro*n*o kau. God *m*ala ie mu Israel e lio
hilisie mu amaka, na e tahelainie *m*ala maholo kire io
ni deu*n*e i henue i Misraim, na e naoda taau *m*aanie
18 ani nime susuei. Na mala e hai awalai helisi e
19 haarakora kau laona hanue sala. Na e suheinie oto
e hiu komu ni inoni i henue i Kanaan, *n*e esi
haadora ana hanue ikire hunie hanue hu nada, *n*a
20 maholo oto mala e hai ta*n*alai helisi *m*ana lime; na
*m*ano urine esi niie kira leilei hunire lae hulaana a
21 Samuel prophet. Na poo purine kire si sukaa *n*a
inemauri: na a God e niia Saul kalena Kish hunire,
*n*eii e uraana komu a Benjamin, *n*a maholo oto mala
22 e hai awalai helisi. Na e taasie oto esi haauresia
David hunie inemauri ikire; na e unu haaoaie, ko
teuri, Nou lai lio tooana a David kalena Jesse, *n*a
*m*ane oto isulie saeku, na ke qaoi oto *n*a moola
23 saeku eni deuleni. Na isulie oto qo*n*i *n*ea God esi
tolea nana Israel Ini haauri, a Jesus monena, uraana

24 mui weuwana a *m*ane ie; na a John e holai laeliwala
honosie naona ana lotomaai ani onisae hunie ahutana
25 *m*ala mu Israel. Na ana a John ko haama*n*oa oto lael-
ana esi teuri keu, *N*e iomu ko unueu uri *n*a taa? Nou
kaa i*n*eie ike. Tae liokau, *n*aini oto ko poo puriku, na
nou kaa malisi oto ni luhesie hoo hahi ae *m*aanie aena.
26 Maeni esiku, muini e hute ana komu a Abraham, na
muini lou hikemiu ko meuteinia God, *n*e usu*n*eilana
27 me wala ni meurihe ie e lae oto huniomu. Ana muini
ko io i Jerusalem, na mu alaha ikire, ana kire kaa saie
ike, wa kire ke saie walana mui prophet saileni ko
talei laelae susue di*n*e sabbath, *n*e kire si haaoaie oto
28 ana lei mae*n*a ana e lae. Na kire kaa lio odoie oto oo
*n*a meola huni seunilana hahie, tae kire haatohu ana
29 Pilate uri seunilana ke lae oto. Na kire haaoaie
ma*n*o moola usuleni e lae kau oalana, kire si ohosie
30 oto *m*aanie da*n*o, na neilana esi lae laona kiliqeu. Tae
31 a God e taelie oto *m*aanie muini e mae oto; na
leesilana e lae mu di*n*e hu*n*e ana muini e hanetaa kau
peie tai Jerusalem urei Galilea, muini ne ko unu
32 haaoaie oto ie hunie *m*ala. Na emi ko ladoa namiu
tataroha diana ana qo*n*ite qo*n*ilana e lae kau hunie
33 mu amaka, ana uri a God e haaoaie oto hunie mu
kaleka, ana e taelia Jesus oto; mala usulana e lae
lou ana ruana *n*a psalm uri, Ioe Kaleku, nou haahutao
34 oto i siiri. Na ana e taelie oto *m*aanie muini e mae
oto, na ana e saa hei oli lou huni kesu*n*e, *n*e esi ere
uri keu, Neke niie taau hunio muola maai a David e
saa molahii oto oo.
35 Aena ko teuri lou ana *n*aeta psalm uri, O saa toliaa
36 ini maai ioe ke leesie kasu*n*e. Ana a David e asu oto
nana qau*n*e i*n*eie isulie loonai*n*e a God *n*e esi
maahu; na aorilana e lae saana mu amana, na e
37 leesie kasu*n*e; tae ini a God e taelie oto e kaa lio
38 ma*n*ine ike kasu*n*e. Alei inoni maeni esiku, omu ke
manataine oto leu ie, uri laeliwala*n*a oto ie huniomu
39 ana saeasilana mu orahaa itehulaana a *m*ane ie: na
haaodohilana iteitana *n*aini ko hiwalaimoli ko lae
itehulaana ana taena *n*a ola, haaodohilemiu saa lae
40 ike ani itehulaana mu haatola*n*a a Moses. *N*e omu

ke lio talamiu *m*ane da na meolana unulana e lae ana
mui prophet e too oto amiu uri,
41 Omu ke lio kau kira haiheileledi, na omu ke
pa*n*atainie, na omu kesi eia oto;
Ana noko esuie mei palo*n*a ana qo*n*imiu,
Mei palo*n*a na omu saa roroa hiwalaimoli ike ana,
ana *n*aini ke unu ladohainie huniomu.
42 Na kire isitaa oto kire kosi haatohu oto uri unulana
43 mui wala ie ke lae hunire ana di*n*e sabbath úe mai.
Na *m*ala e haro isitaa oto *m*aanie nume ni ruru, *n*e
muini hu*n*e ana mui Judea na ana mu proselut ko
haahaamau e luluisulia Paul na Barnabas: na kererue
kosi ereere hunire, ko teu rarahire uri kire ke raururu
oto peie nii*n*e a God.
44 Oto di*n*e sabbath lou isulie tatahana oto huni ahutana
45 hulume ke ruru oto huni ro*n*olana walana God. Tae
mu Judea e leesie *m*ala hu*n*e, *n*e saeda esi honu
eni lio i*n*aeimaa*n*a, kire kosi heitohea muola a Paul
46 e unui peie kire ko ere tauteu. Tae a Paul na a
Barnabas kosi awa*n*a*n*a ko teuri, E saa molahie oto
uri unulana walana God ke holai lae oto huniomu.
Tae ana omu sikileinie oto *m*aaniomu, *n*e omu kosi
leilei omu uri omu kaa adona ike maurihe hu, *n*e
47 lio kau, mere ko saro oto takoie mu apoloa aopa. Ana
a Lord e haatolaimere urine, uri,
Nou haauresio oto hunie light nana mu apoloa
aopa,
Huni oke nei meuri*n*e oto lai hulaana *n*e*n*edena
walumalau.
48 Oto mu apoloa aopa e ro*n*o urine, kire si saesaediana,
pei soihaamanikulua walana God: na muini neilada e
49 lae oto hunie maurihe hu e hiwalaimoli oto. Na
50 walana Lord e aailaa oto ana ahutana hanuena. Tae
mu Judea e tau rarahie maeni keni toro ko haahaamau
peie mu naohai *m*ane hahie huilume, kire si da kire
ke tau*n*einia Paul na a Barnabas, na kire asirerue
51 oto *m*aanie taitelihana hanue ikire. Tae kererue
tatainie oto hahire *m*akano loho e rarao kau ana aeda,
52 kire si lai aratoto tai Ikonium. Na mui qaaro*n*oisuli
e honu oto ana ileni*m*ae*n*a na ana Lioa Maai.

14

1 Oto qaolana e lae urine i Ikonium uri kererue mani
lai sili ana nume ni ruru ikire mu Judea, na kererue
ereere kau lai hulaana *m*ala hu*n*e muini ni Judea
2 na muini ni Grekia e hiwalaimoli oto. Tae mu Judea
muini ne kaa hiwalaimoli e tau rarahie saena mu
apoloa aopa, na e qaora kire ke sae tataala hunie mui
3 *m*aasine. Aena *n*eena kererue oo tewa wai leune ko
awa*n*a*n*a ilalo ana a Lord, na i*n*eie oto ko unu
haaoaie mu wala e nii oto, ko maaie oto uri qaolana
4 mui tolimaa na mu anoa ke lae ana nimada. Tae
opalana oto *m*ala hu*n*e i hulume; na eta muini e
loko peie mu Judea, na eta muini peie mu hurulaa.
5 Na mu apoloa aopa na mu Judea peie lou mu alaha
ikire e taelai oto huni teu*n*einilada na huni seunire
6 ani heu, *n*e kererue manatainie oto, na ko tehi
oto hunie mu hulume i Lukaonia, i Lustra na i
7 Derbe, na lou hunie mu henue kalikelie: na kererue
si laeliwala ana tataroha diana hai leune.
8 Na *n*aeta *m*ane e io i Lustra, aena e loloku oto, e
talei loku oto ure iana nikana oto mai, e kaa laelae
9 hailiu oto oo. I*n*eie ie e ro*n*oa Paul ko ereere: na
i*n*eie oto e toomaie na e leesie hiwalaimoli*n*e ana e
10 adona haaurilana oto, oto esi teuri ana me wala paine
uri, Taelai odoodo ana aemu. Oto kosi pola ile*n*i
11 ko laelae hailiu oto. Na *m*ala hu*n*e e leesie meola
a Paul e qaoa, kire si tahelainie walada ko teuri mala
Lukaonia, Mu god e siho oto mai saakaelu kire nei
12 inoni oto. Na kire harainia Barnabas ana a Dis, na
13 a Paul ana a Hermes, ana laeliwala*n*a *n*e ana. Na
priest a Dis i naona hanue, e tolea mai mu keu na
mu takai da*n*o huni rorodara, na e sare unu ola
14 saadarue peie *m*ala hu*n*e. Tae mu hurulaa a Paul
na a Barnabas e ro*n*oa *n*e kererue ko hakasie mu
tooni ikererue, kererue ko pola tai matolana *m*ala
15 hu*n*e, peie me wala paine uri, Maeni *m*ane, e ue omu
ko tete urine? Iemere noone ro inoni e taataa mei
tolaha amerei na amolu, na mere ko tarohaie tataroha

diana huniomu, uri omu ke aliu oto *m*aanie mu
ola qeuqeuaa ienini isulia God ini ko meuri, a
haahola oto ile*n*i na iano na asi na walutana *n*a
16 ola ani : na ana mui qeu*n*e e ma*n*o kau e maaie
hunie taena *n*a komu ni inoni kire ke laelae isulie mu
17 tala ikire. Tae e kaa toliasie ike uri meola ni unu
haaoaie ke suuri, ana e palopalo diana, na e niie mai
urei le*n*i nemiu mu nemo na mu warowaro ni *n*eula,
ko haama*n*oa oto saemiu ani *n*eula na ani saediana.
18 Na kererue ere urine na ko karai rahe oto *n*e
kererue kosi ereana *m*ala hu*n*e uri kire ke suuri
unuunu ola saadarue.
19 Tae mu Judea e lae hule wai leune urei Antiokia na
i Ikonium : na kire aitanaie *m*ala hu*n*e kire si seunia
Paul ani heu, kire kosi okea tae *m*aanie hulume,
20 ana kire unue uri e mae oto. Tae mu qaaro*n*oi-
suli e ure kalie na kosi taelai oto, na ko hei lae lou
i hulume: oto di*n*e i hahona esi isitaa taau, peia
21 Barnabas ko lai Derbe. Na kererue laeliwala oto ana
tararoha diana ana hulume *n*eena, na qaolana mu
qaaro*n*oisuli hu*n*e e haro lae oto, *n*e kererue si oli lou
hai Lustra na i Ikonium na i Antiokia, ko haasusue
22 saena mui qaaro*n*oisuli, ani eitanailada uri kire ke io
susu oto ana hiwalaimoli*n*e, na uri leu i sapeka oto
huni sili*n*e ana alaha*n*a a God ani sapesalu*n*e hu*n*e.
23 Na kererue neie oto mu rato ni *m*ane nada ana taena
*n*a soihaadai*n*e, na kererue are*n*ai oto peie olo*n*au*n*e
*n*e kererue si susueinire hunia Lord kire hiwalaimoli
24 keu ana. Na kererue laehie mu henue i Pisidia
25 kererue kosi arapuu i Pamphulia. Na kererue unue
mei wala i Perga kererue si siho toli hai Atalia ;
26 na kererue atoholo urei leune ko lai Antiokia,
maailada e lae kau wai leune hunie nii*n*e a God hunie
27 mei palo*n*a kererue si kele haama*n*oa *n*eena. Na
kererue hule oto, kererue kosi lokoa soihaadai*n*e, na
kosi unu ladohainie taena *n*a ola God e qaoi adarue,
na ana e tahanie maa ani hiwalaimoli*n*e nana mu
28 apoloa aopa. Na kererue io oto peie mu qaaro*n*oisuli
maholo kaa oorue.

15

1 Na *n*aeta mu heluini e lae hao urei Judea ko
haausulie mui *m*aasine uri, Ana oto aha tolimaalamiu
kaa lae isulie tolahana Moses, *n*e haaurilemiu saa lae
2 ike oto oo. Na a Paul na a Barnabas e haitohera
oto e aopa na e looloonainie peire, *n*e haauresilana
a Paul na a Barnabas esi lae, na *n*aeta mu heluini
lou ada, uri kire ke lae tai Jerusalem saana mu
hurulaa na mu rato ni *m*ane ana me ola kire ko
3 heitale*n*ainie ie. Na soihaadai*n*e e tolera taau urine
na kire kosi lae i matolana Phenikia na i Samaria,
ko tola taha*n*ainie oto aliu*n*e ni sae ikire mu apoloa
aopa: na kire si da ahutana mu *m*aasine ke saesae-
4 diana itehulaana. Na kire hule oto tai Jerusalem,
*n*e takuhilada esi lae ana soihaadai*n*e na ana mu
hurulaa na mu rato ni *m*ane, na ladolana oto taena
5 *n*a ola a God e qaoi oto ada. Tae *n*aeta mu heluini
e hiwalaimoli tae kire uraana tolaha ikire mu Pharise
kire taelai kire si teuri, Leu i sapeda oto huni aha
tolimaalada kei lae, na ere hunire kire ke kinetainie
mu haatola*n*a a Moses.
6 Na mu hurulaa na mu rato ni *m*ane e loko oto uri
7 huni loohie me olana. Na kire haro looloonainie
na e tewa oto, oto *n*ea Peter esi taelai, ko teuri
hunire,
Maeni esiku, omu manatainie oto uri a God e lio
hunie oto waite amiu, uri mu apoloa aopa ke ro*n*oa
mei wala ana tataroha diana oto ana wawaku ie, uri
8 huni hiwalaimoli*n*e. Na *n*ea God oto, ini e mana-
tainie oto mu sae e unu haaoaire oto, ana e niie oto
Lioa Maai nada mala e niie oto nakaelu; na oto kaa
9 qao aopara ike *m*aanikolu, tae e haarerea saeda oto ani
10 hiwalaimoli. Hoe ana e urine e ue omu ko malaa-
ho*n*a ana God, uri huni neilana tori i luana mui
qaaro*n*oisuli, na mu amaka kaa sai neie ike wa ikie
11 lou? Tae kie ko hiwalaimoli oto uri haaurilaka kei
lae itehulaana niilana God, oto mala ikire noone lou.
12 Na ahutana *m*ala hu*n*e e mani rohu oto; na kire
ko qaaro*n*oisulie oto a Barnabas na a Paul ko unu

13 ladohainie oto mu tolimaa na mu anoa a God e
qaoi oto itehulaadarue saana mu apoloa aopa. Na
kererue saro ere ma*n*o kau, a James ko si alamire,
ko teuri,
14 Maeni esiku, omu ke qaaro*n*oisulieu keu: *n*ea
Simeon e unu ladohainie oto ana a God e holai
maatolie mu apoloa aopa, uri huni suluie oto *n*a *m*ala
15 ada hunie satana. Na walana mu prophet ko unue
oto taataa me olana; mala usulana e lae kau,
16 Ma*n*o urine neke oli oto mai,
Na neke hei tohue lou nume susulu a David e
aoho kau;
Na neke hei tohue lou i huli numena,
Na neke hei haauresie lou:
17 Uri hunie muini ue ana mu inoni ke haitalea Lord,
Na ahutana mu apoloa aopa lou, sailana sataku e
lae ada,
18 Ola a Lord ko unue, ini ko tola taha*n*ainie oto muola
ie ana aehotalana walumalau urei oto mai.
19 Aena *n*eena noko lei oto, uri *m*ane kie kotaahie
20 muini ana mu apoloa aopa ko eliu sulia God; tae
uri kie kei haatolaire oto uri kire ke kinetainire oto
*m*aanie muola haa*m*adaa ana mu nunui ola ni
palopaloi, na *m*aanie oto masi*n*e, na *m*aanie muola
21 kire roro mae ani na *m*aanie apu. Ana ure ana mu
qeu*n*e oto holai nao a Moses e manatainie oto muini
ko laeliwala oalana ana taena *n*a huilume, na sailana
ko talei laelae ana mui nume ni ruru susue di*n*e
sabbath.
22 Oto mu hurulaa na mu rato ni *m*ane e loonainie
oto peie ahutana soihaadai*n*e, uri huni lio hunie *n*a
muini hikada na huni usu*n*einilada hai Antiokia
peia Paul na a Barnabas; a Judas oto sailana ana
a Barsabas, na a Silas, mu naohai *m*ane ana mu
23 *m*aasine: na usuusu oto i nimada uri, Mu hurulaa
na mu rato ni *m*ane mu *m*aasine oto hunie mu
*m*aasine ana mu apoloa aopa i Antiokia na i Suria
24 na i Kilikia, kei deidiana namiu: Ana emi ro*n*oa
oto uri *n*a eta mu heluini e isitaa kau *m*aaniemi e
kotaahiomu eni wala, ko da saemiu ke rueruaa oto;

25 na emi kaa haatolaire ike ana *n*a meola; *n*e emi
loonainie oto, ana emi ruru pei taataa mei sae, uri
huni lio hunie mu *m*aena na huni usu*n*einilada taau
saamolu peia Barnabas na a Paul ro *m*ane maai iemi,
26 kererue kaa kinetainie ike maurihaada itehulaana
27 satana Lord ikie a Jesus Christ. *N*e iemi usu*n*einia
Judas na a Silas, na kererue noone ke unue lou
28 taataa meola na ana *n*iduderue. Ana a Lioa Maai
e loonainie oto na iemi noone lou, uri *m*ane neilana
ile*n*imiu ludaa e lai hie *m*aanie muola ie *n*aini saa
29 ere ike ani: uri huni kinetainiomu *m*aanie muola
kire unuunui saana mu nunui ola ni palopaloi,
na *m*aanie apu, na *m*aanie muola kire roro mae ani,
na *m*aanie masi*n*e; na oto omu ke kinetainiomu
*m*aanie waluola na *n*e kesi diana amiu. Omu ke io
sapemawa oto.
30 Oto toliasilada e lae oto *n*e kererue kosi lae hao hai
Antiokia; na kererue lokoa *m*ala hu*n*e kererue si niie
31 usuusu. Na kire saie oto kire si saesaediana hahie
32 mu wala ni haasusu *n*eena. Na a Judas na a Silas,
ana kererue lou ro prophet, kererue ko haasusue
mu *m*aasine ana mu wala hu*n*e na ko haadodoa
33 oto saeda. Na kererue saro io kau wai leune, *n*e
usu*n*einilada esi lae ana mu *m*aasine ana hanuelama
35 takoie muini e usu*n*einirerue kau taau. Tae a Paul
na a Barnabas e oo oto i Antiokia, ko haahaausuli
na ko laeliwala ana walana Lord, peie *n*aeta mu
heluini aopa lou.
36 Na mu helui heidi*n*e e haro ma*n*o *n*ea Paul esi
teuri keu hunia Barnabas, Kure ke alihoi oto ie huni
maatolie mu *m*aasine ana taena *n*a hulume kure
houleinie oto walana Lord ani, huni leesire uri kire
37 ue. Na saena Barnabas oto huni tolea oadarue
38 a John, kire saie lou ana a Mark. Tae a Paul e
unue uri kaa diana huni tolea peirerue ini e tahi
keu *m*aanirerue i Pamphulia na kaa hakusirerue kau
39 hunie mei palo*n*a. Oto haitohe*n*a paine e talaae
adarue, lai hulaana kererue mani opa hailiu
itehulaana, na a Barnabas e helesia Mark ko lai
40 atoholo oto i Kupros; tae a Paul e lio hunia

Silas, kosi isitaa taau, na mui *m*aasine e susueinire
41 oto hunie nii*n*e a Lord. Na e laehie mu henue i
Suria na i Kilikia ko ere haasusue mu soihaadai*n*e.

16

1 Na e lai arapuu lou i Derbe na i Lustra: na lio
kau, *n*aeta qaaro*n*oisuli ileune, satana a Timothy,
kalena keni ni Judea e hiwalaimoli; tae amana e urei
2 Grekia. Na mu *m*aasine e io i Lustra na i Ikonium
3 e mani unu haaoaie kau. Na a Paul e sare da uri
ke hakusie oto; oto e hele ana ko aha tolimaa ana
aena mu Judea e oo ana mu henuena: ana ahutada
4 kire mani saie oto uri amana e urei Grekia. Na
kererue laelaehie mu hulume, ko niniie mu haatola*n*a
*n*eena hunire huni kire ke kinetainii oto, muini ne
mu hurulaa na mu rato ni *m*ane i Jerusalem e neii
5 oto kau. Oto mu soihaadai*n*e e paipesi oto ana
hiwalaimoli*n*e, na ko peipeine oto isuli heidi*n*e.
6 Na kererue laelaehie mu hulume i henue i Phrugia
na i Galatia, tae erelada e lae oto ana Lioa Maai
7 *m*aanie unulana mei wala i Asia; na kererue hule
oto odohaana i Musia, kererue si deudeu ni lai sili
i Bithunia; tae Lioa a Jesus e kaa maairerue ike;
8 na kererue liue oto i Musia, kererue si lae hao hai
9 Troas. Na anoa e waara oto hunia Paul i rodo; *N*a
*m*ane ni Makedonia e ure, ko eitanaie, ko teuri, Oke
10 atoholo mai i Makedonia, oke pei emi keu. Na e
leesie oto me anoana *n*e melu si tolani deudeu oto
ni lai sili wei Makedonia, ani neisae*n*a oto uri a
God e haraiemi oto huni laeliwala hunire ana tataroha
diana.
11 Aena *n*eena taelai*n*e e lae urei Troas, *n*e emi
si lae hautaai oto i Samothrake, na di*n*e i hahona
arapuu*n*e e lae oto i Neapolis; na urei leune tai
12 Philippi, hulume ana hanue i Makedonia, *n*a kolonia:
na emi io oto *n*a mu helui heidi*n*e ana hulume *n*eena.
13 Na ana di*n*e sabbath emi isitaa oto poo taau ana
maai para i reune wai peine, emi unue kau uri *n*a

leu ni arenaine wai leune, emi si io iano, ne erena
14 esi lae hunie mu keni ko rururu ileune. Na naeta
keni satana a Ludia, ko haahaaholi eni sala noro,
e ura ana hulume i Thuatira, ko palopaloa God, e
qaaronoisuliemi: na a Lord e tahanie saena, huni
15 ke qarono diana ana muola a Paul e ununui. Na
maholo lotomaailana e lae oto, na lotomaailana aleini
ineie, ne esi eitanaiemi, ko teuri, Ana omu leieu oto
uri nou hiwalaimolia Lord oto, omu ke lai sili tai
nume ineu, omu ke io oto ana. Na e dau ramoramoa
huniemi.
16 Na qaolana e lae urini uri maholo emi lae hunie
leu ni arenai naeta keni haalu e odoiemi lioa ni
qoniqoni ola ne ana, na e tari ola hunehunaa hunie
17 mu alaha ineie ana qoniqoniolana. Ineie ie e
luluisuliemi kira Paul ko arai ko teuri, Muini ie ko
esu nana God ini e liutaa, kire kosi houleinie tala
18 ni haaurine huniomu. Na e talei tete urine mu
dine hune. Tae saena a Paul e la otoi hu kosi
eliu ko teuri hunia lioa uri, Noko haatolaio oto ana
satana Jesus Christ huni oke isitaa oto taau maanie.
Na e isitaa oto ana taataa maholoi satona.
19 Na mu alaha ineie e losaie oto uri kire saa hei
maohie lou tarieolana ikire ana e aia oto, kire si
tapolia Paul na a Silas, ko weinirerue tai heraiusine
20 i naona mu alaha, na ko tolerarue tai saana kira leilei,
kire si teuri, Ro mane ie ro mane ni Judea oto, na
21 ko hurosie huilume ikie oto e aopa, ko houleinie mu
tolaha kaa adoka oto huni helesileni wa huni lului-
22 sulileni, ana ikie mu Rome otona. Na mala hune
e mani taelai teinelu oto hahirerue: na kira leilei
e hakasie mu tooni ikererue maanirerue, na e unue
23 oto rapusilada ke lae ana mu maai dano. Na maai
repusilada hune e lae oto, kire si asirerue hai nume
hoohoo, ko haatolaia kakalihe uri ke hahuei hele
24 mautaa adarue: na ana me haatolana urine e lae
ana ne esi asirerue wai nume hoohoo oto wai ilalo
25 ana, na e hoosie aaedarue lakomainie hai dano. Na
e uri oto i upui rodo a Paul na a Silas e arearenai keu
ko kanakana hunia God, na muini hoosilada e lae e

26 qaaro*n*oisulirerue oto; na lauae nunu peine e nunu,
lai hulaana mu poopootai nume hoohoo e asuoloolo
oto: na lauae mu maa e mani taha oto; na mu
walo hoohoo e mani takaluhe oto *m*aanie ahutada.
27 Oto a kakalihe e lio oto, na e leesie mu maai nume
hoohoo e mani wawa oto, esi deresie naihi i*n*eie uri
ke haamaesie oto, ana e unue uri muini hoosilada
28 e lae e mani tahi oto. Tae a Paul e ere ana mei
wala paine ko teuri, *M*ane o dau aelasio oto: ana
29 ahutamelu taane ue. Oto e sukaa sine kosi pola
hou, na ko erieriri oto ani meu*n*e, ko lai ladamai
iano honosia Paul na a Silas, ko tolerarue tai sinaha
30 kosi teuri, Ro alaha ineu, *n*a mei taa ni neke qaoa,
31 huni haaurileku ke lae oto? Oto kererue si teuri,
Oke hiwalaimoliana Lord Jesus Christ, na haaurilemu
32 ke lae oto; ioe na ahutana aleiini ioe lou. Na kererue
unue walana Lord hunie, peie lou ahutana aleiini
33 i*n*eie. Na e tolerarue oto ana hai rodona ana taataa
maholoi satona, esi hodalie tahahuliana mu maai
repusilada; na lotomaailana e tolani lae oto, na
34 aleiini i*n*eie noone lou peie. Na e tolerarue tai
nume i*n*eie, kosi nii *n*eula adarue, peie ko ileileni*m*ae
oto hitoo, na ahutana aleiini i*n*eie noone peie, ana
e hiwalaimoli oto ana God.
35 Na maholo ko de*n*i oto, kira leilei e usu*n*einie
kira qauqesu, ko teuri, Oke luhesie ro *m*ane *n*eena.
36 Oto a *m*ane kakalihe ko hei unue lou mu wala
*n*eena saana Paul, ko teuri, Kira leilei e haatola
oto uri luhesilemiu ke lae oto; ana e urine moro
ke isitaa taau oto ie, moro ke lae oto ani henuelama.
37 Tae a Paul e teuri hunire, Kire rapusiemere i naona
*m*ala na leilamere kaa lae ike, na iemere oto ro *m*ane
ni Rome, na asilamere e lae oto i nume hoohoo; na
uri kire ko ohe asiemere lou ana e qala? haike na;
tae kire ke lae noone mai huni tola haadai amere.
38 Oto kira qauqesu e hei unue lou mui wala ie hunie
kira leilei: na kire mau oto ana kire ro*n*o oto uri
39 kererue ro *m*ane ni Rome; oto kererue lae mai ko
eitanai rerue; na kererue tola haadai oto adarue *n*e
kererue si eitanai rerue uri huni rerue ke hoalai

40 oto *m*aanie hulume ikire. Na kererue isitaa taau
*m*aanie nume hoohoo, kererue si lai sili saana Ludia:
na kererue leesie oto mu *m*aasine, na ko ere haasusure
*n*e kererue si hoalai oto.

17

1 Na kererue liue oto i Amphipolis na i Apolonia *n*e
arapu*n*e esi lae tai Thesalonika, na *n*a nume ni ruru
2 mu Judea wai leune: na a Paul, isulie tolahana oto,
e lai sili saada na e olu di*n*e sabbath e lalado wala
3 hunire ko haahaatainie mu usuusu, ko huehuesii na
ko peipei wala uri leu i sapena Christ huni ke sapesalu
oto, na ke taelai oto *m*aanie muini e mae oto; na uri
a Jesus ie, noko houleinie oto huniomu *n*eie oto a
4 Christ. Na eta mu heluini ada e *m*aesie oto, na
kire hata peia Paul na a Silas; na *m*ala hu*n*e oto
ana mu Grekia e haahaamau na muini e kele hu*n*e
5 hikana mu naohai keni. Tae mu Judea e lio i
*n*aei maa hunire, na kire tolea *n*a mu heluini tataala
ana mu inoni teuteu, na ko lokoa oto *m*ala hu*n*e, kosi
da huilume ke maolaola; na kire taelai hahie numa
Jason, kire daudeu huni tolaladarue taau saana *m*ala.
6 Na kire kaa lio tooadarue, tae wainilana Jason esi lae
na mu helui ini lou ana mu *m*aasine i naona mu
alaha hahie huilume, peie awara*n*a uri, Muini e
hirusie oto walumalau e hei hule noone lou ileu;
7 na a Jason e takuhire oto: na ahutada kire ko
meni qao aopa ana mu haatola*n*a a Kaisar, ana kire
8 ko unue uri *n*aeta inemauri oto aopa, a Jesus. Na
kire da mahuro oto ana *m*ala hu*n*e na ana mu alaha
9 hahie hulume maholo kire ro*n*oa mu olana. Na kire
suluie oto mu tooha honotana *m*aania Jason na
*m*aanie ahutana muini aopa, kire si toliasire oto.
10 Na mu *m*aasine e tolani usu*n*einie oto a Paul na
a Silas i rodo i Berea: na kererue hule oto ileune
*n*e sili*n*e esi lae tai nume ni ruru ikire mu Judea.
11 Na *m*ala ie manatada e diana *m*aanie mu Thesalonika,
ana kire hele oto ana mei wala ani sae madoro hunie,

na ni heitale wainiini isuli heidi*n*e ana mu usuusu,
12 uri muola na e urine oto wa haike. Aena *n*eena
muini hu*n*e e hiwalaimoli ada; na muini e kele hu*n*e
lou ana mu keni toro ni Grekia na ana mu *m*ane.
13 Tae maholo mu Judea i Thesalonika e manataine
oto uri houleinilana walana God e lae ana Paul i
Berea lou, kire si lae lou ileune, ko kotahie na ko
14 da mahuro oto ana *m*ala hu*n*e. Oto ana e urine
mu *m*aasine e tolani usu*n*einia Paul taau uri ke lae
molai one: tae a Silas na a Timotheus e io ue ileune.
15 Oto muini e naona Paul e tolea oto i Athens: na
e unue walana hunire uri a Silas na a Timotheus
ke lae lauae saana, *n*e kire si elihoi oto.
16 Na maholo a Paul e io loosirerue kau i Athens,
saena esi unuhie ana e leesie huilume e talei honu oto
17 ana mu nunui ola ni pałopaloi. Oto esi lalado wala
wai nume ni ruru peie mu Judea na muini e haahaa-
mau, na lou i heraiusi*n*e suli heidi*n*e peie muini e
18 odoie ileune. Na mu heluini ana maai haausuli*n*e
ikire mu Epikurus na ana Stoe e odoie. Na *n*a
muini e teuri, *N*a mei taa ni a talei ereere ie ko sare
unue na? na *n*a muini uri, Ohe ko dada uri ke
houleinie mu lioa aopa: ana e laeliwala ana a Jesus
19 na ana taelai*n*e. Na kire heleana kire si tolea tai
lołata a Ares, ko teuri, Ohe melu ke manatainie maai
20 haausuli*n*e haalu ie oko laladoa otona. Ana oko
tolea mai mu ola e ro*n*o aopa i eli*n*amami: hoe melu
21 sare manatainie oto uri muola ie e ue. (Ana mu
Athens na mu awataa e io haawali wei leune e talei
iotainie oto mola unulana wa ro*n*olana *n*a meola
22 haalu.) Na a Paul e ure oto i denumana lolata a
Ares, esi teuri,
Maeni *m*ane mu Athens, nou la otoi leeleesiomu
uri omu ko kele palopalo hu*n*ehu*n*aa ana mu lioa.
23 Ana nou lai aweawe, pei leesilana muola omu ko
palopaloi, nou lai lio tooana ora ni unuunu kire
usuusu ile*n*ine uri, Oalana *n*aeta God kolu puotainie.
*N*e meola na omu ko palopaloa ani puo*n*a, ineu
24 noko houleinie huniomu ie. *N*ea God *n*eena e
haaholaa walumalau na taena *n*a ola ana, *n*eie oto

a Lord hahie ile*n*i na iano, na kaa io ike ani leu maai
25 talana ninimei inoni; wa kire ke raretainie lou ana
ninimei inoni, mala uri e sare tooana *n*a meola, ana
i*n*eie oto ko niie oto maurihe na ma*n*oi ola na taena
26 *n*a moola hunire ahutada; na e haaholaa taena *n*a
komu ni inoni talaae ana *n*a taataa ini huni ke iosie
ahutana mei *m*akano, na e loonai akau ana mu
maholoi helisi nada, na mu teitelihana hanue kire
27 ko oo oto ani; huni kire kei loohia God, uri huni
kakalo uluulu ohe hunie, na huni lio odoilana oto,
28 tae kaa haataulie iteitana *n*aini hikekaelu: ana kie
ko meumeuri, ko walowalo liu, ko oo oto ilalo ana;
mala mu heluini e supue kana amiu e unue uri,
29 Ikie lou muini e hutaana. Hoe ana ikie oto muini
e hutaana God, anai*n*e na kaa diana uri kie ke unue
uri manatana God e urihana oto *n*a gold wa *n*a
silver, wa *n*a hau, muola oto didileni ani lodosae*n*a
30 na ani manata*n*a mu inoni. Aena urinena a God
e ulu keu hahie mu maholoi puo*n*a *n*eena; tae oto
ie ko haatolaie taena *n*a mu inoni uri kire ke onisae
31 ana taena *n*a hanue: ana e neie qo*n*i oto uri huni
leie walumalau ani odotai*n*e ana ini *n*eena e neie
oto kau; na e niie tolimaa ana hunie taena *n*a inoni,
ana e taea lou *m*aanie muini e mae oto.
32 Na kire ro*n*oa taelai*n*e ana muini e mae oto *n*e
eta muini e haaero ana; tae eta muini aopa e teuri,
33 Melu ke qaaro*n*oisulio lou ana muola ienini. Oto
34 a Paul e isitaa oto urine urei matolada. Tae *n*a
mu helui *m*ane e hataainie oto, pei hiwalaimoli: na
a Dionusius noone peire, ini e uraana lolata a Ares,
na *n*aeta keni satana a Damaris, na *n*a mu heluini
lou peire.

18

1 Ma*n*o urine esi hoalai *m*aanie i Athens, kosi lai
2 hule oto i Korinth. Na e lai lio odoie *n*a *m*ane ni
Judea satana a Aqila, aena komu i*n*eie e urei Pontus,
esi kele lae mai urei Italia, peia hue i*n*eie a Priskila,
aena ana a Klaudius e unue walana kau uri ahutana

3 mu Judea ke hoalai oto *m*aanie i Rome: na e lae
saadarue; na ana kererue ko esuie taataa mei esu*n*e,
*n*e esi io oto saadarue na kiraelu meni esu oto; ana
4 kiraelu ko esuie oto mu nume susulu. Na e lalado
wala ana taena *n*a di*n*e sabbath wai nume ni ruru, ko
eieitanaie mu Judea na mu Grekia.
5 Tae a Silas na a Timotheus e lai hule oto hao
urei Makedonia, *n*e mei wala esi roroie saena Paul,
na ko unu haaoaie hunie mu Judea uri Jesus *n*ea
6 Christ oto. Na kire haukama honosie ko ere leledie
oto, *n*e esi tatainie tooni i*n*eie, ko teuri hunire,
Apumiu oto ile*n*ine qaumiu maraamiu; ineu nou
lai rerea na: urei maholona noko lae saana mu
7 apoloa aopa. Oto esi hoalai *m*aanie ileune, ko lai
sili wai numa *n*aeta *m*ane satana a Titus Justus,
ini e palopaloa God, na nume i*n*eie e io sulie nume
8 ni ruru. Na a Krispus naohai *m*ane hahie nume
ni ruru e hiwalaimoli ana God na ahutana aleiini
i*n*eie noone peie; na muini hu*n*e ana mu Korinth
e ro*n*o na e hiwalaimoli oto, na lotomaailada esi lae.
9 Na a Lord e ere hunia Paul i rodo ani anoa esi teuri,
*M*ane o maumeu, tae oke ereere oto, na *m*ane o
10 rourohu: ana ineu oto peio na *n*aini oto saa taelai
ike honosio huni ke dau aelaamu: ana *m*ala ineu e
11 hu*n*e ana hanue ie. Na e io oto wai leune *n*a halisi
peie ono warowaro, ko haahaausulire ana walana God.
12 Tae maholo oto a Galio e governor oto i Akaia,
*n*e mu Judea esi taelai honosia Paul pei taataa
mei sae, na e tolea tai naona leu ni leilei ko teuri,
13 A *m*ane ie ko eitanaie mu inoni uri huni palopalo
14 aopa ana God *m*aanie mu haatola*n*a. Na a Paul
e daudeu huni tahanie *n*idune, tae a Galio e teuri
hunie mu Judea, Ana mei tataala*n*a ni ie wa mei
palo*n*a aela haala noko qaaro*n*oisuliomu ana, alei
15 Judea; tae uri ana haitalelana mola mu wala na
mu sata na mu haatola*n*a iomu ko lae, *n*e iomu oto
omu ke neineisae ana maraamiu; ana ineu nou serei
16 leileie mu ola urinena. Oto ko peesire oto *m*aanie
17 leu ni leilei. Oto kire si meni helesia Sosthenes,
naohai *m*ane hahie nume ni ruru, ko seuseunie oto

i naona naunekume ni leilei. Tae a Galio oto kaa
poo tee ike ana mu olana.
18 Na a Paul e haro io oto mu di*n*e hu*n*e, *n*e esi ere
haama*n*o oto nana mui *m*aasine, na ko atoholo urei
leune tai Suria, na a Priskila na a Aqila e hakusie
oto; tae e oloa oto ihune i Kenkrea; ana e haahaalu
19 noone urine. Na kiraelu hule oto i Ephesus, na
e toli puri adarue wai leune: tae i*n*eie e lai sili wei
20 nume ni ruru, ko eieitanaie mu Judea. Na kire
haatohu ana uri ke io peire ke kele tewa, tae e kaa
21 alamainire ike; na e ere haama*n*o oto nada, peie
mei wala uri, Neke oli lou mei saamolu, ana saena
22 God ko urine, *n*e esi taelai oto i Ephesus. Na e
siho kau i one i Kaisareia, na ko hanetaa ko lai
23 paalahea Soihaadai*n*e, oto kosi lae hai Antiokia. Na
e io peire e kele tewa oto esi hei hoalai lou, ko
laelaehie mu hulume i henue i Galatia na i Phrugia
ko ere haamautaa ahutana mui qaaro*n*oisuli.
24 Na *n*aeta *m*ane ini ni Judea satana a Apolos, aena
komu i*n*eie urei Alexandria, *n*a *m*ane e sai wala,
e lae hai Ephesus; na e lai saka ana mu usuusu.
25 Na haausulilana ini ie e lae kau ana tala a Lord;
na ana saena e lai madoro *n*e esi unuunue *n*a muola
ana Jesus pei haahaausuli wainiini eni, tae e mana-
26 tainie mola lotomaai a John: na e aehota awa*n*ana
wai nume ni ruru. Na e Priskila na a Aqila e ro*n*oa
*n*e tolalana oto esi lae saadarue, huni unu ladohainie
27 diana tala a God hunie. Na saena oto uri ke atoholo
oto i Akaia, *n*e mu *m*aasine esi ere peipeie oto, kire si
usuusu hunie mui qaaro*n*oisuli kire ke takuhie: na e
hule oto esi peipei diana ana muini e hiwalaimoli
28 oto itehulaana nii*n*e: ana e ere haaolaa mu Judea i
naona *m*ala, ko unu taha*n*ainie oto ana mu usuusu
uri Jesus *n*ea oto a Christ.

19

1 Oto qaolana e lae urini uri maholo a Apolos *n*eii
ue i Korinth, a Paul e laelaehie oto mu henue i

tolo esi lae hai Ephesus, na e lai lio odoie *n*aeta mu
2 helui qaaro*n*oisuli na e teuri hunire, Omu helesia
Lioa Maai taane maholo lotomaailemiu e lae? Oto
kiraelu hunie, Haike na, melu kaa ro*n*oa ike uri
3 niilana Lioa Maai e lae oto. Oto i*n*eie uri, Loto-
maailemiu e lae hunie *n*a taa ni? Oto kiraelu uri,
4 Hunie lotomaai a John e ue. Oto a Paul uri, A
John e lolotomaai ani lotomaai*n*e ni onisae*n*a, ko
unue hunie *m*ala uri kire ke hiwalaimoli ana ini
5 ko lae mai i purine, *n*e uri a Jesus monena. Na
kire ro*n*o oto urine, *n*e lotomaailada esi lae ana
6 satana Lord Jesus. Na a Paul e neie nimana i
hahoda, na Lioa Maai esi siho oto ile*n*ide: na kire
si ereere ani ere*n*a haiaopai, pei ko ereere ni prophet
7 oto. Na ahutada kire urihana awalai *m*ane *m*ana
rue.
8 Na e lai sili tai nume ni ruru, ko awa*n*a*n*a oto
e olu warowaro, ko lalado wala na ko eieitanai oalana
9 muola ana alaha*n*a a God. Tae ana *n*a muini e sae
hau oto na kaa hiwalaimoli ike, ko ere tataalasie
Tala i naona *m*ala hu*n*e, *n*e esi hoalai oto *m*aanire,
ko hoara mui qaaro*n*oisuli ko lalado wala isuli heidi*n*e
10 wai nume ni skul a Turanus. Na e ro halisi e talei
urine oto; lai hulaana ahutana *m*ala e io i Asia e
ro*n*oa walana Lord, mu Judea na mu Grekia noone
11 lou. Na a God e qaoa mu anoa oto liutaa ana
12 nimana Paul: lai hulaana kire tolea mu sala ni lue
wa mu sala roro tooni *m*aanie i sapena hunie mui
maemaea, na mui maela esi eia oto *m*aanire, na mu
13 lioa tataala esi isitaa oto. Tae *n*a mu heluini ana
mu Judea ko talei walowaloliu muini ko totola
akalo e daudeu huni sasaie satana Lord Jesus
hahie muini mu lioa tataala ada, peie mei wala
uri, Noko totoleomu ana a Jesus ie a Paul ko
14 laeliwala ana. Na muini e tete urine hiu *m*ane
oto kalena a Skeva *n*a *m*ane ni Judea *n*a naohai
15 priest. Na lioa tataala e alamire ko teuri, Nou
manatainie taane a Jesus, na nou manatainie taane
16 a Paul; tae kiratei ni iomu ie? Oto a *m*aena
lioa tataala *n*e ana e polahire oto na e aailaa oto

*m*aanie ahutadarue, esi saka oto liutaadarue, lai
hulaana kererue tahi oto *ŋ*akule *m*aanie nume *n*eena
17 na mu halata e nei adarue. Na meolana e hou lilikeli
oto hunie ahutana muini e io i Ephesus, mu Judea
na mu Grekia noone lou ; na mau*n*e e mani deuraelu
ma*n*oma*n*o, na haamanikululana satana Lord Jesus
18 e lae oto. Na muini hu*n*e ana *m*ala e hiwalaimoli
e lae mai ko haahoue oto pei unulana palo*n*a ada.
19 Na muini e kele hu*n*e ana *m*ala e palopaloa muola
ni raomae*n*a e tarakonie oto mu book ikire, pei
unuleni oto i naona ahutana *m*ala : na kire idumie
mu haa oalani, kire si manatainie uri e lime awala
20 molai ola ani silver. *N*e walana God ko peipeine
urine ani saka*n*a na ko aailaa oto.
21 Na muola ie e haro ma*n*o oto *n*ea Paul esi
loonainie kau i saena uri maholo e laelaehie oto
mu henue i Makedonia na i Akaia *n*e kesi lae lou
i Jerusalem, ko teuri, Noko lae wai leune *n*e leu i
22 sapeku huni nesi leesie i Rome. Na e usu*n*einie
hai Makedonia ro *m*ane hikana muini e raretainie,
a Timotheus na a Erastus, *n*eie esi io haawali keu
i Asia.
23 Na oto ana maholona waiteu*n*e e kele paine e
24 talaae rara*n*ana Tala. Ana *n*aeta *m*ane satana a
Demetrius ini ko esu eni silver, ko da mu kele nume
maai a Artemis, na e haakaurisie muini esuesune
25 ani tarieola*n*a paine ; na esi lokora ahutada peie
muini lou e asuie muola urine, kosi teuri, Alei inoni,
omu manatainie uri tootoolakaelu oto ana asu*n*e
26 ienini. Na omu ko leesie pei ro*n*oa uri kaa i Ephesus
ike hahaiteli tae tatahana oto i ahutana Asia lou
*n*ea Paul ienini ko eitanaie na ko opaa *m*ala hu*n*e,
ko unue uri mu god *n*eena talana mu ninimei inoni
27 kaa ola ike : na mei maelaa otona ana kaa uri neisae
haa*m*a*m*atealana asu*n*e ikie ie ke lae mola hahaiteli ;
tae uri leledilana nume maai a Artemis god e liutaa
kei lae noone lou, na uri nei asilana kei lae *m*aanie
painahaana, na Asia na ahutana walumalau ko
28 palopaloa oto. Na kire ro*n*o urine saeda esi honu
eni saewasu*n*e, na ko tea oto uri, Artemis ola e saka

29 ikire mu Ephesus. Na huilume e honu oto ani
weiteu*n*e *n*eena: na kire mani huru oto pei taataa mei
sae tai theatron peia Gaius na a Aristarkus ro *m*ane ni
30 Makedonia e hakusia Paul kire tapolirerue kau. Na
saena a Paul oto huni ke lai sili wei saada, tae mui
31 qaaro*n*oisuli e kaa maaie ike. Na *n*aeta mu heluini lou
ana mu alaha i Asia mu malahune ko usu*n*einie
muini saana ko eitanaie uri ke suuri hala ni lae tai
32 theatron. Na ana e urinena muini ni e ere aopa
na muini ni e ere aopa: ana pulita e talei maolaola;
na eta poo ni inoni hu*n*e e kaa manataine ike uri
33 aena *n*a mei taa kire ruru. Na kire tola haadai ana
Alexander taau *m*aanie i matolana *m*ala hu*n*e, ola
mu Judea oto ko usueinie. Na *n*ea Alexander e
sasalo ana nimana ko sare ere haaodohie maraana
34 hunie *m*ala. Tae kire si losaie uri *n*eie *n*a *m*ane ni
Judea, *n*e ahutada pei taataa mei wala e uri ro
maholoi sato oto kire si meni tea oto uri, Artemis
35 ola e saka ikire mu Ephesus. Na a usuusu ana
hulume e ere haaolaa ma*n*o *m*ala hu*n*e, *n*e esi teuri,
Aleiini mu Ephesus, *N*eitei inoni kaa manatainie uri
hanue ikire mu Ephesus ko kakakalie nume maai
a Artemis ini e liutaa na nunui ola lou *n*eena e usu
36 mei *m*aania Dis? Hoe ana *n*aini oto saa haitohea
muola na, *n*e leu i sapemiu omu ke io *m*a*m*anoto, na
37 *m*ane omu rorahie iteitana *n*a meola. Ana omu tolea
mai ro *m*ane ie, na kererue kaa pelie ike mu nume
38 maai wa kererue ke ere leledia god ikie. Aena *n*eena
uri a Demetrius na kira asuesu lou peie e manatainie
*n*a meola *n*a ini e dau walana hunie ana, *n*e mu
di*n*e ni leilei taane, na mu governor taane: kire ke
39 haiqeloqelora hailiu. Tae ana omu ko loohie mu ola
aopa, *n*e unu luhesileni kei haro lae ana pulita ko
40 ruru. Ana maelaka taane ana ohe qelolana haipola*n*a
isiirini ie kei lae ile*n*ike, ana meola na kaa too
aena ike: na aena *n*eena e saa *m*adausi kolu oto
huni unu taha*n*ainie meolana *n*e ruru*n*e e lae itehu-
41 laana. Na e ere ma*n*o urine esi toliasie pulitaa e
ruru *n*eena.

20

1 Na maolaola*n*a *n*eena e haro ma*n*o, *n*ea Paul e
haraie mui qaaro*n*oisuli na e ere haasusure ma*n*o,
esi ere haama*n*o hunire kosi hoalai oto huni lae hai
2 Makedonia. Na e laelaehie mu hulume ana mu
henuena, na e ere haasusure ana mui wala hu*n*e,
3 *n*e arapuu*n*e esi lae tai Grekia. Na e olu waroware
e liue wai leune, na maholo oto mu Judea e ato
hunie ana e daudeu huni atoholo i Suria, *n*e esi
neisae moutei oto huni ke oli oto paro i Makedonia.
4 Na muini ie e hakusie kau hule i Asia a Sopater ini
ni Berea kalena Puros; na a Aristarkus na a
Sekundus hikana mu Thesalonika; na a Gaius ini
ni Derbe na a Timotheus; na a Tukikos na a
5 Trophimus ro ini ni Asia. Na muini ie e lae kau
6 wei nao na e maohiemi oto hai Troas. Na iemi emi
taelai oto i Philipi i purine mu di*n*e ani bread lalemo,
emi si hule ada tai Troas ana limana *n*a haidi*n*e;
na io*n*a e lae ileune e hiu heidi*n*e.
7 Oto ana etana *n*a di*n*e ani week emi loko oto huni
nisilana bread, na a Paul kosi ereere hunire, ana
saena oto huni ke taelai i hoowa; na e ereere tewa e
8 lai hule i upui rodo. Na mui light e hu*n*e ana mei
9 saohai nume emi ruru ana. Na *n*aeta saanau
satana a Eutukus e io kau i maana iroiro, na
maahu*n*e elisuu e hieie oto; na ana a Paul e haro
ereere tewa ue, oto maahu*n*e elisuu e hele toli*n*ie oto,
na esi domu oto hai ano *m*aanie olune *n*a mei saohai
10 nume, na kire si suluie tae na ko mae oto. Tae a
Paul e siho hou, esi aqa hahie, na ko akoie oto
peie mei wala uri, *M*ane omu seuseuniomu hahie;
11 ana maurihaana taane ue ana. Na e hei tahelai lou
ile*n*i, kosi nisie hoi bread na ko *n*eu oto, na e saro
ereere kau peire hulaana e waalie, *n*e esi hoalai oto
12 urine. Na kire tolea mai saanaune e mauri, na saeda
esi lai dodo hahie oto e aopa.
13 Tae iemi emi holai nao oto kau saana iola *n*e atoholo*n*a
esi lae oto i Asos, ana saemami oto huni haataelia

Paul tai leune: ana e qonie urine noone maraana, ana
14 saena oto huni ke lae ana aaena. Na e hule saamelu
i Asos, ne emi si haataelie oto, na arapuune kosi lae i
15 Mitulene. Na emi hei tae lou ileune, ne dine i
hahona emi si arapuu keu horana Kios; na dine
lou i hahona emi si nao susuhie oto i Samos; na dine
16 lou isulie emi hule oto tai Miletus. Ana a Paul
e nei sae moutei oto uri ke liue oto i Ephesus, uri
mane tewasie oto wai Asia; ana e rorahie oto laena
uri ke madau ohe neii ke hule tai Jerusalem hunie
haidine Pentekost.
17 Na e usuneinie na muini maanie i Miletus tai
Ephesus, ko haraie oto mu rato ni mane saana ana
18 soihaadaine. Na kire lai hule saana, esi teuri hunire,
Omu manatainie oto uri talaae ana haidine neena
nou holai tahelai tai Asia, nou oo uritaa kau peiomu
19 suli heidine, ani raretainilana Lord peie haamaimeia-
lana saeku manomano, na pei mei wei i maaku, na
pei malaahonalaku oto ana mu Judea e ato hunieu:
20 ana nou kaa sareinie houleinilana iteitana na meola
huniomu peilamiu ana, pei haausulilemiu oto i naona
21 mala, na oto hai nume iomu, ani unu haaoaine hunie
mu Judea na mu Grekia ana onisaena sulia God
na ana hiwalaimoline ana Lord ikie a Jesus Christ.
22 Na otoie, lio kau, noko lae oto i Jerusalem na
hoosilana saeku e lae oto, ani puotainilana muola
23 ke qaoau tai leune: tae peenie uri Lioa Maai ko
unu haaoaie nakue ana taena na hulume uri walo
ni hoona na muola ni sae huu ko io loosieu oto.
24 Tae nou kaa neisae ike ana maurihaaku uri e lai
hie wa uri neke saenie oto, tae uri neke haamanoa oto
laelaku na palona neena nou helesie kau ana Lord
Jesus, uri huni neke unu haaoaie tataroha diana
25 ana niilana God. Na otoie, lio kau, nou manataine
oto uri iomu ahutemiu nou laelae hailiu keu i
matolamiu pei laeliwala ana alahana ne omu saa
26 hei leesie lou maaku. Aena neena noko unu haaoaie
huniomu siiri ie uri nou lai rerea maanie apune taena
27 na inoni. Ana nou kaa sareinie ike houleinilana
28 huniomu ahutana mu loonaine a God. Omu ke lio

talamiu oto na talana lou ahutana pulita ni sheep,
ola a Lioa Maai e haauresiomu kira kakakali hahie,
huni haa*n*aulana soihaadai*n*e a God, e hanuie oto
29 kau ana tohu*n*ana apune. Nou manatainie oto uri
mu wolf horohoro kei sili wei matolamiu oto i puriku,
30 na kire saa amamasie ike pulitaa ni sheep; na eta
muini hikemiu kei hei taelai lou pei erelana muola
e lai *m*ailu, uri huni weinie mui qaaro*n*oisuli isulire.
31 Aena *n*eena omu ke kåkali lete, ani amasitoo*n*a ana e
olu helisi oto nou kaa rourohu ike ani ere haananau-
lana iteitana *n*aini i rodo na lou i atowa pei mei wei i
32 maaku. Na oto ie noko susueiniomu hunia God na
hunie mei wala ana niilana e saka oto huni hele
alaa amiu na huni niie huniomu omu ke hele hu
oto ana muola peie ahutana muini haamaailada e
33 lae kau. Nou kaa sae hanalie ike mu silver toolana
34 *n*aini aopa, wa mu gold i*n*eie wa mu tooni. Iomu
manataine maraamiu uri ro nimeku ie e raretainieu
ana taena *n*a muola nou la otoi sare tooani na e rare-
35 tainie lou *n*a muini peieu. Nou neie totohota huniomu
ana taena *n*a muola, uri omu ke asuesu noone urine
huni peilana muini e mamaelaa, na huni amasitoo
ana walana Lord Jesus ana *n*eie e ere tohune uri,
Ini ko niinii e lai dehi liutaana ini ko hele.
36 Na e ere ma*n*o urine esi qouruuru oto hai ano
37 ko are*n*ai peie ahutadaelu. Na ahutadaelu kire mani
*n*ara*n*ara hitoo, kiraelu ako i luana Paul, ko nono peie,
38 na saedaelu ko lai hie oto liutaa hahie mei wala
*n*eie e unuena uri kiraelu saa hei leesie lou maana.
Oto kiraelu si hekusie saana iola.

21

1 Oto qaolana e lae urini uri emi opa oto *m*aaniraelu,
*n*e emi lohe oto na ko ato odoodo *n*e arapuu*n*e esi lae
i Kos, na di*n*e i hahona lou i Rhodes, na lou i Patara
2 urei leune: na emi lai lio tooana *n*a iola ko atoato
tai Phenikia, *n*e emi ni ae laona *n*e taelai*n*e esi
3 lae. Na i Kupros e haro manumenu oto huniemi,

*n*e emi esi liu meumeuli ana ko lai ato oto tai Suria,
kosi lai one wai Tur: ana iola ke sa*n*ileinie mu ludaa
4 hai leune. Na emi lai lio odoie oto mui qaaro*n*oisuli
emi si io e hiu heidi*n*e wai leune: na ikire ienini
kire ere hunia Paul ana Lioa uri *m*ane tahelai tai
5 Jerusalem. Oto qaolana e lae urini uri mu di*n*e
e ahu oto *n*e emi si hoalai oto ko hei laelae lou;
na ahutada oto pei mu hue ikire na mu kaleda e
hakusiemi taau lai hulaana emi hule poo paro ana
hulume: na emi pouruuru oto hai one ko are*n*ai oto,
6 ko haama*n*oa ere*n*a huniemi heiliu; na iemi emi
ni ae oto laona iola, tae ikiraelu si oli lou saadaelu.
7 Na atoholo*n*a urei Tur e haro ma*n*o oto amami
*n*e emi si arapuu oto i Ptolemais; na emi hele nime
peie mui *m*aasine emi si io peiraelu *n*a taataa haidi*n*e.
8 Oto di*n*e i hahona emi si hei hoalai lou, na arapuu*n*e
esi lae tai Kaisareia: na emi sili i numa Philip ini
e tarohainie tataroha diana, *n*aini oto ana e hiu
9 *m*anena, na emi si io oto peie. Na a *m*ane ie e
hai keni kalena, mu raorii oto haliite, na kire ereere
10 ni prophet keu. Na emi io oto mu di*n*e hu*n*e wai
leune, oto *n*aeta prophet satana a Agabus e siho
11 mai urei Judea. Na e hei hule saamelu na ko da
roro tooni a Paul kosi hoosie nimana na aaena ana,
peie e teuri, Aitana oto mu Judea tai Jerusalem ke
hoosie lou a *m*aena roro tooni i*n*eie ie na kei qeloa oto
12 hunie mu apoloa aopa. Na emi ro*n*oa oto muola ie
*n*e iemi na muini lou ileune emi si eieitanaia Paul
13 huni ke suuri lae tai Jerusalem. Oto a Paul ko ala
uri, *N*a taa ni omu ko da, omu ko *n*ara*n*ara na ko da
saeku ke mamenamena urine? ana nou akau oto
na kaa uri huni hoosileku ke lae mola tae uri huni
neke mae oto tai Jerusalem itehulaana satana a Lord
14 Jesus. Na ana kaa alamainiemi ike *n*e emi si rohu
oto ko teuri, Mu ola saena Lord ani deuleni *n*e qaolani
ke lae oto.
15 Oto i purine mu di*n*ena emi si teulei oto, emi kosi
16 tahelai tai Jerusalem. Na *n*a mu heluini ana mu
qaaro*n*oisuli i Kaisareia e hakusi emi, kire ko tolea
*n*aeta qaaro*n*oisuli satana a Mnason ini ni Kupros,

e holai nei qaaro*n*oisuli oto inao, unulana e lae uri
huni emi ke lai io saana.
17 Na emi hule oto tai Jerusalem *n*e mu *m*aasine
18 e takuhiemi pei ileni*m*ae*n*a. Oto di*n*e isulie iemi na
a Paul iemi lai sili saana James; na ahutana mui
19 rato ni *m*ane e ruru koni wei leune. Oto e hele
nime peiraelu esi laladoa tootai ola na tootai ola ana
muolana a God e qaoi saana mu apoloa aopa ana
20 palo*n*a ana. Na kire ro*n*oa oto kire si soi haamani-
kulua God; peie kire si teuri hunie, Oko leesie oto
tohumu, *m*ane asimelu, uri mu molai inoni e lai
hu*n*e oto mala *n*a taa hikana mu Judea e hiwalaimoli
21 oto; na kire la otoi nei sae painasie mu haatola*n*a;
tae haaro*n*olada e lae oto amu uri oko haausulie
ahutana mu Judea ko oo saana mu apoloa aopa
uri kire ke tolipuri ana a Moses, ana unulana
hunire uri *m*ane kire aha tolimaa ana mu kaleda,
wa *m*ane kire laelae isulie mu tolaha e haanina oto.
22 Hoe, *n*a taa ni *n*eena? kire ke ro*n*oa taane ana o hule.
23 Aena *n*eena oke qaoa oto leu ie emi ko unue hunio:
E hai *m*ane oto amelu ileu e haahaalu kau ana *n*a
me ola; oke tolera taau oke haarereao tararuru peire,
24 na oke holi talada, uri huni kire ke oloa qaude: na
*m*ala ke mani saaie oto uri muola haaro*n*olada e lae
amu kaa walaimoli ike; tae uri ioe noone oko laelae
25 diana ani kinetainilana mu haatola*n*a. Tae emi usuusu
oto oalana muini ana mu apoloa aopa e hiwalaimoli,
emi leilei oto uri kire ke kinetainire *m*aanie muola
kire unui saana mu nunui ola ni palopaloi, na
*m*aanie apu, na *m*aanie mu ola kire roro mae ani,
26 na *m*aanie masi*n*e. Oto *n*ea Paul e tolera mu
*m*aena, na di*n*e i hahona ko haarereaa tararuru
peiraelu esi lai sili tai tolata maai, ani houleinie oto
uri mu di*n*e ni haarerea*n*a e ahu oto, lai hulaana
kire saro unue mu unu*n*e talana iteitana *n*a ini
ada.
27 Oto maholo e hiu heidi*n*e *n*eena ko lai ma*n*o oto,
mu Judea e urei Asia e leesie tai lolata maai kire si
hurosie ahutana *m*ala hu*n*e, ko neie nimada hahie,
28 peie arai*n*e uri, Alei inoni mu Israel, omu ke

lauhiemi mei : I*n*eie oto ie ini ko haausulie taena *n*a
inoni ana taena *n*a hanue, na ko deu honosie *m*ala
na honosie mu haatola*n*a na honosie leu ie : na lou
e tolea mai mu Grekia lou tai lolata maai na e
29 haamolaa oto leu maai ie. Ana kire holai leesia
Trophimus ini ni Ephesus peie wai huilume, na kire
30 unue uri a Paul e tolea oto tai lolata maai. Na ahu-
tana huilume e maolaola ana, na *m*ala e mani ruru oto :
na kire si tapolia Paul, kire kosi weinie taau *m*aanie
lolata maai : na lauae kire ko honoa oto mu maa.
31 Na maholo kire dau huni seunilana, tataroha esi taro
saana naohai kaptain hahie mae uri ahutana Jerusa-
32 lem ko meni mehuro oto. Oto lauae e da mu soldier
na mu kenturion esi huru hou saada ; oto ikire maholo
kire leesia naohai kaptain na mu soldier kire si rohu
33 kaa saunia Paul oto. Oto a naohai kaptain e nao
susuhie oto kosi helesie, na e unue kire ke hoosie ana
ro walowaloi heu ; na ko dolosi oto uri *n*a mei taa ni
34 e qaoa. Na *n*a muini ni e awara aopa na *n*a muini ni
e awara aopa i matolana *m*ala hu*n*e : na ana e kaa
ro*n*o letea aena kotaha *n*e esi unue tolalana kei lae tai
35 nume ni kakakali. Na qaolana e lae urini uri maholo
ko tahelai tai huruhuru *n*e mu soldier esi a*n*ainie
oto ana *m*ala e aailaa honosie ; ana pulita paine ana
36 *m*ala hu*n*e e luluisulie ko tea uri, Taasilana kei lae
oto.
37 Oto maholo kire ko deu huni tolea Paul tai nume
ni kakakali *n*e esi teuri hunia naohai kaptain, Oko
maaieu noko kele ereere peio ? Oto i*n*eie uri, O sai ere
38 mala Grik ? Rao o kaa ini ni Misraim *n*eena inine
ana mu di*n*e e lae e haahaakutaa, pei e totola tai
laona hanue sala e hai molai *m*ane *n*eena ana mu
39 Sikarii ? Tae a Paul e teuri, Ineu *n*a *m*ane ni Judea
oto nou urei Tarsus i Kilikia, nou euhenue ana
*n*a hanue e lai menikulue : na noko haatohu emu,
40 oko maaieu noko ere nana *m*ala. Oto esi maaie ena,
na a Paul e ure tai le*n*ine huruhuru, ko salohie *m*ala
hu*n*e ana nimana ; na kire mani rohu ko io ma*m*anoto
oto e aopa, *n*e esi ere mala Hebrew hunire, ko
teuri,

22

1 Maeni esiku na maeni amaku, omu ke qaaro*n*oa kau
mei wala ni ere haaodohieu noko unue huniomu ie.
2 Na maholo kire ro*n*oa uri ko ere mala Hebrew
hunire kire kosi io *mam*anoto oto liutaa: na ko
teuri,
3 Ineu *n*a *m*ane ni Judea, nou hute hai Tarsus
i Kilikia, tae nou peine tai huilume ie, isulie aena
Gamaliel, na haausulileku e lae wainiini sulie tola-
hana mu amaka, na nou sae painasia God, mala
4 iomu ahutemiu lou isiiri ie: na nou teu*n*einie tala
ie hulaana mae*n*a, pei hoosilana na ni qelolana tai
5 nume hoohoo ana mu *m*aena na mu keni lou. Mala
a naohai priest ko unu haaoaieu lou na ahutana mu
rato ni *m*ane noone lou: na nou da mu usuusu
ada hunie mui *m*aasine, na nou si lae hai Damaskus
uri huni hoosie lou *n*a muini hai leune na ni tolera
6 tai Jerusalem, uri huni haaletehire. Oto qaolana e
lae urini uri maholo nou laelae na nou susuhie oto i
Damaskus *n*e i upui atowa rara paine urei le*n*i e raa
7 kalikelieu oto lauleu. Na nou lai ladamai iano na
nou ro*n*oa mei wala e teuri hunieu, Saul, Saul,
8 e ue ni oko teu*n*einieu? Oto nou si teuri, Ioe atei ni
Lord? Oto i*n*eie uri hunieu, Ineu a Jesus ini ni
9 Nasaret oko teu*n*einieu keu. Na muini e hakusieu
e leesie taane mei raraa, tae kire kaa ro*n*oa ike
10 walana ini e ereere peieu. Oto nou si teuri, Nekei ue
ena, Lord? Oto a Lord esi teuri hunieu, Taelai, oke
lae tai Damaskus; na unulana kesi lae hunio tai
leune ana taena *n*a ola kire haauresio oto huni
11 qaolani. Na nou kaa lio lou aena mei raraa e rahieu
oto, *n*e muini e hakusieu esi hele ana nimeku na
12 arapuu*n*e esi lae urine tai Damaskus. Na *n*aeta ini
a Ananias ini e palopalo isulie mu haatola*n*a, na
tohainilana e lae ana ahutana mu Judea e oo wai
13 leune, i*n*eie ie e lae sieku, na ko ure isulieu kosi
teuri hunieu, Saul asiku, oke lio oto lou. Oto ana
taataa maholoi satona nou hehureie maaku hunie.

14 Oto esi teuri, God mu amaka e haauresio oto huni
oke saie oto muola saena ani deuleni, na huni oke
leesia Ini Odotai, na huni oke ro*n*oa mei wala ana
15 *n*idune. Ana ioe oto oke unu haaoaie oto hunie
taena *n*a inoni ana muola o kerehii oto pei
16 ro*n*olani. Na oto ie e ue ni oko haahiru? taelai,
lotomaailemu ke lae oto, huni oke loto asie mu
17 orahaa ioe, ani sailana satana. Oto qaolana e lae
urini uri maholo nou oli lou tai Jerusalem na
noko are*n*ai tai lolata maai *n*e anoa esi waara mai
18 hunieu, na nou leesie ko ere uri hunieu, Lauae,
oke tolani hoalai keu *m*aanie i Jerusalem: ana kire
19 saa helesie ike mei wala amu ni unu haaoaieu. Oto
ineu uri, Lord, kire saie oto maraada uri nou hoosie
muini e hiwalaimoli emu pei repusilada ana taena *n*a
20 nume ni ruru: na maholo apuna Stephen ini e unu
haaoaio e *m*i*m*idi ureure ineu noone nou ure karaini
na nou *m*ae*m*aesie oto, na nou kakalie mu tooni
21 *m*ala e saunie. Oto esi teuri hunieu, Hoalai keu:
ana neke usu*n*einio oto haatau weu saana mu apoloa
aopa.
22 Na kire qaaro*n*oisulie e hule mai ana mei wala ie;
na kire si tea oto hitoo, ko teuri, Taasie ini e urine
*m*aanie i welumalau: ana e kaa diana ike uri *n*eie
23 ke saro maumeuri ue. Oto kire kosi tea urine,
24 pei taasilana oto mu tooni ikire, na ko asie mei
*m*akano loho ile*n*i, *n*ea naohai kaptain esi unue tola-
lana kei lae tai nume ni kakakali, na e haatolaire kire
ke rapusie kau huni heitale onimei uri huni ke mana-
25 taine kau aena *n*a mei taa kire awarasie urine. Oto
kire si hoosie ana mu hinui keu, na *n*ea Paul esi teuri
hunia *m*ane kenturion e ure karaini uri, E adona
haatola*n*a wa haike uri omu ke rapusie *n*a *m*ane ni
26 Rome, na oto leilana kaa lae ike? Oto a *m*ane
kenturion *n*eena e ro*n*oa *n*e esi lae saana naohai
kaptain ko hei unue hunie, ko teuri, *N*a taa ni oko deu
27 huni qaoa ie? ana a *m*ane ie *n*a *m*ane ni Rome. Oto
a naohai kaptain e lae wau ko teuri hunie, Oke unue
sieku, ioe *n*a *m*ane ni Rome taane? Oto i*n*eie uri, O
28 siue. Oto a naohai kaptain esi alamie uri, Ineu nou

henuie oto ani tooha hu*n*e noko euhenue ni Rome. Oto
29 a Paul uri, Tae ineu nou hute oto urine. Oto muini e
daudeu keu huni heitale onimei saana kosi hoalai oto
lauleu *m*aanie; na a naohai kaptain e maumeu noone
maholo e manataine uri i*n*eie *n*a *m*ane ni Rome, na
ana e hoosie kau.
30 Tae di*n*e i hahona ana e sare manatainie walai-
moli*n*e ana muola mu Judea e qelu ile*n*ine ani, *n*e
esi luhesie, ko haatolaie mu naohai priest na ahutana
pulita ni leilei kire ke mani ruru oto, na esi tolea Paul
hou, ko lai haauresie i naoda.

23

1 Na a Paul e toomaie pulita ni leilei kosi teuri,
Maeni esiku nou esuesu nana God ani saenanau*n*e
maraaku e lai diana ma*n*oma*n*o hule mai ana di*n*e
2 ienini. Oto a Ananias a naohai priest e unue muini e
3 ure karaini ke hidelie i wawana. Oto a Paul esi
teuri hunie, A God ke hidelio oto, karo ni ioe kire
mole rerea ana: na uri oko io oto huni leieu isulie mu
haatola*n*a, na oko unue kire ke hidelieu ke dau aela-
4 ana mu haatola*n*a? Oto muini e ure karainie kire si
5 teuri, Uri oko leledia naohai priest a God? Oto a
Paul uri, Nou kaa manataie ike uri *n*eie naohai
priest: ana usulana e lae uri, O saa ere tataalasie ini
6 ko alaha honosie *m*ala ioe. Tae a Paul e leesie uri
*n*aeta poo ni *m*ane mu Saduke, na *n*aeta poo ni *m*ane
mu Pharise *n*e esi tea uri i matolana pulita ni leilei
uri, Maeni esiku, ineu oto *n*a Pharise kalena lou kira
Pharise: na leileku ko lae ana taelai*n*e *n*a muini
7 e mae oto na oto ana maohilana. Na e teurini
keu, *n*e opa*n*a esi talaae ana mu Pharise na mu
Saduke; na ahutada kire mani opara oto hailiu.
8 Ana mu Saduke ko unue uri taelai*n*e haike, na uri mu
angel haike, na uri lioa haike lou: tae mu Pharise ko
9 meni alamainirerue ma*n*o. Na awara*n*a e paine oto;
na *n*aeta mu helui haausuli ana mu Pharise e taelai ko
ere haitohe ko teuri, Emi kaa lio tooana *n*a mei

tataala*n*a ana a *m*ane ie, tae kei ue oto ana ohe *n*a
10 lioa e ere hunie wa *n*a angel? Oto haitohe*n*a paine
esi talaae ada, na a naohai kaptain e maumeu oto
*m*ane da na kire ke haka morumoru ana a Paul, esi
unue mu soldier ke lae hao huni leue *m*aanie i
matolada na huni tolalana kei lai tai nume ni
kakakali.
11 Oto ana hairodo na a Lord e ure karainie kosi
teuri, Saemu ke lae molai dodo: ana mala o unu
haaoaieu oto i Jerusalem, aitana noone oke hahuei
unu haaoaie lou i Rome.
12 Na e hoowa tae, *n*e mu Judea e loko kau kire kosi
ere ni haapu*n*e oto uri kire saa *n*au wa ke inu na kire
13 kaa saro saunie oto a Paul. Na muinine e ere ni
haapu*n*e urine kire lai liutaana e hai awalai *m*ane.
14 Oto kire si lae saana mu naohai priest na mu rato ni
*m*ane kire si teuri, Emi ere ni haapu*n*e oto neisae
uri emi saa *n*au hikana *n*a mei *n*eula na emi kaa saro
15 saunie oto a Paul. So aena *n*eena iomu oto peie
pulita ni leilei omu ke unue walamiu oto hunia naohai
kaptain huni ke tolea hou saamolu, uri mala omu
sare manatai diana ana muola ana: na iemi oto, ana
16 kaa hule ue, emi io akau oto, huni seunilana.
Tae welina Paul e ro*n*oa toliloosi*n*e ikire, oto e lae
wau ko lai sili tai nume ni kakakali kosi unue saana
17 Paul. Oto a Paul e haraie mai *n*aeta *m*ane ana mu
kenturion, kosi teuri, oke tolea saanau ie saana a nao-
hai kaptain; ana *n*a meola ana huni haaro*n*oa ana.
18 Oto esi helesie ko lai tolea saana a naohai kaptain,
kosi teuri, A Paul ini kire hoosie kau e haraieu weu
saana, na e haatohu eku uri huni tolalana saanau ie
19 siemu ana *n*a meola ana huni haaro*n*oo ana. Oto a
naohai kaptain e hele ana nimana, na kererue hoalai
ana leu aopa *n*e esi dolosi ana uri, *N*a taa ni emu ie
20 oke haaro*n*oau ana? Oto i*n*eie uri, Mu Judea e mani
neisae tararuru oto huni haatohu emu uri huni tola-
lana Paul i hoowa hai saana pulita ni leilei, mala uri
21 oke kele haitale diana ana. Hoe *m*ane o tolaisulire
oto ana *n*a muini hikada e liutaana e hai awalai *m*ane
ko toli loosie oto, kire ere ni haapu*n*e uri kire saa *n*au

wa ke inu na kire kaa saro saunie oto a Paul: na otoie
22 kire io akau oto ko maohie mola haalu*n*e amu. Oto a
naohai kaptain esi toliasie mei saanaune ko ere ana
ko teuri, *M*ane o unue saana *n*aini ana o haaro*n*oau
23 ana muola ie. Oto esi haraie mai saana e ro ini ana mu
kenturion, esi teuri, Moro ke mouqeline oto e ro
ta*n*alai soldier uri huni lai hule hai Kaisareia, na e
hiu awalai ini e taelie mu horse, na e ro ta*n*alau pei
24 noma, ana olune *n*a maholoi sato i rodo: na e unue
kire ke akaurisie mu horse, uri huni neia Paul ile*n*ini,
25 huni tola mauri ana saana Felix a governor. Na e
usue *n*a usuusu uri:
26 A Klaudius Lusias hunia Felix a governor *m*ane
27 deidehie, kei deidiana namue. Mu Judea e tapolia
*m*ane ie, na tatahana oto kire kei seunie oto, na nou si
loho ile*n*ide peie mu soldier, na nou leue oto;
ana nou ro*n*oa kau uri i*n*eie *n*a *m*ane ni Rome.
28 Na nou sare manatainie oto uri aena *n*a mei taa kire
qelu ile*n*ine, nou si tolea hao hai pulita ni leilei ikire:
29 oto nou si losaie oto uri kire qelu ile*n*ine ana muola
kire ko heitale isulii ana mu haatola*n*a ikire,
tae uri kire kaa qelu ike ile*n*ine ana *n*a meola
30 e adona mae*n*a wa ke adona hoo*n*a. Na haaro*n*olaku
e lae uri kire ke toli loosie oto a *m*aena, *n*e nou
tolani usu*n*einie oto siemu ne, na nou haatolaie
muini ko qelu ola ile*n*ine uri kire ke lai walaaie i
naomu.
31 Oto mu soldier e tolea Paul mala kire haatolaire
32 kau, na tolalana esi lae i rodo i Antipatris. Oto i
hoowa kire toliasie muini e taelie mu horse uri kire ke
hakusie, kire si oli lou wei nume ni kakakali: oto
33 ikire, maholo kire hule hai Kaisareia kire si niie
usuusu hunia governor kire si lai neia Paul lou i
34 naona. Oto e saie ma*n*o kosi dolosi ana uri e uraana
poo ni henue itei; na ana e manatainie oto uri
35 e urei Kilikia, *n*e esi teuri, Neke ro*n*oa muola amu
maholo muini ko qelu ile*n*imu e haro hule lou mei:
na e unue kire ke kakakalie wai laona nume ni
alaha a Herod.

24

1 Na e lime haidi*n*e e haro ma*n*o *n*e a naohai priest a
Ananias e lae hao na mu helui rato ni *m*ane peie na
*n*a eta *m*ane walana e tahairaa, a Tertulus ; na ikire si
haaro*n*oa Governor ana, ko ere tataalasia Paul.
2 Oto kire si soie mai a Tertulus, na *n*eii kosi aehota
qelu ola ile*n*ine, ko teuri,
Ana emi akaurisie oto hanuelama oto liutaa itehula-
amu, na ana haaodohilana muola e lae hunie *m*ala ie
3 ana o loonainie akau, *n*e saemami esi lae ma*n*o ani, na
emi akaurisii oto tarau ana taena *n*a leu, *m*ane
4 ouou a Felix. Tae *m*ane nou hei seunio oto lou,
*n*e noko si haatohu ana saemu e lai melumu oke ro*n*o
5 rako kau amami ana *n*aeta mu helui wala. Ana emi
leesia *m*ane ie ko haakute sae, na ko aehota waiteu*n*e
saana ahutana mu Judea ko oo laona walumalau, na
ko naoda muini ana opa*n*a *n*eena e urei Nasaret:
6 na e daudeu lou huni ke dau teuteu ana leu maai,
8 *n*e emi si helesie oto: na ioe oto ana oko heitale
onimei saana, *n*e oke si manatainie oto saana
maraana ana ahutana muola emi ko qelu ile*n*ine ani.
9 Na mu Judea e hei sapeie lou urine ko unue uri
waluolana e mani urine oto.
10 Na a governor e ala qau hunie huni ke ere oto, *n*ea
Paul kosi teuri,
Ana nou manataine oto uri mu helisi hu*n*e e liuo
ana oko leileie *m*ala ie, *n*e noko ere haaodohieu
11 pei ileni*m*ae*n*a ana muola na: ana oke manataine oto
maraamu uri mu heidi*n*e kaa hu*n*e liutaana awala
*m*ana rue e liueu ana nou lae tai Jerusalem huni
12 palopalo maai: na kire kaa lio tooaku ike tai
lolata maai eni weiteu*n*e peie *n*aini, wa neke da *m*ala
ke taetaelai, na ana mu nume ni ruru haike, wa lou i
13 hulume. Na kire saa ere haaoaie ike siemu ana
14 muola kire ko qelu ile*n*iku eni ie. Tae noko alamai-
nie oto leu ie hunio, uri isulie mei Tala *n*eena kire ko
sasaie ana opana, *n*e noko palopaloa God amamami
urine, ani hiwalaimolilana oto taena *n*a ola e adona

oto mu haatola*n*a, wa mu prophet e usue oto kau inao':
15 ani maohi*n*e susutoo ana God, mala muini ie ko
io loosie noone, uri taelailana muini e odotai
16 na muini e orahaala kei lae oto. Na noko teu
rarahieu ana muolana uri huni mei saenanau*n*e
maraaku *n*eena ke puotainie oto onioni *n*a leu noko
deu walaku eni hunia God wa hunie mu inoni.
17 Oto mu helisi hu*n*e e saro ma*n*o *n*e nou hei hule lou
huni tolalana mu tooha nii*n*e nana *m*ala ana hanue
18 ineu na mu unu*n*e noone lou: na kire lai lio
tooaku nou haarereau tai lolata maai eni qaolana
muolana, tae kaa *m*ala hu*n*e ike wa *n*a tatewe*n*a lou:
19 tae mu heluini ni Judea ileune e urei Asia—na leu
oto i sapeda kire ke lae mai i naomu ie, huni qelu-
qelu ola, ana ohe kire manatainie *n*a meola nou deu
20 aela ana. Wa ko haike muini ie ke unue oto ana
*n*a meola aela kire lai lio tooana, maholo nou ure
21 i naona pulita ni leilei, tae ohe taataa mei wala ie nou
unue kau maholo nou ure i matolada uri, Leileku ko
lae i siiri emiu ana taelai*n*e nana muini e mae
oto.
22 Tae a Felix ana saena e lai taha diana ana
mei Tala na esi unue kire ke io kau, ko teuri, Maholo
a Lusias naohai kaptain kei lae mai *n*e nesi leie
23 oto muola iomu. Na e haatolaia *m*ane kenturion
uri ke kakali diana ana, na uri kire ke lio *m*a*m*anoto
ana; na *m*ane kire ereana *n*a muini ana maeni
malahune *m*ane kire raretainie oto.
24 Tae mu helui heidi*n*e e liu na a Felix e lae mai
peia hue i*n*eie a Drusila, *n*a keni ni Judea, esi usu*n*ei
ohia Paul, na e qaaro*n*oisulie ana hiwalaimoli*n*e ana a
25 Christ Jesus. Na ana e lalado wala ana odotai*n*e
na ana haahilihili*n*e, na ana lei*n*e ue mai *n*eena,
*n*e a Felix kosi meu oto na ko ala uri, Hoālai keu ie;
26 maholo ke adona nesi haraio lou mei sieku. Na e
maohie oto uri a Paul ke nii tooha hunie: *n*e esi
27 haharaie hu*n*ehu*n*aa ko hatahata peie. Tae e ro
halisi e haro ahu ma*n*o oto, *n*ea Porkius Festus esi olisia
Felix; na ana e sare haarakoa mu Judea *n*ea Felix
esi lae *m*aania Paul na hoosilana e lae ue.

25

1 Oto a Festus monena esi lai sili ana alaha*n*a
i*n*eie, na e olu heidi*n*e e haro ma*n*o esi lae tai
2 Jerusalem urei Kaisareia. Oto mu naohai priest na
3 mu naohai inoni ana mu Judea e haaro*n*oa ana
a Paul ; na kire si eitanaie kau ko haatohue *n*a meola
ke da hunie, uri ke usu*n*ei ohia ke lae tai Jerusalem ;
na kire kesi toli loosie kau huni seunilana isulie
4 tala. Tae a Festus e alamire uri kakalilana a Paul
e lae hai Kaisareia, na uri i*n*eie noone ko deudeu
5 molana huni ke hoalai oto hao. Oto esi teuri, *N*a
muini e alaha hikemiu ke hakusieu hao, na ana *n*a
meola e lai aela ana a *m*aena kire kesi qelu ola ile*n*ine
ana.
6 Na mu di*n*e e liue saadaelu kaa hu*n*e liutaana
e hiu ata wa *n*a awala, *n*e esi siho oto hai Kaisareia ;
oto di*n*e lou i hahona esi taelie naunekume ni lei*n*e,
7 na e unue kire ke tolea mai a Paul. Na e hule
oto, *n*e mu Judea *n*eena e siho hao urei Jerusalem e
ure kalikelie ko qelu ile*n*ine ana muola hu*n*e e lai hie,
8 tae walada ke too ike ; na *n*ea Paul e ere haaodohie
e teuri, Nou kaa dau orahaa ike oto oo hunie
9 mu haatola*n*a mu Judea, wa hunia leu maai, wa hunia
Kaisar. Tae a Festus e sare haarakoa mu Judea
e alamia Paul ko teuri, Saemu uri oke lae tai
Jerusalem huni leilemu kesi lae i naoku ana muola
10 ie? Tae a Paul e teuri, Noko ure oto ie isulie
naunekume ni lei*n*e a Kaisar, leu leileku kei lae ana :
nou kaa dau orahaa ike hunie mu Judea, ioe noone
11 lou o manatai diana ana urine. Hoe ana nou hele
aela na ana nou paloa *n*a meola e malisine mae*n*a,
nou saa saenieu ike *m*aanie mae*n*a, tae ana muola
muini ie ko qelu ile*n*iku eni kaa ola ike, *n*aini oto saa
toliasieu ike hunire. Noko saie oto satana Kaisar.
12 Oto a Festus e mani wala peie pulita ni leilei esi
alamie uri, O saie oto kau satana Kaisar : oke tohu*n*ei
lae oto saana Kaisar.
13 Na mu di*n*e hu*n*e e liu, *n*ea Agripa inemauri na a

Bernike e hule i Kaisareia ko hele nime peia Festus.
14 Na ana mu di*n*e hu*n*e e liurerue wai leune, *n*e a
Festus esi ladohainie muola ana a Paul hunia inema-
urine, ko teuri; *N*aeta *m*ane ileu a Felix e lae *m*aanie
15 na hoosilana e lae ue: na maholo nou oo tai Jeru-
salem mu naohai priest na mui rato ni *m*ane e haaro-
*n*oau ana, na kire haatohu uri neke lei tooana oto.
16 Na nou alamire uri kaa tolahana ike mui Rome huni
susueinie oto *n*a inoni na *m*ala ko qelu ola kaa saro
ure i naona ini kire ko qelu ola ile*n*ine, uri huni ke
*m*adausie huni ke ere haaodohie ana me ola kire ko
17 qelu ile*n*ine ana. Oto maholo kire ruru oto mai nou
kaa haahiru ike, tae oto i hoowa nou io iano ile*n*ine
naunekume ni alaha, na nou unue kire ke tolea mai a
18 *m*aena. Na *m*ala e qelu ile*n*ine kire taelai tae kaa
qelusie ike *n*a me ola ile*n*ine ana muola aela mala nou
19 maohie kau; tae kire loohie mu helui ola ana, e
uraana tolaha ni palo*n*a ikire, na lou ana *n*aeta ini a
Jesus monena, e mae oto, tae a Paul e unu letea
20 oto uri e mauri. Na ineu ana saeku e puotainie
haitalelana muola ie, *n*e nou si dolosi ana ohe kei lae
tai Jerusalem, huni leilana tai leune ana muola na.
21 Tae ana a Paul e walaa kau uri kakalilana kei lae
loosia Augustus kei saro leie, *n*e nou unue walaku oto
uri kakalilana kei lae oto lae hulaana noko saro
22 usu*n*einie saana Augustus. Na a Agripa e teuri hunia
Festus, Ineu noone nou herihunie ro*n*olana a *m*ane
ie. Oto i*n*eie uri, I hoowa oto o kei ro*n*oa taane.
23 Oto i hoowa maholo a Agripa e haro hule ikererue
a Bernike peie manikulua*n*a paine na ikererue lai sili
tai leu ni qaaqaaro*n*o peie mui naohai kaptain, na
mui naohai inoni ana huilume, *n*e ana a Festus e
24 unue kau *n*e kire si tolea mai a Paul. Na a Festus e
teuri keu, Agripa inemauri ne, na iomu ahutemiu omu
ruru oto peikie ie, omu leesie oto a *m*ane ie, ahutana
*m*ala hu*n*e ana mui Judea e haatohu eku, tai Jeru-
salem na lou ileu, ko tea oto uri e kaa diana kei hei
25 meuri oto lou. Tae nou leesie uri e kaa qaoa ike *n*a
meola e adona mae*n*a: na ana i*n*eie oto e saie satana
26 Augustus *n*e nou loonainie neke usu*n*einie oto. Na nou

kaa manatainie ike *n*a meola ana kei toohu huni nesi
usuusu ana hunia alaha ineu. Aena *n*eena nou tolea
mai tai naomiu ie, na oto i naomu liutaa, Agripa
Inemauri, uri maholo haitale*n*a e saro lae oto *n*e nesi
27 manataine oto *n*a meola neke usue oto. Ana e lae
mala e lai aopa hunieu ana noko usu*n*einie oto *n*aini
kire hoosie, na oto nou kaa hato*n*ainie muola kire ko
qelu ile*n*ine ani.

26

1 Oto a Agripa e teuri hunia Paul, Kire maaie oto
hunio huni oke ere namue. Oto a Paul e susueinie
nimana, kosi ere haaodohie ko teuri:
2 Nou lai dehi, Agripa inemauri, ana leu i sapeku
huni ere haaodohieu i naomu siiri ie ana taena *n*a ola
3 mu Judea ko qelu ile*n*iku eni: na liutaa oto ana
saemu e tahanie oto tolahana mu Judea na muola
kire ko looloohii: aena *n*eena noko eitanaio oke qaaro-
4 *n*oisulieu eni sae malumu. Hoe, ahutana mu Judea
e mani saaie oto tolahaku urei saanauheku ana nou
oo urei aehotalana peie *m*ala ineu na lou i Jerusalem:
5 ana kire saaieu oto urei aehotalana, ana ohe kire kei
*m*aesie unu haaoailana, uri nou oo oto *n*a Pharise
isulie mei tolaha ni palopalo kire hele wainiini ana.
6 Na oto ie noko ure ie huni leileku isulie maohilana
qo*n*i *n*eena a God e qo*n*ie oto hunie mui weuwaka;
7 na awalai komu *m*ana rue ikie ko raro maohie hele
odoilana qo*n*i neena ani palolana God i rodo na lou
i atowa. Na mu Judea ko qelu ola ile*n*iku, *M*aetaa
8 paine Inemauri, ana maohilana mu olana! *N*e e ue ni
omu ko unue uri hiwalaimolilana saa lae ike uri a
9 God ko taea muini e mae oto? Ineu noone nou
neineisae maraaku uri leu oto i sapeku huni neke
qaoa muola hu*n*e hunia satana Jesus ini ni Nasaret.
10 Na nou tete urine noone i Jerusalem: na nou para
lou honotana muini hu*n*e ana kira maai hai nume
hoohoo, ana mu naohai priest e sakaahieu hunie me
olana, na maholo haamaesilada e lae ineu lou nou
11 unue maelada noone. Na nou haalooire oto ana

ahutana mu nume ni ruru, nou dada huni qaora kire
ke ere tauteu; na ana saeku e lai wana hahire nou
12 teu*n*einire kau lai hulaana mu huilume haatau. Na
ana nou laelae urine hunie me olana hai Damaskus
ana mu naohai priest e sakaahieu na e usu*n*einieu
13 hao, *n*e oto i upui atowa, *m*aena inemauri, ana melu
laelae nou leesie rara e urei le*n*i e lai raa liutaana
rara*n*ana sato, na e raa kalikelieu na kalikelie lou
14 muini e hakusieu. Na melu lai ladamai iano *n*e nou
ro*n*oa mei wala e tete uri hunieu mala Hebrew uri,
Saul, Saul, e ue oko teu*n*einieu? e lai asaio huni oke
15 komaana maai totoro. Oto ineu uri, Ioe atei ni,
Lord? Oto a Lord esi teuri, Ineu a Jesus keu, oko
16 teu*n*einieu ie. Tae oko taelai, oke ure odoodo ana
aemu: ana nou waaraa oto hunio ie huni haauresio
oto huni palopaloi na huni unu haaoaii oto muola o
17 lai leesieu ana, na lou ana muola neke waaraa lou eni
hunio; ani haaurilemu oto *m*aanie *m*ala na *m*aanie
18 mu apoloa aopa, ola noko usu*n*einio oto saada huni
tahanie maada, uri huni kire ke aliu oto *m*aanie
rodohono takoie da*n*i na *m*aanie nanama*n*a a Satan
takoia God, huni helesie oto luhesilana mu orahaa
na *n*a leu ni io hu ana i saana muini haamaailada e
19 lae ani hiwalaimolileku. Aena *n*eena, *m*aena Agripa
20 inemauri, nou kaa haitohea ike meola na e waara mai
hunieu urei le*n*i ena: tae nou houleinie oto hunire
mui Damaskus holai nao na lou wai Jerusalem na ana
ahutana hanue i Judea na lou hunie mu apoloa aopa,
uri kire ke onisae oto: na ke aliu isulia God na ni
21 paloa mu palo*n*a e adona onisae*n*a. Aena me olana
mu Judea e heleaku wai lolata maai, na kire daudeu
22 uri saunileku ke lae oto. Na nou akaurisie oto pei-
leku e ura ana God, *n*e ni noko ure oto hule mai ana
di*n*e ie ani unu haaoaie hunie muini *m*ei*m*ei na kira
alaha lou, ani ladolana hahaiteli muola na mu prophet
23 na a Moses e unue kau uri ke oa oto; uri a Christ kei
sape salu monena, na uri *n*eii oto ani taelai*n*e muini
e mae oto kei holai houleinie da*n*i hunie *m*ala ikie
na hunie mu apoloa aopa lou.
24 Na ana e ere haaodohie urine *n*ea Festus esi ere

oto ana mei wala paine uri, Paul, oko herohero oto;
25 saiola*n*a liutaa amu ni *n*eena e haaqeuo oto. Tae
*n*ea Paul uri, Haike *n*a, Festus *m*ane ouou, nou kaa
herohero ike; tae noko unue mui wala e lai walai-
26 moli na e odo. Ana a inemauri ie e manatainie
muola ie, na noko la otoi awa*n*a*n*a i naona: ana
nou la otoi saaie uri e kaa iteitana *n*a ola ana muola
ie kei mumuni *m*aanie; ana qaolana meolana kaa lae
27 ike ani leu qala. Agripa inemaurine, oko hiwalai-
molie mui Prophet? O siue, nou manatainie uri
28 o hiwalaimoli taane. Oto a Agripa hunia Paul, Oko
ere haaoloau mola oorue uri neke nei oto *n*a Christian.
29 Oto a Paul uri, Noko la otoi area God, uri ko oorue
wa ko tewa kaa ioe ike maraamu hahaiteli tae uri
ahutana muini ko ro*n*oau siiri ie kei nei oto mala
ineu, tae walo hoohoo ie ke suuri.
30 Oto a inemauri e taelai, na a Governor na a
31 Bernike, na muini lou e io iano peire: na kire hoalai
keu kire si meni wala maraada uri, A *m*ane ie kaa
qaoa ike *n*a me ola e adona mae*n*a wa uri hunie
32 hoosilana. Na a Agripa e teuri hunia Festus, To-
liasilana a *m*ane ie haala ko lae oto uri ana e kaa
saie oto satana Kaisar.

27

1 Na kire unu moutei oto uri emi ke lai Italia, *n*e
kire si toliasia Paul na *n*a mu heluini lou kire hoosire
hunia *n*aeta *m*ane kenturion satana a Julius, *n*aini
2 hikana mae kire saie ana a Augustus. Na emi ni
ae ma*n*o laona iola urei Adramutium, e iotainie
alida*n*a ana mu leu i sapena Asia, *n*e emi si taelai,
na a Aristarkus, *n*a *m*ane ni Makedonia e urei
3 Thesalonika, e hakusiemi lou. Oto di*n*e i hahona emi
lai arapuu hai Sidon: na saena Julius e diana
hunia Paul, na e maaie huni lae saana maeni mala-
4 hune huni kire ke takuhie. Na emi hei taelai lou
ileune, emi si ato poo wau ana Kupros oto i melutana,
5 ana da*n*i e sau aela huniemi. Na emi ato holo ma*n*o

ana ahowa *n*eena horana i Kilikia na i Pamphulia, emi
6 si arapuu oto i Mura, hulume i Lukia. *N*a a *m*ane
kenturion *n*eena e odoie *n*aeta iola ni Alexandria
ileune ko atoato i Italia; oto esi haataeliemi ana
7 iola na. Na emi haro laelae rako mu di*n*e hu*n*e,
na oto arapuu*n*e horana Knidos e lai asaiemi oto,
ana kaa *m*adausiemi oto ana da*n*i huni lae hule lou
poo taau, *n*e emi si ato poo wau ana Krete oto i
8 melutana, horana Salmone; na emi lihu oto ione
tae e la molai asa, *n*e emi si hule ana *n*aeta leu
kire saie uri Suu Diana; na hulume i Lasea e io
karainie.
9 Na ana mu di*n*e hu*n*e e liu, na ana mei maelaa
oto ani elida*n*a urine, ana di*n*e ni olo *n*au e liu
10 oto, *n*ea Paul esi ereada ko teuri, Maeni *m*ane, noko
losaie uri muola hu*n*e kei aela na kei eia akaelu ana
kolu ko elide ie, na kaa ana mu ludaa wa ana iola
11 mola hahaiteli, tae ana maurihaakaelu noone. Tae
a *m*ane kenturion *n*eena e tolaana poro e naonao
kererue a au*n*ana iola, na e kaa tolaana ike muola
12 a Paul e unuena. Na ana suu *n*eena kaa diana huni
io ileune ana aau, *m*ala hu*n*e ada e unue walada uri
taelai*n*e oto urei leune, huni ohe arapuu*n*e kei lai
Phoenix, huni io*n*a ana aau kesi lai wei leune; suune i
13 Krete ko maa takoie mara halisi na takoie maraau. Na
maholo maraau e kele mawa mola hatahata, *n*e kire
si rike hune ani neisae*n*a uri meola na kire lapasie kau
e *m*adau oto, kire si lihu i sapena hanue i Krete oto
14 mola ione. Na kaa tewa oto lou na dio*n*ai peine e
siholie asi, satana dio*n*ai ne uri Euraqilo: na e papa-
15 taine iola, na naohilana da*n*i haike oto, *n*e emi si
16 atopuri ana, na esi konekone emi oto mola. Na emi
si huru heutaai i melutana kele malaune satana i
Kauda, *n*e tatahana oto huni emi ke suuri helesie
17 kele iola *m*ai*m*ei: na kire wainie ile*n*i, kire si rapeie
iola pei ko hoo hahie oto; na kire mau *m*ane ahesire
oto i rere, *n*e kire si ohosie mu poupou, na esi kone-
18 kone emi urine. Na ana e lai motaahiemi urine ana
mawa, *n*e di*n*e isulie kire si aehota asie mu ludaa
19 i esi; na ana olune *n*a di*n*e kire ko asie muola ilalona

20 haka oto ana nimada. Na ana sato kaa sine taa wa
mu heu lou mu di*n*e oto hu*n*e, na mawaside*n*i e lai
peine e sauniemï oto, *n*e taasilana oto *m*aaniemi walu
21 neisae*n*a oto uri haaurilamami ke lae oto. Na ana
kire maahu mala iola na e tewasire oto urine, oto
a Paul esi ure haadai i matolada, kosi teuri, Maeni
*m*ane, ana omu tola aku keu haalai diana, uri huni
kolu ke suuri taelai ike i Krete, huni lai suehie mei
22 maela ie na huni deu tekelainie muola ie. *N*e oto
ie noko eitanai omu huni saemiu ke la molai dodo:
ana *n*aini hikemiu saa eia oto oo, tae iola mola
23 kei eia. Ana *n*aeta angel a God *n*eena ini e tooaku
24 na ini noko palopaloa e ure isulieu *n*a rodo, esi
teuri, Paul, *m*ane o maumeu; leu i sapemu oto
ni ure i naona Kaisar; na lio kau, God e niie oto
25 hunio ahutana muini omu ko elide ie. Aena *n*eena,
maeni *m*ane, saemiu ke la molai dodo: ana noko
hiwalaimoli ana God, uri qaolana kei hahuei lae oto
26 mala unulana e lae hunieu ie. Tae peenie unulana e
lae uri kolu ke ape oto ana *n*aeta malau mou.
27 Tae awalai heidi*n*e *m*ana haine e hule oto, na emi
naonao hiruhiru i ahowa i Adria, *n*e mala oto i upui
rodo *m*ala e asu laona iola e unue uri kire ko nao
28 susuhie oto hanue; na kire si totohoa, na kire si
manatainie uri e ro awalai taha*n*a: oto *n*a kele
maholo e liu lou, *n*e kire si hei totohoa lou, kire si
29 manatainie uri awalai taha*n*a *m*ana lime. Na kire
mau *m*ane ape*n*ainiemi ile*n*ine mei *m*alo *n*e kire si
asie e hai hunata i purine iola, kire si herihunie uri
30 ke saro da*n*i. Na *m*ala e asu laona iola e daudeu huni
tehi *m*aanie iola, kire ko ohosie kele iola *m*ai*m*ei i esi,
ko luqei deudeu uri kire ke lai asie mu hunata tai
31 naona iola, oto *n*ea Paul esi teuri hunia *m*ane kenturion,
Ana *m*ala ie kaa io susu laona iola, *n*e haaurilemiu
32 haike oto oo. Oto mu soldier e tohu mousie mu ieli
ana kele iola na, kire si toliasie huni ke ahesie oto.
33 Na oto i mahuohuo na kaa da*n*i ue, a Paul esi
eitanaire ma*n*oma*n*o huni kire ke mani *n*eu oto, ko
teuri, Awalai heidi*n*e *m*ana haine oto siiri ie omu
ko talei maomaohi ola ko maamaahu mala iola, na

34 omu kaa *n*au hikana *n*a meola. Aena *n*eena noko
eitanai omolu molu ke kele *n*au keu: ana kei lae
hunie haaurilemiu urine: ana *n*a taataa warauhui
35 qeu saa eia ike *m*aanie qaune *n*aini hikemiu. Na e
ere ma*n*o urine, kosi heleana mei bread esi paalahea
God i naoda ahutada: na ko nisie, kosi talaai *n*a oto.
36 Oto saeda e mani la molai dodo, kire si hele lou ana
37 mu *n*eula. Na ahutamelu hai laona iola na e ro
38 ta*n*alai inoni peie hiu awala *m*ana ono. Na kire *n*au
kire pote, kire si deudeu iola ke lae *m*a*m*ate, ko asie
39 mu korn i esi. Na e da*n*i oto, na kire kaa saie ike
hanue na: tae kire si leesie *n*aeta oqaoqa kele me
one ana, oto kire ko meni wala ana ohe kire ke
40 naohie iola na hai leune. Na kire luhesie mu hunata,
kire si lae *m*aanii i esi, kire kosi luhe tai*n*elu ana
mu ieli kire hoo hahie wiro ani; na wainilana qana
paine esi lae hunie iru, kire kosi nao susu oto ilalona
41 me onena. Na kire kosi lai odohie leu aaro*n*a ana,
kire si haape*n*ainie iola hai leune; oto naona iola
e ape oto kosi meutaa oto, tae purine e talaai makaka
42 oto ana mu naho e saunie. Na mu soldier e unue
walada uri seunilana muini kire hoosire kei lae,
43 *m*ane ohe *n*aini kei olo oto tae na kei tehi oto. Tae
a *m*ane kenturion e sare haauria Paul, esi ereada
*m*aanie meola kire loonainie *n*eena; na e haatola
kau uri *n*a muini ada e sai olo, ke holai pola i esi
44 huni ke holai olo taa i kule: na eta muini aopa
lou, muini ni ile*n*ine mu reureu na muini ni ile*n*ine
walu ola ana iola. Oto qaolana e lae urini uri kire
mani tahelai sapemawa tai kule.

28

1 Na melu meurisie oto, *n*e melu si manatainie
2 satana malau ne uri i Melita. Na mu puo ileune
saedaelu e lai diana oto e aopa huniemi: ana kire
rurue *n*a du*n*e, na kire takuhiemi aena nemo e nemo,
3 na aena mamaudi*n*e. Tae a Paul e siokonie ihoi
da*n*o na e lai neie ihahona du*n*e, *n*e *m*aa aala esi

a*n*o taa ana e madorohie, na e rarao ana nimana.
4 Oto mui puo e lesie *m*aa e uu ana nimana, kire
si meni wala maraada uri, A *m*ane ie ini e horo
*m*a*m*aki ohe, na e maurisie asi, tae a Dike e kaa
5 lio maaie uri ke mauri. Tae e tatainie *m*aa hai
6 laona du*n*e, na *n*a meola ana kaa aela ike. Oto
kire si maohie uri kei upu wa kei tolani mae oto
lauleu: na kire maomaohie kire weo, na oto kaa
leesie *n*a meola ke aela ana, *n*e saeda esi eliu, kire
si unue uri *n*eie oto *n*a god.
7 Na mu ano oto karainie leune toolana naohai *m*ane
ana malau ne, satana a Publius; *n*eie e takuhiemi, na
e olu heidi*n*e oto e nii *n*eula amami keu pei sae diana.
8 Na qaolana e lae urini, uri amana a Publius ie e
maemaesie mae*n*a mamadali na apu: oto a Paul e lai
sili saana, esi are*n*ai, ko neie nimana ihahona ko
9 haaurie oto. Oto maholo qaolana me olana e lae,
ahutana muini aopa lou mu maela e sauseunire ana
10 malaune e lae mai na haaurilada e mani lae oto:
na kire haamanikuluiemi ana muola hu*n*e e lai meni-
kulue; na maholo emi taelai, kire onimeinie iola ana
taena *n*a ola emi lai sae tooani.
11 Oto e olu warowaro e ma*n*o emi si tae oto ana iola
ni Alexandria, e oo wai leune ana aau, na haara i*n*eie
12 *n*a ro iu. Na emi arapuu keu i Surakuse, emi si io e
13 olu heidi*n*e wai leune. Na urei leune emi kelie hanue
na arapuu*n*e esi lai Regium: na taataa haidi*n*e mola e
liu, *n*e oru esi nei siholiwei oto, oto i hoowa lou tae
14 *n*e emi hule oto i Puteoli: na emi odoie mu helui
*m*aasine ileu, na aitanailamami oto hunie io*n*a e hiu
heidi*n*e saadaelu: na oto urinena emi si hule oto i
15 Rome. Na maeni *m*aasine ileune maholo kire ro*n*oa
tatarohaie amami, kire si isitaa taau tai Heraiusi*n*e a
Apius na tai olu Taverne: oto a Paul e leesire, esi
paalahea God, na saena e lai dodo.
16 Na melu lai sili tai Rome, kire lio maaia Paul oto
huni ke io oto saana maraana peia soldier *n*eena e
kakakalie.
17 Oto qaolana e lae urini uri e olu heidi*n*e e haro
*m*ano, *n*e esi haraie mai mui naohai ini ana mu Judea:

na kire ruru oto kau, esi teuri hunire, Ineu oto ie,
maeni esiku, nou kaa dau huisie ike mala ikie wa mu
tolaha mu amaka lou, tae qelolaku e lae pei hoosileku
18 ure mai i Jerusalem hunie nimada mui Rome: na
ikire kire haiheitale onimei eku ne saeda oto huni
19 luhesileku, aena meola e adona maena e aia aku. Tae
mu Judea e ere haitohea, ne leu i sapeku oto huni
saie satana Kaisar; tae kaa uri nou manataine na
20 meola ni qelu ilenine mala ineu. Hoe aena meola na
nou eitanaiomu keu huni leesieu na huni ere peieu;
ana hoosileku e lae ana walowaloi heu ie aena meola
21 na mu Israel ko maomaohie na. Oto kire si teuri
hunie, Emi kaa hele ike ana mu usuusu oalamu urei
Judea, wa naini ana mu maasine e kaa hule ike ileu
huni houleinie na meola aela oalamu, wa ke unuunue
22 ike. Tae emi la otoi sare ronoa muola i saemu; tae
ana opana ie emi manataine oto uri kire ko ere
tataalasie oto ana taena na leu.
23 Oto kire topoa na haidine hunie, kire si hule oto na
pulita ota paine tai saana oto i numena e io haawali
keu ana; na e lalado wala hunire, ko unu haaoaie
alahana a God, na ko teu rarahire ana muola ana
Jesus, ure oto ana mu haatolana a Moses, na ure oto
lou ana mu prophet, talaae oto i hoowa lai teli i
24 seulehi. Na na muini e hiwalaimoli ana muola
25 unuleni e lae, na na muini e neineisae rueruaa. Na
saeda kaa nei oto taataa mei sae, ne kire si hoalai
oto, ana a Paul e ere oreta ana taataa mei wala uri,
A Lioa Maai e lai ere diana ana Isaia prophet hunie
26 mu amamiu uri,

Oke lae kau saena mala ie, osi teuri,
Omu ke rono ana ronona, na omu saa hei saiola
lou;
Na omu ke lio ana liona, na omu saa hei lio too
lou;
27 Ana saena mala ie e popono oto
Na alinada e hie maanie rono;
Na kire ulue oto maada,
Mane da na kire lio saiola ana maada,
Na mane kire rono ana alinada,

Na *m*ane saeda e taha,
Na *m*ane kire aliu,
Na nekei haaurire oto.

28 Hoe, omu ke manataine oto ana usu*n*einilana
haauri*n*e a God ie e lae hunie mu apoloa aopa; ikire
noone kire kei hei qaaro*n*oisuli lou.
30 Na e ro halisi heileku e ioio kau wei nume *n*eena e
sahalie kau, na e tautekuhie ahutana muini e laelae
31 saana, ko laelaeli wala ana alaha*n*a a God, na ko
awa*n*a*n*a ko haahaausuli ana mu ola ana a Jesus
Christ, na *n*aini kaa ere ana oto oo oo.

The Gresham Press,
UNWIN BROTHERS, LIMITED,
WOKING AND LONDON.